

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 7777

Sublet

INVENTAR 141173

ISTORIA GENERALA

A

ROMÂNILORU

DIN CASA ȘCOALELOR
AMËNDOUË DACHELE
DE *No 154/II*

IOAN N. SOIMESCU

VOLUMUL AL DOILEA

BUGURESCI

24, TIPOGRAFIA MODERNA GREGORIE LUIS, STRADA ACADEMIEI, 24.

1889

ISTORIA GENERALĂ

ROMÂNILORŪ DIN AMËNDOUE DACILE

1956

Biblioteca Centrală Universitară

Cota

~~7777 Dublet~~

Inventor

~~141173~~

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

BUCUREȘTI

COTA

7777

7777 Dublet

ec 136/04

B.C.U. Bucuresti

C141173

Tablă de materii cuprinse în acestă volumă

PERIÓDA I

De la Radu-Negră fondatorul Munteniei, până la mórtea lui
Mircea I celă mare. 1215—1418.

	Pagina
<i>Capitolulă I.</i> — Radu-Negră. 1215—1239.	
Fondarea și organizarea statulă Muntenia	1
<i>Capitolulă II.</i> — Mihail I Bassarab. 1239—1258.	
Invasiunea Mongoliloră saă a Tătariloră sub Batu-Kan	9
<i>Capitolulă III.</i> — Dan I Bassarab. 1258—1300	11
<i>Capitolulă IV.</i> — Ștefan I Mailat. 1300—1329	12
<i>Capitolulă V.</i> — Mihail II Bassarab 1329—1340.	
Armia română bate și sfărămă cu totulă armia maghiară. Carol Robert abia își scapă viața cu fuga	14
<i>Capitolulă VI.</i> — Alexandru I Bassarab. 1340—1360.	
Alexandru bate armia maghiară la Bran și ia în gónă pe Ludovică I celă mare	20
<i>Capitolulă VII.</i> — Venirea Turciloră în Europa. 1342.	
Ión Cantacozino usurpă corónă pupilelăi seă Ión V Paleologu. Ión Cantacozino chémă în ajutorulă seă pe Turci din Asia	21
<i>Capitolulă VIII.</i> — Vladislav Bassarab saă Vlaicu. 1360—1372.	

Vladislav Bassarab, în alianță cu Iudovicu I celu mare, câștigă prima victorie în contra Turcilor la Vidin	23
<i>Capitolul IX.</i> —Radu Negru II Bassarab. 1372—13XX	28
<i>Capitolul X.</i> —Dan II Bassarab. 13XX—1383.	30
<i>Capitolul XI.</i> —Mircea I Bassarab 1383—1418.	
Mircea gonește pe Turci din țeră.—Coprinderile lui Mircea peste Dunăre.—Bătălia de la Cossova (Câmpu Merlei) 1389.—Răsböele lui Mircea cu Baiazid și cu Sigismund, regele Ungariei.—Tractatulü dintre Mircea și Baiazid (1392).—Bătălia de la Rovine, lângă Craiova, între Baiazid și Mircea, (1394).—Alianța lui Mircea cu Sigismund.—Bătălia de la muntele Pasërea (1395).—Bătălia de la Nicopolu Mare (1396).—Bătălia de la Rovine, pe Ialomiță, 1396—1398.—Organisarea armatei și alte îmbunătățiri din lăuntru.	33
<i>Capitolul XII.</i> —Starea morală, politică, administrativă, socială, economică și religioasă a Munteniei, în periöda de la fondarea statului Muntenia și până la mörtea lui Mircea I. 1215—1418.	69

PERIÖDA II

De la mörtea lui Mircea I până la Mihaiü-Vitézu, 1418—1593.

<i>Capitolul I.</i> —Mircea saü Mircea II saü Mihail, fiulü naturalü al lui Mircea celü Mare. 1419—1420.	
Luptele pentru domnie. Ingerințele streinilorü în afacerile din lăuntru ale țerii.	81
<i>Capitolul II.</i> —Dan III. 1420—1424	85
<i>Capitolul III.</i> —Radu III, fiulü lui Dan III, 1424—1427.	

Amurat II violéză dreptul de alegere la Domnie	88
<i>Capitolul</i> IV.—Dan III, a doua domnie 1427—1430.	90
<i>Capitolul</i> V.—Vlad III sau Vladislav Dracul sau Dracula. 1430—1445.	
Bătălia de la Varna. Vlad III Dracula prinde și arestează pe Huniade. Vlad este detronat cu armele de Huniade	93
<i>Capitolul</i> VI.—Dan IV. 1445—1452	111
<i>Capitolul</i> VII.—Vlad sau Vladislav al IV, fiul lui Dan IV. 1452—1456	116
<i>Capitolul</i> VIII.—Vlad V sau Vladislav Țepeși. 1456—1462.	
Caracterul lui Țepeși și sistemul său de gu- vernare.—Crușimile lui Țepeși în țară, în Bulgaria și în Transilvania.—Boerii conspiră în contra lui Țepeși.—Vitejiile lui Țepeși în contra Tur- cilor	118
<i>Capitolul</i> IX.—Radu cel frumos. 1462—1477.	
Bătăliile lui Radu cu Ștefan cel mare al Moldovei.—Stabilirea hotarului Moldovei de către Muntenia	136
<i>Capitolul</i> X.—Vlad Țepeși, a doua domnie. 1477 —1493.	
Bătălia de la apa Vinerii și bătălia de la Rimnicu-Săratu. Mărtea lui Vlad V	144
<i>Capitolul</i> XI.—Radu V cel mare. 1493—1508.	150
<i>Capitolul</i> XII.—Mihnea cel rău. 1508—1510.	
Crușimile lui Mircea	150
<i>Capitolul</i> XIII.—Vlad VI, care s'a Țis și Vlă- duța 1510—1513	164
<i>Capitolul</i> XIV.—Négoe-Vodă Bassarab. 1513— 1521. Caracterul și faptele cele pioase ale lui Négoe	166

Capitolul XV.—Teodosie Bassarab. Radu VII Călugărulă. Radu VIII de la Afumați Mehmet Beg. 1521—1522.

Teodosie detronat de boerii de la Buzău.—Radu VII Călugărulă detronat de Mehmet-Beg.—Boerii alegă Domnă pe Radu VIII de la Afumați.—Bătăliile lui Radu cu Mehmet-Beg.—Mehmet-Beg Domnă ală Munteniei. Țera declarată pașalică. Mehmet-Beg învinsă, fuge peste Dunăre.

Radu Domnă al Munteniei 170

Capitolul XVI.—Vladislav VIII. 1522—1523 . 183

Capitolul XVII.—Radu de la Afumați, a doa domnie. 1523—1529.

Boerii conspiră în contra lui Radu VIII și'ă asasină 185

Capitolul XVIII.—Moise I. A domnită ună ană și șese lună, între 1529—1530 193

Capitolul XIX.—Vlad IX saă Vladislav. A domnit 2 ană și 6 lună, de la 15 Iulie 1530—1532. 196

Capitolul XX.—Vintilă-Vodă. A domnit 2 ană și 6 lună, între 1532—1534.

Crușimile și mórtea lui Vintilă 198

Capitolul XXI.—Radu IX, numit înainte Paisie. 1534—1535 201

Capitolul XXII.—Petru I. 1535—1536 206

Capitolul XXIII.—Radu IX Paisie a doa domnie. 1536—1546 209

Capitolul XXIV.—Mircea III Ciobanu. 1546—1552.

Crușimile lui Mircea asupra boerilor. 217

Capitolul XXV.—Radu IX Paisie. A treia domnie 1552—1553. 225

Capitolul XXVI.—Mircea III Ciobanu, a doa domnie 1553—1554 227

- Capitolul XXVII.* — Pătrașcu, care s'a Țisă și celū bunū. 1554—1557 229
- Capitolul XXVIII.*—Mircea III. A treia domnie. 1558—1559. 234
- Capitolul XXIX.* — Petru III Schiopu. 1560—1567.
- Dómna Kiajna deține tronulū țerii pentru fiulū ei Petre. Dómna Kiajna își mărită fetele. Bătălia de la Șerpești. Mihaii Cantacozino răs-tórnă pe Petru III din domnie. 239
- Capitolul XXX.*—Alexandru II 1568—1577
- Alexandru ucide pe boeri la unū ospățū. Con-tribuțiunea numită, *oaiă sécă*. 245
- Capitolul XXXI.*—Mihnea IV 1577—1583 257
- Capitolul XXXII.*—Petru IV Cercel 1583—1585. 260
- Capitolul XXXIII.*—Mihnea IV a doua domnie 1585—1590 , 264
- Capitolul XXXIV.*—Ștefan II Surdu a domnit 1 anū și 6 luni, 1590—1591 267
- Capitolul XXXV.*—Alexandru III 1591—1593.
- Caracterulū și cruđimele lui Alexandru.—Mi-seria și tiraniile poporului.—Oltenia și Banul Craiovei. Mihaiū V Banulū Craiovei revendică drepturile autonome ale Olteniei.—Mihaiū care plecase la Constantinopole este prins de ómenii lui Alexandru.—Mihaiū condamnatū la mórte.—Mihaiū pe eșafodū.—Mihaiū grațiat.—Alexan-dru III violenește viața lui Mihaiū.—Mihaiū fuge în Transilvania.—Mihaiū se duce la Con-stantinopole.—Mihaiū numit domnū 269
- Capitolul XXXVI.*—Considerațiuni generale asu-pra periódei II.—Luptele pentru domnie.—Era impositelorū nooi.—Simțiméntulū Domnilorū pen-tru independență.—Raporturile politice exterióre

ale țării. — Organizarea administrativă și militară a țării în periôda II. — Starea ei economică și comercială. — Moravurile Românilor. — Starea bisericeii române în periôda II. 286

PERIÔDA III

Domnia și faptele lui Mihaiu Bravulu

Capitolulu I. — Mihaiu V Bravulu 1503—1601.

Starea de miserie a țării la venirea lui Mihaiu pe tron. — Tractatulu de alianță de la 5 Noembre 1594 al lui Mihaiu cu Aron-Vodă și Sigismund Batori. — Ridicarea stindardulu liberării naționale. — Bătăliile lui Mihaiu din campania de la 1594—1595. — Parte din boeri conspiră în contra lui Mihaiu. 300

Capitolulu II. — Bătălia de la Călugăreni . . .

Sigismund Batori nu respectă tractatulu încheiatu cu Mihaiu la 1594. — Sigismund pretinde la suzeranitatea Munteniei. — Majoritatea boerilor trimeși de Mihaiu la Batori să închee tractat, trădéză țera și pe Mihaiu. — Sinan-Pașa, trece Dunărea în țera. — Bătălia decisivă de la Călugăreni. — Vitejia și devotamentulu lui Mihaiu 320

Capitolulu III. — Dupe bătălia de la Călugăreni.

— Retragerea lui Sinan cu armia peste Dunăre. — Mihaiu sfăramă ôstea lui Sinan. — Victorie completă a creștinilor. — Rolulu lui Mihaiu în marea expedițiune a lui Sinan în România. — Mihaiu ucide pe capii conspirațiunei urzită în țera de Sultanulu. — Mihaiu proiectéză înființarea Daciei Traiane. — Sigismund Batori se decide să ab-

dice la corónă Transilvaniei în persónă împăratului Rudolf II.—Mihaiü închee pace cu Turcii.—Turcii intră cu armele în Transilvania.—Mihaiü închee alianță cu Batori în contra Turcilor și-i trimite ajutorü de arme.—Sigismund Batori abdică în favórea vărului său Andrei Batori 361

Capitolulü IV.—Luarea Transilvaniei și a Moldovei.

Mihaiü serie împăratului Rudolf că a decisü să scótă cu armele pe Andrei Batori din Transilvania. Bătălia de la Sibiü. Mihaiü învinge și risipește armia dușmană. Andrei Batori fuge mai înainte de terminarea luptei. Mórtea tragică a lui Andrei Batori. Mihaiü intră cu triumfö, și ocupă capitala Ardélului. Comisarii împăratului spunü lui Mihaiü ca să lase Ardélulü. Mihaiü declară comisarilor că a câștigatü Ardélulü cu sabia și-l va ține contra voinței împăratului —Mihaiü în fruntea unei armii de 50,000 ostași merge să cucerească Moldova Sigismund și Teremia Movilă fugü cu óstea spre Sucéva. Bătălia de lângă cetatea Hotinulü.—Mihaiü intră cu pompă în Iași. Elü se sue pe tronulü Moldovei și priimește ca Domnü jurământul de credință al Boerilorü. 420

Capitolulü V.—Despre coprinderea Moldovei saü Dacia Traiană

Impăratulü Rudolfü II cedéză voinței lui Mihaiü de a-i lăsa Transilvania. Intrigile și vicieniile lui Rudolf în contra lui Mihaiü.—Batori se unește cu insurecțiunea maghiară contra lui Mihaiü. Bătălia de la Miroslău. Mihaiü perde Transilvania.—Bătălia de la Teléjenü —Mihaiü merge la Praga la împăratu Rudolf. Sigismund

Batori pe tronul Transilvaniei. Mihaiu guvernator al Transilvaniei. Luarea Transilvaniei cu armele de la Batori. Mihaiu asasinat de Barta in campul Turdei	462
<i>Capitolul VI.—Considerațiuni generale asupra Domniei și faptelor lui Mihaiu Vitezu</i>	495

ISTORIA GENERALĂ

ROMÂNILORŪ DIN AMËNDOUË DACIILE

PERIÒDA I

De la Radu-Negru fondatorulū Munteniei, până la mórtea
lui Mircea celū mare. 1215 — 1418.

CAP. I.

Radu-Negru 1215¹⁾ — 1239.

Fondarea și organizarea statuluiū Muntenia.

Âncă de pe timpulū când Dacia-Traiană rămăsese liberă de orī-ce ocupațiune de barbari, Româniī incepuse a eși din strimtele și întunecoșele lorū locuințe în carī viețuise atâția secolī prin munții Carpați. Ei se întinsese și se

1) Autoriī nu sunt de acordū asupra datului cronologicū relativū la descălicătoreā lui Radu-Negru din Ardélū la Cămpu-Lngū.

Unii punū acōstā descălicătore la anulū 1290, alții la 1241, iar alții la 1215.

Pentru anii 1290 și 1241, nu există nici o probă istorică, ci

lăţise în toate direcţiunile preste mânăsele şi încântătoarele plaiuri ale ţerii. Încălziţi de dulcele rađe ale sórelui libertăţii, ei puteau acum fără nici o témă să se bucure de bine-facerile cu care natura dotase pământul lor natal, puteau mai cu confienţă să aspire la adevărata fericire.

Stăpini pe moşia pe care strămoşii lor o cucerise prin atâtea torente mari de sânge şi pe care dênşii o rescumpărase prin lungi şi amari suferinţe, Români se stabilise în grupe numeroase pe sacrul pământ al Patriei. Ei fondase sate, oraşe şi în fine, precum am vędutu în capitolul precedentu, state puternice şi bine organizate, avęndu în capul fiecărui cãte un duce ca să-i guvernese.

Unele din aceste ducate sau domniate, precum era Banatul Severinului, se distingea cu deosebire prin vitejia locuitorilor săi şi prin bărbăţia căpeteniilor ce domnea asupra lor. Basarabi care se incuibase de secol în Oltenia, nu se mulţumeau cu apărarea independenţei sta-

numai conjecturi cu totul ne fondate. Pentru anul 1215, precum am arătat în studiul nostru istoric intitulat, B. P. Hădeu şi Radu-Negru, publicat în anul 1885, există mai multe probe istorico demne de têtă credinţa

Până ce dar erudiţii noştri istorici nu vor aduce probe irecurabili pentru stabilirea datei acestui eveniment important al istoriei noastre, noi vom persista, împreună cu Anonimul român, cu Şincai, cu Ión Maiorescu şi alţii, a menţine ca punct de plecare al seriei domnilor statului Român, anul 1215.

tului lor de agresiunile Maghiarilor cari se aşezase la cstele lor, ci avur curagiul a aspira să le smulgă chiar din teritoriul Transilvaniei, cdt deja sub stpnirea Ungurilor.

Ast-fel, pe la anul 1170, pe cnd Manoel Comnenu purta resbel de mai muli ani in contra lui Stefan regele Ungariei, Bassarabii din Oltenia alindu-se cu Bizantinii, dau nval in Ardel şi cuceresc pe sma lor ducatul Făgăraşului şi Amlaşului ¹⁾. Preste acst tr ei pun ca s'o stăpânescă pe un bassarab din vechea lor dinastie.

Dar Ungurii suferea cu gre acst umilire din partea Romnilor. Ei se lupta necontentit nu numai să recuceresc aceste ţinuturi, dar să'si intind puterea şi preste toi Românii din Oltenia şi din Muntenia. Pe lângă aceste tendine politice ale Ungurilor, Românii avea a suferi forte mult şi din cauza persecuiunilor religiose.

1) Domnul Hsde (Istoria critică a Romniei pag. 14) pune la anul 1170 numai cucerirea Făgăraşului; iar in ceea ce priveşte Amlaşul, dobândirea lui de către Romni o pune tocmai pe la anul 1270. (Vei pag. 21 Istoria Critică).

Nu putem să admitem opiniunea D-lui Hsde in privința alipirii Amlaşului la Fgraş, la o epocă aşa de depărtată. Noi credem că şi regiunea Amlaşului, care esto ca o dependina a Făgăraşului, s'a cucerit de către Bassarab, daca nu de o dată cu Fgraşul, dar de sigur crnd după aceea. Este destul să ne amintim că ţinutul Amlaşului figurs alături cu al Făgăraşului in titulatura lui Radu-Negru, fondatorul Munteniei, precum se constata din crtile şi hrisvoale remase de la acesti Domnitor.

Se știe că de multă timpă prozelitismulă catholică devenise ținta puternice și infatigabilei activității a papismului, nu numai în privința popoarelor încă păgâne, dar chiar și asupra creștinilor ortodoxi. Dupe creștinarea Ungurilor, mai toți regii Ungariei devenise în mânele papismului instrumentele cele mai docile și mai pasionate pentru a le servi cauza. Pe lângă persecuțiunile dar politice se mai adăogară în contra Românilor și persecuțiunile cu mâna armată ale prozelitismului catholică.

Românii din Transilvania cari erau obiectulă directă al acestor îndoite persecuțiuni, avură să sufere foarte multă în existența loră. Pe de altă parte apropierea de către răsăritulă Europei a unui nouă soiă de barbari, Tătarii, amenințau într'ună timpă apropiată în existența și libertatea loră pe acestă popolă pacinică.

Acastă stare intolerabilă de lucruri, făcea pe domnitorulă de pe atunci al Făgărașului și al Amlășului, pe vitézulă Radu-Negru, să cugete necontentită spre a afla ună remediuă eficace și sigură pentru congiurarea atătoră rele.

Inspirată de foculă sacru al patriotismului și de amorulă libertății, mărețulă Radu-Vodă își aruncă privirile preste Carpați la frații săi din Muntenia cari trăiau risipiți în centruri mici de populație și cari erau asemenea expuși la fluctuațiunile evenimenteloră necunoscute. Elă înțelese câtă de țări și de asigurați ar fi Românii.

daca, uniți toți sub unu același sceptru, ar forma unu statü compactü și bine organizatü.

Tare în credința că Români, în interesul libertății și al independenței tuturilor, vcrü avea destulă abnegare patriotică pentru a renunța la independința individuală a unorü ducate slabe și isolate spre a forma unu statü compactü și puternicü, ale cărui forțe unite să pötă ține peptü agresiunilorü de totü felulü, vitézulü Radu-Negru se decide a străbate Carpații și a'si înfige scep-trulü în pământulü României.

Adunându'si curtea și ostași sēi, elü descinde preste Carpați în Țera-Românescă și descalecă pe o întinsă și încântătoare vale numită Câmpu-Lungü. Aci ilü urmase de bună-voe nu numai o mulțime de țeranî români, dar și unü numărü însemnatü de sași catolici cari asemenea erau nemulțumiți de conduita neomenösă a Maghiarilorü.

Îndată dupe sosirea sa la Câmpu-Lungü, Radu-Negru pune de ridică o cetate care să'i fie ca scutü de apărare pentru orï-ce eventualitate; iar pentru a se lega și mai multü cu țera în care descălecuse, elü zidește și o biserică, cu hramulü adormirea Maicei-Domnului, în care să se aducă laudă celui A-tot-Putinte, în religiunea străbunilorü sēi. Totü de o dată, pentru că soția sa era catolică și pentru că o parte din poporulü care ilü urmase era catolicü, elü zidește și o biserică catolică. Acēsta dovedește că li-

bertatea de conștiință a existatŭ la Români din timpŭi cei mai depărtati.

Abia se lățise fama că unŭ domnŭ vitezŭ dar pacinicŭ coborise din Ardélŭ ca să întemeieze unŭ statŭ puternicŭ cu Româniŭ de aici, și toți locuitorii de prin prejurŭ, avendŭ pe ducii lorŭ în frunte, alergară să'ŭ aducă omagiŭ, să se unescă cu densuslŭ și să'lŭ recunoscă de căpetenie a lorŭ supremă. Astŭ-felŭ proiectulŭ celŭ mare al lui Radu-Negru, luândŭ proporțiuni considerabili, elŭ prinse curagiŭ și din Câmpu-Lungŭ își strămută reședința mai în lăuntrulŭ țerii, la Argeșŭ. Aci elŭ încă zidi cetate, mănăstire și curte domnescă.

În scurtŭ timpŭ dupe strămutarea sa la Argeșŭ, Radu-Negru vedŭ adunându-se sub sceptrulŭ său, ca sub o unitate națională, toate ducatele din România mare, adică partea răsăritenă a Munteniei, din Oltŭ spre apa Siretului. Acum elŭ realizase cea mai mare parte din măręta sa dorință și se putea intitula „Domnŭ al Țerii-Românești“; dar nu Domnŭ preste totă Țera-Românească. Pentru a încorona înalta și patriotica sa întreprindere, pentru a da adică nuoului său statŭ forța și aureola la care aspira, elŭ trebuia să atragă la sine și să unescă într'unŭ singurŭ corpŭ și Banatulŭ Severinului.

Dar aci domnea de secolŭ, preste unŭ poporŭ de viteji care moștenise toate virtuțile străbunilorŭ Români, vechea și glorioasa dinastie a Bas-

sarabilorū, din care se trăgea elū însuși. Era dar dificilū a se crede că acestū statū care își conservase independința de atâția secolī, față cu Unguriī și cu alte nēmuri, să mērgă a se închina unui suveranū abia venitū în aceste locuri române. Însă ceea-ce nu se putea cere de la forța armelorū, s'a realizatū prin simțimentulū sacru al patriotismulū.

Ilustrulū Banū al Severinulū, înțelegēndū măreța idee a lui Radu-Negru; convingēndu-se că elū nu venise aci ca să supue cu armele pe frații săi de sânge, pentru a satisface o ambițiune personală; cugetāndū mai cu sēmă că unindū statulū său cu acela al lui Radu-Negru, va impune mai lesne respectū inemicilorū săi, într'unū momentū de sublimă abnegare, elū se decide a lega sōrta statulū său de a celui formatū de Radu-Negru.

Încongiuratū de o escortă strălucită de oșteni și de demnitarii curții sale, vitēzulū Banū al Severinulū pornește la Argeșū să afle pe Radu-Negru. Aci elū este întâmpinatū cu o priimire frățescă și strălucită. Unū pactū politicū se formēsă între amēndoi suveraniī de dincolo și de dincōce de Oltū. Banulū Olteniei nu abdică la tōte drepturile sale suverane: dar elū recunoște pe Radu-Negru de Suzeranulū său și se lēgă a'i da unū tributū anualū și unū contingentū de arme, orī cândū va avea resbelū cu inemicii săi.

În urma acestei uniri, Radu-Negru, putea a

se întitula : „Cu mila lui Dumnezeu, domnă a totă Țera-Românească, duce al Făgărașului și al Amlășului.“ Iar capul Olteniei își conservă titlu de Bană al Severinului, autonomia statului său și libera lui administrație. Totu de o dată Radu-Negru onoră pe Banul Severinului cu titlul de președinte al consiliului său princiar și 'i dăte ună bastonă de argintă, spre semnă de înalta sa demnitate.

Astă-felă se fondă acestă stată gloriosă care era menită a juca ună rolă însemnată în istoria omenirii, vârsândă torente de sânge pentru apărarea crucei și civilizațiunea Europei.

Dupe ce Radu-Negru realisă pe deplină idea-lulă său politică, începu a cugeta la organiza-rea noului său stată pentru a'î da forța de care avea nevoie pentru existența sa liberă și independente. Elă institui ună senată sau consiliu princiară, compusă din 12 boeri din cei mai însemnați ai țării, și determină forma de guvernământă, adoptândă sistemulă electivității tronului. Dupe acăsta elă înființă o metropolie la Curtea de Argeșă, unde instală ca metropolită pe ună episcopă cu care venise de la Făgărașă. Acestă înaltă prelată dăte Țării ună cleră numerosă, pe care 'l organiză dupe dogmele ritulu ortodoxă.

Dupe aceea Radu-Negru împărți România-Mare în 12 județe și dotă Țera cu o armată numerosă, pe care o organiză dupe sistemulă celă

mai practică și mai avantajosă pentru așăra-rea ei. Ca marcă a Țării, elă adoptă aquila romană, însă cu crucea în gură, ca semnă al creștinătății. Totă de o dată elă înființă și funcționari publici, cari să administre țera și să judece poporulă, dupe legile și obiceiurile sale. Radu-Negru fondă și mai multe orașe, ca Pitestiă, Argeșu, Tergoviștea (care se dicea și Trifu saă Țiriscu), Bucureștiă și altele.

Astă-felă acestă măreță domnitoră, inspirată de simțimentele cele mai înalte ale patriotismulă, în decursă de 24 de ani de o domnie pacinică, puse bazele fundamentale ale primulă stată romană, dotă țera cu instituțiunile și cu legile cele mai bine-făcătoare și deschise era Domniloră romană la tronulă României.

Dupe mórtea sa, Radu-Negru, fu imormentată la biserica sa de la Argeșă. Memoria sa, adencă săpată în inima tutuloră Româniloră, se va conserva pentru eternitate, ca o suvenire sacră.

CAP II.

Mihail I Bassarab 1239 — 1258.

Invasiunea Mongoliloră saă a Tătariloră sub Batu-Kan.

Mórtea lui Radu-Negru a fostă adencă simțită de către toți Români. În acestă energică și blândă suverană, Români nu perduse numai pe domnulă țerii, dar, încă și pe adevăra-

tulŭ lorŭ părinte, pe fondatorulŭ ŝi organizatorulŭ statului românŭ.

Boerii țerii, spre a'ŝi aręta recunoștința ce aveau pentru acestŭ mare domnŭ, au voitŭ sã alęgã în loculŭ sęu pe unulŭ din fiii lui. Dar o parte dintr'ęnșii, pentru considerațiunii de o politicã mai înaltã, a determinatŭ ŝi pe cei-l'alți a'ŝi opri vederile asupra lui Mihail I Bassarabŭ, banulŭ Severinului ŝi fratele lui Radu-Negru. Prin acęstã nemeritã alegere, ei voiau totŭ de o datã sã dea o compensațiune celui mai mare demnitarŭ al țerii pentru unirea Olteniei cu România-Mare, precumŭ ŝi sã cimentese mai bine unirea acestorŭ doã țeri.

În timpulŭ domniei lui Mihail I Bassarabŭ s'a ntãmplatŭ teribila invasiune a lui Batu Kan cu 500,000 de Tãtari, cari în cursŭ de trei ani au devastatŭ cu sabie ŝi focŭ tótã Ungaria. Țera era mai de totŭ pustiitã ŝi chiar regele ei, Bela IV fu silitŭ sã o pãrãsescã, lãsând'o în prada barbarilorŭ (1242).

În cursulŭ acestei teribile invasiunii, nu numai Româniŭ din Transilvania, dar ŝi cei din Țera-Romãnescã au avutŭ sã sufere multe pierderi ŝi atrocități din partea Tãtarilorŭ: Doi principii mongoli, din armata de invasiune a lui Batu-Kan, voindŭ sã strãbatã în Țera-Romãnescã cu sëlbateca lorŭ armatã de tãtari, unulŭ dintr'ęnșii, Ordã, dupe ce trecu prin țera Oltului, se îndreptã cãtre banatulŭ Olteniei. Celŭ d'al doilea, Bugek,

pornindū din țera Sașilorū, voi să descindă în România pe la Predelū în Prahova. Dar amēndoă aceste colōne de barbari fură întâmpinate de armele Romānilorū : Banulū Olteniei dete peptū cu Ordā; Mihail I Bassarabū eși înaintea lui Bugek. Dupe lupte crāncene și sāngerōse, Romāniī fură nevoiți să se retragă din fața torrentelorū furiōse ale acestorū sēlbateci. Ei își căutară o retragere sigură în munții Carpați, așteptāndū momente mai propice, pentru a curăți țera de acești barbari.

Dupe retragerea Tātarilorū, Romāniī, cu domnulū lorū în frunte, batū și resturile ce mai rămāsese dintr'ēnșii, risipiți prin țera și o curățā cu totul de acestū nēmū vātāmētorū.

Mihailū se pune apoi să repare tōte relele și stricāciunile făcute de tātari, spre a'ī îmbunătăți sōrta, aducēnd'o la buna stare de mai înainte. Dupe o domnie de 19 ani în care lucrā fără pregetū la întārirea și îmbunătățirea Patriei, Mihail I mōre impăcatū cu conștiința sa că 'și-a făcutū datorია.

CAP. III.

Dan I Bassarabū 1258—1300.

Tronulū Țerii-Romānești rămāindū vacantū dupe trecerea din viață a lui Mihail I Bassarabū, boeriī își aducū aminte de recunoștința ce datorāū lui Radu-Negru, fondatorului statului ro-

mână. Acum fiii săi nu numai că erau majori, dar însușiau și calitățile necesari pentru a putea conduce destinele patriei lor. Deja unul dintr'ênșii, Dan, fusese alesu banu al Craiovei încă de pe timpul când unchiul său Mihail I Bassarab fusese ridicatù domnù pe tronulù Țerii. În decursù de 19 ani, elù avusese destulù timpù a dovedi că era demnù de a fi pusù pe tronulù gloriosului său părinte. Boerii țerii dar, inspirați de simțimentulù de recunoștință și de binele țerii, aleseră și aclamară domnù pe Dan I.

Dan I fiindù de unù caracterù pacinicù și blândù, a căutatù în totù chipulù să fie în pace cu vecinii săi și să se ocupe mai cu sémă a vindecarea ranele țerii sale rëmase deschise încă de pe timpulù invasiunei Tătarilorù. Acésta este cauza pentru care istoria sa este săracă în fapte importante.

Dan I dedese de soție pe fică-sa lui Mihail, regele Româno-Bulgarù. Cândù acesta a avutù mai târziu resbelù cu Șişman despotulù Serbiei, elù a chematù în ajutorù și pe socrulù său Dan, care a cădutù într'o bătălie. Dupe mórtea lui Dan I, boerii aù alesù domnù pe fiulù său Stefan Mailat.

CAP. IV.

Stefan I Mailat Bassarab 1300—1329.

Ștefan I Mailat venind pe tronulù țerii, nu putu să se bucure de pace ca predecesorulù său.

Elu fu nevoitu să apere cu armele drepturile și instituțiunile țerii sale.

La suirea sa pe tronul României, domnea ca rege în Ungaria Andrei III. Acesta, prin dispozițiunile ce manifesta asupra lui Ștefan Mailat, deșteptă mari și neliniștitoare temeri în sufletul său. Elu vedu că Andrei, atât pentru a-i răpi Făgărașul cât și pentru a place Papei, ca un instrument docil al persecuțiunilor sale religioase, se prepara a-i declara resbelu.

Mailat, energic și prevădător, puse de fortifică din nou, încingând-o cu noi ziduri, cetatea Făgărașului în care aședă o garnisonă puternică. Andrei vine cu o armată numerosă ca să încongiore și să ia cu asaltu acéstă cetate. Dar Ștefan Mailat, făcendū o eșire vigurosă asupra Maghiarilor, regele Andrei se vedu nevoitu a se retrage învinsu și a renunța la proiectele sale de cucerire și de presiune.

Liniștitu acum despre Ungaria, Mailat se aliasă cu Ștefan Milutin, despotul Serbiei, și batū o puternică hordă de Tătari, cari venise din părțile septentrionale să coprinđă Iliricul. Ei curățiră acea țera cu totul de barbari.

Dupe ce dotă țera cu legi înțelepte, Mailat muri dupe o domnie de 29 ani, regretatū de totă lumea română.

CAP. V.

Mihail II Bassarab 1329—1340 ¹⁾

*Armia română bate și sfărâmă cu totul armia maghiară.
Carol Robert abia 'și scapă viața cu fuga.*

Abia Mihail II Bassarab se suise pe tronul țării, și étă'lū amenințatū de o tempeastă teribilă care tindea să'lū smulgă de acolo, precum și să'lū desmoștenescă de tôte drepturile sale.

Pe timpulū venirei sale la domnie era rege al Ungariei superbulū Carol Robert, fondatorulū dinastiei unei ramure din casa de Anju, la tronul sântului Ștefan.

Istoria ne spune prin câte lupte și dificultăți a trecutū Carol Robert până să ajungă a se încorona rege al Ungariei. Elū nū ar fi reușitū pôte nici o dată a pune coróna regală pe capulū sēū, fără concursulū energicū al Papei. Acestū capū al catolicismului a trimisū ad-hoc pe cardinalulū Gentilū la Ladislaū voevodulū Transilvaniei să stăruiască, chiar prin anatemă, să'ī dea coróna Ungariei, care se deținea de dēnsulū. Carol Robert dar, recunoscētorū către Papa

1) Unii din istoricii noștri spunū că domnulū Țării-Românești care a avutū resbelū cu Carol Robert regele Ungariei a fostū Ión Bassarab, iar alții că acesta a fost Alessandro I Bassarab.

Anonimulū românū, cronica sērbescă, cronica Ungariei, Engel și alții, spunū intr'o unire că domnulū românū care a purtatū resbelū în contra lui Carol Robert a fost Mihail Bassarab.

Și cine putea cunōște mai bine pe domnulū românū care a invins pe vestitulū rege maghiar, dacă nū însăși maghiarii?

cărui datora mai cu sémă tronulŭ Ungariei, devenise în mâna sa instrumentulŭ pasivŭ al persecunilorŭ religioase. Curtea lui era plină de cardinali și de misionari cari stimulaŭ fanatismulŭ papiștilorŭ în contra ortodoxilorŭ. Insuși Papa prin epistolele ce adresa lui Carol Robert, îl întărita în contra Românilorŭ mai cu sémă, pe cari îi califica de păgâni.

La aceste îndemnuri înveninate se mai adăogară și intrigile voevodului Transilvaniei, Toma Farcaș și ale unui Dionisie al lui Nicolae, cari pusesese ochi rēi pe țera lui Bassarab, dorindŭ a o avea pentru dēnșii. Acești doi renegați nu încetaŭ a aprinde ura lui Carol Robert în contra Românilorŭ, pe care îi numeaŭ shismateci.

Carol Robert, împinsŭ din tôte părțile la rebelŭ, se decide a intra cu armele în țera lui Bassarab, a o cuceri și a o da lui Toma Farcaș sau lui Dionisie, ca s'o stăpinescă ca vasalulŭ său. În fruntea unei armate fōrte numerosă și bine echipată, puterniculŭ rege maghiar străbate, fără nici unŭ motivŭ, în Oltenia, coprinde Severinul și dăruește acea țeră lui Dionisie, împreună cu demnitatea de banŭ.

Mihail Bassarab, surprinsŭ de acēstă lovire neașteptată, cercă prin miđlōce dulci și prin supunere să immōie trufia regelui maghiar și să înlătore tempesta d'asupra țerii sale. Elŭ trimite îndată soli la Carol Albert cari îi propunŭ, în numele domnului lorŭ : Că dēnsulŭ este gata a'î

plăti ca cheltueli de resbelū, șapte mii mărci de argintū, că consimte a'i lăsa Severinulū, pe care l'a coprinsū cu armele, că se supune a'i plăti regulatū tributū anualū, că în fine voește a'i da ostatice pe unulū din fii sēi, care, cu spesele sale, să serve în armata lui regală, numai să se întōrcă cu pace în țera sa. Iar de nu va voi să accepte aceste propunerī avantaġioșe și va voi să înaintese în țera sa, să știe că mari pericole ilū așteptă.

Regele, răspundēndū solilorū lui Mihail, le dīse cu o semeție trufașe: „Mergeți de spuneți lui „Bassarab că elū este păstorulū oilorū mele și „că voiū veni a'lū scōte de barbă din vizuinele „sale.“ Acestū răspunsū atâtū de arogantū pe câtū și de puținū politicū, îndemnă pe unulū din credincioșii baronī ai regelui ca să'i spue să nu respingă propunerile de supunere și de pace ale lui Bassarab. Dar îngānfatulū rege, ne voinđū să asculte de consiliulū înțeleptū al unui supusū devotatū, înapoiasă cu disprețū pe solii lui Mihail și dă ordinū armatei sale să pășescă înainte.

Regele maghiar și numerosa lui armată, înaintāndū într'o țēră necunoscută și pustie, se rētăcescū pe niște căi impracticabile. Armata maghiarā nu întārdie a simți lipsa de hrană pentru dēnsa și pentru animalele ei. Cei trimiși ca să caute prin țēră nutrimente sunt uciși, alungați saū luați captivi. Deja efectele unei fōmete oribile incepū a se simți în tōtă armata.

Superbulu rege maghiar, constrinsu la rendulu seü de situatiunea ce'si crease elu însusi, se opreste în locu, face armistiuiu si trimite la Bassarab sa'i declare ca priimeste tote propunerile sale. Bassarab, ne avendu destule forte armate ca sa dea Maghiariloru o lectiune meritata, se decide a priimi propunerea ce i se facea. Elu promite regelui maghiaru ca'i va da calause cari sa'lu conducă, pe elu si ostea sa, pe o cale directă si sigură în țera sa.

Regele, incredendu-se în promisiunile lui Bassarab, pornește fără temă cu totă ostea pe calea indicată de călausele date de Bassarab. Dar inima boeriloru si a ostașiloru romani era atât de aprinsă de ură si de manie în contra lui Carol Robert, în câtu nu voira sa respecte promisiunea ce Domnulu loru dedese regelui maghiar. Neomenosa si barbara lui faptă, iar mai cu semă responsulu insultatoru ce elu trimisese lui Bassarab prin solii sei, cereau o sangerosa si dreptă resbunare.

Ostea română dar, animată numai de simțimentulu legitimu al vendetei, pătrunde prin păduri si prin munți si se aședă pe delurile ripose si pădurose ale unei strimtori, pe unde trebuia să trecă neapărat regele Carol Robert cu totă ostea si noblețea sa. Acea strimtoare era ca unu felu de basinu îngustu în care intrându o armată, se afla prinsă ca într'o cursă sinaintese fiindu atacată, nu mai putea nici să

nicî să dea înapoi, nicî să apuce în lături, din cauza rîpelorŭ înalte și inaccesibile.

Dupe ce Carol Robert a intratŭ în strîmtórea munților cu destulă dificultate, căci caii cădeaŭ unulŭ peste altulŭ din cauza trecerii impracticabile, se pomenește cădënd asupra sa și a óstei sale o ploaie de săgeți, de petre și de trunchiuri de arbori, pe care óstea română, postată pe înălțimi, le arunca ca grindina asupra lorŭ.

Ungurii priimeaŭ tóte acele lovituri de o mórte infailibilă, fără să pótă opune cea mai mică acțiune de rezistență, căci în situațiunea în care se aflaŭ, armele și vitejia lorŭ le devenise cu totul inutile. Patru óile mórtea a seceratŭ fără cruțare armata și cortegiulŭ de nobili și de cavaleri ce însoțise pe Carol Robert. Aceiași sórtă avură și cardinalii și misionarii cari venise să propage catolicismulŭ la Români, sub presiunea forței armate.

În tot timpulŭ acestui măcelŭ înfiorătorŭ, nobilii și cavalerii maghiari, ca să scape viața regelui lorŭ, formară împrejurulŭ seŭ unŭ zidŭ de paveze, care 'lŭ apăraŭ de loviturile românilorŭ. În fine Carol Robert, ca să scape de mórte, fu silitŭ să alerge la o stratagemă. Elŭ îmbracă cu hainele sale regale pe Dejeŭ, fiulŭ lui Dionisie, care plăti printr'o mórte crudă onórea de a purta uniforma regală. Iar regele, îmbrăcatŭ cu haine ordinare, abia scăpă cu fuga în cursulŭ nopții, ajutatŭ de câți-va ostași devotați ai seŭ.

Armia maghiară era acum aproape sfărîmată. Români, pentru a o nimici cu desăvîrşire şi pentru a se folosi de prădile preţioase remase de la dînsa, descindî cu grămada în strîmtore şi cu topore şi săbii, nimicescî tot ce mai rămăsese în pîciore (1330). Ei aflară în tabăra maghiară, rămasă cu totul în mânele lor, o mulţime de bani, de veşminte scumpe, arme preţioase, etc. Pe lângă acestea căduse în mânele lor şi o mulţime de captivi, însă cea mai mare parte slutiţi şi schilodiţi.

Astfelul superbului Carol Robert plăti fapta sa cea nedreptă; iar mai cu seamă trufia şi aroganţa de care usă faţă cu un popor pacinic şi liniştit. El, dupe o cale dificilă şi periculoasă, reuşi a străbate dincolo de munţi. Intrarea lui în Temeşvară fu un spectacol sdrobitor. Din totă armata lui cea mândă în fruntea căria plecase cu câte-va săptămîni mai înainte, dice Fessler, abia avea împrejurul său atîta câţi lua cu dînsul altădată ca să mîergă la vînatore. O asemenea umilire este o lecţiune instructivă pentru toţi regi trufaşi şi nedrepţi.

În urma perderilor atît de considerabile ce Maghiarii suferise în resbelul cu Români, lui Carol Robert nu-i mai trecu prin minte nici să mai reînnoiască lupta cu dînsii, nici să mai ridice vre-o pretenţie de tribut asupra lor. Astfel, Mihail II Bassarab, în tot restul domniei sale de zece ani, rămase cu totul în pace din

partea Ungurilor. Elū se ocupă până la mórtea sa numai cu îmbunătățirea materială și morală a poporului său.

CAP. VI.

¹⁾ Alexandru I Bassarab 1340—1360.

Alexandru bate armia maghiară la Bran și ia în gônă pe Ludovic I celū mare.

Alexandru I Bassarab a fostū unū domnū plinū de vitejie și de prudentă. Elū știa să aprețiese bine-facerile păcii, dar nu esita, la casū de nevoe, să apere cu armele drepturile țerii.

Pe timpulū domniei sale venise la tronulū Ungariei Ludovicū I, supranumitū celū mare (1342). Ca fiū al lui Carol Robert, elū moștenise de la dēnsulū în contra Romānilorū atâtū ura câtū și spiritulū de propagandă la catolicismū. Prin urmare Alexandru Bassarab știa la ce avea să se aștepte de la dēnsulū.

Când Ludovic I veni în Transilvania în contra Sașilorū revoltați, ca să'i supue a'și plăti contribuțiile, Alexandru trimise la dēnsulū solī ca să'lū felicite de buna-venire; apoi nu esită de a se duce în persônă înaintea regelui, spre a'i face o vizită de politețā, ca unui vecinū puter-

1) Sineal, basāndu-se mai multū pe istoricii maghiari de câtū pe Anonimulū românū, admite, cu dreptū cuvēntū, că dupe Mihail II Bassarab a urmatū la tronulū Munteniei Alexandru I Bassarab. Tomu I pag. 314.

nică. Elu îi duse multe daruri prețioase și întări cu dânsul pacea de care se bucurase țera încă dupe resbelul cu Carol Robert.

Dar legăturile de amiciție formate între Ludovic și Alexandru nu puteau avea o lungă durată: Ludovic, frământat neconținut de dorința de a răsbuna în contra Românilor umilirea ce tatălă său Carol Robert suferise de la dânsii, căta ocașiune de a ataca pe Alexandru și de a și'lu face tributar. Luând partida unor boeri cari se revoltase în contra lui Alexandru, Ludovic veni cu armele în contra sa. Alexandru însă, fără a se înfricoșa de armia cea numerosă a Ungurilor și fără a le da timp ca să pătrundă în țera sa, merge de'i întâmpină cu brava sa oștire la hotarele Transilvaniei. Aci, dupe o luptă crâncenă și sângeră, oștea maghiară este învinsă și Ludovic se vede nevoit a lua fuga. Astă-fel țera și drepturile lui Alexandru fură respectate.

CAP. VII.

Venirea Turcilor în Europa 1342.

*Ión Cantacozino usurpă corónă pupilelui său
Ión V Paleologu. Ión Cantacozino chiamă în ajutorul
său pe Turci din Asia.*

Nu trecuse doi ani de la suirea lui Alexandru I Bassarab pe tronul României și un eveniment însemnat se petrecea în Europa.

Andronică celă tănără împăratele Constantinopolului murise (1341). Elă lăsase ca succesor pe fiulă sĂu Ioan al V Paleologu în etate numai de 9 ani sub tutela mamei sale împăratăsa Ana și a marelui sĂu domestică Ión Cantacuzino. Acesta, ambițiosă ca toți bizantini, răpește îndată coróna pupilelui sĂu. Andrianopolitani, luândă partida minorelui, se sculară în contra usurpatorului Cantacozino, chemândă în ajutorulă loră și pe Alexandru, împăratele Româno-Bulgară. Dar acesta, ună altă ambițiosă, ca și Cantacozino, voia să profite de acăstă ocașie spre a și supune sieși Andrianopoli. Andrianopolitani înțelegândă intențiunile sale cele rele, îi refuseră intrarea în cetate, dicându'i că n'ău trebuință de stăpină. Cu tóte astea Alexandru își îndreptăsa numărósa lui armată în contra lui Ión Cantacozino.

Între acestea usurpatorulă Cantacozino, vĂdându-se astă-felă amenințată, a comisă ne er-tata greșală de a chema în ajutorulă sĂu pe Turci din Asia, deschidândă astă-felă aceloră barbari calea în Europa. Resultatele funeste ale aceștei fapte criminale ău fostă incalculabile, nu numai pentru imperiulă bizantină, dar și pentru cea mai mare parte din Europa.

Ludovic, care la venirea Turciloră în Europa abia se suise pe tronulă Ungariei în loculă tătălui sĂu Carol Robert, în locă să dea atențiune la acăstă evenimentă importantă și să cugete la

stăvilirea acestui mare rău, elu își perdeă timpul și își usa forțele în lupte deșerte în contra lui Uroșu, regele Serbiei, a lui Strațimeru, domnul Vidinului, în contra Românilor și a Venețianilor. Astu-felū, Turcii, profitându de inerția creștinilor, câștigară totu mai multu tărîmū în Europa până când, sub Amurat I, co-prinseră și ocupară Andrianopolu (1361) din care făcură prima lorū reședință.

De aci înainte începū luptele cele mari ale Turcilor în contra creștinilor de la Dunăre.

CAP. VIII

1) Vladislav Bassarab sau Vlaicu 1360—1372.

Vladislav Bassarab, în alianță cu Ludovic I celū mare, câștigă prima victorie în contra Turcilor la Vidin.

Dupe mórtea lui Alexandru I Bassarab veni la tronulū României fiulū său celū mare Vladislav Bassarab sau Vlaicu.

1) Șineai, fondându-se mai înteu pe hrisovulū datū de Ludovic celū mare, craiulū Ungariei în anulū 1365, constată că dupe mórtea lui Alexandru I Bassarab a urmat domnū fiulū său celū mare Vladislav sau Vlaicu bassarab. Opiniunea lui Șineai se mai confirmă și prin cele șise de Engel (în antiq historia valachiae, part I pag. 153), că la 1366 Ludovic craiulū Ungariei, în alianță cu Vladislavū domnulū Munteniei, au bătutū pe Turci și pe Șişman craiulū Bulgariei.

Greșeste dar Anonimulū românū când, interpretându rău o inscripțiune de la Câmpu-Lungū, pune domnū, de la 1360—1366, pe Nicolae celū d'al doilea fiū al lui Alexandru Bassarab, care în realitate n'a domnitū nici o dată.

Ludovic regele Ungariei care avea veleități de suzeranitate asupra Țării-Românești, proclamă o sculare generală a Ungurilor în contra lui Vladislav, căci se suise pe tronul României fără să cêră voia sa. Elu își concentrésă oștile în Temișóra și decide plecarea pe dióa de sântulú apostolú Mathia anulú 1365.

Ludovic nu merse directú asupra Românilorú. Elú trecu mai întâiú prin Serbia și merse să batá Vidinulú pe care, dupe ce prinse pe Strațimerú domnulú seú, ilú declará banatú ungurescú și aședá garnisónă intr'ensulú; in România însă nu putu să trecá.

Între acestea, însemnatele coprinderi ce Turcii făcuse în peninsula Balcanică, eminenta amenințare a căderii Constantinopolelú și apropierea lorú de malurile Dunării, începuse să inspire spaimă tuturilor statelorú creștine. Toți monarhií simțirá necesitatea unei alianțe spre a opri avântulú acestorú numeroși și cutezători barbari, dar nici unulú nu puse în lucrare o asemenea întreprindere.

În deșertú papa de la Roma cercá, în onórea religiunei și salvarea creștinătății să ridice o cruciată în contra Turcilorú, căci toți rêmaserá impasibili la acéstă sântă chemare. Numai Ludovic, regele Ungariei, fu gata să răspundá atâtú la apelulú Papei, câtú și la cerințele țerii sale.

Dar pentru reușita unei asemenea dificile întreprinderi, Ludovic simția necesitatea unei alianțe.

Uitandü pentru momentü inimiciþia ce avea în contra lui Vladislav Bassarab, elü îi propuse a se alia cu dënsulü în contra Turcilorü. Ludovic, ca să lege și mai multü pe Vladislav de dënsulü, îi înapoiasă și banatulü Severinului. Vladislav, atâtü din recunoștinþă către Ludovic, câtü și în interesulü patriei sale, adună o öste numerosă și vine cu dënsa la Vidinü, spre a se uni cu Ludovic în contra Turcilorü.

Armiile aliate susþinurä la Vidinü o luptä crâncenă și reputarä în contra Turcilorü prima și cea mai strălucită victorie, la care Româniï avurä o parte förte însemnată (1366). Acëstä victorie căta să lege și mai multü pe Ludovic de domnulü României. Dar atâtü zelulü celü mare ce regele Ungariei punea în serviciulü catolicismulü, câtü și nereușita resbelului din anulü trecutü în contra lui Vladislav, făcurä să se rumpä legäturile de pace și de alianþä dintre regele Ungariei și Domnulü României.

Ludovic, în anulü 1367 Decembre 15, publicä o a doa sculare generalä în contra Românilorü; iar Transilvanilorü le dä ordinü ca să fie gata de plecare, când elü va veni în miðloculü lorü. Nu se știe bine rezultatulü acestei a doa întreprinderi a lui Ludovic. În destulü că din doä diplome ale lui Vladislav, una din anulü 1368 și alta din 1369, se vede că s'a încheiatü iar pace între dënsulü și regele Ludovic.

Dar nici acëstä pace nu fu de o lungä duratä.

Vladislav, ca să restabilescă pe cumnatulŭ său Strațimerŭ în domnia sa, trece Dunărea la Vidinŭ, bate garnisona maghiară din cetate și ucide pe toți călugării catolici de acolo.

Acastă faptă atâtŭ de cutezătoare a lui Vladislav aprinse mânia în sufletul regelui Ludovicŭ. Ca să pedepsescă pe acestŭ semețŭ adversarŭ, Ludovicŭ se decise a ataca pe Vladislav cu puteri mari din doă părți. Elŭ, adunându oște foarte numerosă, plecă cu dânsa din Temișóra în Serbia către Vidinŭ, de unde apoi să trecă în România. Pe de altă parte dă ordinŭ lui Nicolae ducele Transilvaniei ca de acolo să străbată în Țera-Românescă și să atace pe Vladislav cu Secuii și cu nobili din Transilvania. Amendoă aceste armate victorioase căta să se întrunescă la Tirgoviște.

Vladislav, avându a purta resbelŭ în doă laturi, își împarte oștea în doă părți. O parte, a căria comandă o ia elŭ însuși, o pornește la Dunăre, ca să împedice trecerea lui Ludovicŭ în Țeră; iar pe cea-laltă o pune sub comanda lui Dragomir, castelanulŭ său pircălabulŭ de Dâmbovița, pe care il trimite în contra lui Nicolae.

Armii dușmane despre Transilvania deteră peptŭ mai anteiŭ pe apa Ialomița. Dar Dragomir, dupe o luptă scurtă, se retrage cu Români către munți. Ungurii și Secuii, luându această retragere dreptŭ o victorie, se iaŭ dupe dênșii. Dar când acești presumțioși dușmani ajungŭ în strim-

torile munților, Românii îi atacă cu vigóre din toate părțile și îiucidă cu grămada. Aci cădură ducele Nicolae, Petru vice-ducele, Ladislaă și Petru căpeteniile Secuilor și o mulțime de nobili și militari însemnați. Cadavrul ducelui Nicolae fu disputat și smuls cu mari sacrificii din mânele Românilor¹⁾.

De partea Dunării Ludovică se mulțumi cu ună succesă cu totulă insinifientă. Vladislavă apără cu multă bărbăție rîpa Dunării. Dar Nicolae Gara îl atacă de pe Dunăre cu ună curagiă învierșunată și facilitésă astă-felă trecerea oștiloră lui Ludovică, pe plute și pe luntri, pe pământulă României. Vladislav se vede nevoită a se retrage cu oștea sa mai în lăuntrulă țerii, unde să aștepte ună momentă mai favorabilă de luptă. Dar Ludovică, descuragiată de perderea simțitoare ce suferise de partea Transilvaniei care îi amintea învingerea lui Carol Robert de altă dată, se descuragésă. În locă de a mai urmări pe Români spre a'î îndatora la luptă, elă se mulțumește numai cu luarea Severinului și se întorce acasă numai cu acestă mică rezultată. Tote acestea s'au întâmplată în anulă 1370.

Între acestea, pericolulă din partea Turciloră creștea necontentită. Papa Urban al V scrie lui Vladislav o scrisore fôrte măgulitoare prin care

1) Veđi, Turoție, Petru de Reva, Bonfinius, etc.

îi laudă forțe multă vitejia în contra Turcilor și îl îndemna a se uni cu Ludovic în contra dușmanului comun. În urma acestei mijlociri, Vladislav iar se împacă cu Ludovic. Regele Ungariei se arată forțe generosă către Vladislav. Ca să țimentese și mai tare legăturile de amiciție ce contractase cu dânsul, el nu numai că îi lasă în libera sa stăpînire banatul Severinului; dar îl recunoște de stăpîn și preste pământul Făgărașului și al Amlașului, astă-fel precum aparținuse altă dată Domnilor români.

Astă-fel Vladislav Bassarab, care se intitula domn al Munteniei, ban al Severinului și duce al Făgărașului și al Amlașului, în decursu numai de 12 ani ai domniei sale, lăți hotarele țării, impuse respectul celui mai mare și mai viteză rege din Europa, lui Ludovic I cel mare, ținu în loc înaintarea Turcilor preste Dunăre, reputându asupra lor victoria cea mai strălucită. El muri lăsându țera sa liberă și fericită.

CAP. IX.

Radu Negru II Bassarab 1372—13XX 1).

Radu II Bassarab, supra-numit și negru căci se trăgea din familia Bassarabilor, era fiu al

1) Din hrisovul lui Vladislav I Bassarab, dat din Argeș în anul 1372 (Șincai pag. 341 T. I) se constată că acestu Domn era pe tronul Munteniei în anul 1372 și cel din urmă al domniei sale.

Din cele spuse de Anonimul (Șincai pag. 334), de Engel, dupe

lui Alexandru I Bassarab și frate al vitézului său predecesorü Ladislav saü Vlaicu Bassarab.

Radu era de unü caracterü pacinicü și piosü. Cea mai mare parte din timpulü domniei sale l-a întrebuintatü pentru fapte religiöse. Credându-se prea departe de tempesta care făcea să tremure de spaimă totă suflarea din peninsula Balcanică, elü se ocupa cu fondarea mai multorü ştabilimente călugăreşti. Aceste locaşuri erau nu numai unü azilü pentru cei bătrini și nepu-tincioși; dar ele serviaü totü de o dată de şcole pentru învățatura clerului și a poporului, precum și de cetăți de apărare în timpulü de pericolü.

La săvërșirea unorü asemenea fapte piöse Radu a fostü îndemnatü atâtü de soția sa, fiica lui Lazărü, despotulü Serbiei, câtü și de către unü călugărü sêrbü, popa Nicodim. De la acestü călugărü ne-a rămasü organisarea vieții monahale a monastirilorü nôstre. Pentru acêsta și pentru alte fapte piöse biserica nôstră, a pusü pe monahulü Nicodim între sfinți.

analii lui Filștix și alții (Idem pag. 350), se face dovadă că Mircea a venitü la tronulü Munteniei în anulü 1383.

Șineai ne demonștră în modü clarü (pag. 334) că între anii 1372—1383 au statü pe tronulü Munteniei doi domni: Radu Negru II Bassarab și următorulü său Dan II Bassarab; elü însă nu ne pôte precisa câte câți ani a domnitü fie-care din acești ani.

Pentru acestü motivü nici nu am fixat anii domniei fie-căruia din acești doi domni în spațiulü de la 1372—1383. Rămâne ca viitorulü să ne procure vre o dovadă istorică din care să ne luminămü asupra acestui punctü.

Cu tóte că Radu II Bassarab era iubitoru de pace și nu voia să știe nimicú despre ale rėsboiului, totuși fu nevoitú a lua parte la o întreprindere de resbelú în contra păgánilorú.

În timpulú domniei sale Turcii amenințau fórté tare creștinátatea. Despotulú Bulgariei și craiulú Serbiei făcurá pregátiri mari de resbelú în contra lorú. Ei cerurá ajutorú de arme și de la Radu II, care trimise pe fiulú său Dan cu o óste însemnatá. Tóte oștile aliate merserá în contra Turcilorú, dar furá bătute și risipite. Despotulú Bulgariei și al Serbiei cădurá pe câmpulú de bătăe. Numai Dan scápă cu o parte din óstea sa, printr'o retragere abilá și vitejéscă.

CAP. X.

Dan II Bassarab ¹⁾13XX—1383.

De la Radu II Bassarab rămăsese doi fií, Dan II și Mircea I. Améndoí acești urmași ai lui Radu erau dotați de la naturá cu aplicări fórté diferite. Dan moștenise de la tatá-séu natura lui cea pacinicá și liniștitá; elú era aplicatú mai cu sémá la fapte religióse și liniștite. Cu totulú din contra, frate-séu Mircea, de o naturá arđétóre și energicá, se nutrea numai cu aspirațiuní rėsboinice și punea salvarea țerii sale numai în vitejia sa și a ostașilorú țerii.

1) Veđi nota precedentá relativ la Radu Negru II Bassarab.

În circumstanțele cele grele în care se afla Țera față cu venirea Turcilor la țermii Dunării, negreșit că Mircea convenea multă mai bine pentru a se sui pe tronul ei. Dar pentru a se respecta obiceiul ce se practica de atâta timp cu alegerea domnilor, țera puse pe tronul Munteniei pe fiul cel mare al lui Radu II, pe Dan II Bassarab.

În scurta sa domnie, Dan II își petrecu timpul în cea mai mare nepăsare pentru întărirea forțelor armate ale țerii. El nu se aștepta nici o dată la catastrofa care avea să-l facă să plătească prea scump nepăsarea sa despre mișcările ce se petreceau împrejurul său.

Turcii înfipsese deja piciorul statornic în Bulgaria. Șişman regele Româno-Bulgară era numai o umbră. El era nu numai vasal al Turcilor, dar devenise totu-de-o dată și un instrument al tendințelor de cucerire de care se nutreau în contra creștinilor. Pentru ca să-și resbune în contra lui Dan II fiindcă acesta dedese orecând ajutorul lui Strațimir despotul Vidinului în contra sa, Șişman trece Dunărea cu armie turcă în România, cu scopul de a o cuceri în profitul Turcilor.

Dan care neîngrijise cu desăvârșire cultivarea și întreținerea spiritului războinic al Românilor, se vede surprins de o numeroasă armie dușmană, căria el nu avea să-i opue mai nici o forță. Eminența pericolului îl deșteptă din a-

mortirea în care dăcuse până aci. Elū se afla în fața unei întreite alternative: Saū trebuia să fugă ca să'și scape viața, saū trebuia să se supue Turcilorū, saū să se decidă a'și apăra cu armele țera și independința ei.

Dar numele celū gloriosū al Bassarabilorū nu trebuia să fie veștejitū printr'o faptă lașe de unū bassarabū. Elū dar află într'ensulū coragiulū demnității némului său care ilū determină să móră, luptându pentru apărrarea patriei sale.

Inspiratū de unū asemenea nobilū și patrioticū simțimentū, Dan își adună în pripă o óste și merge înaintea dușmanului. Dupe o lovire crâncenă și sângerósă, elū cade în luptă, victima devotamentului său.

Daca Dan nu a pututū să invingă pe unū dușmanū atâtū de puternicū, elū a salvatū celū puținū onórea némului său și prin curagiulū și devotamentulū său, a lăsatū urmașilorū săi unū exemplu care trebuia să dea mai în urmă fructele cele mai fericite.

CAP. XI.

Mircea I Bassarab 1383—1418.

Mircea gonește pe Turci din țeră. Coprinderile lui Mircea peste Dunăre Bătălia de la Cossova (câmpu Merlei) 1389. Răsboele lui Mircea cu Baiazid și cu Sigismund regele Ungariei. Tractatul între Mircea și Baiazid (1392). Bătălia de la Rovine, lângă Craiova, între Baiazid și Mircea (1394). Alianța lui Mircea cu Sigismund. Bătălia de la muntele Paserca (1395). Bătălia de la Nicopolu-Mare (1396). Bătălia de la Rovine, pe Ialomița, 1396 — 1398. Organizarea armatei și alte îmbunătățiri din lăuntru.

La încetarea din viață a lui Dan II, Țera se afla în situațiunea cea mai disperată. Ea era inundată de turci; óstea română era aproape insignifiantă; spiritul răsboinic al poporului amortit, din cauza necultivării lui de către cei doi predecesori ai lui Mircea; poporul român sărac și descurajat, din cauza prădărilor și pustiirilor ce comiteau turcii aflați pe pământul patriei; în fine țera întregă perduse atât de multă conștiința de sine, în câtă nu mai credea în salvarea ei.

Pentru o astă-felă de situațiune critică se cereau, ună brață vigurosă, o minte ageră, și ună devotamentă fără margine. Boerii, adunați pentru a procede fără întârziere la alegerea Domnului, își ațintescă cu toții vederile asupra lui Mircea, fratele lui Dan II. Acestă bărbată cu

calităţii răsboinice eminente, era singurul de la care se putea aştepta salvarea Patriei, în situaţiunea critică în care se afla.

Animat de focul sacru al patriotismului şi inspirat de gravitatea relelor ce apăsa pe ţară, Mircea se pune îndată pe lucru. Cu o armată adunată în pripă, dar animată prin curajul eroului ce o comanda, Mircea loveşte cu vigore armia turcă ce se afla pe teritoriul ţării sub comanda lui Şişman regele Bulgariei, şi o aruncă preste Dunăre.

În urma acestei victorii strălucite, poporul român îşi schimbă cu totul fisionomia; curajul şi conştiinţa de sine, pătrund în toate inimile. Mircea, profitându de această schimbare fericită, organiză poporul militar şi dispune astăzi de o armată numeroasă, bine disciplinată. El nu se mulţumia acum numai cu apărarea ţării; aspiraţiunile sale eroice mergeau mult mai departe. El voia a întinde hotarele ţării peste Dunăre, pentru a-i garanta şi mai bine libertatea.

În cursul de patru ani, Mircea merse din victorie în victorie, fără a fi învins de câte o singură dată; în cursul de patru ani el lăsa hotarele Ţării despre răsărit până la Marea-Negră, coprins Dobrogea şi mai multe cetăţi de la dreapta Dunării; el lua înapoi de la Unguri Banatul Severinului, pe care îl coprinsese de câte-va timp. În fine, Mircea, în urma resbelului ce a

avutū și în contra pașii de la Nicopole, pe care l-a învinsū cu desăvêșire, a mai coprinsū și cetățile Nicopoli ¹⁾ și Vidinulū. Elū acum se putea intitula :

„Domnū al Țerii-Românești, duce al Făgărașului și al Amlașului, Banū alū Severinului, Stăpînū al Dobrogei și domnū al Silistrei.“

Cu tôte aceste succese strălucite, Mircea, ca omū prevădătorū și înțeleptū, nu putea să nu vadă pericolele ce lū amenințau din partea Turcilor, cari erau o putere formidabilă. Venirea lorū la Dunăre ilū neliniștea fôrte multū. De aceea, când Lazăr, despotulū Serbiei, luă inițiativa ca să întreprindă o expedițiune puternică în contra Musulmanilor, Mircea nu esită de a i trimite unū contingentū de armată română.

Armia aliată pusă sub comanda vitézului Lazăr, se compunea din Sêrbi, Bulgari, Albanezi, Bosnégii și din români trimiși de Mircea și Petru Mușatū, domnulū Moldovei. Ea forma unū efectivū de aprópe 200,000 creștini. Armia turcesă era mai puțin numerósă și se comanda de vitézulū sultanū Murad.

Acéstă mare bătălie se dete în ziua de 15 Iunie 1389 la Cossova (Câmpulū Merlei). Lupta era crâncenă și tenace de amêndoă părțile, vic-

1) Aici este vorba despre cetatea Nicopoli de pe malulū dreptū al Dunării, în fața Turnulū Măgurele din România. Mai este unū Nicopole care se chêmă Nicopolulū-Mare și care se afla lângă Balcani, nu departe multū de Tirnova (Ađi Stari-Nikiup).

toria nu balanța încă de nici o parte. Luptau creștinii cu un curagiū eroicū și inspiratū, căci era vorba de triumfulū crucii în contra semi-luneī, de libertatea și independința patriei lorū. Luptau păgânii cu turbare ca să placă lui Mahomed, punendū crucea sub piciórele semi-luneī.

Dar curagiulū și devotamentulū unui sērbū, Miloși Kobilovicī, prefăcu o clipă sórta luptei, făcu ca victoria să suridă unū momentū creștinilorū în acea mare ȓi: Într'unū momentū de sublimă abnegare, vitézulū și curagiosulū Miloși Kobilovicī, în acțiunea cea mai mare a luptei, pătrunde în lagărulū turcescū; elū cere să fie dusū inaintea Sultanulū spre a'i divulga, ȓicea elū, unū secretū care să'i dea victoria în contra creștinilorū.

Dar odată introdusū în cortulū Sultanulū, Kobilovicī se repede ca unū tigru furiosū cu pumnalulū asupra lui și 'i străpunge peptulū. Negreșitū că Miloși Kobilovicī a plătitū îndată printr'o mórte crudă devotamentulū seū pentru patrie. Dar faima morȓii Sultanulū s'a răspanditū îndată în tótă armia otomană. Descuragiarea începuse a pătrunde în inima păgânilorū, pe când creștinii, indoindu'si curagiulū și vigórea, sunt aprópe să se incoronese cu lauriī victoriei.

Dar Baiazid fiulū lui Murad, supra-numitū fulgerulū (Ilderim), animatū de unū curagiū eroicū, se proclamă îndată Sultanū și se pune în capulū óstei. Elū știe să reanime pe soldaȓii seī,

să le inspire din nouă speranța victoriei și să'î facă să uite mórtea lui Murad. Dupe o luptă crâncenă și sângerósă cu șanse aleatorii, agerulú sêu paloșú atrage victoria în partea sa. Mulți creștiní pardosescú pământulú în acea teribilă zi; dar perderile turcilorú sunt mult mai numeroșe. Ceea-ce încoronă însă succésulú lui Baiazid, fu căderea în mânele sale a vitézului despotú al Serbiei, Lazărú, precum și a o mulțime de căpetenii distinse ale óstei. Crudulú Baiazid, spre a stinge setea turbării ce ardea în peptu'í pentru mórtea tatălui sêu și a atâtorú viteji ce perdue pe câmpulú de bătăie, decapită îndată pe Lazărú împreună cu toți cel-l'alți căptivi de resbelú.

Perderea bătăliei de la Cossova decise de sórta Serbiei; victoriosulú Baiazid făcu din Serbia o provincie turcésă.

Dupe bătălia de la Cossova, Baiazid trimite asupra lui Mircea o armie puternică ca să'lú pedepsescă pentru ajutorulú de arme ce dedese creștinilorú. Mircea, dupe ce întâmpină și sfăramă armia turcésă, trece Dunărea în fruntea unei óste numeroșe și coprinde tótă țera până la Adrianopole. Triumfulú lui Mircea în contra Turcilorú deșteptă curagiulú și speranța în inima tuturilorú creștinilorú din Orientú.

Dar o întâmplare neprevăduță face pe Mircea să pérđă folósele ce dobândise din acéstă luptă. Pe când Mircea se întorcea victoriosú și încăr-

catŭ de prăđi în țeră, Baiazid îl lovește pe neașteptate într'o strimțore a munților cu o armie numerosă. Mircea perde tôte prăđile și o mare parte din ôstea sa. Cu tôte astea elŭ conservă intactŭ tôte posesiunile ce avea peste Dunăre.

În timpulŭ acesta Sigismund era rege al Ungariei, iar Vladislav Iagelon, rege al Poloniei. Rivalitatea ce domnia între acești doi suverani îi făcea să'si caute aliați spre a se slăbi unulŭ pe altulŭ. Vladislavŭ reuși mai înainte de câtŭ Sigismund să tragă în partea sa pe Mircea cu care închee în doă rënduri tractatŭ de alianță, 1390 și 1391. Acéstă apropiere a lui Mircea de rivalulŭ sœu costă fôrte multŭ pe Sigismund. Dar și Mircea se convinse curênd dupe încheerea tractatului cu Poloniă că acéstă alianță, în locŭ să'î aducă vre-o forță, 'i suscită numai inemici în contra căroră fu nevoitŭ să lupte singurŭ.

La 1393, ne spune Sponda, Sigismund regele Ungariei, puindu-se în fruntea unei ôste numeroșe, veni în Țeră pe la Severin ca să pedepșesca pe Mircea de alianța ce făcuse în contra sa cu regele Poloniei, precum și ca să coprinđă apoi câte-va cetăți dupe malulŭ dreptŭ al Dunării. Mircea, redusŭ la singurele lui forțe, căci Vladislav nu'î dete nici unŭ ajutorŭ precum se obligase prin tractatŭ, bate în retragere d'inaintea armatei maghiare, fără să sufere mai nici o perdere. Sigismund, trecêndŭ Dunărea cu o parte din ôstea sa, începe să bată Nicopolulŭ Micŭ,

pe când cea-l'altă parte căta să se lovască cu Mircea.

Intre acestea, Baiazid, se afla înaintea Constantinopolelui pe care lupta să-lă coprindă. Dar aflând că Sigismund cu o armie numerosă bate Nicolai și temându-se ca de acolo să nu înainteze în posesiunile sale, a încetată cu lupta de acolo și a venit cu armia asupra lui Sigismund.

Acéstă întâmplare norocită a ajutată pe Mircea în poziția dificilă în care se afla: Dușmană al lui Sigismund și în luptă cu dēnsulă, elă devenea de faptă aliatulă lui Baiazid. Lovită cu putere de doă părți, armia lui Sigismund parte este sfărîmată, iar parte cade în mânele Turciloră. Sigismund însuși abia pôte scăpa cu fuga în țera sa, fără a trage nici ună profită din acéstă expedițiune atâtă de costisitoare. Acéstă circumstanță apropie pe Mircea de Baiazid.

Mircea știa că de la Sigismund nu avea să aștepte de câtă loviri nedrepte în scopă de cucerire și persecuțiunii religioase. Elă cunoștea asemenea și ura ce Baiazid nutrea în contra lui pentru ajutorulă ce dedese creștiniloră în bătălia de la Cossova și pentru alte resbele ce mai avusese în contra lui. Mircea dar crede de interesă pentru țera ca să închee cu Turcii ună tractată prin care pe de o parte să-și asigure pacea și liniștea despre dēnsi, iar pe de alta să impue lui Sigismund respectă pentru țera.

De buna sa dar voe, nesilită de circumstanțe

și numai în scopu de a preveni și a înlătura relele ce puteau să-lu amenințe pe viitoru, Mircea propune lui Baiazid ca să inchee cu densusu unu tractatū, prin care să-lu recunoscă de Suzeranu. Baiazid, măgulitū de acestā propunere neașteptatā din partea lui Mircea, o priimește și inchee cu densusu tractatulū din anulū 1392, datū din Nicopolulū-micū în anulū 1393.

Prin tractatulū ce Mircea a incheiatū cu Baiazid, s'au respectatū în totā întregimea lorū tōte drepturile de suveranitate ale Țerii, precum și tōte prerogativele sale. Mircea nu recunoștea în Baiazid de cātū unū vecinū puternicū căruia, în semnū de omagiū, se obliga a-i plăti ca peșcheșū (adică ca darū) trei mii bani roșii pe fie-care anū. În schimbulū acestui ploconū, Monarhulū otomanū, se obliga să-i dea ajutorū de arme în contra ori căruī dușmanū al seū.

Deși Mircea, într'unū momentū de strimtorare și împinsū de forța lucrurilor, fusese nevoitū a se alia cu Turcii să lupte în contra unui principe creștinū și apoi să inchee tractatū cu densusi, totuși elū nu putea să nu înțelegā pericolile celū amenința din partea unui vecinū, puternicū și barbarū care aspira necontenitū la cucerirea țerii sale. Sigismund de altā parte nu avea mai puținā temere pentru năvălirile la care se aștepta din și în și din partea Turcilorū.

Pericolile dar egale ce amenințau pe acești doi principī creștini trebuia să-i apropie unulū

de altul și să-î facă să uite inamicul din
bina. Pentru acestu scopu dar Mircea trimite soli
la Sigismund ca să-î propue să închee cu dên-
sulü tractatü de alianță.

Intre acestea Baiazid care vedea în Mircea unü
obstacolü puternicü pentru realizarea cotrupitö-
relorü sale aspirațiuni, decide a-lü nimici cu de-
săvirșire. Dintre toți principii creștinii de la Du-
năre numai Mircea mai sta în picioare, ca o stincă
de granitü, de care se sfărîma de câte ori trecea
Dunărea.

Pentru realizarea acestui importantü scopü, în
tömna anului 1394, Baiazid, în fruntea unei ar-
mate puternice, trece Dunărea pe la Severinü și
pătrunde în Oltenia. Mircea, surprinsü astü-felü
de perfidia păgânului și redusü la propriile lui
forțe, căci nu apucase să închee alianță cu Si-
gismund, se afla în cea mai grea cumpănă. De
la victoria ce Mircea trebuia să câștige de astă
dată asupra păgânilor depindea nu numai liber-
tatea și independința țerii sale, dar până la unü
punctü chiar sórta creștinătății din Occidentü.

Mircea, incređătorü în brațulü seü celü neo-
bositü, în patriotismulü boerilorü și în vitejia
soldațilorü seü, se ridică, ca tot-de-una, la înăl-
țimea gravității pericolului ce-lü amenința. Pe
lângă vitejia óstei sale, Mircea, voind să aibă în
ajutorulü seü și situațiunea locului în care voia
să dea peptü cu inamiculü, atrage pe Baiazid
cu tötă óstea sa apröpe de Craiova în niște lo-

curi mlăştinose ce se numiau Rovine. Aci, la 10 Octombrie 1394, se dete acea mare bătălie care trebuia să decidă între cruce şi semi-lună, între creştini şi păgani.

Lupta a fostă din cele mai teribile pentru păgani, lumina zilei se întunecase de nuorii de săgeţi ce sburaū ca fulgerulū din arcurile Romănilorū, ducendū mórtea asupra Turcilorū. Armia lui Baiazid este nimicită în cea mai mare parte, căci la spate avea locurile cele mlăştinose prin care nu putea să fugă; iar în faţă, săgeţile cele înveninate ale Romănilorū. Mai toţi paşii cădură pe câmpulū de luptă. Insuşi Baiazid, înspăimēntatū de atăta sânge şi perdēndū orī-ce speranţă de a-şi scāpa oştirea din desastru în care căduse, fuge peste Dunāre cu o mică parte din óstea sa.

În urma unei victorii atātū de strălucită, Baiazid revine la pacea ce încheeese cu Mircea, în anulū trecutū cu condiţiuni fórte avantagióse pentru acestū din urmă.

Victoria repurtată de Mircea asupra lui Baiazid, avu nişte rezultate avantagióse pentru dēnsulū. Pe de o parte acēstă victorie deşteptă speranţa în inima creştinilorū din Orientū, căduţi deja sub jugulū lui Baiazid, făcēndū-i să vadă în Mircea unū liberatorū; iar pe de alta determină pe Sigismund a se grābi să închee cu dēnsulū tractatulū de alianţă în contra Turcilorū. Acestū tractatū, încheiatū pe piciorū de perfectă egalitate, se subscrie de amēndoi suveraniī la 7

Martie 1395, în urma întâlnirii lor la Braşov.

După încheierea tractatului de alianţă cu Mircea, pe a cărui credinţă şi vitejie se resemă foarte mult, ambiţiosul Sigismund făcea proiecte nu numai de a învinge pe Turci, dar chiar de a-i espulsa din Europa, şi de a lua vre o provincie din cele cucerite de Baiazid. În vederea unei asemenea mari întreprinderi, care interesa creştinătatea într-îgă, Sigismund ceru şi ajutóre de la mai toţi principii creştinî din Ocident, iar mai cu sémă de la Franţa. Elü îndemnă şi pe imperatorele Constantinopolelui ca să se ridice şi elü asupra Turcilor, când va veni momentul decisivü.

Între acestea, Sigismund, rezemându-se pe însemnatele sale forţe şi pe puterniculü ajutorü al aliatului său Mircea, întreprinde o expediţiune asupra Turcilor, spre a-şi garanta mai bine hotarele regatului său. Chiar în vara anului 1395, numai peste câte-va luni după subscrierea tractatului de la Braşov, Sigismund cobórá cu o armie numérosă prin Țéra-Románescă la Dunăre. După ce trece fără nici unü obstacolü fluviulü, incongiórá Nicopolulü micü care, în urma învoirei de mai înainte dintre Baiazid şi Mircea, se lăsase Turcilor. Mircea îşi uneşte şi elü ós-tea cu armia maghiarä.

Nicopolulü-micü era o cetate tare, bine întărită cu ziduri. Pentru apărarea ei, Baiazid pusesese într'ênsa o garnizonă puternică. După o

luptă de mai multe zile, cetatea fu luată. Dar totu de o dată Sigismund află că Baiazid se apropie cu o armie puternică. Înfricoșat de sosirea Turcilor, elă căută unu pretextu ca să fugă cu oștea din câmpul de bătae. Unu asemenea pretextu îi și vine pe neașteptate. Elu primește știrea din Ungaria că soția sa este gravu bolnavă. Atăta trebuia lui Sigismund ca să deserteze de la lupta în care se angajase de bună voe și în care implicase și pe Mircea. Elu, ridicându-și totă oștea plecă în Ungaria, lăsând pe Mircea în situația cea mai critică, față cu Turcii.

Mircea, indignatū de conduita cea mișelăscă a aliatului său Sigismund, nu cugetă de cătū la răsunare. Elu dar, ridicându-și oștea, apucă pe o cale laterală cu aceia pe care se întorcea Sigismund cu ungurii săi, și ajunge mai înainte de cătū densusul într'o strimțore din muntele Pasărea (județulu Mehedinți), pe unde căta negreșitū să trecă armia maghiară.

Pe când Sigismund pășea fără témă cu armia sa prin strămtorea fatală, se pomenesce pe neașteptate cu o ploe de săgeți, cu sburături de piatră și alte obiecte ucigătoare, cădendū ca grindina asupra întregi sale oște. Mórtea seceră și culcă la pământū, fără cruțare, generali, căpitani, soldați și animale. Spaima și confusiunea erau cu atătū mai mari cu cătū ungurii primeau mórtea, fără a putea s'o întorcă, sau măcarū să se apere.

Sigismund, cugetându la strămtorarea în care se afla, își aduse aminte de catastrofele ce încercase altă dată de la Români, vitejii săi predecesori, Carol Robert și Ludovic cel Mare. El înțelesese că Dumnezeu îl pedepsea pentru mișelăscă lui conduită, față cu Mircea. În fine, ne mai avându nici o speranță de a 'și scăpa oștea de la peirea în care căduse, Sigismund nu cugeta acum de câtă cum să 'și scape viața. Încongiuratu de unu didu de viteji devotați, cari îl protegiau cu pavezile și cu corpurile lor în contra loviturilor mortale ce 'i veniau din partea Romanilor, abia putu să se strecore și să străbată în țera sa.

Oștea maghiară, abandonată la voia întâmplărei, fără comandă și fără ordine, așteptă protecțiunea nopții ca să pôtă fugi de mórtea ce îi dedea Români. Puțini au scăpatu cu viață din acel măcel îngrozitor. Ei ajunseră în țera lor ca să spue părinților și fraților lor cum unu popor devotatu plătește cu sângele său cel inocent mișelia și lașitatea unui rege.

Mircea, pe lângă satisfacerea legitimei sale vendete asupra lui Sigismund, prin bătălia de la Păsărea, mai spera să câștige și bunele grații ale lui Baiazid, probându' că el este inamicu alu lui Sigismund și că numai de nevoie se aliase cu densusul în contra sa.

Baiazid se întorse îndărăt, lăsându Nicopoli

în stăpênirea lui Mircea, precum îl avusese mai înainte.

Cu tótă dușmânia ce Sigismund trebuia să nutrească în sufletulŷ sęu în contra lui Mircea, pentru învingerea de la Pasęrea, circumstanțe imperioșe îlŷ determinară să uite pentru momentŷ ura ce concepușe în contra lui și să vie la simțimente cu totulŷ altele.

Regele Ungariei priimise știrea de la diferiți principii creștini la cari ceruse ajutorŷ de arme în contra Turcilorŷ, iar mai cu sęmă de la Franța, că i se trimesese ajutórele cerute de dęnsulŷ. Acęstă știre neașteptată, deșteptă din nouŷ în inima lui Sigismund, dorința de a bate și de a goni pe Turci din Europa. Regele Ungariei se vędu dar nevoitŷ a se împăca cu Mircea, menținęndŷ în vigóre tractatulŷ de mai 'nainte. Mircea, pentru a asigura mai bine pe Sigismund despre credința sa, îi trimite la Buda pe fiulŷ sęu Vlad ca ostatice.

Acum, Sigismund, în capulŷ unei armate puternice, și întăritŷ prin alianța lui Mircea, nu se mai îndoia de rezultatele fericite ale marelŷ sale întreprinderi. Dar cine póte cunoște de mai 'nainte misterele viitorului !...

Armia creștină, care se ridicase ca să apere crucea în contra semi-lunei, nimicindŷ cu desăvęșire păgăniŷ din Europa, se compunea: din numeroșă óste maghiară a lui Sigismund, din ós-tea lui Mircea, și dintr'unŷ contingentŷ insem-

nată de viteji, veniți mai din toate statele creștine ale Occidentului, iar mai cu seamă din Franța. Un număr însemnat de nobili cavaleri, cari își pusese spada în serviciul creștinătății, comanda aceste trupe de elită.

Carol al VI, regele Franței, trimesese un corp de o mie de cavaleri, însoțiți de alți o mie valeți și șese mii de mercenari plătiți de dânsul. Aceste trupe erau puse sub comanda contelui de Nevers, unchiul lui Carol al VI, în etate numai de 22 de ani. Sub dânsul comanda: contele de La Marche, Iacov II de Burbon, Henric și Filip de Bar, câte trei veri ai regelui. Intre celelalte căpetenii se vedeau Filip d'Artois, contele d'Eu, Ión de Viena, amiralul, și mareșalul Boucicault, signorul de Coucy, Guy de La Trimouille, etc.

Din Germania veniseră, Frederic contele de Hohenzollern, marele șef al ordinului teutonic și marele maestru Filibert de Naillac, care sosise diu Rodos în capul unui mare număr de cavaleri d'ăi ordinului Sântului Ión din Ierusalim. La aceștia se adăogară cavalerii bavarezi, comandați de electorul palatin și de comitele de Mumpelgard, castelanul de Nuremberg, cavalerii stirieni, sub comandă lui Herman II, comite de Cilly.

Puternica armie aliată, trece prin Serbia și

1) Hammer Histoire de l'Empire Ottoman, T. 1 pag 321.

Nicopolulū-mare (ađi Stari Nikiup) lângă Balcani fără să întâmpine vre-o rezistență însemnată din partea Turcilorū. Mircea sosește și densusulū îndatū cu óstea sa în lagărulū celū mare al creștinilorū. Baiazid care se afla în acelū timpū ocupatū cu asediarea Constantinoplelū, aflând despre acéstă mare mișcare a creștinilorū, pornește îndată spre Nicopole cu o armie formidabilă de 200,000 ómenī.

Oștile creștine aliate în numărū de peste 60,000 luptători, încuragate unele prin altele, se felicitau deja de o victorie certă. Francesii, mai presumțioși de câtū toți cei-l'alți nici nu voiau să credă că Baiazid va cuteza să vie să se măsoare cu densusi. Acéstă necumpănită mândrie era menită să le fie fatală și să pėrdă cauza cea sântă a creștinilorū.

Aședați în lagărū inaintea Nicopolei, creștinii începurā a bate cetatea, Toghanberg, comandantulū garnisonēi acesteī cetăți, resistă cu vigoare la atacurile creștinilorū, totū așteptanū sosirea lui Baiazid.

Pe când se totū prelungea astū-felū ataculū cetății, aliații, creștini, mai cu sémă Francesii semețindu-se în vitejia lorū, se abandonarā în brațele veseliei și a voluptății. Disciplina se slăbise fórte multū și desordinea începuse a domni mai în tótă armata federată. Disprețulū căpitanilorū creștini pentru armia musulmană era atâtū de mare, în câtū ei negleserā de a lua

chiar dispozițiunile cele mai indispensabile pentru rebelu. Când cavalerii trimiși în recunoșteri, aduseră știrea că Turcii se aflau la o distanță numai de vre-o șese mile de dênșii, nimeni nu dete credământu la acéstă știre. Mareșalul Boucicault, îi amenință să le tae urechile pentru că au datu alarma prin asemenea nuvele false. Dar adevêrul nu întêrđie de a se arêta, când azabii (eclerorii turci) începură a eși la ivelă. Atunci tótă junimea creștină începu a se desmetici și puse mâna pe arme.

Capitanii armatelor creștine deșteptați prin apropierea pericolului, se adună în ajunul luptei în consiliu de rebelu, pentru ca să delibereze în privința ordinei atacului. Sigismund care cunoștea vitejia lui Mircea și experiența lui de a se bate cu Turcii, propuse ca dênșul să începă atacul cu armia sa care este mai ușoră; iar ôstea cea grea a creștinilor să se reserve pentru a bate elita armiei otomane, pe Ianiceri și pe Spahii. Dar de o dată o furtună de protestări se ridică din miđlocul cavalerilor francesi. Comitele de Nevers care ambiționa ca francesii să culégă singuri laurii victoriei, reclama pentru cavaleria francesă locul de onóre în acéstă luptă. Filip d'Artois, mareșalul Boucicault și alții, susțineau pretențiunea comitelui de Nevers. Astfel vanitatea triumfă în contra rațiunei care singură trebuia să fie ascultată într'o întreprindere atât de importantă.

A doua zi, 28 Septembrie 1396, bătălia se dăte fără vre un plan determinat de mai înainte. Cavaleria franceză, setoasă de luptă și de glorie, se aruncă cu o iuțelă tempestoasă asupra avangardiei turcești compusă de azabi. Această trupă ușoară, ne putându rezista atacului celui iute al cavaleriei franceze, este sfărâmată și risipită. Dupe azabi, ianicerii încă sunt infranți și puși pe fuga.

Dece mii de Turci, dice Hammer, acoperea deja câmpul de bătae cu cadavrele lor, și sfărîmăturile celui dinti corp de armată al lui Bajazid își căută scăparea în dosul liniei celei dese a Spahiilor cari inaintau spre ajutorul lor. Îndată francesii se aruncă asupra acestei de a doua linii, o spargă, o restornă în toate sensurile, o pună pe fugă și ucidă 5000 de luptători.

Victoria ar fi fostă a francesilor, dacă cumpătarea ar fi venit să le infrinse iuțela la timp. Ne voind să asculte de consiliul celui înțelept al lui Coucy și al amiralului, cari insistau să se resufle puțin caii și să se restabilească ordinea în rânduri, până să le mai vie și ajutore de la maghiari, ei, împinși de focul luptei, urmăresc pe spahii până pe vârful unei coline. Aci francesii sunt de o dată treziți din arderea luptei la vederea a 40,000 lănceri, elite armiei lui Bajazid, care încă nu intrase în acțiune.

În fața unui spectacol atât de înflorător,

cavalerii franceși rămână incremeniți, ne mai știind ce să facă. Sub prima impresiune a terórei, ei voră să fugă, dar cavaleria otomană, care își reintocmise rindurile, le tăie drumul. Atacați cu furie de tóte părțile, cavalerii franceși descalecă dupe cai și se hotărăscă a lupta peptă la peptă, peperate.

Cădeau păgăni cu grămada sub loviturile cele viguróse ale spadei franceze, dar numărul cel mare al turcilor îi copleșea din tóte părțile. Unii căutară să-și scape viața prin fugă. Dar amiralul Ión de Viena, ȝice Hammer, fidelú onórei franceze, strigă cu putere către cei 12 cavaleri ce-lú incongiuraú : „Să ne feréscă Dumnezeu de a ne rescumpăra viața cu prețulú onórei ; trebue să ne apărămú saú să murimú.“ Și indată se aruncară în mijloculú lăncerilorú unde muriră cu glorie. Ducele cădu captivú împreună cu alți 24 din tovarășii săi de arme, printre cari erau principele Henric de Bar, signorulú de Coucy și La Tremouille.

La o distanță numai de o mie de pași de arena în care cavalerii francezi mureau cu atáta vitejie, se afla armia maghiară în rinduri de bátae. Sigismund trimite unú detașamentú de óste în ajutorulú lorú ; dar aceștia apropiindu-se de loculú acțiunei, vedură toți caii cavaleriei franceze liberi și pe nici unú călărețú. Ei, cređend că toți fusese omoriți de dușmani, fură coprinși

de spaîmă și se întórseră înapoi, urmăriți de inamicû.

O panică se răspîndește atunci în tótă armata aliată care nu luase încă parte la luptă. Ștefan Lazkovich, comandantul aripei din stînga a armieî maghiare, care era inamicû secretû al lui Sigismund, dete semnalulû desordineî și al debandării armieî aliate. Elû se retrage într'unû modû bruscû cu corpulû de armată maghiar ce avea sub comanda sa. Mircea care comanda aripa dreptă, formată din ôstea sa română, vedëndû desordinea și neînțelegerea ce domnise încă de la începutulû ȝileî asupra acesteî mari dar nefericite întreprinderi, se retrase și elû, rezervându-și ôstea pentru ocașiuni mai fericite.

Centrulû armateî, compusû din Stirieni și din Bavarezi și comandați de Gara, electorulû palatinû, de Herman de Cilly și de Sigismund, stătu neclintit la postulû sêû, ca să respingă ataculû dușmanului. Cu unû numărû de 12 miî luptători, ei se aruncă asupra Turcilorû. Deja reușiseră să rêtórne pe ianiceri și să arunce desordinea în rîndurile spahiilorû; dar despotulû Serbieî, aliatulû lui Baiazid, venîndû în ajutorulû păgânilorû cu unû corpû de cinci miî luptători, rêpește victoria din mânele creștinilorû.

Tótă armia maghiară comandată de Sigismund este sfărîmată, cea mai mare parte din cavaleriî bavarezi și stirieni cadû cu glorie, apărându-și drapelulû. Regele Sigismund abia scăpă din a-

mesteculă luptei, grație devotamentului castelanului de Nuremberg și comitelui Herman de Cilly cari, acoperindu-lă cu corpurile loră ca cu o pavađă, îlă smulseră din virtegiulă luptei. Ei abia reușescă să pue mână pe o barcă de pre țermii Dunării în care se aruncă împreună și cu arhiepiscopulă de Gara și Ștefan de Kanischa fratele seă. Lăsându-se în cursulă apei, ei deteră de flota combinată a Veneției și a insulei Rodos, care staționa la gurile Dunării, și care îi luară îndată pe o navă. Trecendă pe la Constantino-pole și pe la Rodos, ei fură duși până în Dalmația, de unde apoi intrară în țera loră.

A doa ți dupe acea mare și strălucită victorie, Baiazid se duse să viziteze câmpulă de bătăe. La vederea nenumărateloră cadavre ale turciloră căduți în luptă și al căroră numără, dupe mai mulți scriitoră, trecea de 60,000 ómenă, Baiazid, coprinsă de teróre și de milă, varsă și-roae de lacrămi. Aprinsă de o spurcată mânie, elă jură că va împăca umbrele nenumărațiloră eroi căduți în câmpulă de bătăe pentru apărarea semi-lunei, printr'ó olocostă demnă de sacrificiulă loră.

A doa ți de diminéță peste dece mii de prisionieră creștini fură aduși înaintea lui Baiazid legați cu mânele la spate, Comitele de Nevers fu adusă asemenea, pentru ca să fie martoră oculară la resbunarea atătoră și-roaie de sânge inocentă. Comitele cere grația sa și a mai mul-

torŭ din nefericiții lui tovarăși. Sultanulŭ acordă viața lui și la alți 24 din principalii cavaleri. In urma acestui actŭ de generositate care încă măgulea sufletulŭ seŭ celŭ spurcatŭ, Baiazid, dă semnalulŭ masacrului generalŭ. Călii, în numărŭ foarte mare și într'armați cu totŭ felulŭ de instrumente mortifere, se aruncă ca ferele sêlbatece însetate de sânge asupra captivilorŭ fără apărare, și începŭ unŭ măcelŭ din cele mai înspăimântătoare. Mintea omenescă nu pôte descrie niște scene mai crude de câtŭ acelea ce se petrecură în acea zi fatală. Infernulŭ părea că'si deslănțase tôte furiile asupra creștinilorŭ !

Masacrulŭ durase de la începutulŭ zilei până către patru ore dupe amiazi. Zăceaŭ deja la pământŭ aprópe zece mii de captivi creștini scâldați in sângele lorŭ. Spectacolulŭ era atâtŭ de oribilŭ în câtŭ induioșase chiarŭ inima pașilorŭ și demnitarilorŭ celorŭ mari cari încongiuraŭ pe împêratulŭ. Ne mai putendŭ suferi unŭ spectacolŭ atâtŭ de îngrozitorŭ, ei cadŭ toți la picioarele sultanului cerendŭ-i grație pentru cei ce nu fusese încă atinși de mâna călailorŭ.

Spurcatulŭ Baiazid, răcoritŭ deja prin atâtea șiroaie de sânge ce se vărsase din pepturile creștinilorŭ, ordonă încetarea masacrului. Elŭ împărțește pe cei rēmași cu viața pe la musulmanii ce'i făcuse captivi, după ce'si ia și elŭ a cincea parte. După cât-va timpŭ, nobili captivi căroră

Sultanul le dăruise viața sunt rescumpărați și întorși în patria lor.

Ast-fel se termină acea mare bătălie de la Nicopole care trebuia să rămăne neștersă din cartea omenirei. Ea costă foarte scumpă lui Baiazid; dar victoria ce repurtase asupra creștinilor îl făcea stăpînă asupra imperiului Bizantin, și îl deschidea calea către apusul Europei.

Creștinii încă se alesese cu o mare lecțiune din desastrul de la Nicopole. Ei învățară că ambițiunea cea necumpătată și vanitatea orbă, perdă totu d'a-una cauzele cele drepte.

În urma memorabilei bătălii de la Nicopole, Mircea și țera sa se află în grea cumpănă. El se aștepta acum, și la acesta nu se înșela, ca Baiazid să verse asupra Țării totu veninul răsunării sale pentru alianța ce făcuse cu Sigismund în contra sa.

Mircea, ca să imblânzească pe Baiazid, făcându-l să credă că este dușmanul său al lui Sigismund și că numai de nevoie se aliase în contra Turcilor, se unește cu rebelul Ștefan Lazcovicî din Transilvania în contra lui Sigismund. Cu această faptă diplomatică crezându Mircea că a reușit să șterge din inima lui Baiazid prepusul ce avea în contra sa, îl face propuneri de pace. Baiazid, prefăcându-se că admite propunerea lui Mircea, îl chemă în persoană la dînsul. Mircea, încredințându-se pe cuvîntul de onoare al Sultanului, se duce fără de nici un prepus înaintea

lui. Dar Sultanulū, cedândū urei ce avea în contra lui Mircea, pune de-'lū légă și-'lū trimite în temniță la Brusa.

În scurtulū timpū de câte-va luni câtū Mircea a lipsitū din țeră, căci elū, saū a scăpatū din temniță saū 'și-a rescumpăratū libertatea cu bani, tronulū țerei s'a usurpatū de trădătorulū seū fiū, Vladū, supranumitū mai târđiū Draculū.

Vladū, pentru a se putea întemeia pe tronulū României, pe care pusese mâna, profitândū de lipsa tatălui seū Mircea, se închină regelui și reginei Poloniei, jurându-le credință și deplină supunere. Actulū de supunere pōrtă data din 18 Octombree 1396, din Argeșū. Dar Mircea scăpândū de la Brusa, abia puse piciorulū pe pământulū patriei sale și Vladū cade de pe tronū ca o pōmă putredă pe care arborele ce a produs'o o purta cu desgustū. Prinsū de tatălū seū, Vladū este trimisū la Buda ca ostatice pentru a garanta credința lui Mircea catre regele Sigismund.

Între acestea, Baiazid, care în urma strălucitei victorii de la Nicopole devenise stăpînū peste tōtă Bulgaria, nu putea să vadă, semețū pe tronulū României, pe Mircea pe care îl credea cauza principală a tuturilor resbelorū ce avusese până aci cu creștinii. De aceea elū se decide a sfărîma cu desăvirșire pe acestū adversarū care mai sta încă în piciorē.

Baiazid, în anulū 1398, în capulū unei armii cum nu ridicase nicī o dată, trece Dunărea pe la Că-

lărași și începe a pustii țera cu șabie și foc. Țera se afla acum în cumpăna cea mai grea, căci nimeni nu se mai îndoia de astă dată de peirea completă a României.

Dar sufletul cel mare al lui Mircea nu se descuragază în fața acestui pustiitoru uraganu ce căduse cu atata greutate pe țera. Dacă prin politică și prin blândețe Mircea nu putuse să imoae sêlbateca inimă a lui Baiazid, elu aștepta de siguru unu asemenea rezultatu de la spada sa, de la devotamentul și patriotismulu boeriloru, în fine de la vitejia ôstei sale.

Inspiratû de situațiunea disperată în care se afla, Mircea alérgă la mēsuri estreme. Elu ordonă ca toți bêtrânii, femeile și copii, în fine toți locitorii cari nu puteau purta o armă, să se retragă în munți cu avuturile lorû. Tactica ce Mircea adoptă de astă-dată în lupta inegală ce avea să pórte cu păganiî fu din cele mai înțelepte. În circumstanțele grele în care se afla, fără nici o alianță, fără nici unu ajutoru streinû, Mircea era redusû numai la propriiele sale forțe.

Mircea nu întreprinse să atace în câmpie lue armia cea numerosă a lui Baiazidû; elu se mârghini să o hârțuiască prin loviturî parțiale, iuți și dese și prin surprindere, pentru ca s'o slăbescă și s'o descuragese. Când Baiazid trimetea trupe isolate de ostași prin pădurî sau prin câmpii, ca să aducă nutrețu și proviziî, Mircea le

vina și le ucidea ca pe niște fere sêlbatică, în cãtũ nu se mai întorceã în lagãrũ.

Planulũ acesta încoronã pe deplin spêranțele lui Mircea. Baiazidũ, vedẽndu-și astũ felũ óstea decimată pe fie-care ãi și începẽndũ sã simța și lipsa celorũ necesare pentru hranã, se descuragêsã și se decide a se întorce preste Dunãre fãrã nici unũ succesũ. Mircea, informãndu-se despre mișcãrile Turcilorũ, îi urmãrește la distanța cu tótã armata sa, de vre-o 30,000 ómenĩ, pãnã la o câmpie deschisã și mlãștinósã numitã Rovine, lingã riulũ Ialomița.

Aci, voindũ Mircea sã dea o bãtãlie decisivã, constrãnge pe Turci ca sã stea la luptã. Mircea cade ca o vijelie asupra armiei pãgãne, obositã de cale și descuragëtã. Mãcelulũ este mare, dar victoria Romãnilorũ este strãlucitã și prãdile abundente. Baiazid, voindũ sã scape cu fuga de urgia Romãnilorũ, lasã în urma sa provizii, cai, vite, arme și o mulțime de captivi și ia fuga cãtre Dunãre.

Mircea, care știa sã profite de avantajele unei prime victorii, urmãrește pe Turci pãnã la Dunãre. Aci, Baiazid, cu óstea ce-ĩ mai rãmãsesese, se cređu unũ momentũ perdutũ, cãci în fața aveau Dunãrea, iar la spate armia lui Mircea. Dar consiliulũ ce-ĩ dete unulũ din generalii cei mai esperimentați, veni sã-lũ scótã óre-cum din impasulũ în care se afla. În urma acestui consiliũ, se fãcurã în pripã niște întãrirĩ care sã le pro-

tégă trecerea preste Dunăre. A doua și Mircea atacă pe turci în lagărul lor cel întărit; dar Baiazid, protegiat la spate de întăririle ce făcuse precum și de rezistența unei părți din armia sa, putu trece Dunărea cu perderi mai puțin simțitoare. Totuși el lăsă în mâinele Românilor tot ce avusese cu dânsul, provisiuni, munițiuni de resbelu și alte lucruri de valoare.

Astă-felă curagiul și energia unui om, a vitezului și în etern neuitatului Mircea, a scăpat țera de la o peire certă și din urgia păgânilor. Astă-felă, pe când mai toate provinciile din peninsula Balcanică gemeau sub jugul Păgânului, pe când puternice state vecine tremurau de vitejia superbului Baiazid fulgarul, Mircea încoronă statul său cu aureola independenței. Libertatea și liniștea României se asigurară și mai multă când Baiazid, în urma resbelului ce a avut în Asia în contra lui Tamerlan, a cădută rob în mâinele lui. Despre Ungaria încă era liniștită Mircea, căci acest regat era acum frământat de turburările sale din lăuntru.

În urma strălucitei victorii de la Rovine și a curățirii Turcilor din țera, Mircea devine iarăși stăpân peste Dobrogea și peste cetățile după malul drept al Dunării. Orice legătură cu Turcii se rupse și plata tributului stipulat mai înainte încetă cu desăvârșire. Acum Mircea putu să adauge la formula sa: „și domnă preste amân-

două malurile Dunării până la marea cea mare, și stăpânitorū al orașului Dristoru (Silistra)".

Pe când Mircea era atățū de bine asiguratū despre cele din afară și își promitea, după atâtea dese lupte și crâncene sguiduirī, să guste repaosulū de care avea mare trebuință, luară naștere niște evenimente cari îi turburară pacea și îi amărīră bătrīnețele. Ambițiunile criminali, pasiunile cele rele începură a se arăta pe pământulū celū verginū alū Romāniei. Faptele cari veneau să turbure bătrānețele lui Mircea erau cu atățū mai crude cu cātū ele porneau chiar din sēnulū familiei sale.

Vlad, unul din fiii lui Mircea, care se afla ca ostatice în Ungaria, profitândū de turburările ce luase naștere în acestū regatū, fuge din Buda și se întorce lingă tatā-sēū. Aci, muncitū în taină de demonulū ambițiunei care aprinsese în elū criminala dorință de a răpi tronulū tatālui sēū, elū nu stātu multū; însoțitū de câți-va nemulțumitī, elū plēcă fără știrea și voia tatālui sēū la Constantinopole, unde intră în serviciulū militarū al Impēratului (1400). Elū spera că cu ajutorulū Bizantinilorū va ajunge într'o ȝi să pue māna pe tronulū tatālui sēū.

Intre acestea, Mircea, întreprinde o expedițiune în Moldova în contra lui Iuga Coriatovici. Elū coprinde Kilia de la gurile Dunārei, bate și prinde pe Iugā, pe care ilū duce cu dēnsulū în țērā.

Pe tronul Moldovei Mircea aședă Domnă pe Alexandru cel bun, fiul lui Romanu I, (1401).

Puțină timp dupe acesta, alte evenimente mai importante veniră să ocupe mintea lui Mircea. In urma bătăliei de la Angora, Baiazid, căzându captiv în mânele învingătorului său Tamerlan, o mare dispută armată luă naștere între fii săi pentru moștenirea tronului (1402). Manoel imperatorele Constantinopolului îmbrățișeză causa lui Soleiman, unul din fii lui Baiazid. Vlad, care se afla în armata bizantinilor, pune îndată în serviciul lui Soleiman spada sa și a tovarășilor săi. El spera că dacă Soleiman va reuși să dobândescă tronul, îl va ajuta negreșit să devie domn al României. Mircea, informat la timp despre cele ce se petreceau, îmbrățișeză partida lui Muza. El căută atât ca să-și răsbune în contra Bizantinilor, cât și să dobândescă de la Muza avantaje mari, dacă va reuși să câștige tronul.

Muza, chemat de Mircea din Asia-Mică, se imbarcă într'o corabie pe care vine pe Marea-Negră până în țară. Mircea îi face o primire strălucită după care se ducă împreună la Tirgovește. După ce se înțeleseră despre compensația ce Muza va da lui Mircea pentru ajutorul ce-l procura ca să coprină tronul tatălui său, Mircea îl pornește peste Dunăre însoțit de o armată numerosă, pe care o pune sub comanda lui Dan, nepotul său de frate.

Armia română cu care Muza trecuse Dunărea se înmulți și mai mult cu turcii cari îmbrățișară cauza lui Muza. Această întreprindere reuși foarte bine la început. Muza înaintase până la Adrianopolu pe care îl coprinse și se declară domn peste Tracia, Iliria și Macedonia. Dar Soleiman venid asupra sa cu o armie multă mai numeroasă, îl învinge și îl gonește până în România.

Dar Mircea nu era din acei cari se descurgă la prima nereușită a unei întreprinderi. El, preparându o noă armie, trimise iară pe Muza preste Dunăre. De astă-dată armia română înfrânge cu totul oștea lui Soleiman și Muza se proclamă de imperatore pe tronul lui Baiazid (1410).

Acum Mircea era cu totul asigurat despre Turci, căci Muza îi datora tronul Sultanilor. Pentru a se garanta și despre Sigismund regele Ungariei, Mircea încheie un tractat de alianță cu Vladislav Jagello regele Poloniei, în contra lui Sigismund (1411).

Dar favoarea sorței care zimbise atât de plăcut lui Mircea nu fu de o lungă durată : Muza nu prinsese rădăcinii destul de adînci pe tronul tatălui său, și un alt frate al său, Mahomed, se scólă cu armele pentru a i-l răpi. În urma unei lupte întreprinse în contra lui Muza și în care fu învins, cu tot ajutorul lui Mircea, Mahomed cucerește tronul lui Muza (1413).

Victoria lui Mahomed asupra lui Muza avu consecințe foarte triste pentru Țera-Românească. Mahomed, ca să pedepsescă pe Mircea de ajutorul ce dedese lui Muza, trece Dunărea cu o armie numeroasă și începe să pustiască Țera prin sabie și foc (1414). Mircea se luptă ca și altă dată să gonescă pe turci cu armele din țară. Dar forțele Românilor, slăbite prin neconținutele reșele ce Mircea purtase în contra inamicilor săi, nu mai fură suficiente de a scăpa țera din pericolul ce o amenința. Astă-fel se părea că Româniș nu mai aveau de câtă a muri sau a-și perde libertatea.

Cu tôte astea, daca Mircea perduse credința de a mai putea învinge cu armele pe puternicul său dușman, totuși îi mai rămăsese înțelepciunea unui adevărat diplomat, care echivalază adesea cu puterea armelor, pentru a putea eși dintr'o situațiune dificile.

Mircea dar, ca să imblanzescă furia lui Mahomed, alergă la propuneră de pace și de supunere. Elă trimite la Adrianopole solă la Mahomed cariș îi propună din partea lui Mircea că voește a-lă recunoste iară de Suzeran și că se supune a-lă plăti ună tribută anuală, puindu-se astă-fel din nou sub puternica sa protecțiune. Superbulă monarhă, înginfat de acestă propunere care venea din partea unui erou care înfransese de atâtea ori puterea otomană, priimește pe solă lui Mircea cu blândețe, îi invită la masă și ac-

ceptă propunerile de pace (1414)¹⁾. Elu reînnoește tractatul încheiatu de Mircea cu Baiazid la anul 1393, fără să mai facă nici o schimbare într'ensulă.

Acestu tractatu ce Mircea fusese nevoitu a încheea cu Mahomed, din cauza circumstanțelor imperiose în care se aflase, apăsa greu pe sufletul său, dice Engel. Cultulu ce elu profesase în totă viața pentru deplina libertate și independență a țerii sale, suvenirea nenumăratelor și strălucitelor victorii ce repurtase atâtu asupra păgânilor câtu și asupra creștinilor, inamică ai lui, în fine orgoliulu său celu eroicu, se revoltau în contra acestei quasi-supuneră și nu așteptau de câtu momentulu favorabilu pentru a sfîșia acestu tractatu.

Raza de speranță ce aștepta Mircea, se arată unu momentu pe orizontulu dorințelor sale patriotice; dar fatalitea voi ca marele său sufletu să nu fie ușuratü de greutatea celü apăsa.

Pe când Mahomed I domnea fără témă pe tronulu tatălu său Baiazid, se ivi unu Pseudo-Mustafa, venitü din Asia-Mică (1418) care se de-dea de fiü al lui Baiazid și care voia să răstörne pe Mahomed. Pentru a reuși în proiectele sale, acestu Mustafa se adresă la Mircea pentru ajutöre. Acesta, credëndü momentulu favorabilu pentru a scutura jugulu turcescü, fu celü d'inteiü a

1) Halcocondila, Analii turcești, Podesta, Petru Albin, Analii bisericeii din Basovü etc.

imbrățișa cauza lui Mustafa. Dar din nefericire mișlóccele loră fură prea slabe pentru a putea învinge puterea însemnată a lui Mahomed. Mustafa și Mircea sunt învinși; iar nefericita țără română este din nouă dată în prada oștiloră păgâne, cari de astă dată o sfășiară și mai rău.

Bătrânulă Mircea se vede nevoită din nouă a-și pleca capulă înaintea învingătorulă Mahomed I pentru a reînoui tractatulă de mai înainte. Marele Sultană fu atâtă de generosă în câtă nu miă adăogă nimică la condițiunile de mai înainte ale tractatulă. Mircea dete lui Mahomed ună contingentă de armată română în contra Constantinoplelă, pe care îlă trimise sub comanda nepotulă sēu Dan ¹⁾.

Astă-felă, bătrînulă și vitēzulă Mircea, în lunga sa domnie de 36 ani știu, multă timpă prin vitejia armeloră, iar mai târđiă prin tractate onorabile, să menție intacte drepturile și independința țerii.

În fine, încărcată de ani, sdrobotită de nenumăratele lupte ce purtase în contra dușmaniloră sēi și ai țerii și amărată în sufletă de conduita criminală a fiulă sēu Vlad, gloriosulă Mircea cade ca ună bătrînă stejară sfărămată de viscole și de tempeste, dupe ce umbrise și apărasedecimă de ani, libertatea și drepturile sacre ale țerii (1418).

1) Engel, Halcocondila, Duca, Degiel, etc.

Marele Mircea a fost dotat de la natură nu numai cu geniul resboinic, care l'a ajutat a mări teritoriul țării și a-i da niște proporțiuni pe care nu le-a avut nici o dată; dar el a avut și spiritul de organizațiune interioară și simțimentele religiose.

Muntenia, pe lângă teritoriul ei propriu, mai posedă preste Carpați Făgărașul și Amlășul, precum și valea Hațegului; iar din comitatul Temișanei, stăpânea totă regiunea muntoasă sudică, până aproape de riul Crașiu, coprinzându districtul Amlășul ¹⁾ cu castelul Mehadia. Acastă regiune din Temișiana, precum și Hațegul, făceau parte integrantă din banatul Severinului ²⁾ care coprindea și totă Oltenia.

Prin vitejia brațului se, Mircea, a întins fruntariile Munteniei astu-fel precum nu au fostu nică o dată.

Spre Răsărit, el coprinse totu teritoriul dintre Brăila și Chilia, Bărlad și Bacău. Deo-

1) Se notă că nu trebuie să se confunde districtul Amlășului din Temișana cu ducatul Amlăș de lângă Făgăraș din Ardél.

2) Din faptul că banatul Severinului coprindea în sine nu numai totă Oltenia, dar se întindea cu posesiunea și în comitatul Temișanei, Maghiarii se credeau în dreptu a se numi bani ai Severinului, banus Severinensis, pe timpul când apucau câte o dată sub Stăpânirea lor districtul Amlășul cu Mehadia sau numai Amlăș. Totu astu-fel și domnii Munteniei, cari stăpâneau totă Oltenia, nu încetau, cu dreptu cuvintu, de a-și conserva titlul de bani ai Severinului, chiar eând Maghiarii apucau câte o dată nu numai Amlășul dar chiar și câte unu districtu din Oltenia.

sebită, litoralul Mării-Negre de la Chilia până la Akerman (cetatea albă) era parte al Munteniei, parte al Moldovei.

La dreapta Dunării, Mircea cucerise nu numai Dobrogea și mai toate cetățile de pre malul drept al Dunării; dar și mai totă Bulgaria, până la Adrianopole.

Acésta resultă evidentă și din hrisovul dat de Mircea în anul 1393, în care își dă maiestosul titlu de : „Stăpînă al ambelor latură ale Dunării până la Marea-Négră, domnă cetății Siliștra și al tuturilor țerilor și orașelor, până la hotarulă Adrianopoli.“

În ceea ce privește organizația din lăuntru, Mircea, în scurtele intervale de pace, a dotat țera cu legi și cu instituții importante și utile :

În privința forței armate, Mircea a fost cel d'ântiă principe în Europa care a avută o armată regulată. Elă a organizat un corp de ôste permanentă; apoi a mai înființat și alte corpuri de armată cu diferite numiri : Astă-felă erau, un corp de călărași numiți Roșiori; altul de streini, Siimeni; un regiment de Lefegii pedestri; un corp de cazaci călări; altul de Lipcani; altul de Sărăcei și de Scutelnicii; apoi mai erau vînătorii călări și 500 pagii sau copii din casă, toți feciori de boeri, cari formaă guardia palatului.

Tôte aceste trupe regulate priimiaă pe fie-care și câte doi bani roșii (valórea a dece centime

de astă-dî). Li se mai dedea în tóte dîilele carne și pîne de meiu. La Paște domnulŭ le dăruia câte o bucată de postavŭ, pentru uniformă.

Afară de aceste trupe regulate, mai erau și altele. În cele 18 districte ale țerii se află 18 căpităniî cari aveaŭ fie-care sub comandă câte 1000 de ómenî. Acéstă óste se numia căpită-nate. Ea nu priimia nici o soldă, dar era scutită de contribuțiî, și servia numai în timpŭ de resbelŭ. Mai era în țeră unŭ felŭ de miliție, compusă din ómenî liberi numiți Slugitori, cari asemenea intraŭ în activitate numai în timpŭ de resbelŭ.

Osebitŭ de aceștia, fie-care boierŭ avea trupa sa care purta numele dupe titlulŭ stăpinului. Fie-care trupă se numia, Spătareî, Postelniceî, Păhărniceî, dupe cum stăpinulŭ lorŭ se numia, Spătarŭ, Postelnicŭ sau Paharnicŭ etc. Aceștia în timpŭ de pace lucraŭ pămîntulŭ; iar în timpŭ de resbelŭ plecaŭ cu stăpiniî lorŭ.

Organisată astŭ-felŭ militărește de Mircea, țera putea să dispue la casŭ de nevoie de o óste de peste 80 mii ómenî.

Mircea a strămutatŭ scaunulŭ domniei de la Argeșŭ la Tîrgovește, unde a clăditŭ unŭ palatŭ domnescŭ în care își avea reședința de vară. La București încă a ziditŭ unŭ palatŭ în care petrecea iarna.

Animatŭ de simțimente religiose, Mircea a ziditŭ mai multe monastiri precum, Cozia și Cot-

ména, pe care le-a dotatú cu moşii şi venituri. Asemenea elú a dotatú cu venituri şi mănăstirile Tismana şi Vodiţa.

Lăsând o suvenire profundă care s'a transmisú din generaţie în generaţie în inima Románilorú, Marele Mircea se repausésá pentru eternitate în láuntrulú mănăstirei Cozia, unde a fostú inmormântatú dupe încetarea sa din viaţă.

CAP XII.

Starea morală, politică, administrativă, socială, economică şi religioasă a Munteniei în perióda de la fondarea statului Munténú şi până la mórtea lui Mircea I, 1215—1418.

Periódá despre care ne-amú ocupatú până aci se póte numi, cu dreptú cuvéntú, periódá de formaţiune şi de organisaţiune a primului statú românú, periódá de lupte pentru libertate şi independinţă.

În acéstá periódá virtuţile civice, patriotismulú şi abnegaţia aú jucatú rolulú principalú. Ţéra a fostú necurmatú altarulú pe care totú românulú, fără osebire, sacrifica ambiţiunile şi interesele sale personalí pentru interesulú publicú. În fine în acéstá periódá de 200 de ani, moravurile erau pure şi simple, traiulú modesú, luxulú, care e-nervézá, slábeşte şi conrupe virtuţile, era necunoscutú chiar în clasele cele avute.

Daca aruncámú o privire retrospectivă asupra periódei de care ne ocupámú, vedemú mai anti-tiú că spiritulú de forţă şi de mărire, simţimen-

tulŭ de patriotismŭ ŝi de abnegare s'aŭ născutŭ in dată dupe descălecarea lui Radu Negru de la Făgărașŭ la Cămpu-Lungŭ.

Știmŭ că mai înainte de trecerea lui Radu Negru peste Carpații, Româniŭ erau risipiți în grupuri isolate pe teritoriulŭ Munteniei, formândŭ niște state mici, slabe și fără nici o legătură între dănesele, astŭ-felŭ că la ivirea celui mai micŭ pericolŭ erau amenințate chiar în existența lorŭ. Am vedutŭ cu câtă grăbire toți acei mici suverani aŭ venitŭ să abdice, de bună voe, în mânele lui Radu Negru mica lorŭ suveranitate și individualitate, în vederea formării unui statŭ puternicŭ care să pôtă înfrunta pericolele ce le amenința de tôte părțile. Am vedutŭ asemenea cum banulŭ Severinului însuși, condusŭ de simțimentulŭ celŭ nobilŭ al patriotismului, a venitŭ să afle pe Radu Negru la Argeșŭ, pentru a-și uni de bună voe puterniculŭ seŭ statŭ cu acela formatŭ de dănsulŭ în partea despre răsăritŭ a Oltului.

Nu putemŭ iară să nu ne aducemŭ aminte cum, dupe mórtea lui Radu Negru, Țera alese domnŭ pe Mihail I Basarab banulŭ Olteniei, în scopŭ de a lega și mai strânsŭ Oltenia cu România Mare.

Nu putemŭ să nu ne amintimŭ unirea și devotamentulŭ de care toți boeriŭ țării erau animați, de câte ori țera era în pericolŭ. Afară de culpabila ambițiune a lui Vlad care a venitŭ să

turbure mai târziu bătrîneţile lui Mircea, putem dice că această perioadă poate servi de exemplu, pentru virtuţile patriotice de care totu românul a fost animat.

Venind la starea politică şi administrativă a statului Munténu, constatăm cu mândrie că în totu cursul acestei perioade, ţera s'a bucurat atât în administraţia din lăuntru, câtu şi în raporturile politice din afară de o deplină independenţă.

Încă de la fondarea sa, statul munténu s'a aflatu în raporturi politice externe pe de o parte cu regatul Ungariei şi al Poloniei; iar pe de alta, despre Miadă-đi, cu statele creştine din drépta Dunării, cu Serbiu, cu Bulgariu şi cu Bizantinii. Dupe la anul 1361 însă, dupe ce Turcii ajunseră până la Adrianopole, Români începură a veni în contactu şi cu acestu nému belicosu şi barbaru.

Raporturile statului Munténu cu naţiunile creştine din drépta Dunării, au fostu mai totu de una amicale. Români, mai înainte chiar de fondarea statului Munténu de către Radu Negru, ajutaseră fórté multu pe Asan şi Petru în contra lui Isakie Angelu imperatorele Constantinopolelui, spre a putea să înfiinţeze regatul Románo-Bulgaru. Fără ajutorul eficace şi prelungitu al Românilor, acestu al doilea regatu nu s'ar fi mai pututu înfiinţa. Era dar naturalu ca cea mai

strinsă amicie să lege regatulū Romāno-Bulgarū cu statulū Românū.

Cu Serbia, statulū românū a fostū în legăturī nu numai de amicie dar chiar și de rudenie. De aceea și vedemū pe Mircea dānd ajutorū de arme lui Lazărū, despotulū Serbiei, în bătălia de la Cosova.

În câtū despre Bizantini, ei fiind despărțiți de romāni prin regatulū Romāno-Bulgarū, raporturile lorū aū fostu aprópe insinifiente.

Trecēndū la vecinii noștri despre Nordū, la Maghiari, lucrurile s'aū petrecutū cu totulū altū-felū.

Cu multū mai înainte de fondarea statulū românū, Ungurii, cari fondase deja un regatū puternicū în Europa, aū tinsū ne contenitū să cucerescā în totalū saū în parte Țera-Romānescā. Dar puternica familie a Basarabilorū, care era incuibatā de secolī în Oltenia, fondase acolo unū ducatū puternicū care se întindea peste valea Hațegului și coprindea și o parte din Temișiana. Acestū belicosū ducatū a înlăturatū totū-de una cu armele cotrupitóra dorința a regilorū maghiari.

Dupe ce însă Romāniī fondarā un statū puternicū sub gloriosulū Radu Negru, tendințele de cucerire ale Maghiarilorū aū rămasū numai o aspirațiune cu totulū ilusorie, unū coșmarū care venea numai să le turbure somnulū.

Cu tóte astea, Maghiarii, în órba lorū trufie,

totu' mai pomenescu' și astăzi de o pretinsă suzeranitate ce ei ar fi avută oarecând asupra Țării-Românești. Dar acesta este numai o expansiune a unor creeri exaltați, iar nici de cum unu' faptu' istoricu' care se po'ate proba.

Ca să convingem însă pe doritorii de a cunoște adevărulu', că Țera-Românească n'a fostu' nici o-dată tributară Ungariei, mai înteu' le punem în vedere că nu există nici o probă istorică care să dovedească un asemenea faptu'. Apoi le mai atragemu' atențiunea asupra unui șirū insemnatu' de fapte, recunoscute chiar de istoricii maghiari, din care rezultă că Ungurii n'aū avutū nici-o-dată vre unu' dreptu' asupra Țării-Românești. Astū-felū :

Când Andrei al III regele Ungariei și instrumentu' docilū al persecuțiunilor religioase ale Papei veni, la 1300, să ia Făgărașulu' din mânele Românilorū, Ștefan Mailat, domnul Munteniei, face o eșire viguroasă asupra Ungurilorū, bate și sfărāmă tōtā armia maghiară.

Când Carol Robert, în anulū 1330, în fruntea unei armii considerabile, intră fără veste în Țera-Românească cu hotărāre de a o cuceri, vitēzulu' Mihail al II Bassarab, sfărāmă și nimicește cu desăvērșire puternica armie maghiară ; iar Carol Robert abia scapā cu fuga.

Când Ludovic I celū Mare, regele Ungariei, veni cu o armie numeroasă la fruntarele Munteniei despre Transilvania ca să batā pe Ale-

xandru I Bassarab, acesta îl întâmpină cu óstea sa la Bran, îl bate și îl pune pe fugă.

Când Turcii, apropiindu-se de țărmii Dunării, devenise amenințători și periculoși, Ludovic cel Mare, în alianță cu Vladislav Bassarab domnul Munteniei, câștigă cea dintâi victorie asupra lor la Vidin în anul 1366.

Când Sigismund regele Ungariei, a vădută că Turcii devinú tot mai amenințători, a încheiat un tractat de alianță cu Mircea I, *pe piciorú de perfectă egalitate*, pe care l'au subsemnatú la Brașovú în 7 Martie 1395.

Când Sigismund, calcându-și obligațiunile stipulate prin tractatulú de la Brașovú, a plecatú cu armia sa de la Nicopolulú-micú, și a lăsatú pe Mircea singurú în fața Turcilorú, acesta, ca să pedepsescă pe Sigismundú pentru mișelia sa, bate și sfărámă cu totulú armia maghiarú în strimtorile muntelui Paserea (1395).

Când Sigismund, priimind ajutóre de la mai multe state europene, a voitú să întreprindá marea sa expedițiune de la Nicopolulú-mare, în contra Turcilorú, *a ălergatú iar la alianța lui Mircea* de care avea mare nevoie.

Din menționarea pe scurtú a acestorú fapte istorice se constată că mai în totú cursulú periódei de care ne ocupámú, Românii áu fostú când în resbelú cu Ungurii, și totú-de una victorioși, când în alianță cu dênșii în contra Turcilorú.

În fața dar a unor asemenea fapte istorice irecusabile, mai pôte cine-va presupune că Românii aũ pututũ să fie vre-o datã supuși Ungurilor?!...

Trebue să fie cine-va maghiarũ ca să cređã la asemenea basme ridicole.

În ceea ce privește raporturile nstre cu Turcii, se știe cã dupe mai multe resbóie sãnge-rose din care Românii aũ eșitũ mai totũ-de-una triumfãtorĩ, Mircea, nu silitũ prin forța armelorũ, ci condusũ numai de o mēsurã de prudința, la care l'a impinsũ forțe multũ și dușmãnia Ungurilorũ, a încheiatũ cu Baiazid primulũ tractatũ de pace în anulũ 1392. Prin acestũ tractatũ nu se atingea întru nimica drepturile de suveranitate ale Ţerii; se recunoștea numai Sultanulũ unũ felũ de supremație, ca unũ vecinũ puternicũ. Dar se știe de cãte ori, chiar acestũ tractatũ, inofensivũ în sine, a fostũ sfișiatũ de Mircea prin ascușitulũ spadei sale.

Ţera Romãnescã a fostũ în acēstã peridã, precum a continuatũ a fi și mai în urmã, unũ statũ constituționalũ aristocraticũ. Tronulũ țerii a fostũ totũ-de-una elecivũ și nici o datã ereditarũ. Domnulũ se alegea de cãtre Obștesca Adunare a țerii, compusã din tte clasele societãței.

Domnulũ avea prerogativele sale politice și administrative :

Elũ avea dreptulũ suveranũ de a declara resboiũ și de a face pace; avea dreptulũ de viața

și de mörte asupra supușilor săi ; elü putea să pedepsescă dupe voința sa o crimă pentru care legea nu prevăduse o anume pedepsă.

Domnulü era ajutatü în administrația țerii de unü senatü compusü din 12 boeri din cei mai notabili, care se înființase chiar de către Radu Negru. Legile nu aveau caracterü legalü și obligatoriu, dacă nu erau sancționate de către Metropolitü și de către senatü sau consiliulü Domnului. Domnulü numia în tóte funcțiunile civile și militare ale Statului ; elü numia pe Metropolitü în unire cu boerii.

Țera era împărțită în 18 județe. În capulü fie-căruia județü era câte unü funcționarü superiorü care avea atâtü atribuțiuni administrative câtü și judecătorești. Alți funcționari inferiori mai erau prin comunele urbane și rurale.

Când Mircea I organiză tótă țera militărește, în capulü fie-căruia județü se afla câte unü căpitanü care avea sub comanda sa o óste de o mie de ómeni. În timpü de pace acestü căpitanü avea atribuțiuni administrative și judecătorești ; în timpü de resbelü, elü pleca cu óstea sa acolo unde ilü chema interesele patriei.

Sub punctulü de vedere socialü, țera era împărțită în trei clase de ómeni liberi : Boerii ¹⁾

1) Boierü insemna la noi rësboinicü. Acesta era la noi caracterulü primitivü al boerului. Boeria era o funcțiune la care totü românulü avea dreptulü și putea să ajungă, numai prin capacitatea și vitejia brațului seü.

cară formaă nobleăea saă aristocraăia Ţerii ŝi cară erau mariă proprietari ; Moşnenii, saă micăi proprietari cară erau nobleăea de a doua mână ; ŝi Colonii saă arendaşii, cară cultivaă pămînturile luate cu arenda.

Mai erau ŝi sclavii, aşedaăi pe moşiiile boeriloră. Sörta acestora era, sub ună punctă de vedere mai dulce de cătă a coloniloră, căci ei erau protegăi de către domniă loră în contra perceptoriloră de contribuăiuni. Ei nu puteă fi vënduăi de cătă împreună cu moşiiile pe cară erau aşedaăi ; ei erau stăpini pe averea loră ŝi puteă face cu dēnsa ce voiaă.

Osebită de aceste clase de ómeni, mai erau prin oraşe diferite soiuri de artizani ŝi meseriaşii cară erau organizaăi pe stărostiă saă brasle.

În ceea ce priveşte comerăulă Ţerii, elă nu avea la începută o desvoltare satisfăcătóre. Cultura pămîntului ŝi creşterea animaleloră era ocupaăiunea principală a locuitoriloră ŝi sorgintea de

Să nu comitemă dar grósă eróre de a asemăna boeria năstră cu aristocraăia feudală a celoră l'alte state europene ; aceea avea altă sorginte, era fondată pe alte baze, avea alte prerogative, ŝi se transmitea la moştenitori.

La noi boeria a fostă un felă de aristocraăie ierarhică la care ajungea ori ce română, numai prin merită ŝi capacitate ; ea era personală ŝi nu se transitea prin ereditate. Numai dupe ce a trecută peste noi corupăiunea Fanarioăiloră, adevărata boerie a perită mai cu desăvirşire ŝi în locul ei s'a introdusă infecta evgenie bizantină. Din acéstă curcitură s'a născută lepra cio-coiloră de astădi, cară îşi dau aerulă ridicolă de aristocraăi ai Ţerii.

căpetenie a avuției lorū. Parte din aceste produse se esportaū prin țările vecine, iar parte se consumaū în țeră. Alte producțiuni, ca inulū, cinea, lăna, peile de animale, se întrebuintăū mai multū pentru îmbrăcăminte și încălțăminte locuitorilorū. Mai se făcea și unū mare comerț cu peștele de la Brăila și de la Kilia care secăuta fôrte multū de către Poloni și de către Moldoveni.

Mircea, pentru a da comerțului o mai mare desvoltare, scuti pe comercianții lituanii și poloni de plata ori-cărei vămii. Ei nu erau îndatorati să plătescă vamă de câtū numai la Tergoviște; ei aveau dreptulū de a cumpăra și a vinde în totū coprinsulū țerii fără să plătescă ceva.

În capitolulū al XI de la partea I a acestei istorii am arătatū în ce modū a luatū naștere Creștinismulū în Dacia, cumū s'a desvoltatū într'unū modū ocultū până la Constantin celū Mare care, în anulū 313, prin edictulū de la Milan a proclamatū creștinismulū ca religiune a Imperiului, cum s'a organizatū și s'a desvoltatū în urmă, și fazele prin care a trecutū până către secolulū al XII al erii nōstre. Acumū vomū da o idee repede despre starea creștinismului, de la fondarea statului Muntēnū, în totū cursulū acestei periōde.

Cu tōte luptele papismului ca să aducă pe Romāni la catolicismū, cu tōte persecuțiunile re-

ligioase esercitate de către Papi prin mâna armată a diferiţilor regi ai Ungariei, Românii continuară a rămânea neîntreruptu credincioşi dogmelorū religiunei ortodoxe.

Deşi nestrămutaţi în credinţa lorū, Românii aū respectatū cu tôte astea totū-de-una credinţa altorū popore, fie de orī-ce ritū. Toleranţa religioasă a fostū chiar de la începutū unulū din cele mai laudabile sentimente care a caracterisatū pe Romāni şi i-a distinsū de tôte cele l'alte naţiuni civilisate. Dupe descălecarea sa la Câmpu-Lungū, Radu Negru, osebitū de biserica ortodoxă, a mai ziditū şi o biserică catolică, pentru catolicii ce venise cu elū din Transilvania. Totū asemenea făcu şi la Argeşū, dupe ce îşi strămută reşedinţa acolo. Iar Dan II permise Jidovilorū goniţi din Ungaria să se stabiléscă în România.

Radu Negru, venindū la Câmpu-Lungū, aduse şi pe episcopulū ortodoxū de la Făgăraşū. Aci elū îl numi Arhiepiscopū al tótel Ungro-Vlahiei şi îl autorisă să organizeze clerulū. Când Radu Negru îşi strămută reşedinţa la Argeşū, elū aşedă acolo şi scaunulū Metropolitanū.

Ştimū că biserica ortodoxă română ţinea încă din vechime de Arhiepiscopia de Achrída. Din circumstanţe politice, ea fu deslipită de dēnsa şi pusă sub Patriarhia de Constantinopole. Dupe cererea lui Alexandru I Bassarab, la anulū 1359, Patriarhia numi Metropolitū al Ungro-Vlahiei pe

Iakint Cristopolu, care se afla mai din 'nainte în țără, ocupându-se cu cele bisericestî.

Mircea la începutu închinase iar Metropolia Ungro-Vlahiei scaunului de Achrida, precum fusese mai înainte de 1359; dar pe la 1401 o puse iar sub Patriarhia de Constantinople. Metropolitul se numi atunci Exarhü a tötă Ungro-Vlahia și al Plaiurilorü.

În cursul acestei istorii vomü espune treptatü la finele fie-cäreia periöde starea religiösă a Munteniei.

PERIODA II

De la mörtea lui Mircea I până la Mihaiü vitözulü. 1419—1593.

CAP. I.

Mirhe ¹⁾ säu Mircea II säu Mihail, fiü naturalü al lui
Mircea celü Mare.
1419—1420.

Luptele pentru domnie. Ingerințele streinilorü în afacerile din läuntru ale Tërii.

Am vödutü deja cum, äncä din timpulü domniei lui Mircea I pasiunile cele rele, ambițiunile cele culpabile începuse a lua naștere pe pämentulü Romäniei. Gloriosulü Mircea prin prestigiulü seü celü mare, știu sä înfränese și sä inäbușescä aceste tendințe de corupțiune și de släbiciune pentru țerä. Dar dupe mörtea sa Tëra inträ într'o fasä cu totulü tristä și nefericitä.

Ambițioșii pentru domnie nu mai läsarä ca

1) Dupe Engel, Catona, Turotie, Bonfinie, Albin etc.

succesorulŭ tronului sã se alægã regulatŭ dupe legile țerii. Îndatã dupe mórtea lui Mircea, tronulŭ deveni mărulŭ de discordie care cãta sã deschidã era luptelorŭ civile, sã aprindã ura și dușmãnia între fiii patriei. Aceste lupte intestine deschiserã o arenã largã intrigilorŭ și ingerințelorŭ streinului în afacerile interioare ale țerii. Aceste intrigi și ingerințe avurã de rezultatŭ demoralisarea, slãbiciunea și decadența țerii, aducẽnd'o în mai multe rînduri pãnã la peire.

Mircea lãsase la mórtea sa mai mulți copii din cari, unii legitimi iar alții naturali; elŭ mai lãsase și doi nepoți, fii din fratele seŭ Dan II Bassarab. Îndatã dupe mórtea sa, tronulŭ fu apucatŭ de cãtre Mirhe saŭ Mircea II saŭ Mihail, unulŭ din fiii naturali ai Marelui Mircea.

Âncã în viață fiind, Mircea I dãduse lui Mahomed I unŭ contingentŭ de óste, ca ajutorŭ la asediarea Constantinoplelui. Acestŭ corpŭ de armatã, Mircea, îlŭ trimesese sub comanda nepotului seŭ de frate Dan.

Îndatã ce novela morții lui Mircea ajunse la cunoștința lui Dan, în lagãrulŭ turcescŭ, se deșteptã într'ensulŭ arđãtorea dorința de a se sui pe tronulŭ unchiului seŭ. Dar pentru a-și atinge unŭ asemenea scopŭ importantŭ, Dan avea nevoie de ajutore. Elŭ își îndreptã speranțele cãtre imperatoarele Constantinoplelui.

Sub unŭ pretextŭ ingeniosŭ, Dan, reuși sã fugã din lagãrulŭ turcescŭ ca sã se ducã în ce-

tatea imperiului bizantin. Aci el se puse la dispozițiunea imperatorului Emanoil Paleologu, căruia îi aduse multe și importante servicii militare. Curând dupe aceea, Mahomed I redică asediul Constantinopolei și Bizantinii rămân liniștiți. Dan, care se nutrea neconținut cu dorința de a pune mâna pe tronul României, află momentul oportun de a cere ajutor de la Emanoil Paleologu, spre a-și realiza proiectele sale. Imperatoarele, pentru serviciile ce avusese de la Dan și pentru mai multe alte promisiuni ce i se dădă, puse la dispoziția lui Dan o mare și frumoasă navă cu care veni pe Marea-Negră până la Dunăre.

La venirea sa, Dan, află în țară o mulțime de boeri nemulțumiți cari se deteră de partida sa. Mirhe sau Nihail, aflând de cele ce se petreceau alergă îndată cu armele asupra lui Dan, îl bate și îl constrânge să fugă preste Dunăre.

Acastă înfrângere nu descurage și nu abătu pe Dan de la proiectele sale. Din contra, ambițiunea de a pune cu ori-ce preț mâna pe tronul țării, îl împinse la o faptă de înaltă trădare către patrie. Ne mai bizuindu-se în propriile sale forțe, Dan, alergă la ajutorul Turcilor, promițându Sultanului supunere și ascultare.

Din partea sa, Mirhe, ca să se pótă opune lui Dan, care se prepara a veni asupra sa cu armie turcască, alergă și el la protecțiunea și ajutorul lui Sigismund, regele Ungariei, căruia se

înțelege, îi face promisiuni foarte avantajoase, dar vătămătoare drepturilor țării.

Astă-felă sârmana Țără, din cauza a doă ambițiunii care se ciocnea, devine tetrulă de luptă pentru doă armate streine.

Sigismund, acceptândă rugăciunea lui Mirhe, dete ordină generalului seă Ștefană de Loșonță ca să se ducă în Țăra-Românească cu armele și să menție pe Mirhe în scaunulă tatălui seă. Ștefan de Loșonță a și intrată în Țără cu armie maghiară ca să sprijine drepturile la tronă ale lui Mihail (1420). Dan încă se afla acilea însoțită de o puternică armie turcască care venise să-lă așede pe tronulă Munteniei.

O bătălie crâncenă se încinse între cele doă armii streine. Ele se păreaă că luptă mai multă pentru a-și stabili fie-care o influență în țără, de câtă pentru a apăra interesele protegiaților loră. Lupta fu tenace și sângerasă; dar victoria remase în partea Turciloră. Însuși Ștefan de Loșonță și Mirhe cădură morți pe câmpulă de bătae.

Dan, dobândindă tronulă prin ajutorulă armeloră otomane, dete ună exemplu care trebuia să aibă pe viitoră cele mai funeste rezultate pentru țără.

CAP. II.

Dan III. 1420—1424.

Ajutorul ce Turcii dăduse lui Dan III ca să pue mâna pe tronul României, le câștigară nu numai o influență deschisă asupra țerii, dar le deschise totu-de o dată și o cale mai liberă împotriva Ungurilor.

Turcii puseră mai antiu ochii asupra Transilvaniei, pe care voiau s'o cucerească și s'o ali-pescă pe lângă cele-l'alte provincii ale imperiului otomanu. Dan III, pe de o parte ca vasa-lu alu Turciloru, iar pe de alta animatu de spiritulu de resbunare in contra Unguriloru pen-tru ajutorulu ce dedese rivalulu seu Mirhe, con-duse insusi armile turcesti in Transilvania. Impreuna cu denșii, Dan, incepu sa prade, sa arda și sa devasteze acesta țera surora (1421).

Pana intr'atatu contactulu celu contagiosu al lui Dan cu Bizantinii, in scurtulu timpu catu pe-trecuse in Constantinopole, pervertise și con-ruptese intr'ensulu nobilele simțimente de patrie și de umanitate!...

Ar fi peritu Transilvania, daca pericolulu emi-nentu de care era amenintata nu ar fi ridi-catu in picioare țera intraga. Nobili și țerani, toti se sculara, ca unu singuru omu, și pusera mana pe arme pentru apararea patriei. Totu in acelu timpu, din fericire, Sultanulu Mahomed I, era nevoitu sa se intorca peste Dunare, ca sa liniș-

téscă niște rescóle ce luaseră naștere în impe-riulü seü. Acésta îlú și determină ca să priiméscă armistițiulü propusü de regele Sigismund.

Dan, părăsitü de Turcí, temëndu-se de lovi-rile Ungurilorü, se vědu nevoitü să se pue sub protecțiunea lui Sigismund.

Unü evenimentü neașteptatü, mórtea lui Ma-homed I, aruncă pe Dan III într'o situațiune delicatä, pentru conservarea tronulü seü. Doi pretendenți își disputaü cu armele tronulü impe-riulü otomanü din Europa, Amurat II și Mu-stafa, amëndoi fií ai lui Mahomed I. Mustafa reuși mai äntiiü să pue mâna pe tronü. Dan, voind să rumpă legăturile ce-lü unea cu Sigis-mund, și voindü să-și atragă favórea noulü Sultanü, află de interesü pentru dënsulü ca să trimiță solí la Mustafa, pe de o parte să-lü fe-licite de buna sa venire la tronü; iar pe de alta să lege cu dënsulü pace și amicie.

Dan, întemmeiatü acum pe amicia lui Mustafa, se credea asiguratü pe tronulü seü. Dar lucrurile luară pe neașteptate o fasă cu totulü alta. Amurat II, dupe mai multe lupte cu Mustafa, reușéște în cele din urmă a-lü învinge și a lua tronulü tatälui seü. Mustafa, abia scăpatü din luptă, alérgă să afle azilü în Tëra-Románescă, la amiculü seü Dan III, împreună cu tótă averea sa. Dar Amurat, urmărindu-lü de aprópe, l'a prinsü în cale, l'a adusü înapoí și l'a sugrumatü. (1423).

Acum Dan se afla în posiția cea mai critică,

căci simțea de departe furia lui Amurat îndreptându-se asupra sa. Elū ar fi voitū să îmblândească mânia Padișahului prin vre-o procedare și fineță bizantină, dar doă inconveniente îlū contrariaū fôrte multū. Mai înteiū că elū se rupsese de la supunerea ce-lū lega cu tatălū seū Mahomed I și se pusese sub protecțiunea Ungariei; al doilea pentru că dăduse azilū rivalului și inamicului seū Mustafa.

Dar circumstanțele păreaū că-ī vinū unū momentū în ajutorū. Amurat II cu tótă ura ce nutrea în contra lui Dan III, fu constrînsū s'o ascundă, s'o înăbușască într'ensulū de o cam dată. Elū avea nevoe de liniște pentru ôre-care timpū, spre a se întări pe tronulū tatălui seū, pe care d'abia îlū apucase, dupe atâtea lupte. De aceea alergă la miđlôce prefăcute și viclene ca să adormă pe vecinii seī creștini, spre a-și asigura liniștea despre dênșii.

Îndată ce se sui pe tronulū Sultanilorū, Amurat II, dupe cum spune Duca, trimise solī atătū la despotulū Serbiei câtū și la Dan III ca să le ducă vestea că s'a făcutū împăratū. Acéstă procedare a lui Amurat a încuragétū pe Dan de a trimite și elū îndată deputați la Sultanulū ca să-lū felicite pentru învingerea rivalului seū și pentru buna lui suire pe tronulū celū mărețū al Sultanilorū; iar pe de alta să întărească pacea cu dênșulū, ceea ce se și făcu.

Amurat, ca să se asigure și despre Ungaria,

a încheiată în anul 1424 și cu regele Sigismund un armistițiu pentru doi ani. Îndată dupe încheerea armistițiului cu Sigismund, Amurat creșu momentul oportună ca să pedepsescă pe Dan III pentru ne credința lui către imperiul Otomană. Sculându-se dar de la Adrianopoli, a intrat în Țera-Românească cu o armie numeroasă, a prădat'o și a pustiit'o. Elu nu s'a mulțumitū numai cu atât; trecendū și în țera Birsei, a prădatū și acolo până la munții cei mari.

Dan, neputendū a se opune forțelorū turcești, a fugitū în Ungaria. Amurat a pusū domnū în loculū seū pe Radu III. ¹⁾

CAP. III.

Radu III, fratele lui Dan III. 1424—1427.

Amurat II violésă dreptulū de alegere la Domnie.

Amurat II în anul 1424 intră în țera cu o armie numeroasă ca să pedepsescă pe Dan III pentru necredința lui. Acesta fuge în Ungaria, iar tronulū remâne vacantū. Amurat, ne mai voinđū să ție sémă de vechiulū și fundamentalulū dreptū al Românilorū de a-și alege pe domnū, abusésă de puterea sa și violésă acestū dreptū, numindū din propria sa autoritate pe domnulū țerii.

Cu tóte astea, Amurat, saū din influența intrigi-

1) Engel, Analii turcești, Podesta.

lorū, saū pentru ca să liniștească țera, măgulindū partidulū familiei lui Dan, numi domnū la tronulū României pe Radu III, fratele lui Dan III.

Deși țera, dupe numirea Domnului, se părea că a intratū într'o stare normală și că avea să se bucure de liniște, oștile otomane însă rămaseră tot pe pământulū României. Amurat se vede că aștepta espirarea armistițiului pentru a întreprinde o expedițiune în Transilvania.

Dan III, care se afla în Ungaria încă de la intrarea Turcilor în țeră, ațita neconținutū pe regele Sigismund la rebelū în contra lui Amurat, puindu-i mereū înainte pericolele de care statulū seū este amenințatū din partea Turcilor.

Sigismund vedēndū pe de o parte pe Turci la cōstele Transilvaniei și așteptāndu-se dintr'o di într'alta la o mișcare din partea lorū; iar pe de alta, sperāndū a avea prin Dan III, și Muntenia tributară sieși, se decide a începe rebelulū cu Turcii.

În tōmna dar a anului 1426, Sigismund a venitū în Ardélū de unde a intratū în Țera-Romānescă cu o armie fōrte numerosă. Însă fiindū că timpulū era prea înaintatū spre iarnă, Sigismundū s'a întorsū în Ardélū pentru iernatecū, iar comanda oștei sale a dat'o vitēzului seū generalū Ioan de Marot.

Generalulū de Marot cu tot timpulū iernii, nu află cu cale ca să stea în neactivitate. Elū calculă că tocmai acestū timpū era mai avantajosū

de luptă pentru Ungurī, și defavorabilă Turcilorū carī nu puteau să suporte asprimele iernii. De aceea elū incede la lupta contra inamicului.

Dupe mai multe lupte dese și vigurose, generalul de Marot, reușește a învinge cu desăvîrșire armia turcescă și a o arunca preste Dunăre. Radu III, vîdîndu pe protectorii seī învinși cu desăvîrșire, fuge și elū preste Dunăre. Elū se teme și de Ungurī și de frate-sēu Dan III.

Cînd Sigismund, în primăvara anului 1427, veni din Transilvania în Muntenia, elū află țera limpedită de Turci și tronulū vacantū. Elū dar restabili ca Domnū al Țerii-Românești pe protegiatulū seū Dan III și se întorsee cu armia sa înapoi ¹⁾.

CAP. IV.

Dan III, a doa domnie 1427—1430.

Încuragētū de succesele ce armia maghiarā avusese în România în contra Turcilorū, și resemāndu-se și pe ajutorulū ce putea să aibă acum de la vasalulū seū Dan III, Sigismund se scōlă iară cu armele asupra lui Amurat II în anulū 1428.

Dupe ce trece însuși în Țera-Romānescă în fruntea unei armii numeroase, Sigismund, însoțitū și de Dan III cu o oște de 6000 Romāni, precum

1) Engel:

și de ajutoarele ce i se mai trimisese din Polonia, merge în Serbia unde bate și gonește o garnisonă turcăscă care ocupa cetatea Golumbaț. Amurat, cum află de sosirea lui Sigismund în Serbia, sbóră ca un fulgerú în ajutorulú cetății Golumbaț, cu o armie multú mai numerósă de câtú a lui Sigismund. Armia maghiară este înfrântă cu totulú, și Sigismund abia scapă cu fugă ¹⁾.

Dan III scăpă cum putu cu armia sa din fața Turcilorú și intră în Țeră. În urma învingerii lui Sigismund, Dan iar se vedú nevoitú a se supune lui Amurat. Dar nu acésta a cruțatú persóna și tronulú lui Dan. Amurat, chematú de niște afaceri importante către Constantino-pole, nu putu a se ocupa cu pedepsirea lui Dan.

Dan póte că ar fi înlăturatú pericolulú ce i-ar fi venitú din partea lui Amurat, dacá altú evenimentú neașteptatú nu ar fi venitú să-lú facá să-și pérđă atâtú tronulú câtú și viața.

Era mai multú timpú de când Vlad III, unú altú fiú naturalú al Marelui Mircea, se afla în Constantinopole servindú, în guardia imperială. Elú află că în țeră sunt fórte mari nemulțumiri în contra lui Dan III, din cauza impositelorú celorú grele ce elú pusese asupra locuitorilorú, spre a-și putea acoperi cheltuelile cele grele cu care se susținea pe tronú. Vladú se mai informă că Sigis-

1) Turoție, Engel.

mund se afla în Germania, iar că Amurat era ocupat cu alte afaceri ale imperiului său. De aceea el credea momentul favorabil ca, printr'o rescălă, să cerce a dobândi tronul tatălui său.

Insoțit de un număr de partizani, amici ai săi, din cari cea mai mare parte români, cu cari trăise în Constantinople, Vlad se duce cu dînșii în țară unde coprind o cetate, din care făcurea cuibul mișcării ce voia să întreprindă. Aci, în scurtă timp, venira la dînșul din totă țera o mulțime de boeri nemulțumiți, din care formă o armie considerabilă cu care voia să restorne pe Dan III.

Informându-se despre cele ce se petreceau, Dan, se prepară de oște, pentru a înăbuși revolta ce se ridica contra lui.

Vlad, pe lângă oștea numerosă cu care se preparase, mai având și ura poporului în contra lui Dan, îl invinse cu desăvirșire. Nefericitul Dan, cădend în mânele rivalului și dușmanului său Vlad, fu decapitat îndată. Astufel Vlad III puse mâna pe tronul tatălui său, pe care îl vîna de multă timp.

Amurat II, aflând despre cele petrecute în Muntenia, nu voi să-și pîrdă influența asupra acestei țeri. De aceea el numește Domn pe Radu III care se afla la dînșul și dându-i o armie numerosă, îl trimite să gonască pe Vlad din scaun.

Vlad III, luptându-se vitejește, a invins pe

turci și i-a alungat peste Dunăre, împreună cu Radu III, care era frate cu fostul domn Dan III.

Nu fu numai atât. Vlad, ca să pôtă remănea pe tronul țării sale, avu să mai respingă și o altă năvălire. Sigismund, dupe cum ne spună Duca și Analile din Brașov, a intrat în Țeră cu o armie din Ardél, ca să rēsbune mórtea lui Dan III. Dar Vlad învingēndu-l, Sigismund s'a întorsu înapoi.

CAP. V.

Vlad III sau Vladislau Dracul sau Dracula ¹⁾
1430—1445.

Bătălia de la Varna. Vlad III Dracula prinde și arestēză pe Huniade. Vlad este detronat cu armele de Huniade.

În urma învingerii și a uciderii lui Dan III, domnului Munteniei, în urma înfrāngerii armiei turcești cu care Rađu III venise ca să coprinđă tronul fratelui seų Dan III, în fine în urma respingerii și a lui Sigismund peste Carpați, Vlad III Dracula se sue triumfător pe tronul Țării, pentru care nutrea o dorință arđătoare ancă din viața tatălui seų Mircea I.

1) În privința denumirii „Dracul sau Dracula“ dată lui Vlad III, sunt două versiuni. Unii zic că el s'a numit astu-fel din cauză că era prea rău; alții, precum Engel, susțin că această denumire i se dase dupe ordinul sau decorațiunea *Balaurului*, cu care l'a decorat Sigismund, când Vlad s'a dus la dēnsul în Nuremberg (Ordinis Draconis). În totu casul, Vlad a meritat mai târziu această denumire, din cauza crușimilor sale.

Vlad reușise a se sui pe tronulŭ tatălui seŭ, dar temerile ce îi veneau din doă părți, îlŭ neli-nișteau fôrte multŭ. Elŭ știa cã familia lui Dan, fôrte puternicã și numerosã, avea sã-i păstreze o urã neimpãcatã și sã tindã mereŭ la restur-narea lui. Pentru a înlătura dar acẽstã temere, Vlad alergã la miđlõce crude. Mai întiŭ elŭ omõrã pe câți-va din familia lui Dan, iar pe alții îi pune în trista pozițiune de a-și pãrasi țera, spre a-și scãpa viața. De altã parte Vlad știa cã Radu III, fratele lui Dan III, care se încercase sã co-prindã tronulŭ cu ajutorulŭ turcilorŭ, se afla la Amurat II și cã putea sã vie iarã cu armie tur-cescã ca sã-lŭ restõrne. Pentru a remedia dar și la acestŭ reŭ, Vlad, se decide a sê arunca în brațele Ungurilorŭ.

Deși Vlad bătuse și respinsese preste Carpați pe Sigismund, când venise cu armele asupra lui ca sã-lŭ alunge din tronŭ; deși avea motivŭ a se teme de dușmãnia lui, totuși se decise a so-licita amicițiã și protecțiunea sa.

Pe când dar Sigismund, la începutulŭ anului 1431, se afla la Nuremberg în Germania, Dracula a trimis solii la dẽnsulŭ ca sã-i spue cã a muritŭ Dan III și sã-lŭ rõge ca sã le întãrescã și sã le recunõscã pe Domnulŭ celŭ nou ălesŭ. Solii du-ceau lui Sigismund și unŭ vițelŭ, dupe obiceiŭ.¹⁾

1) Engel, care le spune acestea dupe Vindek care traia în acea epocã, adaogã, cã purtãtorulŭ vițelului a trebuit sã fie chiar Vlad III, care voia sã fie recunoscutŭ ca domnŭ și de regele Ungariei.

Sigismund, cugetând asupra circumstanțelor și înțelegându că era mai bine să aibă în Țera Românească unu domn curajos care să-i fie devotatu, de câtu altulu care să fie supusu Turciloru, l'a luat sub protecțiunea sa, l'a recunoscutu Domnulu al Munteniei și l'a decoratu și cu ordinulu *Draconis*. Totu de o dată Sigismund, ca să lege pe Vlad și mai bine de sine, i-a mai datu în stăpânire Făgărașulu și Amlașulu, astufelu precum se aflase mai înainte sub Domnil români.

În timpul pe când Vlad III se afla la Sigismund în Germania, unu mare pericolu i-a amenințatu tronulu. Radu III care se afla la Amurat II, aflându de lipsa lui Vlad din țeră, credu momentulu favorabilu de a cerca să-și redobândescă tronulu. Însoțitu de o armie turcescă, elu intră în Țeră. Tocmai atunci sosea și Vlad din Germania.

Inspăimântatu de pericolulu ce-lu amenința; Vlad își adună oștea îndată, și avându lingă sine și ajutoru de la Unguri, înfrânge și alunga peste Dunăre armia turcescă; iar Radu III își perde viața în luptă. Acum, Vlad, scăpatu și de această grijă ce-lu turmenta, își îndoește ura și persecuțiunile asupra familiei lui Dan.

Deși Vlad Dracula se legase în supunere și amiciție cu Sigismund și îi datora recunoștința pentru ajutorulu ce-i dedese în contra lui Radu III, care venise cu armie turcescă să-i răpescă

tronulŭ ; însă aceste legături nu fură de o lungă durată. Vlad, pe de o parte contrariatŭ de Sigismund că priimia în țera lui și dedea azilŭ celorŭ goniți și persecutați de dănsulŭ ; iar pe de alta temerea ce avea în inimă pentru puterea cea mare a lui Amurat II, îlŭ determinară să rumpă legăturile ce-lŭ uneau cu Ungaria și să se dea iar în partea Turcilor.

Însoțitŭ de o escortă de peste 300 curtenî, civilî și militarî, Vlad III Dracula, s'a dusŭ, în anulŭ 1435, dupe cum scrie Duca, peste mare la Brusa să afle pe împăratulŭ Amurat II, spre a-l aduce omagiŭ și supunere. Elŭ i-a declaratŭ că-l va fi ascultătorŭ, și i-a promisŭ că ori cînd va voi să mērgă asupra Ungurilorŭ, îlŭ va îngădui să trecă prin Țeră și-lŭ va conduce însuși pînă la fruntarele Germaniei și ale Rusiei. Amurat, încântatŭ de niște asemenea avantagiöse promisiuni, a pusŭ pe Vlad la masă cu tótă curtea sa, dupe care, făcēndu-le multe daruri frumoșe, s'aŭ despărțitŭ ca niște bunî amici.

În vara anulŭ 1436, Amurat s'a și ridicatŭ cu armele asupra Ungariei. Elŭ a venitŭ cu o armie fōrte numerosă la Nicopole, pe unde a trecutŭ Dunărea în Țera-Românescă. Aci l'a întîmpinatŭ Dracula cu multă amicie și, unindu-și ōstea cu a lui, l'a călăuzitŭ în Ungaria pînă la Sibiŭ. Ori pe unde a trecutŭ Amurat, a aflatŭ țera pustie, pentru că Sigismund, înștiințāndu se despre venirea Turcilorŭ, a ridicatŭ pe toți lo-

cuitorii de prin sate și de prin orașe și i-a asigurat prin cetăți.

Dupe ajungerea lui Amurat înaintea Sibiului, s'a dat aci o bătălie foarte sângeroasă. Atâtă armia maghiară cât și cetățenii cari se asigură în cetate, vădându pe Turci în fața lor și ei temându-se de a nu fi asediați, au făcut o eșire din cele mai disperate. În lupta care s'a ținută, au cădutu o mulțime foarte mare de turci. Amurat, descuragétu pe de o parte de tăria cetății, precum și de curagiul apărătorilor ei; iar pe de alta începându a avea și prepusuri asupra credinței lui Dracula, s'a întorsu cu totă oștea îndărăt peste Dunăre, condusă tot de Dracula.¹⁾

Dupe mórtea lui Sigismund (1437), dieta a declarat regină, prin dreptul ei de naștere, pe unica lui fiică, Elisabeta, căria i-a asociat pe soțul ei Albert de Austria. Albert abia se încoronase rege al Ungariei (1438 Ianuarie 1) și Amurat II întreprinse luarea cetății Belgradului²⁾ din Serbia. Elu a asediat și a bătutu șapte luni

1) Leunclavio, Ismail Buliad, Duca.

2) Dupe bătălia de la Cossova (1389), despoții Serbiei nu mai aveau nici o independință reală. Pentru a-și conserve o umbră de suveranitate, ei se supunea când Ungurilor, când Turcilor.

Despotul Ștefan Lazarovitz, urmă acéstă pantă naturală, recunoscându, ca și predecesorii sei, suzeranitatea corónei Sântului Ștefan. Dar ceea ce fu de o importanță mai reală pentru Unguri, Ștefan Lazarovitz, dete Ungariei mai multe cetăți, din cari cele mai principale erau Belgradul și Galambóc. Lazarovitz muri curénd dupe formarea acestui act de cesiune (1427), lăsând puterea în mânele lui Gheorghe Brankovit.

acéstă cetate ; dar în deșertŭ, căci a perdutŭ dece mi de ostași, fără să-și ajungă scopulŭ. 1)

Totŭ în anulŭ 1438, Amurat, ca să-și spele desonórea ce pățise înaintea Belgradului, a trimis pe Mezig-Beg cu o armie numerosă ca să cucerească Ardélulŭ pe séma sa. Mezig, intrând în Ardélŭ, a prădatŭ Sebeșulŭ, a arsŭ multe sate și a luatŭ mulți captivi din ținutulŭ Brașovului. Elŭ nu s'a mulțumitŭ numai cu pustiirile din Ardélŭ, ci, trecendŭ și în Țéra-Románescă, a făcutŭ mari stricăciuni și acolo.

Vlad III Dracula, dupe cum scrie Duca, ca să cruțe Țéra de atâtea rele, a alergatŭ la Amurat ca să se plângă contra lui Mezig-Beg de relile ce făcuse în țéră. Dar Amurat, puind mâna pe dânsulŭ, l'a legatŭ și l'a trimisŭ captivŭ în turnŭ la Galipoli. Vlad era acuzatŭ de Amurat că l'a trădatŭ, când l'a călăuzitŭ cu armia în Ungaria, mai atribuindu-i și alte fapte de necredință. În deșertŭ protesta Vlad în contra acestorŭ acuzații ne drepte, căci vizirulŭ Fadulah, care avea ură mare în contra creștinilorŭ, precum și alți intriganți ce încongiuraŭ pe Amurat, îlŭ abâteaŭ de la adevérŭ.

În fine, dupe unŭ arestŭ de mai multe zile Vlad, prin persistența protestărilorŭ sale de inocență, reuși a fi liberatŭ. Spre a garanta și mai bine pe Amurat de credința lui, Vlad, îi dete ca

1) Analii bisericeii Brașovului.

ostaticii pe amindoi fiii sei, cari erau într'o etate prea ténără. Amurat a trimis pe acești doi fii ai lui Dracula în orașul Nimfeu din Asia Mică, unde au fostu ținuți în bună pază; iar pe Dracula l'a liberatū, dupe ce i-a juratū că-i va fi credinciosū.

Abia se liniștise Ungaria de frământările pretențiunilor la tronū, și mórtea neașteptată a lui Albert de Austria (28 Octombore 1439) pune din nouū totulū în cestiune.

Situațiunea Ungariei era fórte critică. Pe de o parte de la Albert nu rămăsese nici unū copilū, afară numai că văduva lui, Elisabeta, era însărcinată. Iar pe de alta Amurat II amenința de a năvăli în Ungaria cu o armie fórte numerosă. În urma mai multorū desbateri turbulente, majoritatea dietei, urmându opiniunei exprimată de Ión Corvinu de Huniade, de Ujlaki, de Bámfi și alții, declară de rege al Ungariei (1440) pe Ladislav I, care era tot-de-o dată și rege al Poloniei. Ión Huniade făcea tóte demersurile necesarii ca Ladislav să vie îndată. Cu tóte astea elū sosi cam târđiū, în câtū unū resbelū civilū era eminentē.

Elisabeta, tocmai atunci născuse pe Ladislav VI postumulū (1440). Ea acum era predominată de a conserva tronulū și coróna pentru nuoulū ei născutū, și pentru acésta avea și partizani puternici. Dar interesele Ungariei cereau să se menție alegerea făcută de dieta în persóna

lui Ladislav I. În astă situațiune, Ión Corvinu de Huniade, voevodulú Ardélului, atât prin elocința cuvântului, câtú și prin tăria brațului seú, avu fericirea de a da regatului pacea de care avea mare nevoie. Mórtea Elisabetei, care se întemplă peste puținú, asigură lui Ladislav I liniștea până la mórtea sa.

Ungaria acum, asigurată în liniștea ei din lăuntru, era tare amenințată de puterea cea mare a turcilorú. De doă ori Amurat II s'a ridicatú cu armii formidabili asupra Ungariei, în anulú 1441 și în 1442. Regatulú, slăbitú prin atatea resbóie și lupte intestine, se părea că nu mai este în stare să reziste la valurile oștilorú otomane. Dar unú mare geniú militarú, unú brațú invincibilú, vitézulú generalú românú, Ión Corvinú de Huniade, apare pe téturulú resbóelorú ca să salve Ungaria și s'o umple de glorie militară.

Amurat II, încuragétú de luptele intestine ce frământaú de câtú-va timpú Ungaria, cređu momentulú favorabilú de a se ridica iar cu armele în contra ei. În fruntea unei armii numeróse, elú trimite pe vitézulú Mezid-Beg care, dupe ce a trecutú prin Muntenia pe care a prădat'o fórte cumplitú, a năvălitú în Ardélú. Aci însă armia turcescă a fostú întempinată de vitézulú generalú Ión Corvinú care a tăiat'o și a sfărímat'o cu totulú. Doă-deci de mii de morți zăceaú pe

câmpul de bătae, între cari și vitézul Mezid Beg împreună cu fiul său.¹⁾

Furios de această mare pierdere, iar mai cu seamă de mórtea vitézului Mezid, Amurat jură îndată resbunare Maghiarilor.

Amurat se duce la Sofia. Aci, dupe ce își adună toate oștile de care putea dispune, le dă sub comandă faimosului Șah Abedin, pe care îl pornește în Ungaria, tot prin Țera-Românească. Regele Ladislav I, informându-se despre marea mișcare a Turcilor, trimite îndată înaintea lor pe vitézul Huniade, care întâmpină armia turcească aproape de Porțile de Feră.

Armia otomană era forte de 80,000 ómeni, pe când cea maghiară abia număra vre-o 15,000 ostași. Se pare că armia maghiară, în fața unui număr atăt de mare de turci, nu cugeta de cât cum să-și vëndă scumpă viața.

Dar s'a vëndut că agerimea, coragiul și devotamentul unui mare general a răpit adesea lauri unei victorii pierdute. În astă mare luptă, armia maghiară era comandată de un mare căpitan, Ión Corvin de Huniade, și victoria creștinilor era asigurată. Numerósa armie otomană fu atăt de sfărîmată, în cât Amurat II se vëndu redus a cere pace.

Dar regele Ungariei care era încoragétu atăt de această victorie neașteptată, cât și de vestea

1) Calvisie, Analii turcești, Fabricie, etc.

ce primise că îi sosescú ajutóarele de arme ce i se promisese, cugeta acum la o adevărată cruciadă în contra Turcilor. Superbia Sultanului Amurat determină și mai multă pe regele Ungariei la această întreprindere: Dupe bătălia de la Porțile de Feru, Amurat II trimise soli la Buda, unde se afla regele Ladislav I, ca să-i propue de pace, dar elú avu nebunia ca să-i pue ca condiție cedarea cetății Belgradului saú unú tributú anualú. Ladislav abia respunde solilorú lui Amurat cu unú tonú rece, că le va da resbelú în curind.

Și în adevărú, în vara anului 1443, preparativele marei expedițiunii proiectată în contra Turcilorú erau terminate.

Sufletulú și motorulú marei expedițiunii ce Ladislav I voia să întreprindă în contra lui Amurat II, era cardinalulú Julian, legatulú Papei Eugenie IV. De la nefericita expedițiune de la Nicopole (1396) nu se mai ridicase o armie atâtú de mare în contra inamicilorú creștinătății. Oamení din tóte țerile venise să se pue sub stindardulú vítézului Huniade, care se bucura de o reputațiune militară fără sémánú. Vlad III Dracula făcea parte, cu armia română, din această mare expedițiune.

În luna August 1443, Ioan Huniade, în fruntea unui corpú de 12,000 cavalerie de elită, străbate Dunărea și înaintéză prin câmpiile Bulgariei către Adrianopole. Grosulú armatei, comandată de La-

dislav I și de cardinalul Julian, îi urma la distanță, cale de două zile.

Dupe două bătălii din cele mai sângeroase încoronate de victoriile cele mai strălucite, una dată la 3 Noembre în valea Moravei aproape de Nissa și urmată de luarea Sofiei; alta la 24 Decembre, în strimțoarea Isladi, luată cu multă dificultate, prin abilitatea și vitejia lui Huniade, creștinii salutară dupe înălțimea Hemului câmpiile ridente ce se destindeau sub ochii lor. Grosul armatei, înaintându pre calea deja străbătută de armia condusă de Huniade, se întrunește cu densa dincolo de Balcani.

Armiile federate creștine se află acum în fața Turcilor. Amurat II, turbat de mânie pentru perderile însemnate ce suferise până aci, voia acum să încerce o ultimă luptă decisivă. O mare bătălie se dete dar la pôlele muntelui Cunobiza, în câmpiile de la Yalovatz. Teatrul resbelului permise de astă dată tuturilor armatelor creștine ca să ia o parte activă în luptă. Vlad III Dracula se distinse prin agerimea cavaleriei sale române, care goni foarte departe armia turcască.

Pe lângă o mulțime de ôste, Amurat II, perdu de astă dată și o mare parte din pașii sei cei mai viteji. Unii remaseră morți pe câmpul de luptă, alții cădură vii în mânele creștinilor și fură duși ca captivi la Buda.

Cu toate victoriile strălucite ce armiile creștine repurtaseră asupra Turcilor, Ladislav I se vedu

nevoitū să suspende continuarea campaniei. Asprimea cea nesuferită a ernei nu le mai permitea nici să continue lupta, nici să se stabilească în cartiere, pentru a aştepta primăvara. Ladislav dar ordonă retragerea, care se efectuează în totă regula, fără nici un fel de inconvenient.

Amurat II, zdrobit în forţele sale şi descourăgăt de atâtea pierderi simţitoare, se decide să ceară pacea. În acest scop, el trimite pe secretarul său, un grec renegat, ca să încheie pace cu Ladislav I. Acesta, vădend că până în primăvară trupele auxiliare ce i se promisese, ca să potă continua cruciada, nu-î soséu încă; indemnăt de altă parte de Huniade şi de Brancovitz, se decide să accepte condiţiunile cele avantajoase ale lui Amurat, şi încheie o pace pe dece ani. Acastă pace s'a ratificat la Szeghedin, prin jurăminte solemne reciproce, la 12 Iulie 1444.

În tractatul de pace încheiat, s'a prevădută, ca Muntenia să fie pusă sub suzeranitatea Ungariei. Amurat întorse totu de o dată lui Vlad Dracula pe amindoi fiii săi ce-î avea la densusul ca ostatici.¹⁾

Abia Ladislav I craiul Ungariei încheiase pacea cu Amurat II şi o furtună de muştrări se ridică asupra-î din partea Papei, prin cardinalul Julian Cesarini, care stăruia din toate puterile să-l determine a rumpe pacea încheiată. El dicea lui Ladislav că a comis o necuviinţă de a în-

1) Duca.

cheea pace cu Turcii, fără consimțimentul Papei, mai cu seamă că această pace căta să profite tuturor creștinilor.

Pentru a îndupleca pe Ladislav ca să rumpă pacea încheiată, Cardinalul Julian, îi presenta momentul ca cel mai favorabil pentru a putea goni pe Turci din Europa. El îi pune în vedere că Amurat II era ocupat în Asia cu învingerea rescôlei principelui de Karamania și a altor rebeli; îi spunea că lui Amurat îi va fi imposibil ca să trecă Elespontolul, căci va fi oprit de flota reunită a cruciaților. În fine, ca să înlătore din inima lui Ladislav și orî ce scrupul de conștiință, intrigantul Julian Cesarini, printr'o sofistică elocință, susținu imorala teză, că creștinii nu sunt obligați să-și ție cuvântul dat unor infidei, și că în totu casul el, legatul Papei, are puterea ca să-î deslege de jurământul făcutu. Dupe multe și animate discuțiuni, Huniade cedeză și densusul pentru rumperea păcii și se procede la preparativele de resbelu.

Armia maghiară numera abia de cece mii de omeni. Ca să se evite trecerea prin strimtorile Hemului, se decise a se lua calea pe valea Dunării, pentru a ajunge la țermii Mării-Negre. Pe când oștile maghiare ajunseră la Nicopole, sosește aci cu unu contingentu de armată și Vlad III Dracula, despre a căru vitejie éta cum se exprimă Bonfinie:

„Mai înainte de a porni tabăra de la Nicopole, a întâmpinat pe craiul Ladislav, Dracula voevodul Valachiei cei Muntenești, bărbatul cel drept și oblu, carele în orî ce bătăe el a fost cel mai tare și cel mai vitez povățuitor, pentru că cu puține oști, dară cu mai mare inimă și înțelepciune, și cu prea mare virtute a ostașilor sei, preste nădejdea tuturilor, fără de vre un ajutor strein, îndelung a ținut război cu Turcii, care război, toți creștinii la o laltă luați, d'abia l'ar fi ținut“.

Vlad III Dracula, ca să nu cadă sub jugul Turcilor, de care avea mare temere, alergase ca la un liman în tabăra maghiară ca să se bată în contra păgănilor. Dar când a vedut armia cea mică a lui Ladislav I și când 'și-a adus aminte de armia cea puternică a lui Amurat, s'a cutremurat. Plin de o spaimă legitimă, Vlad, a consiliat pe rege și pe generalii sei să nu cuteze a da peptu cu păgăni ci să se întorcă înapoi. Sultanul, le dicea Vlad, chiar când merge la vînatore, este încongiurat de o oște multă mai numerosă de cîtu aceea cu care dînsii voesc să gonescă pe Turci din Europa.

Dar influența Cardinalului Julian, care era geniul cel rău al lui Ladislav I, a făcut ca consiliul cel bun al lui Dracula să nu fie ascultat. Însuși Huniade merse pînă a califica prudenta lui Dracula ca un mediu deghisat, pentru a se retrage din partea creștinilor. Vlad

în prima mișcare a indignațiunei sale, a trasu sabia asupra lui Huniade ¹⁾; dar a fostu pe datu arestatu. Elu se rescumpăra prin auru și prin darea unu corpū de armatā de 4000 călări, dupe alți de 10,000, puși sub comanda fiulu seū; apoi se întorseră în țeră.

Armia maghiară și cea auxiliară străbătură câmpiile Bulgariei. Huniade deschidea calea în fruntea cavaleriei române și a trei miș cavalerie maghiară. Dupe densusu venea regele cu restulū armiei maghiare și cu corpulū cruciașilorū.

În cursulū călătoriei sale, armia maghiară avu mai multe succese de arme: Doă-deci și optu de corăbiș ale Turcilorū, destinate să se sue pe Dunăre, fură arse; mai multe cetăți se luară fără nici o rezistență; dar Sumnium și Pezech (astă-dī Baldjik), cađu dupe o rezistență vitejescă; cincī miș de turci periră aci apărând cetatea. Kavarna și Varna nu puseră vre-o mare rezistență.

Armia maghiară, triumfătoare până aci, tăbăruse la o distanță de 5000 pași de Varna, când primește înfricoșata veste că Amurat II se apropie în fruntea unei armii de 40,000 omeni. Elu venise în marșu forțatū și își aședase tabăra la o distanță de 4000 pași de tabăra maghiară. În consiliulū de resbelū ce se ținu, cardinalulū Julian Cesarini și episcopii de Erlau și de Varadin,

1) Hammer, dupe Calimah

opinară să se întărească lagărul și să se aștepte a fi atacați de turci. Dar a predominat opinia lui Huniade care era de a ataca pe turci în câmp liber.

În ajunul luptei armia creștină fu regulată astă-fel: Aripa stângă se compunea din cavaleria română și numai din cinci companii de unguri. În aripa din dreapta se concentrară toate forțele maghiarilor. Postă-garda, comandată de episcopul de Varadin, se compunea numai de câte-va companii de poloni. Regele, încongiurat de 50 cavaleri, sub baniera Sântului Gheorghe, se aședase în centru. Huniad, comandatele generală, era pretutendeni.

Armia otomană, în fața creștinilor, era asemenea împărțită în două aripi. Amurat ocupa centru cu ianicerii. La o distanță, în fața lui se afla înfiptă o lance în vârful căreia se pusese tractatul violat.

Huniade atacă însuși aripa stângă a musulmanilor o învinse și o puse pe fugă. De altă parte, Românii se aruncară cu atâta furie asupra trupelor din Rumelia în câtă le răsturnară la cel d'ântiū atacū. Cu arma în mână, ei își deschiseră calea până la tabăra turcilor și la cortul Sultanului. Impetuositatea Românilor puse în astă-fel de desordine toate liniile musulmanilor, în câtă Amurat II, disperând de salvarea armiei sale, se dispunea deja să fugă ¹⁾

1) Hammer.

Elu ar fi și fugitu dacă Karadja beglerbegulu de Asia nu l'ar fi opritu, apucându-i calulu de frâu și congiurându-lu să nu abandone șansele bătăliei.

Cu totă impotrivirea lui Huniade, regele Ungariei, atrasu de dorința ardetore a victoriei, își lasă poziția sa cea avantajioasă și intră în luptă. Încongiuratu de toate părțile de inamici, elu luptă cu disperare. Dar calulu său cade rănitu de o secură și ilu aruncă în mijloculu mulțimei. Unu bătrînu ianiceru îi taie capulu, ilu pune în virfulu unei lănci, pe care o înfinge alătura cu sulița în care se afla tractatulu violat.

Acestu spectacolu oribilu aruncă descuragiarea în armia maghiară. Huniade se luptă teribilu ca să smulgă corpulu regelui din mânele turcilor; dar în deșetă. Perdëndu ori-ce speranță de a mai recompune rîndurile armiei maghiare, fuge către séra însoțitu de armia română.

Astă-felú se termină acea mare bătălie de la Varna (1444 Noembre 10), în care unu rege june și fără experiență, cădu victima curagiulu său celu ardetoru pentru luptă. Cardinalulu Julian Cesarini și cei-l'alți episcopi, încă plătiră cu viața lorú, intrigele și machinațiunile prin care împinsese pe junele rege la fapta imorală de a călca în picioare credința jurată a tractatulu și de a se arunca într'o întreprindere atâtú de temerară.

Ión Huniade, fugindú din câmpulu de bătăe

de la Varna, se grăbi să ajungă la Dunăre, spre a intra în Ungaria mai înainte de a sosi acolo vestea morții regelui Ladislav, spre a preveni orî-ce rescólă. Dar trecându prin Țera-Românescă fără de nici o tēmă, căci se credea amicū al lui Dracula, se vędu pe neașteptate arestatū de densulū. Nu fu anevoe lui Dracula a prinde pe Huniade, căci oștile cu care plecase din câmpulū de bătăe ajungendū la Dunăre se risipiseră; elū rămăsese numai cu o mică escortă.

Nu fără causă Dracula voia să-și resbune asupra lui Huniade, arestându-lū. Dupe cum spune Halcocondila, Huniade prădase în mai mute rînduri Țera-Românescă și făcuse multe neajunsuri lui Dracula. Trecendū cu oștile prin Țeră către Dunare, Huniade prădase multe cetăți, elū pîrise pe Dracula la craiulū Ladislav că ținea cu Turcii și că le descoperea planurile și scopurile Ungurilorū.

După mórtea lui Ladislav I în bătălia de la Varna, s'a ținutū adunare în primăvara anului 1445 de către nobilimea corónei Ungariei în care aū alesū și aū întăritū ca rege pe Vladislav VI postumulū. Dar fiind-că acestū rege era în etate numai de 5 ani și 4 luni, adunarea a numitū guvernatorū generalū al Ungariei pe Ión Corvinu de Huniade, până când regele va fi în srare de a lua frênele guvernului. Atunci se simți lipsa lui Hnniade și se trimise soli la Dracula ca să libereze îndată pe celū mai mare demnitarū al

Ungariei, căci la din contra i se va face rebelu. Dracula înfricoșându-se de aceste amenințări, a liberatū pe Huniade și l'a condusū însuși până la fruntarele Ardélului, ca unū amicū.

Huniade abia se vęduse guvernatorū generalū alū Ungariei, dispunendū ca unū rege de tóte forțele ei militare, și celū d'antiū pasū al sęū fu de a pedepsi pe Vlad III Dracula pentru umilierea ce-l făcuse arestându-lū la trecerea lui prin Țeră, dupe bătălia de la Varna.

Chiar în anulū 1445, puindu-se în fruntea unei armii numeroșe, a năvălitū în Muntenia de unde alungându pe Vlad III Dracula, a pusū domnū în scaunū pe Dan IV. Vlad Dracula, ne putendū resista forțelorū cu care Huniade intrase în Țeră, a fugitū preste Dunăre la Amurat II. Huniade, chematū de afaceri importante în Ungaria, a trebuitū să plece din țeră, lăsându lui Dan IV unū numărū óre-care de óste cu care să se întărescă pe tronū.

CAP. VI.

Dan IV. 1445—1452.

Dan IV, adusū pe tronulū Munteniei de către Ión Corvinū de Huniade cu care se rudea, căci Huniade se tragea din familia Dăneștilorū, și-a inauguratū domnia prin cruđimile cele mai mari. Ne putendū să-și resbune asupra lui Vlad III

Dracula, care fugise la turci, elū și-a vărsatū veninulū asupra familiei și a partizanilorū lui. Elū trecu sub sabie pe tōte rudele și pe toți amicii lui Dracula, pe câți putu pune mâna. Totū de o dată elū se și încumnăți cu Ștefan III, domnulū Moldovei.

Amurat II, saū pentru că se simțea slăbitū în urma atătorū lupte, saū pentru că avea tendințe de a se retrage la viața privată, nu profită de victoria repurtată asupra creștinilorū la Varna. Acēsta încurage pe Ión Covinū a proiecta noii expedițiunii în contra Turcilorū. Dar trecerea lui Amurat din Asia în Europa și o rescólă ce luase naștere în Croația, făcură pe Huniade ca să renunțe la aspirațiunile resboinice de care era animatū în contra Turcilorū.

Depărtarea lui Huniade de lângă Tēra-Romānescă, trecerea lui Amurat în Europa, precum și insistența lui Vlad Dracula pe lângă Amurat, ca să-lū ajute a-și relua tronulū, inchietaū fōrte multū pe Dan IV. Dracula reuși în fine pe lângă Amurat de-ī dete o armată turcescă cu care, venindū asupra lui Dan IV, ilū alungă după tronū.

Dar triumfulū lui Dracula abia ținu câte-va săptămāni. Ión Corvinu, înăbușindū rescōla din Croația, a venitū iute în Ardélū. Elū se prepară a intra în Muntenia ca să restabilescă în scaunū pe Dan IV. În fruntea dar a unei armii de unguri și de moldoveni, ce se trimesese în ajutorū

lui Dan IV de Ștefan III, Huniade străbate în Muntenia, ca să gonască pe Vlad din Scaun.

Dracula, resemându-se pe vitejia brațului său și pe numeroșii partizani ce credea că are, nu esită de a înfrunta considerabila putere a dușmanului său. El ar fi eșit pôte triumfător din această luptă inegală, dacă oștea sa, înfricoșată de numărul cel mare al inamicului și coruptă de partizanii lui Dan IV, nu l'ar fi trădat, trecend în partea inamicului.

Vlad III Dracula, vedend-se abandonat de ai săi, cercă să-și scape viața prin fugă. Dar atât el cât și fiul său cel mare, ajunși dupe urmă de partizanii lui Dan IV, fură prinși și uciși fără pietate.

Dupe mórtea lui Vlad III Dracula, dușmanii săi de mórte Dan IV și Ión Corvin, avură o mare satisfacțiune, sperand că de aci înainte vor fi mai liniștiți. Dar curind dupe acestu triumf atât de facil, Dan IV se vedu amenințat de un nou pericol.

Fiul cel de al doilea al lui Vlad Dracula care fusese o dată ostatic la Amurat II și care acum se afla lângă densusul, reușise a intra în favórea lui. El spera să obție de la densusul un ajutor armat cu care să gonască pe Dan IV dupe tronul tatălui său.

Amurat era fórte dispus a da ajutor de arme lui Vlad, fiul lui Vlad III Dracula, atât pentru a-și satisface dorința, cât și pentru a smulge

Țăra-Românească de sub influența Ungariei. Dar niște rescóle ce se iviră în Asia îl puseră în poziție de a amăna pentru mai târziu această întreprindere.

Totuși Amurat dete ordinu pașiloru din Bulgaria ca să facă năvăliri dese în țără, s'o prade și s'o jefuiască, sperându ca cu acésta să desguste și să răcéscă poporul românú de domnulú său Dan IV. Dar prin aceste miđlóce barbare, Amuratú nu făcu de câtú să lege și mai multú pe poporú de domnulú său Dan IV. Unú altú evenimentú trebuia să aducă căderea Munteniei sub influența turcéscă.

Ión Corvinú nu-și scotéa din minte perderea de la Varna și resbunarea acelei mari umilirii unde Ungaria își perduse pe regele ei Ladislav I. Elú lucruse fórté multú pentru a dobândi aliați în contra Turcilorú. Basatú pe ajutóarele ce aștepta, elú și trece Dunărea în Serbia, avëndú de o cam dată ca ajutorú numai 8000 románi ce-í dedese Dan IV. Dar abia ajunse aci, și priimi neașteptata veste că nu avea să se aștepte la nici unú ajutorú de unde-va.

Cu tóte astea, Huniade, resematú mai multú pe eroismulú brațului său de câtú pe ajutótele promise, înaintéză până la Cosova (câmpulú Merlei) unde își înfige lagărulú. Amuratú II, înștiințatú de Gheorghe, despotulú Serbiei, despre mișcările Ungurilorú, înaintéză și elú aci cu o óste de 150,000 ómeni.

Aci se dete o bătălie din cele mai sângerose, în care Turcii avură o victorie complectă (1448). Armia română trimisă de Dan IV în ajutorul lui Huniade, vedându pericolul ce o amenința, trimise la Amurat în lagăr să-i propue că ea este gata să depue armele, dacă i se va lăsa libertatea de a se întorce în țeră și dacă va respecta drepturile țerii.

Dupe ce Amurat priimi condițiunile Românilor, ei depuseră armele și voiră să plece din lagăr. Dar de o dată se vedu incongiurați de 20.000 călari, cari începū asupra lorū unū măcelū oribilū. Fără arme și fără apărare, bieții români cădeaū cu grāmada victime perfidiei păgânului. Din optū mii luptători abia scăpară cu fuga vre o douē mii. ¹⁾

În urma acestei negre trădări din partea păgânului, Dan IV abia putu să-și scape tronul și independința țerii, promițendū turcului tributū precum și la casū de resbelū, o ōste de 300 pedestri și 400 călari.

Măcelulū Românilorū a pusū capetū acestei bătălii, și Ungurii se grăbiră să trecă Dunărea. Bătălia de la Cosova reduse pe Maghiari la necesitatea de a încheea cu Turcii unū armistițiū pe șepte ani. Miđlocitorū pentru acēsta între Ungurii și Amurat a statū chiar Gheorghe, despotulū Serbiei. În acestū armistițiū s'a stipulatū

1) Bonfinie, Fabrikie, Halcocondila.

ca Muntenia, Serbia și Bosnia să nu fie ocupate nici de Turci nici de Unguri. Muntenia și Serbia să plătească numai pe jumătate tributul de mai înainte; iar Bosnia să-l plătească deplin.

Nu multă dupe această pace Amurat II a murit. Curând dupe dânsul a încetat din viață și Dan IV.

CAP VII.

Vlad sau Vladislav IV, fiul lui Dan IV. 1452—1456.

De și prin tractatul dintre Ungaria și Turcia se stipulase ca nici Turcii nici Ungurii să nu se amestece în afacerile din lăuntru ale Munteniei, totuși Ión Corvinu, care se nutrea necontentit cu ideea de a-și resbuna în contra Turcilor pentru perderile de la Varna și de la Cosova, simțea mare necesitate de a avea pe domnul Țării-Românești în partida sa.

De aceea, îndată dupe mórtea lui Dan IV, Ión Corvinu, usându de tótă puterea influenței sale asupra Munteniei, făcu să se alégă domnă Vlad IV, fiul lui Dan IV. Mahomed II, fiul lui Amurat II și succesorul său la tronul sultanilor nu ar fi tolerat această inriurire a lui Huniade asupra Munteniei; dar fiind tare ocupat cu asediul Constantinoplei, nu putu să se ocupe de o cam dată cu o afacere de o mai mică importanță.

În anul 1453, când Ludovic VI regele Ungariei s'a scoborită la Pesta ca să ție adunare de țără, s'a dusă și Ión Corvină acolo ca să depue în mânele regelui demnitatea sa de guvernatoră generală al țării, pe care o esercita de atâtea ani. Aci, dupe cum spune Toroție, l'a însoțită și Vlad IV, domnulă Munteniei, cu care era rudă, precum și alți nobili maghiari. Dupe demiterea lui Ión Corvină din demnitatea de guvernatoră, regele, l'a numită comandantă generală peste tôte armile Ungariei.

Vlad IV, resemată pe puternica protecțiune a lui Huniade, domnea fără grije în țera sa. Dar căderea Constantinopolelui care umple de spaimă tătă Europa, deșteptă în inima lui cele mai mari temeri.

Mahomed II, dupe luarea Constantinopolului, își întorse privirile către Apusă. Dar mai înainte de tôte, elă și-a oprită vederile asupra Munteniei, din care voia să scotă orice influență a Ungariei. Elă voia să pue aci domnă pe Vlad seă Vladislav V, supra-numită Tepeși care, dupe cum spune Halcocondila, era fiulă celă de al doilea al lui Vlad III Dracula.

Acesta, aflându-se la Mahomed II, ilă întărita neconținută în contra lui Vlad IV. Dupe cum ne spune Engel, Mahomed II, în anul 1456, pregătindă o armie însemnată, o dete lui Vlad V ca să mērgă în Muntenia, să gonēscă din scaună pe Vlad IV, protegētulă lui Huniade și

să-î ia locul. Ungurii, nepăsători de venirea Turcilorŭ asupra Ţerii-Româneşti, fu lesne lui Vlad V ca să triumfe în întreprinderea sa. Dupe o bătălie crâncenă, Vlad IV este învinsŭ; elŭ este apoi prinsŭ în luptă şi omoritŭ de Vlad V, care îi ia tronulŭ.

CAP. VIII

Vlad V sau Vladislav Ţepeşi. 1456—1462.

Caracterulŭ lui Ţepeşi şi sistemulŭ lui de guvernare. Cruşimile lui Ţepeşi în Ţeră, în Bulgaria şi în Transilvania. Boerii conspiră în contra lui Ţepeşi. Vitejiile lui Ţepeşi în contra Turcilorŭ.

Era multŭ timpŭ de când Vlad V vîna tronulŭ Munteniei. Dupe o aşteptare destulŭ de lungă, elŭ reuşise în fine a dobândi favoarea puternicului Mahomed II, promiţendu-î unŭ tributŭ anualŭ de dece mii galbeni.

Prin puterea armelorŭ turceşti, Vlad V, învingendŭ şi omorîndŭ pe rivalulŭ sŕu Vlad IV, îşi realisă în fine ardŕtoarea lui dorinşă. Domnŭ al Munteniei şi protegŕtŭ de unŭ monarcŭ puternicŭ ca Mahomed II, s'ar fi părutŭ că a atinsŭ culmea fericirii; dar vermele nemulţumiriilŭ rodea necontenitŭ.

Lunga sa vieţuire între turci, încă din etatea cea mai fragedă; spectacolile cele crude şi sângeroase ce avusese necontenitŭ sub ochi, moravurile cele selbatece ale poporului în mişloculŭ

căruia a fostu nevoitū să trăiască atăta timpū, avusese o mare influență asupra caracterului seū, îi vițiase și îi pervertise cu totul simțimentele inimii. Totū de una tristū, posomoritū și bănuitorū, fisionomia lui părea emblema sinistrului și a crușimii.

Pe de altă parte, puternica partidă a Dăneștilorū, inemici tradiționali ai familiei Drăculeștilorū, din care se trăgea Vlad V, îi înăsprea și mai multū caracterulū. Pentru a pune capătū tuturilor tendințelorū de răsturnare cari frământău Ţera încă de la mórtea lui Mircea I, pentru a face să domnescă în țeră pacea și dreptatea, pentru a asigura averea fie-căruia și a stârpi hoștile, în fine pentru a garanta stabilitatea tronului, Vlad V, adoptă ca sistemū de guvernare, terorismulū.

Spre a-și putea esercita acestū infernalū sistemū, Vlad V își înființă o guardie din ómenii cei mai voinici, cei mai dirji și fără inimă, cari să esecute fără nici unū scrupulū de conștiință ordinele sale cele mai sângeróse.

Îndată dupe suirea sa pe tronū, Vlad V, pentru a resbuna mórtea tatălui seū Vlad III Dracula și a fratelului seū celū mai mare, puse mâna pe Dan, fratele predecesorului seū domnū Vlad IV care era din familia Dăneștilorū. Dupe ce l'a îngropatū de viū până la umeri, precum spune Engel și Halcocondila, și după ce a pusū de i-a

cetitŭ tŭtă pogribania, i-a tăiatŭ capulŭ ŝi apoi l'a îngropatŭ cu totulŭ.

Încredințându-se de ura ce o mare parte din boerii țării avea în contra lui, Vlad V, făcu unŭ planŭ prin care să scape într'unŭ modŭ radicalŭ ŝi de acéști grije care îlŭ nelinișteau. Elŭ îi invită într'o di la palatŭ ca să ia parte la unŭ banchetŭ ce-lŭ dedea în onórea lorŭ. În temeiulŭ mesei, pe când toți se abandonaŭ fără nici o témă în brațele veseliei, se pomenescŭ cu toții atacați cu armele de guardia cea crudă a lui Țepeși. Fŭrte puțini scăpară cu viață, sărindŭ preste ferestrele palatului. Cea mai mare parte cădură victime ale trădării, de cuțitulŭ căliilorŭ lui Vlad V.

Dupe acestŭ măcelŭ înfiorătorŭ, Vlad Țepeși, dete rangurile ŝi averile boerilorŭ uciși, ómenilorŭ din guardia sa, pentru a-i face ŝi mai devotați persoanei sale. Spaima acestui măcelŭ teribilŭ se răspândi de la unŭ capătŭ la altulŭ al țării ŝi îngheță de tĂrore tŭte inimile.

Întăritŭ, precum se credea, în modulŭ acesta pe tronulŭ țării, Vlad Țepeși, puse ochii asupra streinilorŭ, Sași ŝi Unguri, cari se stabiliseră de multŭ în țĂră, unii ca meseriași, alții ca comercianți, alții ca învățători de limbă streine etc. Atătŭ pentru ca să înlătore orice influență a Ungariei din țĂră, câtŭ ŝi pentru ca să se în-avutĂscă, Vlad, proiectă stirpirea acestorŭ streini din țĂră.

Pe comercianții sași și maghiari, îi trase în țepă și le luă averile, pe cei ce aveau proprietăți, îi făcu să le abandone, sau înfricoșându-i cu mărtea sa înfiorătoare, sau impuindu-le niște dări imposibile. În fine pe cei ce venise să învețe pe români limbă streină, îi adună într'o di pe toți într'unu coșarū și le dete focū. Țepeși era prea espeditivū în mișlócele sale de a curăți țera de streini.

Procedările cele barbare ale lui Țepeși avură unū resunetū înspăimântătorū mai cu sémă în Transilvania. Toți locuitorii ei, printr'unū țipătū de durere, cerură satisfacțiune pentru faptele cele crude ale lui Țepeși, care îi atingeau fórte de aprópe. Guvernulū Transilvaniei trimise la Țepeși o deputație de 55 persóne, ca să cerce a împăciui lucrurile pe cale amicală.

Vlad, informatū despre sosirea acestorū deputați, ordonă de se infipse câte o țepă înaintea fie-cării case în care trăsesese câte unū deputatū. Acésta era unū răspunsū anticipatū la misiunea ce acești trimiși ai Transilvaniei veneau să îndeplinésca înaintea lui Țepeși. Pătrunși de frica morții, nici unulū nu cuteză a păși pragulū ușei și steteră astū-felū ca arestați mai multe săptămâni.

În timpulū acesta, Vlad, pregătindu-se de óste, făcu o răvălire repede și fără veste în ținutulū Brașovului. Aci, elū arse sate, jefui biserici, și prinse o mulțime de ómenī, pe carī îi trase în

țepă. Pentru culmea cinismului seǗ celǗ barbarǗ, se ȑice cǗ în dimineța întorcerii sale în țera, elǗ și-ar fi făcutǗ gustarea în mijloculǗ victimelorǗ ce trǗsesese în țepǗ și cari scoteau niște țipete înfiorǗtoare de durere.

Aceste cruȑimi ne mai auȑite ce Țepeși eser-cita atǗtǗ în lǗntru cǗtǗ și afarǗ din țera, exasperase lumea întrǗgǗ. Boerii din țera, trǗindǗ cu frica în inimǗ dintr'o ȑi pǗnǗ într'alta, începurǗ a cugeta la vre unǗ mijlocǗ prin care sǗ scape de acestǗ monstru nesǗȑiosǗ de sǗnge. Ei intrarǗ în corespondința cu Ștefan celǗ Mare, domnulǗ Moldovei, pe care ilǗ ruga sǗ vie cu armele asupra lui Țepeși și sǗ coprindǗ tronulǗ Munteniei. De altǗ parte, VoevodulǗ Transilvaniei, ca sǗ pue unǗ frǗu cruȑimilorǗ lui Țepeși, începu a usa de represalii asupra supușilorǗ lui Vlad, cari se aflaǗ în Transilvania.

MǗsurile agresive luate de guvernulǗ Transilvaniei în contra supușilorǗ lui Vlad V, ilǗ întǗritarǗ și mai multǗ. ElǗ, dupe cum ne spune Bzovie, mai făcu o nǗvǗlire în ținutulǗ Sibiului (1458), unde arse multe sate și ucise multǗ lume, prin tragerea în țepǗ.¹⁾

Cu tǗtǗ nevoia ce se simțea ca sǗ se curme dușmǗnia dintre Transilvania și Muntenia, ea totǗ ar fi mai duratǗ, daca Matias Corvinu, care se

1) Dupe o scrisore plinǗ de muștrǗri ce Mihail Silagi, unchiulǗ și tutorele lui Matias Corvinu, a adresatǗ SașilorǗ din SibiǗ, rezultǗ lǗmuritǗ cǗ Sașii din SibiǗ provocaserǗ pe Țepeși de a intra cu foculǗ și cu țepǗ în ținutulǗ Sibiului.

alesese rege alū Ungariei în anulū 1458, nu ar fi intervenitū cu autoritatea și înțelepciunea sa.

Amenințatū de puterea cea mare a lui Mahomed II, Matias Corvinu, înțelese că ar fi de mare folosū pentru Ungaria de ar atrage în alianța sa pe vitezulū și curagiosulū domnū alū Munteniei, căci țera lui ar deveni unū bulevardū puternicū în contra Turcilorū.

Vlad Țepeși, cu tôte că fusese multū timpū înstreinatū din țera sa; cu tôte că dobândise tronulū cu ajutorulū lui Mahomed II; deși crudimea caracterului seū făcea să se credă că nu mai este capabilū de nici unū simțimentū nobilū pentru țera sa, totuși era animatū de cea mai mare dorință de a da patriei sale independența de care s'a bucuratū altă dată. Descendinte aiū Marelui Mircea, elū purta în sângele lui germe-nulū acestui puternicū simțimentū, care aștepta numai ocasiunea favorabilă ca să se manifeste.

Cea ce determină mai cu sémă pe Vlad Țepeși ca să se depărteze cu totulū de Păgani și să se aliese cu Creștinii, fu chiar purtarea cea nedreptă și arbitrară a lui Mahomed II.

Abia Vlad Țepeși preinoise cu Sultanulū, în anulū 1460 tractatulū de mai 'nainte, la care nu se făcuse altă schimbare, de câtū că se ridicase tributulū anualū la suma de dece mii galbeni, și Mahomet II vine să facă lui Țepeși niște cereri revoltătore. Pe lingă tributulū stipulatū prin tractatū, elū mai cere lui Țepeși și 500 copii pe

fie-care anŭ, pe cari sã-i turcescã și sã-i facã Ianiceri, precum și sã mergicã la Constantinopole ca sã-i aducã omagiũ și sã-i prestese jurãmentũ de fidelitate.

Țepeși, revoltatũ de o asemenea cerere nedreptã și exorbitantã, respunde cã îi este imposibilũ a-i da cei 500 de copii, și mai imposibilũ de a merge în persoanã la Constantinopole.

Îndatã dupe acestũ respunsũ, Vlad V Țepeși, vedẽndũ în Matias Corvinu unũ rege vitẽzũ și înțeleptũ; puindũ credința pe amicitia sincerã ce-i promitea, se decise a se rumpe de la Turci și a se alia cu regele Ungariei. Matias, pentru a țimenta și mai bine alianța ce făcuse cu Țepeși, îi dete de soție pe o rudã a lui. Alianța dintre Țepeși și Matias Corvinu stinsese și dușmãnia dintre Muntenia și Transilvania.

Mahomedũ aflã despre legãturile lui Țepeși cu regele Ungariei. Ca sã se încredințese și mai bine despre adevẽrũ, elũ trimise la Vlad pe secretarulũ seũ Catabolin, unũ grecũ rafinatũ, ca sã-i cẽrã tributulũ și sã-lũ invite din partea Sultanului ca sã mergicã în persoanã la Constantinopolũ, cãci are sã-i comunice lucruri de mare importanță. Țepeși, înțelegendũ cursa ce i se întindea, respunse lui Catabolin cu unũ tonũ hotãritũ: Cã elũ nu mai voește sã plãtescã nici unũ tributũ Sultanului, cãci țera lui este unũ statũ independente. În cãtũ pentru mergerea lui la Constantinopolũ, la acẽsta sã nu se aștepte nici o datã Sultanulũ.

Mahomed, care presupunea mai de 'nainte rezultatul negativ al misiunii lui Catabolin, dedese ordin lui Hamza pașa de la Vidin ca, prin înțelegere cu Catabolin, să pue mâna negreșită pe Tepeși și să-lu aducă la Constantino-pole. Hamza se înțelese în secret cu Catabolin ca să induplece ori cum va ști pe Tepeși, ca la plecarea sa să-lu însoțescă până la o distanță ore-care afară din Capitală, însoțit de o escortă câtă se va putea de mică. Grecul anunță pe Hamza că, prin finetele sale, induplecase pe Tepeși ca să-lu însoțescă până la locul unde căta să-lu dea în cursă.

Dar Tepeși, cu caracterul său cel bănuitor, înțelegându planul ce se urzise în contra lui, luă dispozițiile necesare pentru a-lu dejuca. Vlad însoți pe Catabolin până la locul destinat, avându împrejurul său numai un mic număr din guarda sa. Dar elu avusese grije de a posta în secret un detașament de ôste aprôpe de locul unde era să fie atacat de complici lui Catabolin.

Când Hamza pașa voi să-și esecute planul, se vedu de o dată încongiurat de ôstea lui Tepeși. Se începe o luptă înviersunată de amindoa părțile; un mare număr de turci cadă morți de sabia Românilor; cea mai mare parte dintr'ensii, împreună cu Hamza și Catabolin, cadă prinși în mânele lui Tepeși. Ei fură duși aprôpe de Tirgoviște, unde s'aũ trasu în țepă. Spre

semnŭ de ironie, pe Hamza îlŭ îmbrăcă în haine roșii și-lŭ puse într'o țepă mai înaltă (1460).

Fapta cea cutezătoare a lui Țepeși, avu de efectŭ, pe de o parte de a rumpe ori ce relațiunii cu turcii; iar pe de alta, de a-lŭ lipi și mai multŭ de regele Ungariei. Elŭ trimise îndată soli la Matias Corvinu ca să-lŭ informese de cele petrecute și să-i spue că este gata pentru ori ce întreprindere în contra păgânilorŭ.

Matias Corvinu, încântatŭ că dobândise în Țepeși unŭ ajutorŭ puternicŭ în contra Turcilorŭ, începe a face preparațiunile necesarii pentru unŭ resbelŭ în contra lui Mahomed II. Între acestea, Țepeși, impacientŭ de a vărsa sângele păgânului, face o năvălire în Bulgaria, pradă și arde o mulțime de sate, prinde ca la 25,000 turci pe care îi aduce în țără pentru ca să le răpue viața prin infernala sa sistemă (1461). Acestŭ sângerosŭ preludiŭ la resbelulŭ ce voia să întreprindă de acordŭ cu Ungurii în contra Turcilorŭ, era o probă mai multŭ pentru credința lui către Matias Corvinu.

Când Mahomed II află că Țepeși refușă de a-i plăti tributulŭ și că omorise pe Hamza și pe Catabolin printr'o mörte crudă, se umplu de mânie pentru ingratitudea sa, căci îl datora tronulŭ țerii. Dar când veni să-lŭ informese despre năvălirea sa în Bulgaria și despre pustiirile și uciderile ce făcuse, Mahomed aruncă în temniță pe cei ce cutezase să-i aducă o nuvelă

atât de falsă. Atât de imposibil i se părea lui Mahomed ca Țepeși, cu o mână de ómeni, să cuteze a brava cu armele o putere colosală ca a lui; că a putut s'fida pe învingătorul Constantinoplelui.

În curînd însă Mahomed se încredință că ceea ce i se spusese era purul adevăr. Coprîns de furiile mâniei, el jură că va pedepsi amar pe acest rebel atît de cutezător.

În fruntea dar a unei armii de 250,000 ómeni, Mahomed II, în primăvara anului 1462 pornește din Adrianopole asupra Țerii-Românești. Nici o dată, de la încongiurarea Constantinoplelui, Mahomed, nu ridicase o armie mai puternică. S'ar fi părut dar un preamare lux de a crede că el se ridicase cu o armie atît de numerosă numai în scop de a pedepsi pe Țepeși.

Mahomed II se nutrea de mult cu ideea de a purta un rebel crâncen în contra Ungariei, și ocasiunea i se părea foarte favorabilă. El voia numai să trecă prin Muntenia și Transilvania spre a pătrunde apoi în Ungaria.

Pentru a reuși mai sigur în planurile sale, Mahomed luă în alianță și pe Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, care nutrea o ură neîmpăcată în contra lui Țepeși. Acesta spera că, eșînd învingător din această luptă, ar putea pune mîna pe țera lui Țepeși sau pe o parte dintr'însa.

În această mare expedițiune, Mahomed II adoptă un plan prin care să slăbescă și să paralisese

cu totulŭ forțele lui Țepeși. Elŭ își împărți numeroasa lui armată în mai multe părți: O parte o trimise pe Marea Négră ca să se unescă cu armia lui Ștefan și să atace pe Țepeși din acealature. Unŭ altŭ corpŭ de armată îl lasă în Serbia ca să amenințe necontentitŭ de a trece pe acolo în Ungaria. Cu modulŭ acesta elŭ voia să opréscă pe Matias Corvinu de a putea să dea vre unŭ ajutorŭ de arme lui Țepeși. Iar cu cea mai mare parte a armiei sale, comandată de elŭ însuși, Mahomed, trecu Dunărea și intră în Țérah-Românescă.

Mahomed nu se mărgini de a învinge pe Țepeși numai prin puterea armelorŭ. Pentru a termina mai repede cu cucerirea Munteniei și pentru a-lŭ costa mai puținŭ sânge, elŭ alergă și la puterica armă a intrigéi. Mahomed știa că țérah intrégă urăște pe Țepeși, pentru cruđimele cele mari ce exercita asupra locuitorilorŭ. De aceea elŭ aduse cu sine și pe Radu celŭ Frumosŭ, fratele lui Țepeși, ca prin intrigile urzite în sênulŭ boerilorŭ și al Țérii, să grăbescă resturnarea lui Țepeși și să devie elŭ domnŭ în loculŭ fratelui seŭ.

Din midloculŭ lagărului turcescŭ, Radu, începe o corespondență aprinsă cu boerii din Tirgovește. Elŭ, pe de o parte le făcea unŭ tablou înfiorătorŭ despre tóte tiraniile lui Țepeși și despre sórta teribilă ce va cădea pe Țérah, când Mahomed II va fi învingătorŭ, iar pe de alta le arăta

câtă de liniștiți și de fericiți ar fi ei și Țera, dacă ar da concursul lor pentru a răsturna mai iute pe Țepeși și dacă ar veni elă domnă în loculă seă.

Viața cea plină de nesiguranță ce boerii duceaă cu Țepeși, speranța de ună traiă mai dulce și mai liniștită și înlăturarea urgiei lui Mahomed d'asupra Țerii, determinară pe boeri și pe locuitorii din Tirgovește ca să incline către Radu și către Mahomed.

Vlad Țepeși, aflându despre mișcarea cea puternică a lui Mahomed, se umplu de spaimă la prima impresiune. Dar coragiulă, vitejia și tăria sa de caracteră, îlă aduseră îndată a cugeta la ce avea de făcută într'o situațiune atâtă de dificilă. Mai întâi elă anunță pe Matias Corvinu despre mișcările lui Mahomed și ceru să-i trimiță câtă de iute ună ajutoră de arme. Pe de altă parte elă puse totulă în mișcare pentru a aduna oște câtă se va putea de multă.

Matias, nu numai pentru că promisese lui Țepeși ajutoră de arme în contra Turciloră; dar și pentru că știa că furtuna îndreptată asupra Munteniei avea să trecă îndată în Ungaria, era foarte determinat să intre în Țera-Romănescă cu armele, spre a bate pe Turci. Dar dispozițiile luate de Mahomed în Serbia, îlă opri de a trimite orice ajutore în Muntenia. Țepeși dar fu nevoit să lupta în contra numeroseloră forțe ale lui Mahomed și Ștefan, numai cu propriile lui forțe.

În astŭ-felŭ de situațiune, elŭ luă dispozițiunile cele mai nemerite. Pe de o parte elŭ trimise în munți pe bătrîni, pe femei și pe copii, precum și tóte vitele și proviziile cîte s'aŭ pututŭ transporta ; iar pe de alta, împărțindu-și armia în doă, o parte o trimise în Moldova în contra lui Ștefan și a armiei turcești de acolo ; iar cea mai mare parte a oprit'o sub comanda sa, ca să înfrunte puterea cea mare a lui Mahomed. Ca tactică, Țepeși, își propuse de a nu da peptŭ cu armia cea numerosă a turcilorŭ, ci de a o slăbi și descuragea, prin lovirî dese și prin surprinderi.

Între acestea, intrigile desbinătoare ale lui Radu, fratele lui Țepeși, prinseseră rădăcină. Deja toți boerii și locuitorii din Tirgovește decisaseră răsturnarea lui Țepeși și nu mai așteptau de câtŭ momentulŭ favorabilŭ, pentru executare. Dar Țepeși, care se temea și de umbra sa, descoperi conspirația ce se urzise în contra lui. Prefăcându-se că nu știe nimicŭ, că nu are nici măcarŭ vre o bănuială despre cele proiectate în contră-i, concepu una din acele resbunări pe care nici infernulŭ nu putea să o inventeze.

În sêrbătorile Paștilorŭ, pe când tótă lumea, de tóte treptele și de tóte vîrstele se abandonase în brațele veseliei și desfătării, fără vre o témă de ceva, se pomenescŭ încongiurați de armia lui Țepeși care, ca niște fêre sêlbatece, se aruncă asupra cetățenilorŭ cu armele góle și în-

cepe unū măcelū din cele mai monstruoase : Inocenți saū culpabili, tineri saū bătrini, femei și copii, cadū cu grămada victime ale sēlbaticilorū ostași ai lui Țepeși. Cei ce scăpară din prima furie a urgiei, avură o sōrtă și mai crudă de cătū mōrtea. Cei bătrini și neputincioși, fură trași in țepă imprejurulū Tirgoveștei. Cei mai tineri, boeri saū cetățeni de rindū, femei saū copii, fură trimiși să lucrede ca salahorī, la zidirea cetății Poenari.

Dupe ce Țepeși stinse cu totulū conspirațiunea din lăuntru, dāndū unū esemplu de o cruđime care umplu de spaimă lumea întrēgă, elū își îndreptă tōtă energia și activitatea in contra armiei turcești. Mahomed, trecēndū Dunărea, inainta in inima țerii, fără nici unū obstacolū, căci țera se părea deșartă de locuitori. Dar când trupe de soldați se detașau de corpulū armatei ca să mērgă prin țēră dupe jafuri saū provizii, ele nu se mai întorceau inapoī ; pare că le inghițea pāmēntulū. Țepeși, geniulū morții, le pāndea de aprōpe, le prindea și le distrugea. Elū se silea in tōte modurile să slăbēscă puterea cea mare a lui Mahomed, prin loviri pezișe. Știrile ce-i veneau de la armia despre Moldova erau fōrte imbucurătoare, căci păgānii și Moldovenii fusese alungați d'incolo de hotarele țerii.

Încuragiatū de succesele ce avusese pānă aci, Țepeși cugeta să dea Turcilorū o lovire puternică, prin care să sdruncine intr'unū modū sim-

țitoru armia lui Mahomed. Fiindu-că trăise multu timpu cu turcii, Tepeși cunoștea foarte bine atâtu limba câtu și obiceiurile lor. De aceea se decise la unu pasu cutezătoru.

Imbrăcându-se cu haine turcești, Tepeși pătrunse într'o nópte în lagărul turcescu pentru a lua cunoștința de modul cum era organizat și păzit; iar mai cu sémă pentru a însemna locul în care se afla cortul Sultanului Mahomed. Elu își propunea să curme acestu resbelu desastrosu, prin mórtea Sultanului.

În urma acestei recunoșteri, Tepeși năvăli în nóptea următoare în lagărul turcescu, unde începu unu măcelu din cele mai oribile. Óstea păgână, surprinsă în mijlocul somnului, nu știa nici cum să apuce armele, nici cum să se lupte; panica și confusiunea era așa de mare în câtu turcii se ucidea între dênșii.

Tepeși risipise óstea sa în totu lagărul, atâtu pentru a nu se vătama între sine, câtu și pentru a respândi spaima în totu lagărul turcescu. În fruntea unei trupe de elită, elu se îndreptă către cortul lui Mahomed. Dar întunerecul și amestecul ce domnea în totu lagărul, îl făcură să pėrdă direcțiunea. Elu se pomeni în fața trupelor a doi Pași, pe cari câtă mai áltiú să-i invingă, pentru a purea înainta către cortul lui Mahomed. Când se apropie de acelu cortu, află guardia imperială în picioare și gata de luptă.

Tepeși ar fi începutu și acéstă nuoă luptă,

dar rațele Țepeșii începuse a răspîndi lumina preste câmpul de luptă. Țepeșii, temându-se ca micul număr al Țepeșii să nu fie trădat de lumina Țepeșii și incongiurat de dușmani, dete semnalul retragerii. Armia otomană perduse în acea noapte atata lume câtă nu ar fi putut perde într'o bătălie din cele mai mari.

Mahomed II, amărit în suflet de această lovire neașteptată, luă pe viitor măsuri mai energice pentru paza lagărului. Înaintându spre capitală, el dete de o pădure de Țepeși în cari zăceau atatea victime ale crușimei lui Țepeșii. La acest spectacol înfiorător, Mahomed și Țepeșii, fură coprinși de teróre. Un asemenea om crud, murmură Mahomed, și care își apără țera cu atata vitejie, este anevoe de invins.

Venind înaintea Tirgovești, Mahomed, află porțile deschise și orașul gol de locuitori. Temându-se de vre o cursă, el nu cuteză să intre în lăuntru.

Între acestea, Țepeșii, priimi trista știre că oștile despre Moldova nu mai puteau resista oștilor turcești unite cu ale Moldovei. Țepeșii câtă să alerge în partea aceea, ca să întărească coragiul ostașilor seii. El dete comanda trupelor, ce aveau să ție în respect pe Mahomed, unui boer de credință, căruia îi recomandă să urmeze tactica observată până aci de densusul, și să nu se espue la vre o luptă pe față cu turcii. Cu toate astea, Mahomed, amăgind pe comandantul Țepeșii

tei române, îl atrase într'o lovire în care perduvire o 2000 români.

Intre acestea, unū evenimentū ne prevēdūtū puse capătū expedițiunei lui Mahomed, care căta să mērgă să susție unū resbelū in Asia. Din nefericire acestū evenimentū favorabilū, nu putu să profite lui Țepeși. Ceea ce nu reușise Mahomed să facă cu puterea armeloră, făcu Radu celū Frumosū, prin forța intrigilorū.

Mahomed, trăgēndu-se cu armia din Țēră, lāsă la Dunăre unū corpū de armată, care să secon-dese intrigile lui Radu in contra lui Țepeși. Depărtarea lui Țepeși din țēră, de lingă armia și boerii sei, deschise o cale mai largă intrigilorū lui Radu și fu fatală pentru Țepeși. Când prin promisiuni, când prin amenințări, Radu atrase pe boeri in partea sa. Acestora nu le fu dificilū a atrage poporulū in favōrea lui Radu și de a-lū priimi domnū alū Țērii, căci era sătulū de crudimile lui Țepeși și de nesiguranța vieței lorū.

Radu, incredințāndu-se că tōte spiritele erau dispuse a-lū priimi ca domnū in loculū lui Țepeși, trece Dunărea și se proclamă domnū alū Munteniei. Țepeși, surprinsū de acēstă neașteptată catastrofă, cercă, atātū prin vocea terōrei cātū și prin promisiuni să întōrcă la dēnsulū poporulū ce-lū abandonase. Dar in deșertū, căci apelulū seū nu mai află eco nici chiar in ōstea sa, care era sătulă de atāta tiranie.

In astū-felū de tristă situație, Țepeși alērgă

să aștepte sprijinul la Matias Corvinu. Dacă circumstanțele nu permisese lui Matias ca să vie în ajutorul lui Țepeșii în cursul rebelului, el spera că cel puțin acum îl va ajuta să-și redobândească tronul pierdut.

Matias Corvinu, și ca aliat și ca rudă a lui Țepeșii, era dispus să-i dea ajutorul cerut. Dar o furtună de plângeri se ridică în contra lui Țepeșii, atât din partea locuitorilor din Transilvania, cât și a celor din Muntenia. Ei cereau cu mare stăruință pedepsirea lui Țepeșii, pentru nenumăratele omoruri ce el comisese asupra rudelor lor. Matias, învins de aceste drepte plângeri, se văzu nevoit să le dea satisfacțiune. În loc să-i dea lui Țepeșii ajutorul cerut, Matias îl duse cu sine la Buda și îl aruncă în temniță, unde stete mai mulți ani.

Astăzi se termină prima domnie a lui Vlad V Țepeșii, care lăsa urme profunde, atât pentru tiraniile și cruzimile lui cele mari, cât și pentru vitejia și devotamentul cu care apăra drepturile și independența Țării, în contra Turcilor. Astăzi, fratele său Radu cel Frumos, se sui pe tronul Munteniei.

CAP. IX.

Radu IV, celū Frumosū. 1462—1477.¹⁾

*Bătăliile lui Radu cu Ștefan celū Mare alū Moldovei.
Stabilirea hotarelorū Moldovei de către Muntenia.*

Atătū prin puterea intrigilorū câtū și prin ajutorulū armelorū lui Mahomed II, Radu IV celū Frumosū, dobândise tronulū Munteniei. Dupe realizarea dorinței sale, Radu ar fi fostū fôrte liniștitū și fericitū, dacă temerea ce avea despre Vlad Țepeși, care alergase la ajutorulū lui Matias Corvinu, nu ar fi venitū să-lū tulbure. Dar dupe ce, totū prin puterea intrigilorū sale, reuși a ridica contra lui Țepeși plângerile cele mai atingătore din partea Sașilorū și a Ungurilorū din Transil-

¹⁾ Istoricii nu sunt de acordū asupra duratei domniei lui Radu IV celū Frumosū. Unii punū môrtea lui Radu IV la 1474, alții la finele anului 1476/7. Din aceste doă date istorice, cea mai fôndată este aceea din 1476/7. Și în adevărū, la 24 Ianuarie 1475, dupe ce Ștefan învinse la Rahovești (17 Ianuarie 1475) armia lui Mahomed, îlū vedem că bate și pe Radu IV la Rimnicu Săratū. Vedem că în urma acestei victorii s'a fixatū definitivū hotarulū dintre Moldova și Muntenia și că s'a făcutū pace între Ștefan și Radu. Asemenea, dupe cum se vede din diploma lui Matei Corvinu, datā din Buda la 1477, dupe cum ne spunū Dlugoși, Cromerū și Engel, la finele anului 1476/7 Ștefan a avutū iar resbelū cu Radu. Radu a fostū prinsū de Brașoveni și datū pe mâna lui Ștefan, care l'a și decapitatū îndată.

Prin urmare, sunt în eróre cei ce punū môrtea lui Radu IV la 1474, căci faptele istorice probesă că elū a domnitū până la finele anului 1476/7.

vania, cărora Țepeși le omorise cu crușime rude-
niile ; dupe ce Țepeși cădu în disgrația lui Matias
Corvinu și fu aruncatū de dēnsulū în temnița de
la Buda, Radu IV remase în plină securanța pe
tronulū țerii.

Protejatū de Mahomed II, căruia îi plătea unū
tributū anualū de 12,000 galbeni, asiguratū des-
pre Vlad Țepeși care era în temnița la Buda,
scutitū de orī ce temere pentru liniștea din lăun-
tru, Radu IV se părea că nū mai avea nimicū
de doritū. Dar vermele ambițiunei, sorgintea mai-
tuturilor relelorū omenestī, veni să deștepte în
tr'ēnsulū gelosia în contra lui Ștefan.

Pe câtū Radū IV era de amicū devotatū și
partisanū al Turcilorū ; pe atâtū Ștefan V al
Moldovei era inemiculū lorū celū mai neimpă-
catū. Acēsta a fostū și o causă care făcea im-
posibilă orī ce amicie între dēnșii.

Ștefan al V, temēndu-se ca Radu IV să nu
se scōle asupra sa cu ajutorulū turcilorū, se
decise să apuce elū armele mai înainte. Credēndū
momentulū favorabilū de a-și pune în lucrare
planulū seū favoritū, unirea Munteriei cu a Mol-
dovei, Ștefan se scōlă cu armele asupra lui
Radu. Elū este de o cam dată triumfătorū. Dar
Radu, care fusese lovitū fără veste de Ștefan,
adunāndu-și tōte oștile, și fără a mai avea re-
cursū la vre-unū ajutorū streinū, puse în res-
pectū puterea și vitejia lui Ștefan.

Dușmānia ce luase naștere între Ștefan al Mol-

dovei și Radu al Munteniei, neliniștea mai cu sémă pe regele Poloniei. Casmir, pe de o parte nu voia ca Ștefan să devie prea puternic prin noii coprinderi; iar pe de alta se temea ca prin lovirile ce făcea asupra Munteniei, să nu întârâte pe turci și să-i atragă asupra Moldovei și a Poloniei. De aceea elu interveni ca să potolésca dușmânia dintre acești doi voievođi români.

Pacea dintre Ștefan și Radu nu ținu multu. Ștefan, animatū necontentitū de spiritulū de coprinderi, și-a adunatū tóte oștirile de care putea dispune. În đioa de 27 Fevruarie 1471, elu a arsū Brăila și a începutū să pustiască fruntariile Țerii-Românești.

Radu, adunându-și îndată óstea și avëndū și óre-care ajutorū streinū, pornește în contra lui Ștefan. Amîndoă armiile se întănescū la Soci unde, în đioa de 7 Martie 1471, s'a datū o bătălie din cele mai crâncene. Radu fu invinsū cu desăvîrșire. Ștefan i-a luatū tóte stégurile și a făcutū o mulțime de captivi, pe care i-a ucisū fără pietate. Elu a cruțatū viața numai lui Stan Logofătulū și lui Mircea Comisulū.¹⁾

Dușmânia dintre ambele state române, care le făcea să fie necontentitū în resbelū, le ducea pe amândoă la ruină. Pe de altă parte aceste

1) Miron Logofātu.

lupte dedeaŭ ocaŭiune statelorŭ vecine, Ungariei și Poloniei, ca să se amestece necontentitŭ în afacerile lorŭ interioare. Amëndouë aceste state streine tindeaŭ a-și stabili influența în statele române.

Daca intervenirea celorŭ doă puteri streine avu de efectŭ încetarea pentru câtŭ-va timpŭ a resbelului dintre Ștefan și Radu, totŭ rivalitatea dintre dênsele făcu ca elŭ să reîncépă și mai crâncenŭ între cei doi domni Români.

Polonia, voindŭ ca să aducă neliniște Ungariei, îndemnă pe Ștefan ca să se scôle iar cu resbelŭ în contra lui Radu IV, de care se interesa Ungaria. Ștefan, a căruia dușmănie era totŭ-de-una aprinsă în contra lui Radu, își adună îndată oștile și intră în Muntenia. Elŭ era atâtŭ de sigurŭ pentru victorie, în câtŭ luase cu sine și pe unŭ Bassarab pe care voia să-lŭ pue domnŭ în loculŭ lui Radu IV.

Ungaria înțelese că Ștefan făcea acéstă mișcare din îndemnulŭ Poloniei. De aceea, luândŭ partea lui Radu, Matei Corvinu, îi trimise unŭ ajutorŭ de arme cu care să pôtă lupta în contra dușmanului său. Dar ajutorulŭ trimisŭ de Corvinu era fôrte ne însemnatŭ și Radu era fôrte ne pregătitŭ, pentru a putea resista puterilorŭ superioare ale lui Ștefan.

Lă 18 Noembre 1473, Ștefan ajunse pe Radu la loculŭ numitŭ Cursulŭ-apei. Aci se dete o bătălie din din cele mai sângeróse. Lupta a fostŭ

lungă și tenace de amîndoa părțile. Ea a durat cu înverșunare trei zile. Dar Radu, perdîndu cu totul speranța victoriei, fuge cu tîntă oște sa la Tirgovește, dupe a treia zi de luptă, lăsîndu tîntă tabăra în mânele lui Ștefan.

Domnul Moldovei, nevoind să dea repaos dușmanului se, se luă dupe dînsul și-lu asedie în cetate. Radu, vedîndu-se strîmtoat cu totul, ese noptea din cetate și fuge peste Dunăre la turci.

În ziua de 24 Noembre, Ștefan ocupă orașul. Elu află aci pe Maria, dîmna lui Radu și pe fiica sa Voichița, pe care le ia cu sine la Suceva. Totu tesaurul și lucrurile prețioase ale lui Radu cad asemenea în mânele lui Ștefan. Muntenia fiindu a um cucerită cu armele, Ștefan pune domn în locul lui Radu pe un Bassarab.

Domnia lui Bassarab, protejatul lui Ștefan, nu ținu de cîtu o lună. Radu, la începutul anului 1474, revine în țera în capul unei armii de 15,000 turci și cu o numerosă oște de mercenari. Elu bate pe Bassarab, care fuge la Ștefan. Dupe aceea, intrîndu în Moldova, înaintă pînă la Berlad, jefuind țera. Ștefan, ridicîndu-se în contra lui Radu, ilu gonește din țera lui și il coprinde chiar cetatea Teléjenu. Cu această ocaziune, elu duce în Moldova un număr însemnat de țigani din Muntenia ¹⁾.

1) Miron.

Radu, dupe ce își redobândise tronul, împinsu de ura ce avea în contra lui Ștefan, îndemna și întărita neconținut pe turci ca să intre în Moldova, Radu dedese deja lui Mahomed toate cetățile din Bassarabia. Mahomed, în trufia lui, invită și pe Ștefan ca să-i dea de bună voe cetatea albă și Kilia și să-i plătescă și tribut. Ștefan fu prea departe de a-l satisface cererile. Atunci Mahomed, dupe cum ne spune Podesta, Calvisie și alții, pregătind o armie de 120,000 de soldați o dete sub comanda lui Soleiman pasa, cu ordinu de a merge asupra lui Ștefan. În ziua de 17 Ianuarie 1475 s'a dat marea bătălie de la Racovești, pe lângă riulul Bârlad. Armia turcască a fost sfărâmată cu desăvârșire și alungată peste Dunăre.

Pe când armia turcască intrase în Moldova, Radu IV, pornise și el asupra lui Ștefan, din altă parte cu trupele sale. Ștefan îl învinse și pe dânsul la Râmnecu-Săratu, în ziua de 24 Ianuarie 1475. Dupe această victorie, el permise soldaților săi să prade Muntenia în cursu de trei zile.

În urma acestei victorii a lui Ștefan, s'a regulat în modu definitiv hotarul dintre Moldova și Muntenia, care fusese până aci cauza atâtoru neînțelegeri și vărsari de sânge. Unu număr de boeri atât din Muntenia cât și din Moldova, interveniră între Ștefan și Radu pentru regularea acestui hotar. Radu dete lui Ște-

fan totū districtulū Putna, împreună cu cetatea Crăciuna care era d'asupra Milcovului, până în riulū Milcovu.

Acestū hotarū fixatū prin consimțimentulū amindurora domnilorū și al boerilorū, a remasū nestrămutatū până la unirea ambelorū țeri române, făcută în anulū 1862 de gloriosulū domnū al Românilorū, Alexandru Ión I Cuza. În urma acestei invoeli amicale, Ștefan se întórse la Suceva, unde celebră cununiile sale cu Voichița, fata lui Radu IV. Iar pe Maria dómna a trimis'o cu multă pompă la soțulū ei Radu.

Cu tótă împăcaciunea ce se făcuse între Ștefan și Radu, cu tótă legătura de rudenie ce se formase între acești doi domni români, totuși Radu IV nu putea să pue frēu urei și invidiei ce nutrea în contra lui Ștefan. Elū aștepta numai ocasiunea favorabilă, pentru a se ridica cu armele asupra lui. Acéstă ocasiune nu întârzie de a i se presenta.

Mahomed nu putea să uite înfrângerea și distrugerea numeroșei sale armii ce trimisese sub comanda lui Soleiman pașa. Pentru a-și resbuna de o asemenea mare perdere, elū, în tómna anulū 1476, intră în Moldova cu o armie considerabilă. Ștefan se pregăti îndată de óste. Dar ca să pótă stăvili torentulū acelū mare al turcilorū cari se revérsase pe pămîntulū Moldovei, Matias Corvinu, trimise și elū lui Ștefan o armie

ungurască, pusă sub comanda lui Ștefan Batori, voevodul Transilvaniei.

Cu puterile unite ale Moldovei și Ungariei, Ștefan reuși a învinge și a alunga preste Dunăre puternica armie a lui Mahomed II. Radu IV care creșuse momentul favorabil pentru a-și resbuna în contra lui Ștefan, rupându legăturile de pace și de rudenie ce-lu lega cu dânsul, se sculase și el cu o armie numerosă și înaintase dintr'o altă direcție spre Moldova.

Ștefan se asigurase deja de către turci. Aflându despre mișcările lui Radu, elu își recompune iute armata și pornește asupra lui. Pe la finele anului 1476—77, dupe cum spunu Dugloși, Cromerū și Engel, intrându în Muntenia, a bătutu și a strâmtoratu atâtu de tare pe Radu IV, în cătu acesta a fostu nevoitu ca să fugă la Brașovū. Dar cetățenii din Brașovū, prindendu pe Radu, l'a datu în mânele lui Ștefan, care îndată l'a și decapitatu.

Dupe mórtea lui Radu IV, Ștefan, a pusū domnū în Muntenia pe Vlad V Tepeși, care a venitū la tronū pentru a doa óră.

CAP. X.

Vlad V, a doa domnie 1477—1493 ¹⁾.

Bătălia de la apa Vinerii și bătălia de la Rîmnecu-Săratu. Mórtea lui Vlad V.

Petrecerea lui Vlad V în cursu de peste de cece ani în temnița de la Buda îi modificase atât de multu caracterul, în câtu făcuse dintr'ensulú unú omú cu totulú altulú. Venindú la domnie pentru a doa órá, elú nu numai că n'a mai co-

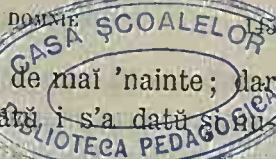
1) În ceea ce privește a doa domnie a lui Vlad V Țepeși, autorii nu suntú de acordú nici asupra datei în care a începutú această domnie, nici asupra datei în care s'a terminatú.

Unulú din istorici pune această a doa domnie între anii 1468—1475; altulú între 1475—1493; altulú între 1476 Noembre 11 și 1493; altulú între 1477—1479; altulú, în fine, între 1483—1496 Din tóte aceste date istorice, cea mai fondată pe fapte și pe documente istorice, este aceea dintre 1476 Noembre 11—1493, admisă de Laurian.

Constatândú în capitolulú precedentú data morții lui Radu IV celú frumosú, la finele anului 1476—77, am constatatú printr'acésta chiar data precisă a suirii pe tronulú Munteniei, pentru a doa órá, a lui Vlad V Țepeși. Mai toți autorii suntú de acord a dice că Vlad V Țepeși a urmatú, în a doa domnie, îndată dupe mórtea fratelulú seú celú mai micú, Radu IV celú frumosú.

În câtú despre data morții lui Vlad Țepeși, ea reese în modú neîndoiosú, din cele spuse de Anonimulú, din pisania de la mănăstirea Glavaciocu și din mai multí cronicari vechi, că s'a întâmplatú în anulú 1493. Vlad Țepeși a cădútú într'o bătălie ce a avutú cu Ștefan celú Mare al Molovei, ucisú chiarú de mâna lui saú de mâna unuí șerbú.

Prin urmare a doa domnie a lui Vlad V Țepeși a fostú între 1476/7—1493.

misă nici una din crușimile de mai 'nainte; dar a fostă atâtă de bună în cătă i s'a dată șoșmele de călugărulă.

Dupe aprópe trei ani de domnie liniștită, Vlad V iar a avută a-și apăra țera în contra Turciloră. Mahomed II, voi să-și resbune perderile de mai 'nainte în contra creștiniloră. Pentru acestă scopă, în anulă 1479, dupe cum ne spune Tubero, Bonfinie, Nardavi, analii de Brașovă etc., elă trimite pe Ali-beiă cu o armie de 100,000 ómenii ca să devaste România, de undă să trecă în Transilvania și apoi să intre în Ungaria.

Vlad V, aflândă de pornirea cea mare a turciloră, pe de o parte se pregăti de óste; iar pe de alta anunță pe regele Ungariei ca să-l trimită ajutoră. Matei Cervinu ordonă de o dată atâtă lui Ștefan Batori domnulă Transilvaniei ca să fie gata cu óste cătă de mare pentru a lupta împreună cu Vlad în contra Turciloră; cătă și lui Paul Chenezu, comitele Temeșianei, ca să sară și elă cu români de acolo în ajutoră.

Ali-beg, intrândă în Muntenia, o devastă cu sabie și focă și înaintă, fără mare rezistență, către Transilvania. Vlad, neavendă o armie destulă de puternică pentru a ține peptă Turciloră, bătea în retragere către Transilvania. Ali-begă, urmărindă astă-felă pe Vlad, intră în Transilvania unde înaintă până la Alba-Iulia.

Oștile creștiniloră voiaă să pue pe Turci la miđlocă. Ei reușiră a atrage óstea musulmană

la un punct numit apa Vinerii, unde se dăde o bătălie foarte sângeroasă. Turcii, loviți de armia Sașilor și a Secuilor, isbutesc a o sparge și a o risipi. Atunci înainteză Ștefan Batori cu armia maghiară și Vlad V cu Muntenii sei. Lupta devine foarte înverșunată de amândoa părțile. Creștinii luptau pentru apărarea țării lor; turcii luptau cu disperare pentru a nu fi învinși într'o țară streină și depărtată din care nu mai aveau speranță de scăpare. Șansele aleatorii ale victoriei balanțau când într'o parte, când într'alta. Dar un eveniment ne așteptat din partea turcilor, dăde victoria completă în mânele creștinilor.

Pe când lupta continua cu înverșunarea cea mai mare, sosește în ajutorul creștinilor Paul Chenezul cu oștile române din Temișiana. Apucați între două focuri, Turcii se descuragésă cu desăvêșire. Ei continue a lupta cu disperare; dar nu pentru a câștiga victoria, ci numai pentru a putea să-și scape viața prin fugă. Încercarea lor însă este deșărtă. Armii creștine îi lovesc cu un curagiu îndoit din toate părțile și îi sfăramă cu desăvirșire.

În acea zi sângeroasă, 30,000 turci au cădutu morți pe câmpul de bătăe; o mare parte s'au făcutu captivi, cei-l'alți au scăpatu cu fugă. Din partea creștinilor au perit ca la 8000. Alieibi, îmbrăcându-se în haine de purcaru, abia putu să-și scape viața, umblându prin căi dos-

nice și impracticabile, până să ajungă la Dunăre. Lagărul turcesc, cu arme, cu bagage, bani și lucruri prețioase, cade în mâna învingătorilor. Mare fu bucuria creștinilor pentru acest însemnat triumf. Ei întinseră mese în câmpul de bătae peste cadavrele păgânilor, mănără și se înveseliră la sunetele musicilor. Dupe acest ospăț copios, ei își îngropară pe cei ce căduseră în luptă în cea și glorioasă.

Dupe mórtea lui Mahomed II, întâmplată la 3 Maiu 1481, a venit pe tronul Sultanilor Baiazed II. Acesta avu mai întâiu a învinge și a alunga pe fratele său Zeme, apoi statu în repaosu mai multu timp. Dar setea de a răsbuna perderile de mai înainte ale tatălui său, precum și dorința de a-și realiza planurile sale de cucerire, îl atraseră pe câmpul resbóelor.

Dupe cum spunu Malatesta, Cromer și Miron, Baiazed II, în anul 1484, a ridicat o armie puternică cu care a plecat din Adrianopole asupra Moldovei: totu de-o dată elu a pornit și pe mare 350 corăbii, mai asociindu-și și pe Tătari.

Ștefan, surprinsu de această furtună neașteptată și strimtoratú de puterea cea mare a Turcilor, se adreséză îndată atâtú la Matei Corvinu, câtú și la regele Poloniei, ceréndu-le ajutorú de arme, precum se obligase a-i da. Dar Matei, aflându-se în resbelú cu Austria, nu-i putu da nici un ajutorú; Casmirú, dupe multe pretențiuni de

prestare de omagiū, abia îi trimise 3000 de călări.

Acéstă nepăsare din partea regilorŭ Ungariei și Poloniei inspirară mari temeri lui Vlad V. Acesta, cu tótă ura ce avea în contra Turcilorŭ, se vedu nevoitŭ, în interesulŭ tronului sĕu și al Țerii, să se arate partisanŭ alŭ lorŭ și să dea lui Baiazed II chiar ajutorŭ de arme în contra lui Ștefan, domnulŭ Moldovei. Ștefan, ne avĕndŭ destule forțe de a se lupta pe față cu turcii, se ținea în locuri padurose și strimte, de unde îi hărțuia când îi venea bine.

Baiazed, intrĕndŭ pe pĕmintulŭ Moldovei, a începutŭ a o da în prada focului și a sabiei. Elŭ a coprinsŭ mai ĩntiiŭ orașulŭ Chilia la 14 Iulie 1484, predatŭ chiar de Castelanulŭ sĕu Pircălabulŭ Mamilac. Dupe aceea, Turcii și Tătarii, s'au dusŭ cu oște numerosă asupra cetății Muncastru, (cetatea Albă sau Akermanu) de la gura Nistrului. Aci, cetățeni, ca să-și cruțe viața și averile, s'au predatŭ de bună voe la 5 August 1484. Dar Baiazed nu 'și-a ținutŭ promisiunea, căci a ridicatŭ din Muncastru ca la 500 familii, pe care le-a dusŭ la Constantinopole.

În șanulŭ 1487 Moldova încă fu prădată de turci. Baiazed II a trimisŭ asupra lui Ștefan pe generalii sei Schenderbeg și Balimbeg. Ei, dupe ordinulŭ ce aveau de la Baiazed, au intratŭ mai ĩntiiŭ în Muntenia de unde, luĕndŭ și pe Vlad

cu oștile sale, aș pornit cu toții asupra Moldovei, pe care a prădat-o cu sabie și foc.

Matei Corvinu a încetat din viață în anul 1490. Dupe mai multe rivalități, s'a alesu rege al Ungariei, la 15 Iulie 1490, Vladislav II, care era și rege al Boemiei.

Deși Vlad V pe față era aliatu cu turcii, dar această unire elu o ținea nevoitu de circumstanțele timpului, pentru a-și putea menține tronulu. Inima sa ansă era cu totulu aplecată în partea creștiniloru cărora, pe ascunsu, le și făcea totu binele ce putea.

Către finele anulu 1492, dupe cum ne spune Engel, Vlad V se informase că Baiazed II dedese voevodatul Semendriei favoritulu seșu Ali-bei; iar voevodatul Vidinulu ore-căru Malcovic, și că se prepara să intre în Ardél. Pentru a veni în ajutorulu creștiniloru, Vlad V, a adresatu o scrisore în secretu Sibieniloru, prin care le denunța tôte mișcările și scopulu Turciloru. Elu le recomanda ca această știre să o ție secretu și să o comunice numai lui Ștefan Batori, pentru a se prepara de luptă.

Ștefan, domnulu Moldovei, aflându despre cele ce se petreceau și credendū că causa tuturoru acestorū rele era în mare parte Vlad V, care purta unū caracterū de duplicitate, ceru de la Vladislav II, craiulu Ungariei, ajutorū de arme în contra turciloru și a lui Vlad V. Dupe aceea, Ștefan, ridicându-se cu armele asupra lui

Vlad, în anul 1493, s'a întelnită cu dânsulă la Rimnecă-Sărat, unde s'a dată o bătălie crâncenă. În acéstă bătălie, Vlad V și-a perdută viața, ucisă, se ȝice de unii, chiar de mâna lui Ștefan; iar dupe alții, de mâna unui șerbă.

În cursulă acesteii de a doa domnii, Vlad V, s'a distinsă nu numai prin fapte resboinice, dar și prin lucruri pióse. Elă a reconstruită și a dotată mănăstirea Snagovu și altele; a începută a zidi și Mănăstirea Glavaciocu, pe care a terminat'ă în 1496, dupe mórtea sa, fiulă și urmașulă seă la tronă, Radu, numită celă mare.

CAP. XI.

Radu V celă Mare, 1493—1508.

Dupe mórtea lui Vlad V Tepeși, țera a trecută ună momentă printr'ă criză fórte pericolósă. Tronulă era vacantă, pretendenții la domnie erau mulți; dar aflarea Turciloră în țeră făcea pe tóte partidele să nu aibă curagiulă de a se manifesta.

În situațiunea în care se afla Teera, Baized a avută ună momentă ideea de a șterge cu desăvîrșire și slaba independința de care se mai bucura. Elă fu ună momentă ispitită de a declara Teera pašalică turcescă, numindă ună pașe care s'ă guverneze în numele seă. Doă cause opriră însă pe Baiazed de a pune în lucrare ună

planu atătu de cutezătoru. Elu mai antiu își aduse aminte de curagiulu și energia Românilor, când erau amenințați în existența lor politică; apoi elu se mai temea că Ungaria și Polonia, din punctulu de vedere al siguranței lor, nu ar fi toleratū nici o dată de a-lu lăsa să vie la hotarele lor.

De aceea, Baiazed, renunță de asta dată la îndeplinirea astei dorințe periculoase. Elu se mulțami de o cam dată, ca prin influența lui, să facă a se alege domnū Radu V, fiulū lui Vlad V Țepeși, puindū temeiu pe credința și supunerea lui.

De și Radu V venise la tronū prin influența Turcilor; dar inima sa cea creștină era aplicată mai multū către principi creștini, vecinii sei. Din nefericire însă, rivalitatea dintre Ungaria și Polonia în privința Munteniei și a Moldovei, tendințele manifeste ale acestorū doă puteri de a cuceri aceste state române, determinară pe Radu de a căuta, de o cam dată, o garanție mai sigură în protecțiunea imperiulu Otomanū. Pentru acestū scopū dar, Radu, îndată dupe suirea sa pe tronū, se duse la Constantinopole, spre a reînoi cu Baiazed II tractatele încheiate în trecutū cu Mircea și cu tatălū său Vlad V Țepeși, recunoscendū astū-felū supremația Sultanulu.

În urma reînnoirii tractatelor de mai înainte, pe câtū timpū Turcii erau în Țeră sau în apropiere de țermii Dunării, Radu a fostū nevoiū să-și înăbușască simțimentele inimii, să li se arate

credinciosă și devotată. Dar inima lui ardea ne-
conținută de dorința de a da Țării libertatea și
independința de care s'a bucurat în timpul ceii
buni. Elu aștepta în tăcere momentul favora-
bilu pentru a se alia, mai cu sémă cu Ungurii,
spre a putea rumpe orice legături cu păgânii.

Când Vladislav II regele Ungariei veni la Si-
biu în Transilvania, pentru afaceri de stat, Radu
trimise la densusul doi soli în secret, spre a-lu
întreba daca voește a declara resbelu Turciloru,
căci elu este gata a-i da totu ajutorulu de care
dispune. Acéstă solie a lui Radu rămase pentru totu-
de-una o taină nepătrunsă din partea Turciloru.

Radu își conservase atâtu de multu credința
la Pórtă în câtu, când Baiazed avu nevoie să în-
chee unu armistițiu cu Ungaria, pe lângă repre-
santantulu turcu a mersu și unu solu român. Cu
ocasiunea armistițiuului încheeatu pe trei ani
între Turcia și Ungaria, Radu încă profită pentru
a-și desvâli simțimentele sale bine-voitoare către
regele Ungariei și a i-se recomanda.

Linia de conduită ce Radu V ținea între Tur-
cia și Ungaria, îi asigura tronulu și pacea Țării.
Dar setea de concuistă ce aprindea inima lui Ión
Albert, care devenise rege al Poloniei la 1492,
veni să turbure liniștea și armonia ce domnea
între statele creștine. Ión Albert nu-și ascundea
nici de cum dorința de a cuceri Moldova. Elu
pretesta că Moldova înclină mai multu către Un-
garia de câtu către Polonia. Dar adevărata cauză

ce împingea pe Albert la cucerirea Moldovei, era ca să dea această țară fratelui său Sigismund.

În anul 1497 Ión Albert voește să-și realizese marea sa dorință. În fruntea unei armate de 80,000 ostași elu intră în Moldova. Ștefan, surprinsu de această neașteptată lovire, își adură totă óstea de care putea dispune și merge înaintea dușmanului celu înspăimântătoru. Dupe mai multu timpü de lupte deșarte, Ión Albert este nevoitü a eși din Țără. Dar Ștefan, lovindü cu putere armia polonă în codrulü Cosminului, o bate și o sfăramă cu desăvirșire; trufașulü Albert abia scapă străvestitü cu fuga.

În primăvara anului 1498, Ștefan, ca să-și resbune în contra regelü Albert pentru nedrépta lovire ce-i dedese în anulü trecutü și pentru ca să previe nuoile atacuri ce ar medita în contra Moldovei, intră în Polonia cu ajutóre de Turci și de Tătari și face pustiirile cele mai înfiorátore. Totü atunci, o altă armie turcéscă pusă sub comanda lui Belibeg și întărită de óste română și tătără pătrunde pe la Nistru în Polonia pe care o pustiește în cursü de mai multe luni. Ión Albert, în disperare, alérgă la ajutorulü Ungariei, care isbutește a face să se închee pace între Turcia, Moldova și Polonia.

Dușmânia ce se născuse între Moldova și Polonia avu niște rezultate fórte desastróse pentru principiü creștini. Ea fu mai ántiü o causă de

slăbiciune pentru Polonia și Moldova; apoi ea cree lui Radu V o situațiune foarte dificilă față cu Turcii; în fine ea deschise din nou Polonilor calea în statele creștine și-i făcu să cugete iar la cucerirea Munteniei și a Moldovei.

Chiar în iarna anului 1498, luna Noembre, fără să se știe sémă de pacea ce se încheiase, ca la 80,000 turci, trecendū prin Muntenia, au intratū iar în Polonia, prădând'o prin sabie și focū. Din fericirea creștinilor, rigórea iernii din acelū an, veni să sfărâme flagelulū ce căduse asupra lorū. Ca la 40,000 de Turci muriră din cauza gerulū celū mare. Ceī ce putură scăpa în Moldova, periră de sabia lui Ștefan și a lui Radu V. Abia vre o dece miī au scăpatū preste Dunăre.

Pericolulū ce amenința statele creștine din partea Turcilor era de o cam dată înlăturatū; dar elū nu se putea considera conjuratū cu desăvirșire. În urma înțelepteī inițiative luată de Vladislav II, regele Ungariei, s'a încheiat în anulū 1499, unū tractatū de alianță între cele patru state creștine, Ungaria, Polonia, Muntenia și Moldova. Acéstă alianță avea de scopū apărarea acestorū state în contra orī-cărei agresioni din partea Turcilorū.

În urma tuturilor acestora, statele creștine rămaseră câtū-va timpū în pace de către turci. Dușmăniile dintre Moldova și Muntenia încă se potolise, căci până la mórtea lui Ștefan V celū Mare (1504) nu mai vedemū nici o ostilitate in-

tre aceste două țări surori. Dar dupe venirea la tronul a lui Bogdan fiulul lui Ștefan, relațiunile între Moldova și Muntenia iar se înăspriră. Suindu-se pe tronul Moldovei, Bogdan își aduse aminte de dușmănia ce a existat între Radu V al Munteniei și tatălul său Ștefan, și își manifestă dorința de a o continua. Radu, care avea de sistemul de a preveni atacurile ce i se prepara de dușmanii săi, apucă înainte.

Dupe cum ne spune Miron Logofătulul, Radu V, în anul 1506, pe când Bogdan se bătea cu Polonii în Pocuția, se scoldă fără nici o cauză legitimă, cu toată puterea armelor sale și intră în Moldova, avându cu sine și pe Roman Pribegulul. Elul a ars și a prădat cu sabie și focul districutul Putna, voindul a-lu lua din stăpînirea Moldovenilor.

Bogdan, înștiințându-se despre cele ce se petreceau, lasă resbelul din Polonia și se întorce iute în țară, spre a opri lățirea răului ce ilu lo-vise. Elul, adunându-și oștea și avându și ajutorul de la Secul, a bătutul și a învinsul pe Radu V în ziua de 28 Octombrela Retezați, peste Rîmnecul și l'a alungatul preste hotare. Pentru a-și resbuna apoi în contra rivalului său, Bogdan, dete voe oștei sale ca să prade în cursul de dece zile marginele Țării-Românești.

Radu V, ca să curme răul de care se bintuia țera sa, a trimisul îndatâ solul la Bogdan, ca să-l propue de pace. Între solul lui Radu era și unu

călugărū anume Maxim, din nēmulū despoților ū Serbiei. Acesta, prin talentulū sēū oratoriū și prin cuvintele piōse cu care s'a adresatū către Bogdan, l'a înduplecatū sã priimēscã pacea.

Se restitui Moldovei hotarulū de mai 'nainte ce se stabilise între Stefan și Radu IV celū Frumosū. Radu V și boerii sēi jurarã cã vorū respecta ne strãmutatū acestū hotarū și pacea încheiatã. S'a înapoiatū lui Bogdan și prãđile luate din Moldova.

Pentru reușita încheerii acestei pãci, Radu V înalță pe călugărulū Maxim la gradulū de metropolitū, cãci tocmai atunci se întēplase sã mōrã și metropolitulū țērii.

Pe timpulū când Radu V se afla în luptã cu Bogdan, Ladislav II regele Ungariei, a încheiatū tractatulū de pace cu Polonia. Elū, de și nu se amestecase în neînțelegerile urmate între Domniū romãni, totuși, interesãndu-se pentru liniștea și siguranța Munteniei și a domnului ei, asupra cãruia tindea necontenitū sã esercite unū felū de protecțiune, stipulatã în tractatulū ce a încheiatū cu Polonia ca ori cândū se va întēpla ca Turciū sã se ridice asupra Țērii-Romãnești, atãtū Ungaria cãtū și Polonia sã fie datorī a merge în ajutorulū ei.

Osebitū de garanția ce se dedese Munteniei și domnului ei prin tractatulū dintre Ungaria și Polonia, Radu inchee și elū o convențiune reciprocã cu Transilvania. În virtutea acestei convențiuni,

Radu era dator, ca ori când Transilvania ar fi atacată de Turci sau de ori care alți inamici, el să sară în ajutor cu toate forțele de care va dispune. Iar dacă puterea dușmanului ce s'ar ridica asupra Transilvaniei ar fi atât de mare, în cât forțele lui Radu ar fi insuficiente pentru a le stăvili, atunci să dea de știre Transilvănenilor, ca să știe să-și ia măsurile de pază.

Asemenea, întemplantându-se să vie niscari-va dușmani asupra Munteniei, Transilvanenii să fie datori a-i da ajutor. Dar dacă acei dușmani nu s'ar putea respinge și Radu s'ar vedea nevoit să-și afle refugi în Transilvania, atunci toate cetățile să fie deschise pentru a-lu priimi atât pe densusul cât și pe boerii sei și pe ori cât alți locuitori din țară ar fi nevoiți a pribegi în Transilvania.

În totu cursul domniei sale, Radu V, lucră necurmat pentru a apăra libertatea și independința țării sale. Dar ceea ce i-a atras mai cu osebire recunoștința și stima poporului seu, a fost credința și devotamentul ce a avut pentru lucrurile bisericesti. El a dat bisericii române o dezvoltare pe care n'o avusese până aci; a organizat și ridicat clerul la adevărata lui înălțime; a zidit mănăstirea Délului și alte aședaminte de bine-faceri. Acestea mai cu sémă l'a făcut să merite de la națiune numele de Radu cel Mare.

CAP. XII.

1) Mihnea celu Rău. 1508—1510.

Crușinele lui Mihnea.

Vladislav II, regele Ungariei, ținea prea multă ca să-și stabilizească și să-și menție o influență puternică în Muntenia, pentru a putea câștiga cu timpul drepturi și mai mari asupra acestei țeri.

Rivalul cu care avea să lupte mai mult în această privință erau Turcii, cari asemenea pusesse de multă timp ochii asupra acestei țeri creștine și cari nu scăpau nici o ocaziune favorabilă, pentru a-și întinde și a-și stabili puterea asupra Țării-Românești.

Pentru acestu scopu dar, regele Vladislav II, veghia necontenit asupra stării lucrurilor din Muntenia. Informându-se de la Emerik Jobor de Jobor Sânt Mihail, pe care Vladislav II îl avea ca agentu extraordinaru în capitala Munteniei, că Radu V a căduțu greu bolnavu, a și trimisu

1) Despre nămulu din care se trage-Mihnea suntu vre-o trei versiuni: Nicolae Olahul dice că se trage din familia Dăneștilor; Analii Români spunu că a fostu feciorulu armașulu Dracea din satulu Moneștil; Sigler dice: „Mihnea, fiulu lui Dracula.”

Cu totă divergența autoriloru despre origina lui Mihnea, unu lucru este incontestabilu: aceea că elu se trage din viața de domnu. Acesta rezultă din versurile dupe mormintulu lui, cari sună astufel: „Împărățemu o dinioră cu mare cinste în scaunulu părintescu, purtându strălucite schiptruri.”

indată în țera Bârsei pe Jojea de Șom, comitele Timișorei ca, la casă de a muri Radu, să nu permită Turcilor să pue domnă pe vre ună protegătă saă creatură a loră. Pentru ună asemenea casă, Vladislav II, avea candidată la tronul Munteniei pe ună fiă ală lui Vlad V Țepeși și frate ală lui Radu celă Mare, numită, Danciulă. Acestă Danciu se afla în acelă timpă la Ión Zapolia, comitele Scepuzului din Ungaria.

Informându-se dar, prin Emerik, despre mórtea lui Radu V, care s'a întemplată în postulă Paștelui din anulă 1508, Vladislav II a și dată ordină comitelui de Șom ca cu tótă puterea Ardélului să mérgă în ajutorulă boeriloră și ală țerii, care voiaă să alegă domnă pe Danciulă, fiulă lui Țepeși. Totă de o dată elă a făcută de știre și a îndemnată și pe voevodulă Moldovei, ca și elă să ia parte, atâtă prin îndemnă, câtă și prin forța armeloră, să reușescă alegerea lui Danciu.

Dar Turcii, cari nu se interesaă mai puțină de sórta Munteniei, pândeauă și ei, preparați cu forțe armate considerabile, momentulă în care să pótă a-și stabili tótă influența loră în Țera-Românescă, puindă pe tronulă ei vre o creatură a loră. Îndată dar ce aflară despre mórtea lui Radu V, ei năvăliră cu armele în Muntenia, alungară de acolo armia maghiară, pe care o și urmăriră până în țera Birsei. Turcii, stăpâni pe situație în Mun-

tenia, usară de tótă influența loră pentru ca Țera să alégă domnă pe Mihnea saă pe Mihail III.

Dupe cum ne spune Engel, Mihnea a domnită în Muntenia de la 1508—1510. Domnia lui a fostă plină de tiranie și de cruđimă, pentru care i s'a și dată numele de Mihnea celă Reă.

Deși Mihnea, prin concursulă circumstanțeloră timpului, căștigase tronulă țerii prin puterea și influența Turciloră, elă nu rămăsese însă mai puțină ună adevărată romană. Simțimentele cele patriotice nu încercaseră nici o modificare în inima lui din cauza acestei circumstanțe. Elă nu uitase că se suise pe ună tronă pe care stătuse și se ilustrase mai mulți domni din nămulă seă. Aspirațiunea sa dar nestrămutată era de a afla ună momentă favorabilă când, unindu-se cu cei l'alți principă creștini, să se scóle de o dată în contra păgăniloră, să-l învingă și să proclame deplina independință a Țerii.

Astă-felă era Mihnea și dorințele de care se nutrea sufletulă seă. Dar tendințele și machinațiunile cele criminale ale unoră ambițioși, ingratitudinea unui poporă către suveranulă seă, de câte ori nu i-a înăsprită și 'i-a transformată caracterulă și dispozițiunile cele bune. Mihnea a voită să stirpescă abuzurile, să facă să domnescă dreptatea în țeră. Dar cei reă năraviți, cei corupți, nu se puteau împăca cu măsurile cele aspre prin cari Mihnea voia să curățe cangrena corupțiunei.

Pe de altă parte ambițioșii cari speculésă totu de una urele și pasiunile celoru ne mulțumiți cu sistemulū unu guvernū, Drăculeștii, dușmanī tradiționalī ai Dăneștilorū din care descindea Mihnea, profitară ca să ridice țera în contra lui Mihnea, chiar de la începutulū domniei sale. Acésta influență fórté multū asupra caracterului lui Mihnea; din aspru, elū deveni crudū și barbarū cu supușii săi. Mihnea își descărcă tótă mânia sufletulū seū celū crudū asupra unu numărū din boerii cei mari, asupra cărora avea prepusurī: Pe unii îi ucise, pe alții îi slugi, tăindu-le nasulū și buzele; iar pe alții îi sili să se exilese.

Dintre familiile asupra cărora plana mai multūurgia lui Mihnea, era aceea a Parvuleștilorū. Din acea familie existaū cei cinci frați, Barbu, banulū Craiovei, Preda, Pirvu, Radu și Danciu; aceiași sórtă avea și junele Négoe Basarab.

Voindū să pérđă pe toți membrii acelei familii, Mihnea se ascunse într'o ȃi cu sfetniculū seū principalū, Stoica, într'o pimniță a palatului, spre a pune la cale mai în secretū despre modulū perderii lorū. Din întimplare însă, proiectulū celū principalū alū lui Mihnea fu descoperitū basarabēștilorū de unū copilū, care s'a aflatū din întimplare în acea pimniță și care auđise totū ce se vorbise.

Négoe și cei l'alți, dupe cum spune Filștix, aflandū despre pericolulū gravū ce-i amenința, luară din averea lorū câtū putură și însotiți de

mai mulți amici, trecură Dunărea. Mihnea, furios că îi scăpase victimele din mână, cade cu toată urgia asupra caselor și averilor lor, pe cari le arde și le risipește.

Mihnea, ne mai avându nici o îndoială că Pirvulescii au să meargă la Constantinope pentru a-i urzi căderea, credu avantajos a se apropia de regele Ungariei, atât pentru interesul cel mare al Țării, de a se emancipa o dată de Turci, cât și pentru asigurarea tronului se.

În acest scop dar, Mihnea trimise la regele Vladislav II care se afla la Buda, pe Maxim Mitropolitul, ca să trateze cu dânsul pentru o alianță între Muntenia și Ungaria. Maxim era un orator de talent și își îndeplini cu succes delicata și importanta sa misiune către regele Vladislav; dar nu mai avu curajul să se întorcă în țară. Maxim ura din suflet pe Mihnea, din cauza multelor sale nelegiuiri; el știa asemenea că este foarte detestată de Mihnea. Maxim dar trimise printr'un curier sigur toate actele diplomatice lui Mihnea, dar el remase în Ungaria.

Pirvuleștii, ajungându la Constantinopole, se adresară cu plângeri amare către Baiazed atât din partea lor cât și din partea țării întregi, în contra lui Mihnea. Ei îi espuseră faptele cele crude și criminale ale domnului lor și cerură de la Sultanul să le dea domn pe Vlăduță, fratele lui Radu cel Mare. Ei, ca să determine pe Sul-

tanulū mai lesne în favórea lorū, nu uitară a-ī denunța pe Mihnea ca necredinciosū, căci a încheiatū pe ascunsū tractatū de alianță cu regele Ungariei.

Baiazed care nu dorea mai bine de câtū a avea ocasiunea ca să se amestece în afacerile interióre ale Munteniei, se grăbi de a satisface cererea suplicanților. Mai antiū elū investi pe Vlăduța cu demnitatea domniei; apoi ordonă lui Mehmet-Beg ca să dea boerilorū Pirvulești totū concursulū de arme, pentru a goni pe Mihnea din Țeră și a pune în scaunū pe Vlăduța. Boerii Pirvulești, intrândū în Oltenia, unde aveaū mare influență, ridicară óste în contra tiranului Mihnea.

Mihnea, informându-se despre furtuna ce se ridica asupra sa, își adună o óste cu care să învingă pe dușmanii sei. Dar forțele lui fiindū multū mai inferióre de câtū ale rivalilorū sei, cari erau sprijiniți de armia turcescă, este învinsū cu desăvârșire. Spre a-și afla scăpare, Mihnea își luă familia și din avere ceea ce putu duce cu sine, și trecu în Ardélū la Sibiu.

Mihnea, pentru a intra și mai multū în favórea regelui Ungariei, spre a putea petrece mai liniștitū în Transilvania și spre a spera la ocasiune, unū ajutorū, pentru a-și putea dobândi tronulū, se lepădă de religiunea ortodoxă și îmbrățișe catolicismulū. Dar acéstă faptă imorală a lui Mihnea, în locū să-ī garanteze o petrecere mai sigură în țera în care își căutase azilū, irită și mai multū

pasiunile în inima acelora ce-lă urău deja pentru multele sale nelegiuri și îi atraseră peirea vieții.

O mână fanatică, ună Dimitrie Iaxici, rudă cu Mitropolitulă Maxim, indemnată, dupe cum ne spune Eder, de Danciulă vorniculă, fiulă lui Țepeși și de Albesculă vistierulă, a implântată de mai multe ori pumnalulă în peptulă lui Mihnea, în ziua de 10 Martie 1510, pe când se întorcea de la biserica catolică, unde mersese să asculte serviciulă divină.

Poporulă din Sibiă, indignată de fapta asasinulă Iaxici și a compliciloră sei, cari ofensaseră dreptulă de ospitalitate ce țera acordase și garantase lui Mihnea, alergă îndată dupe dênșii, îi prinde și îi ucide fără pietate.

Dar acéstă satisfacțiune dată de poporulă Sibiiană, nu a putută să întorcă pe Mihnea la viață.

CAP. XIII

Vlad VI care s'a dăsu și Vlăduță. 1510—1513.

Dupe înfrângerea și trecerea lui Mihnea în Transilvania, tronulă țerii remase vacantă. Cu ocasiunea detronării lui Mihnea, Turcii se află în Țeră. Ungaria și Polonia, cu tótă dorința ce aveă de a înlătura ori ce influență a Turciloră din statele române, totuși remaseră într'o absolută indiferință despre sôrta Munteniei.

Turcii, deși eraă stăpini pe situație în Țera-

Românescă, totuși respectară și de astă dată dreptul de alegere al Țării. Baiazed, fidelu promisiunei ce dedese Pirvuleștilorū când se aflaū la Constantinopole, le recunoscū și întări ca Domnū pe Vlăduță, celū alesū de dēnșii și de Țéră.

Vlăduță-Vodă, dupe cum rezultă din cele ce ne spunū Sigler și Filstix, a domnitū doi ani, de la 12 Martie 1510 și până în luna lui Februa-rie 1513.

Dupe o domnie pacinică de unū anū, Vlăduță, dupe cum ne spune Filstix și Engel, avu să-și apere tronulū în contra lui Mircea III, fiulū lui Mihnea celū Reū.

Acestū Mircea trăia în Transilvania între păstorī, pentru care s'a numitū și Mircea ciobanulū. Aspirând la tronulū tatălui seū, Mircea adună o mare mulțime de Ungurī cu carī a intratū în Muntenia ca să răstórne pe Vlăduță din scaunū și să-ī ia domnia. Dar Vlăduță încă a fostū gata de óste, ca să se apere în contra rivalului seū.

O luptă crâncenă și sângerósă s'a încinsū între Ungurīi lui Mircea și armia lui Vlăduță, în tîrgulū Gherghița din Prahova. În acéstă bătălie, Pirvuleștii aū arătatū mare bărbăție și vitejie. Mircea a fostū învinsū cu desăvîrșire; Ungurīi cu carī venise să usurpe tronulū lui Vlăduță, fură mai toți tăiați de sabia Românilorū. Mircea d'abia a scăpatū cu fuga peste Dunăre, dupe care s'a dusū la Constantinopole.

În urma victoriei ce Vlăduță-Vodă repurtase

asupra rivalului său Mircea III prin vitejia Pîrvuleștilor, reu a voită Vlăduță să răsplătască devotamentul Pîrvuleștilor. Amăgită de niște dușmani ai Pîrvuleștilor, Vlăduță dobândi mari prepusuri în privința credinței Pîrvuleștilor. Elă, dupe cum spune Filștix, ca să pedepsască pe Pîrvulești pentru ne sinceritatea loră, proiectă perderea loră, ca trădători de Țeră.

Pîrvuleștii, aflându cugetulă lui Vlăduță asupra loră, aă fugită preste Dunăre. Aci ei aleseră mai întiiă ca Domnă pe Négoe Bassarab. Dar pentru a-lă stabili în scaună, ei aă adunată o ôste de partisană și aă chemată în ajutoră și pe Meemet-beiă sau Mihail Oglu de la Nicopoli, care era ună română turcită.

În luna lui Februarie 1513, Pîrvuleștii aă intrată în Țeră cu tôte forțele armate de care dispuneaă și aă înaintată până la București. Aci s'a încinsă o luptă mare; dar o parte din boeriă lui Vlăduță-Vodă l'aă trădată și i-aă tăiată capu.

CAP XIV

Négoe-Vodă Bassarab. 1513 -1521.

Characterulă și faptele cele piôse ale lui Négoe.

Dupe mórtea lui Vlăduță, adveni la tronulă Munteniei Négoe-Vodă Bassarab, prin ajutorulă energică ală Pîrvuleștiloră. În starea de desbi-

nare și de lupte politice în cari se afla Țera, acestu Domnă pacinică și piosă, venise tocmai la timp ca să calmesse pasiunile partidelor. Printr'o administrațiune blândă și înțeleptă, elă făcu să incetese între ómenī, urile și rivalitățile cari adusesse țera în cea mai mare stare de slăbiciune și de decadență.

În ceea ce privește relațiunile din afară ale Țerii, Négoe, în totu cursul domniei sale, a știut să fie în pace cu toți vecinii sei, fără să fi fostă vre o dată nevoită a recurge la arme. Deși era gata orī când de a se uni cu creștinii în contra păgănilor, elă a stată cu tóte astea în legături de amicie și cu Turcii.

Ceea ce caracterisă mai multă domnia lui Négoe Bassarab, este că elă, ca fiu spirituală ală Patriarhului Nifon, s'a distinsă prin o mulțime de acte pióse. Elă a restaurată din temelie mitropolia din Tirgovește, unde a strămutată scaunulă metropolitană ; a fondată mai multe mănăstiri și schituri, nu numai în țeră, dar și în Moldova și Transilvania și chiar la muntele Atos, pe cari le-a dotată cu venituri suficiente. Elă a făcută mai multe stabilimente de bine-faceri și nu lăsa să trecă o đī fără să facă vre o faptă bună, ajutându pe cei săraci, pe veduve și pe orfanī.

Dar fapta mărétă prin care și-a ilustrată memoria și care i-a asigurată nemurirea, este zidirea din temelie a catedralei de la curtea de Argeș. Acestă monumentă de artă care rivalisésă cu

monumentele cele mai renumite din Europa, pentru perfecțiunea artei și frumusețea ornamentelor sale din afară și din lăuntru, va rămânea pentru totu de-una ca o pagină ne peritoare a istoriei sale.

Pentru construirea acestui strălucit monument, care s'a sfințit în anul 1518, cu pompa cea mai mare, Négoe a sacrificat totă averea sa. Însăși soția lui, Despinca Milița, care era fiica lui Lazăr, despotul Serbiei, ca să vie în ajutorul soțului ei Négoe-Vodă, și-a vândut toate bijuteriile, pe cari le-a dată ofrandă, pentru terminarea acestui sântu locașu.

În cursul domniei sale, Négoe își aduse aminte că Radu V celu Mare, din cauza unei fapte prin care contravenise canónelor bisericești, fusese anatematisat de Patriarhul Nifon, pe timpul când se afla metropolitu în Muntenia. Indemnat de unu înaltu simțimentu religios, pentru ușurarea țărinei lui Radu, elu trimite multe daruri și bani la muntele Atos ca să cêră să i se aducă de acolo resturile mortuali ale Patriarhului Nifon. Cererea lui Négoe fu ascultată; resturile omului sântu se aduseră la Tirgovește, unde fură priimate cu ceremoniile religiose cele mai înalte.

Pentru ertarea și împăcarea sufletului răposatului Radu celu Mare, Négoe transportă rămășițele Cuviosului Nifon la monăstirea Délului, unde le puse pe mormintul lui Radu celu Mare, fă-

cându-se multe și lungi rugăciuni pentru ertare, de către clerul și mirean și monahal al țării.

Se spune că Négoe, pe când se făceau rugăciunile, a avut un vis misterios, din care s'a convins că Radu cel Mare dobândise ertarea Patriarhului Nifon. Satisfăcut în sufletul său pentru îndeplinirea acestei fapte pioase, el făcu un sicriu de argint țintuit cu petre prețioase, în care puse resturile cuviosului Nifon, pe care le înapoie la muntele Atos.

Cu consimțimentul călugărilor de acolo, el opri capul și o mână din corpul omului sânt, pe cari le depuse cu religiozitate în noua catedrală de la Curtea de Argeș.

Négoe, simțindu-se aproape de termenul vieții, a chemat înaintea sa pe Metropolitul și boerii țării și le-a recomandat ca, după mărtea sa, să recunoască ca domn al țării pe fiul său Teodosie. Dar acest fiitor domn al țării, aflându-se numai în etate de 7 ani, Négoe i-a dat ca tutore pe tratele sale Preda, care să guverneze țera în locul minorului în cursul de 7 ani.

Dupe încetarea din viață (1521), Négoe fu îngropat cu mare pompă în catedrala sa de la Curtea de Argeș.

CAP. XV

Teodosie Bassarab. Radu VII Călugărulū. Radu VIII de la Afumați. Mehmet-Bey. 1521—1522.

Teodosie detronatū de boeriū de la Buzeu. Radu VII Călugărulū detronatū de Mehmet-Beg. Boeriū alegū domnū pe Radu VIII de la Afumniți. Bătăliile lui Radu cu Mehmet-Beg. Mehmet-Beg domnū alū Munteniei. Țera declarată pašalicū. Mehmet-Beg învinsū, fuge peste Dunăre. Radu domnū alū Munteniei.

Dupe mórtea lui Négoe Bassarab, Țera cădu în prada unei anarhii complete. In cursū de aprópe doi ani, puterea publică s'a apucatū mai antiū de Teodosie, fiulū lui Négoe-Vodă Bassarab, sub tutela unchiului seū Preda. Dupe elū a venitū Radu VII Călugărulū. In fine ea s'a deținutū când de Mehmet-Beg, pașa de la Nicopole, când de Radu VIII de la Afumați.

D'abia se acoperise mormintulū piosului Domnū Négoe Bassarab, și memoria sa, voința sa, fură călcate în picióre. Pasiunile partidelorū politice pe cari Négoe credea că le stinsese, dar cari erau numai amorțite sub înțelépta sa guvernare, se deșteptă ca să arunce Țera din nuou în anarhie și în resbelū civilū.

Boeriū din județulū Buzeu, ne voindū să recunóscă și să respecte domnia în persóna lui

Teodosie, proclamă Domnă pe unu Radu VII Călugărulă. Acestă Radu, în fruntea unei ôste de fratu-ciđi, merge la Tirgovește asupra lui Preda, îlă învinge și îlă ucide.

Mehmet-Bey, pașa de la Nicopole, care se nutrea de multă cu dorința de a pune mâna pe Țără, intră cu armie turcască în Muntenia, sub cuvântă de a protege și a face să se respecte drepturile la tronă ale minorului Teodosie și de a restabili ordinea publică. Elă înaintesă până la Tirgovește. Aci, ajutată și de boerii cară țineaă cu Teodosie, elă bate și prinde pe Radu VII Călugărulă, pe care apoi îlă trimite la Nicopole, unde apoi și-a perdută și viața. Dupe acesta, Mehmet-Bey, arde și pradă cumplită Buzeulă, care fusese căminulă insurecțiunei, și nimicește cu totulă pe insurgenți.

Mehmet-Bey, stăpînă pe situațiune, cãta acum să așede pe Teodosie în scaunulă tatălui seă. Dar, condusă cu totulă de altă cugetă, elă pune mâna pe acestă nefericită principe, îlă trimite mai ântiulă la Nicopole împreună cu mumă-sa, cu tótă averea tatălui seă și cu 32 tunură ale Țerii, și apoi la Constantinopole.

Triumfătoră pe deplină, Mehmet-Bey, cugeta cum să pue mâna pe Domnia țerii. Întorcându-se la Tirgovește, dupe ce a stinsă cuibulă insurecțiunei din Buzeulă, elă a declarată și a organizată Țera ca ună Pașalică turcescă. În fie-care județă, în fie-care orașă, tîrgă și comună rurală a pusă

câte unu funcționarü turcescū, care să administrese și să judece poporulü românü.

In urma acestora, Mehemet-Bey, a scrisü Sultanului despre tôte cele ce făcuse și a cerutü pentru sine investitura, spre a domni in Țërä ca unü pașe turcū. Elü mai scrisë Sultanului că și poporulü este mulțumitü cu dënsulü și că ilü cere ca domnū, mai cu sëmă că era românü de origină.

In urma tuturilor acestora, Mehmet-Beg, până să-i vie respunsü de la Sultanulü, se duse la Nicopole, unde ilü reclamaü afacerile de acolo. In capulü țërii, ca s'o administrese in numele seü; elü puse pe unü Cedicu Comisulü, dupe cum ne spune Engel. Acesta, dându-și titlu de Domnū alü țërii, o guvernă in numele lui Mehmet-Beg.

Țërä, împărțită in partide, era sfișiată in modulü celü mai neumanü. O parte din boeri se dedese in partea lui Mehmet-Bey și se făcuse părtași la tôte nelegiuirile sale. Bande de turci și de romani cutreeraü țërä, spărgëndü case, jefuindü biserici, prädändü și ucigändü fără pietate.

In astü-felü de deplorabilă situație, țërä se părea perdută cu desävırșire. Ea nu mai aștepta nimicü de la fiile ei, cari o trădase și o sfișia in unire cu păgäniü. Când ajunserä la Constantino-pole știrile date de Mehmet-Bey și cererile sale, se întëmplase să mörä aci și minorele Teodosie, legitimulü domnū alü Țërii. Acum consumarea

peirei totale a Țării se părea că nu mai întem-pină nici unū obstacolū.

Dar ochiulū Provedinței care veghia necontentitū asupra strănepoților Romanilorū, a deșteptatū în inima Romanilorū celorū ne-conrupti virtuțile cele sacre ale patriotismului și a trasū Țera dupe panta precipițiului peirei în care era gata a se prāvāli. Unū omū providențialū este totū-de-una de ajuunsū ca să salve o țērā de la peire, și acelū omū, acelū salvatorū alū Romāniei, a fostū Radu VIII de la Afumați.

În acea epocā de turburare, se afla la Constantinopole, ca agentū alū Țării, Stoica Logofātulū. Acestū zelosū patriotū, informāndu-se că Pōrta aprobase cererea lui Mehmet-Beg și că îi trimisese insemnele domniei, pe de o parte a protestatū la Pōrtā pentru acēstā violare a drepturilorū Țării, iar pe de alta a informatū îndatā, prin ștafetā, pe boerii țării despre pericolulū în care căduse Țera. Elū i-a congiuratū să se unēscā îndatā cu toții, să alēgā Domnū pe Radu de la Afumați, ginerile lui Négoe Bassarab și să opue Turcilorū o rezistență disperatā.

Boerii, în fața unui pericolū atâtū de eminentū, care aducea cu sine peirea Țării, se deșteptā din amēțela fatalā în care îi aruncase urile și pasiunile politice. Uniți prin āvisulū și consiliulū lui Stoica Logofātulū, ei se adunā, se înfrățescū cu cu toții, proclamā Domnū pe Radu de la Afu-

mași și jură să lupte până la unul în contra dușmanului lor și al Țării.

În urma acestei fapte naționale și patriotice, boerii, ca se țină pe tărâmul legal și să nu întărite mai mult pe Sultanul în contra lor, trimiseră o deputație la Soliman I, ca să-i facă cunoscută că Țera a ales Domn pe Radu VIII de la Afumași, și să-i ceară recunoșterea. Acesta era totu-de-o dată și o desmintire la cele ce Mehmet-Bey scrisese Sultanului, că Țera îl ceruse pe dânsul ca Domn.

Ce fel de răspuns a dat Soleiman solilor români nu se știe. Din faptul însă că Sultanul a trimis lui Mehmet-Bey insemnele domniei, se poate înțelege lămurit că el nu voia să scape ocasiunea favorabilă ce i se presenta, de a alipi Țera-Românească ca provincie turcească la vastul său imperiu.

Radu era un bărbat curajos și energic. Prin vitejia brațului său și prin agerimea minții sale, el știe să se ridice la înălțimea pericolului ce amenința existența întregă a țării și să se facă demn de încrederea boerii și Țera pusese într'ânsul. Mai întâi Radu alungă din țară pe toți funcționarii turci instituiți de Mehmet-Bey, și restabilește organizația de mai înainte a Țării. Dupe aceea, fără a pierde un minut, el adună o oște cât se poate de numeroasă, o organizează și o instrui, pentru a fi în stare să ție pept păgânilor.

Între acestea, Mehmet-Bey, care priimise de la Pórtă insemnele domniei, intră în Țéră cu o numerosă armie turcésă pentru a-și stabili stăpânirea asupra ei. Radu, animatú de unú curagiú eroicú, îi ese înainte. O luptă invierșunată se încinge la Glubanî între cele doă armii dușmane. Din acéstă mare luptă, Radu, ese victoriosú. Mehmet-Bey este pusú pe gónă cu rămășițele armiei sale.

Dar turculú, persistându în scopulú ce urmărea, revine cu o óste și mai numerosă. Radu îi ese iar înainte. Armiiile dușmane se întilnescú la Clejanî, unde se dá o bătălie din cele mai sângeróse. Radu ese triumfătorú și din acéstă a doă luptă; armia turcésă este sfărâmată cu desăvêrșire și Mehmet-Bey abia își află scăparea prin fugă, trecéndú preste Dunăre.

Turbarea lui Mehmet-Bey nu mai cunóște margini. În perderile sale resbelnice elú vedea nu numai nimicirea visului și a speranțelorú cu care se nutrea de atáta timpú, dar se descredita totúde-o dată cu totulú și la Pórtă. Stimulatú de o ambițiune și resbunare fără séménú, elú se prepară pentru o a treia luptă. Adunându o armie fórte puternică, elú trece din nouú Dunărea în Muntenia, hotăritú de astă dată de a învinge saú de a peri.

Forțele Románilorú erau deja slábite prin luptele de mai 'nainte. De la regele Ungariei nu avéú să aștepte nimicú, căci Ungaria, aflân-

du-se în resbelu cu Soleiman, nu putea să-l dea nici unu ajutoru. Reduși la propriile loru forțe, Români se preparară câtu putură ca să înfrunte și de astă dată furtuna și mai îngrozitoare ce pornise asupra loru. Radu, animatū ca totū-de-una de unu coragiū ardătorū, înaintesă fără témă intru întempinarea dușmanului seū și al țerii.

Bătălia ce urma să se dea între turci și Români, avea să decidă despre sórta Munteniei. De astă dată Mehmet-Bey, saū căta să fie alungatū pentru totū-de-una pe Dunăre, saū avea să se sue pe tronulū celū creștinū al Țerii, învinsă și umilită.

Sórta armelorū, până acumū favorabilă Românilorū, se schimbă. Turciū, în nnmēru fórte mare, invinseră pe români în astă a treia luptă. Radu se vēdu nevoitū a se trage în Transilvania, împreună cu cea mai mare parte din boeriū seī.

Mehmet-Bey, triumfătorū, intră în Tirgovește și se aședă pe tronulū domnilorū români. Convinsū că de astă dată elū are să remăe aci pentru totū-de-una domnū desăvirșitū, declară Țera pašalicū turcescū. Elū reinființeză organisarea ei dupe sistemulū turcescū, puindū în fie-care satū, tirgū și orașū câte unū judecătorū și câte unū comandantū turcū. Dupe aceea, elū se duse la Nicopole pentru alte afaceri.

În timpulū pe cândū Mehmet-Bey transforma Țera în pašalicū turcescū, Radu VIII și boeriū seī, lucraū cu mare activitate și energie în Tran-

silvania de unde voia să intre în țară, să gonească pe Turci și să-i dea libertatea ce i se răpise.

Ión Zapolia, voevodul Transilvaniei, interesându-se de sorta lui Radu și a țării sale, îi dă ore-care ajutor de arme cu care pătrunde în țară. Românii, cari începuseră a simți jugul administrației turcești, alergă cu grămada sub stindardul vitezului lor domn și sunt decise a muri până la unul pentru liberarea patriei lor.

Radu VIII, în fruntea unei armii destul de numeroasă, înainteză în launtrul țării, avându în suflet convicțiunea victoriei. Mai înainte de a da peptu cu păgânul, el trimite în toate direcțiunile cete de călăreți cari prind și ucid pe mai toți funcționarii turci.

Mehmet-Beg, aflându despre cele ce se petreceau în țară, alergă iute din Nicopole, spre a se pune în fruntea oștei sale. Amândouă armatele dușmane se întâlnesc la Grumați. Aci se dă o bătălie din cele mai sângeroase. Luptău păgânii cu inversunare, căci simțeau că le scapă prada din mână; luptău Românii, aprinși de focul sacru al patriotismului, ca să smulgă din ghiara păgânului moșia părintească, să dea mamei lor viața și libertatea politică. În fine, dupe o luptă tenace care a ținut de dimineța până séra, Românii se încoronară cu laurii victoriei. Armia turcească este zdrobită cu desăvârșire. Mehmet-Beg abia își scapă viața, fugind preste Dunăre.

Triumfulū și bucuria Românilorū este mare; dar din nefericire elū nu este de o lungă durată. Mehmet-Beg, plinū de turbare pentru o pierdere atâtū de neașteptată, care îlū făcea să pērdă unū tronū atâtū de strălucitū, recurge la mișlōce extreme, pentru a-și forma o nuaă ōste cu care să recucerēscă Muntenia. Radu, din partea sa, nu avea resursele dușmanului său rivalū; elū nu avea de unde să-și improspăteze și să-și mărească ōstea. Tōtă speranța lui era numai în curagiulū și devotamentulū ostașilorū sei.

Mehmet-Beg, în fruntea puternicei sale ōste, intră din nuaū în țēră și înaintēsă cu un pasū triumfătorū spre Tîrgovește. Radu, care nu era învățatū a aștepta pe dușmanū ca să vie la dēnsulū, îi eși înainte. Astā a cincea bătălie a lui Radu în contra Turcilorū fu fatală pentru dēnsulū. Ostea lui Radu, multū mai mică de câtū a Turcilorū și obosită de atâtea lupte inegale, este învinsă. Radu, însoțitū de câți putură să-lū urmese, trecu iar în Transilvania.

Principele Transilvaniei fu tare atinsū de sōrta lui Radu și a țērīi sale care căduse iar în mânele Turcilorū. Pe de altă parte, cugetândū și la pericolulū de care însăși Transilvania și Ungaria erau amenințate, avēndū pe Turci lângă hotarele lorū, scrise îndată regelui Ludovic II, recomandāndū-ī pe Radu VIII pentru vitejia lui. Elū îi spune câtū ar fi de interesulū regatului său dacā ar avea Tēra-Romānescă liberă de Turci

și pe vitézulū ei Domnū Radu, atrasū în par-tida și sub influența sa.

Dar regele Ludovicū, ne fiindū în acelu timpū în poziție de a da lui Radu ajutorū de arme, se mărgini a-ī dărui satele Alvinții și Vulperu din Transilvania. La rândulū său, Radu, dărui lui Zapolia o cetate în Țera-Romănescă. Dar Țera nu câștiga nimicū din onorurile ce se făceaū lui Radu.

Ión Zapolia, pentru stima și afecțiunea ce avea pentru Radu, se decise, fără știrea regelui Un-gariei, a întreprinde o expedițiune în contra lui Mehmet-Bey. În fruntea unei armii de 30,000 ómenī și însoțitū de Radu VIII cu boerii săi, intră în Țera-Romănescă ca să-lū restabiléscă pe tronū. Mehmet-Bey, înfricoșatū de acéstă mare întreprindere a lui Zapolia, și disperândū de a se mai putea menține în țéră prin forța arme-lorū, se ridică cu tótă óstea sa, cu toți impie-gații săi civili și militari și trece preste Dunăre, fără să dea măcar ochi cu inamiculū. Elū abandonă țera cu desăvêrșire.

Cu modulū acesta, Radu VIII, se restabilește pe tronū; Țera își recăștigă libertatea și reintră în tóte drepturile ei de mai 'nainte. Zapolia, în-cărcatū de daruri din partea lui Radu, se întórcé în Transilvania veselū și mulțumitū că a dobân-ditū amicia și recunoștința unui domnū atâtū de vitézū ca Radu VIII de la Afumați.

Acum Țera, liberată cu desăvêrșire de orī-ce

ocupațiune turcescă, intrase în starea ei normală. Avându în capulū ei unū Domnū vitězū și devotatū binelui publicū; scutită de orī-ce spiritū de partidă care o sfășiasse până aci, Țēra intră într'o fasă nouă. Ea se prepara a-și vindeca ranele cele adinci de care era coprinsă.

Dar cine putea garanta că Mehmet-Beg, dupe unū timpū ore-care, preparatū mai bine de luptă, nu va veni să turbure iară pacea de care se bucura? Cine putea afirma că leulū, celū selbategū, Soleiman I, dușmanulū celū ne împăcatū alū creștinilorū, nu va veni într'o ȝi în țēră ca să facă aceea ce nu putuse efectua Mehmet-Beg? De la Ungaria și Transilvania speranța de ajutorū era fōrte slabă și incertă. Ș'apoi Radu și boeriī, știaū câtū de scumpū ar costa pe Țēră ajutorulū și protecțiunea maghiară.

În astū-felū de critică și gingașe situație Radu și boeriī, convócă adunarea generală a țēriī, pentru a se lua o mēsură radicală, care să asigure pe viitorū pacea și drepturile țēriī.

În urma unorū lungi desbateri; în urma unei mature cumpăniri a circumstanțelorū și a situației în care se afla statulū românū în acea epocă, se află cu cale ca Țēră să facă unū actū de supunere către Inalta Pōrtă, pe baza tractatelorū de mai 'nainte. Pentru esecutarea acestei decisiuni, adunarea însărcină chiar pe Radu să mērgă la Constantinopole, în persōnă, și să cēră de la

Sultanul să fie recunoscut ca Domn ales de Țără.

Resoluțiunea era matură și înțeleptă; dar executarea ei era foarte dificilă și periculoasă pentru Radu. Se știa cu câtă facilitate și puțin scrupul, pe atunci, Sultanii trunchiau capetele ghiaurilor. Cine putea să asigure pe Radu că mergând înaintea Sultanului, acesta nu-l va trata ca pe un ghiaur rebel și-l va pedepsi cu mărta? Cu toate acestea, Radu, devotat cu totul binelui comun, nu esită de a pune și de astă dată capul său ofrandă pe altarul Patriei. Animat de o sublimă abnegare de sine însuși, el plecă la Constantinopole, ca să îndeplinească mandatul cu care îl însărcinase Țăra.

Presentându-se înaintea mărețului Padișah, Radu îi espune cu multă demnitate toate păsurile Țării. El se plânse de arbitrarele și desastrosele năvăliri făcute de Mehmet-Beg; încredință pe Sultanul că dânsul îl înșelase când îi scrisese că țăra îl voește ca Domn. El îl făcu să pricépa că Mehmet-Beg lucrase pentru a-și satisface ambițiunea sa personală; iar nu pentru interesul Imperiului. În fine el demonștră Sultanului că Țăra nu se sculase cu armele în contra sa; ci că ea se aflase în nevoie numai de a se apăra în contra unui usurpator care alina și răcea inima Românilor de către înaltul protector. Radu conchise în fine că Țăra alegându-l Domn, l'a trimis să cêră înalta lui con-

firmare. Ea l'a autorisatŭ totŭ-de-o dată să re-
inoiască cu Înalta Pörtă tractatele de mai 'nainte.

Menținerea demnă și modestă totŭ-de-o dată
ce Radu VIII a avutŭ înaintea Sultanului; espu-
nerea clară și elocintă a plângerilorŭ și dorințe-
lorŭ Tērii; respectulŭ și admirarea ce Radu in-
spirase mai de 'nainte Sultanului prin vitejia și
patriotismulŭ seŭ, îi impuseră să-i respecte viața.
Sultanulŭ se convinse că Mehmet-Beg era unŭ
ambițiosŭ impostorŭ, care semănase dușmănia și
ura între dēnsulŭ și Romāni. De aceea elŭ se
decise a respecta drepturile politice și sociale ale
Romānilorŭ.

Ca să impace lucrurile cu desăvērșire, Solei-
man ar fi trebuitŭ să întărească pe Radu VIII ca
Domnŭ și să-lŭ trimetă în Tēră. Dar, fie că mai
conserva în inima lui o schintee de resbunare în
contra lui Radu, fie că se temea de vitejia și cre-
dința lui, Sultanulŭ, respectându-i viața, îlŭ aruncă
în închisóre. Pentru ca să impece lucrurile în
Tēră, Soleiman trimise acolo, ca Domnŭ, pe unŭ
boerŭ, Ladislav VIII, care trăia de multŭ la Con-
stantinopole.

Astŭ-felŭ Tēra, dacă nu-și putu vedea realizate
pe deplinŭ dorințele sale, avu fericirea de a-și
vedea respectate pe deplinŭ drepturile ei politice
și scăpă de temerea de a mai fi supărată de in-
vasiunile lui Mehmet-Beg.

CAP. XVI

Vladislav VIII, 1522—1523.

Vladislav VIII, trimisü Domnü in Țeră din voința Sultanului, nu putea să fie bine vădütü de Români, mai cu sémă că elü fuse unulü din acei ce intrigaseră la Pörtă ca să li se refuze recunóșterea vitézului și veneratului lorü Domnü, Radu VIII de la Afumați.

Cu tóte astea fiind-că prin numirea lui Vladislav VIII, Țera scăpa de pretențiunile lui Mehmet-Beg și-și redobănda pacea de care avea mare nevoie, se deciseră a-lü primi fără nici o împotrivire, așteptându de la cursulü evenimentelorü o sórtă mai bună.

Starea de lucruri ce se crease Munteniei prin punerea pe tronü a lui Vladislav VIII, nu fu de o lungă durată. Arogantü și violentü, ca tóte slugile care se rézema pe protecțiunea unui stăpänü puternicü, Vladislav VIII a insultatü într'o solemnitate pe Pirvu Banulü Craiovei.

Pe cândü Pirvu venise să se închine lui Vladislav cu óstea Olteniei, acesta ilü batjocori, scóțendu-lü din bănie, pe care voia s'o dea unui favoritü al seü, și făcendu-lü Postelnicü. Pirvu, fiindü unü omü cu multă influență mai cu sémă in Oltenia, s'a sculatü cu armele asupra lui Vla-

dislav VIII, l'a învinsă și l'a contrînsă să fugă la Constantinopole.

Dupe ce Vladislav a fugitū din țeră, s'a alesū Domnū, Banulū Pirvu, care a și cerutū de la Pórtă insemnele domniei. Soleiman II, dupe cum ne spune Bocignoli, ne manifestândū nici o nemulțumire pentru cutezanța lui Pirvu, și prefăcēdu-se că acceptă cererea ce i se făcuse, trimise unū Capugiū, însoțitū de 300 călări, să ducă lui Pirvu insemnele Domniei.

Pirvu, ne avēndū nici unū prepusū despre perfidia păgānului, primește pe acestū înaltū demnitarū al Porții, cu onorurile cele mai distinse. Trimisulū Sultanului, asiguratū deja prin strălucita priimire ce i se făcuse, că nimeni nu cunoștea aci misiunea secretă cu care era însărcinatū de Sultanulū, se prepară acumū pentru a esecuta ordinulū Padișahului.

In miđloculū unei adunări solemne de boeri și de poporū, Capugiulū Porții procede la investirea noului alesū. Dar venindū momentulū să-i pue în mână buzduganulū, semnulū puterii, elū începe a-lū lovi cu dēnsulū in capū, până ce ilū ucide.

La cea d'antēiū lovitură cu buzduganulū a Capugiului, cei 300 călăreți, cari asistaū la solemnitatea investiturei, se repedū ca niște fére sēlbaticice asupra boerilorū și facū unū măcelū oribilū.

Dupe săvērșirea acestui actū de o lașe barbarie, esecutată din ordinulū Sultanului, Capugiulū

însoțit de călăreții săi s'aŭ dus în cetatea Sânt George, de lângă Giurgiu.

Sultanul își potolise acum setea resbunării în contra unui rebel al voinței sale. Ca să potolască spiritele cele agitate ale Românilor și ca să pue o dată pacea în Țără, Soleiman II, dupe cum spune Engel, a scos din temniță pe vitézul Radu VIII de la Afumați, l'a recunoscut Domn și l'a trimis în Țără cu toate onorurile rangului său (1523).

CAP. XVII

Radu VIII de la Afumați, a doa domnie. 1523—1529.

Boerii conspiră în contra lui Radu VIII și-lu asasină.

Radu VIII de la Afumați, venind pentru a doa oră în Țără ca Domn, aduse cu dânsul pacea și liniștea. Dupe o frământare de aprópe trei ani, în care sormanul popor românu fu sfișiat atâtu prin resbelul civilu cât și prin năvălirile din afară ale turcilor, Țăra întrégă avea mare nevoe de repaos. Starea lucrurilor din lăuntru și din afară pare că era în acord cu dorința Românilor.

În cursu de aprópe trei ani, Țăra fu liniștită în lăuntru și nu avu a se teme de nici un pericol din afară. În acestu spațiu de timp, Radu se ocupă cu imbunătățirile din lăuntru. Împinsu

de unŭ simțimentŭ piosŭ, elŭ a săvērșitŭ opera mārēță a socrului sēŭ Nēgoe-Vodă Bassarab, puindŭ să se zugrāvēscă frumōsa monastire de la curtea de Argeșŭ ¹⁾

Pacea de care Tēra se bucura de mai mulți ani, de la suirea lui Radu VIII pe tronŭ, fu mai āntiŭ turburată unŭ momentŭ de către Ștefan domnulŭ Moldovei. Mai tērđiŭ ea fu eminentemente amenințată de spiritulŭ celŭ resboinicŭ al lui So-leiman II.

Acestŭ Sultanŭ vitēzŭ și întreprindētorŭ, ne mulțumitŭ cu limitele vastului sēŭ Imperiŭ, formă giganticulŭ proectŭ de a supune Europa întregă sub sceptrulŭ Semi-lunei. Pentru realizarea unui asemenea vastŭ proiectŭ, elŭ trebuia să începă cu Ungaria. Dupe cucerirea Ungariei, făcēndŭ o haltă la Viena, să trecă în Germania, de unde să dispue apoi de sōrta Europei întregi.

În acestŭ scopŭ vitēzulŭ Sultanŭ, în iarna anului 1526, a și începutŭ să facă pregătirile cele mai mari de resbelŭ, în contra Ungariei.

Junele rege alŭ Ungariei Ludovic II, priimi informații din tōte părțile despre mișcările Turcilor în contra lui. Insuși Radu VIII, luāndŭ cunoștința de la ómenii sei, cari dusesese tributulŭ Tērii la Constantinopole despre pregătirile cele mari ce Turcii făceau în contra Ungariei, înștiință pe Ludovic II, ca să-și ia măsurile necesari.

1) Anonimulŭ.

Intre acestea, Ștefan VI, Domnul Moldovei, nepăsătoru de pericolul ce amenința tótă creștinătatea, s'a sculatü cu resbelü asupra Munteniei, fără nici o causă legitimă. Dupe cum spune Miron, elü a înaintatü cu óstea sa până la Tirgșorü. Radu, ne fiindü pregătitü de óste, a evitatü de a intra în luptă cu Ștefan, ci a cătatü a face pace cu densusü.

O mare frică intrase în inima lui Ludovic II pentru pericolulü gravü de care Ungaria era amenințată din partea Turcilorü. Pentru a-și mări miđlócele de apărare, elü cugetă a atrage în alianța sa și pe Radu VIII de la Afumați. Elü își formase unü planü prin care să paralizeze acțiunea puterilorü turcești în Ungaria și să siléscă pe Soleiman a se întórce înapoi.

Planulü seü era ca, pe când Soleiman va începe operațiunile sale resboinice în Ungaria și pe când densusü îi va ținea peptü cu tóte forțele Ungariei, Ion Zapolia, în unire cu Radu de la Afumați, să facă o diversiune, lovindü armia turcéscă pe la spate.

Regele Ludovic II, dupe cum spune Ișvanfi, a și făcutü lui Radu VIII propunerea de alianță în acestü sensü. Domnulü Munteniei, deși datora tronulü seü lui Soleiman II, era fórte dispusü a se uni cu regele Ungariei. Cuvéntulü seü era că elü vedea pe de o parte în jocü sórta creștinătăței; iar pe de alta, de la triumfulü Ungariei

în contra Turcilorŭ, avea sã aștepte independința absolută a Țerii, care era visulŭ seŭ de aurŭ.

Dar circumstanțe independinte de voința lui, veniră sã se opue dorințelorŭ sale. Sultanulŭ Soleiman II, informatŭ, se vede, despre tratările ce se făceau între Radu cu regele Ungariei, a cerutŭ de la Radu, pentru garantarea credinței sale, sã-î trimetă la Constantinopole, ca ostatice, pe fiulŭ seŭ Vlad. Radu, vędendŭ starea de slăbiciune a Ungariei și temędu-se de puterea cea formidabilă a Turcilorŭ, nu a cutezatŭ sã dea lui Soleiman causă de bănuială, și a trãmisŭ pe fiulŭ seŭ Vlad la Constantinopole.

Între acestea, superbulŭ și vitęzulŭ Soleiman II, pãșea spre îndeplinirea planului seŭ celŭ giganticŭ. În fruntea unei armate, dupe Reva și Camerariŭ, de 200,000 ; dupe Broderit, de 300 mii ómeni, intră în Ungaria și înaintesă pană la Mohaciŭ.¹⁾ Ludovic II avea cu sine numai 26,000 luptători, dupe cum spune totŭ Broderi, Episcopulŭ Bașului de pe vremea aceea, căci Paulŭ Tamori, Arhiepiscopulŭ Kolocei, n'a lãsatŭ pe rege, dupe cum spune Sigler, sã aștepte și pe Ión Zapolia cu Ardeleni și alte ajutóre.

Regele Ludovic II, silitŭ de trufia maghiarilorŭ, carŭ voiaŭ sã aibă singurŭ meritulŭ victoriei, înaintesă înaintea Turcilorŭ. În dioa de 22 Augustŭ 1526, pe câmpia de la Mohaciŭ, se dete cea

1) Orașŭ lângă Dunăre, din Comitatulŭ Barania.

memorabilă bătălie, care decise de sôrta Ungariei. Lupta, deși tenace și sângeroasă, nu a durat mai mult de o oră și jumătate.¹⁾ Numerul Turcilor era atât de mare în cât un timp atât de scurt, a fost îndestul ca să nimicească cu totul armia maghiară. Însuși junele rege Ludovic II, care era în etate numai de 20 de ani, a perit în acea bătălie fatală.

În urma acestei victorii strălucite, Turcii se revărsară prin Ungaria ca un potop desastros, prădându, robindu și devastându tot ce le eșia înainte. Ei arseră Buda, capitala regatului, și Pesta. Din fericirea Ungariei, niște evenimente ne prevădute veniră să pue capăt acestui de-sastru înspăimântător. Soleiman, nevoit să alerge în Asia, pentru a năbuși niște rescôle ce luase naștere acolo, suspendă îndeplinirea planului său în Europa, abandonă Ungaria și se duce în Asia.

Pe lângă urmele neșterse ce Turcii lăsaseră în Ungaria, în urma bătăliei de la Mohaci, mai cădură asupra ei și alte noi nefericiri, din cauza rivalităților la tron. Doă partide își disputa tronul nefericitei Ungarii. Una și cea mai mare, a ales rege al Ungariei pe Ión Zapolia, voevodul Transilvaniei, pe care l'a și încoronat în Alba-Regală la 11 Noembrie 1526.²⁾ Cea de

1) Broderit și Nicolae Olahul

2) Belten și Nicolae Olahul.

a doa partidă, a alesu rege pe Ferdinand I, Archiducele Austriei, care era și frate cu Carol V, imperatoarele Germaniei.

Intre acești doi rivali se încinse niște lupte crâncene cari sfișiară Ungaria mai multu de câtu resbelulu cu Turcii. Aceste discordii intestine determinară pe Soleiman să intre iar în Ungaria. Ele avură triste consecințe și pentru Muntenia.

Mai înainte de bătălia de la Mohaciū, am vedutu că Ștefan VI, Domnulu Moldovei, se sculase cu resbelu asupra lui Radu VIII și că această pornire se înlăturase prin bună înțelegere sau prin arme. Dar dupe bătălia de la Mohaciū și dupe mórtea lui Ștefan VI, iar luă naștere ura dintre cele doa țeri române.

Petru Rareșu, profitându de starea anormală și turburată în care se afla Ungaria, cugetă ca prin intrigi, să ajungă a pune mâna și pe tronulu Munteniei. Dându-se de partida lui Ferdinand I, elu piri pe Radu VIII că a datu lui Ión Zapolia, în contra sa, unu ajutoru armatü de 12,000 ómenii, pe care însă i-a bătutu elu și i-a întorsü de la destinația lorü.

Radu, aflându de intriga ce se țesuse în contra sa, trimise și elu soli la Ferdinand I cari ilü încredințară că elu n'a datu lui Zapolia nici unü felü de ajutorü, nici de óste, nici de bani.

Dar până în fine, ambițiunea ce captivase cu totulü sufletulu lui Ión Zapolia, veni să dea lucrurilorü o altă fasă. Pentru a triumfa în contra

lui Ferdinand și pentru a se stabili ca rege alū Ungariei, Ión Zapolia, se aliază cu Turcii. Soleiman, măgulitū de propunerea ce i se face de a-i da ajutorū armatū în contra lui Ferdinand I, o priimește și ordonă lui Ibraim Pașa ca, prin înțelegere cu Albert Laski, solulū lui Zapolia, să tragă planulū acestei expedițiunii.

Ibraim pașa, avizându la mișlóccele armate cu care să se facă acéstă expediție, propune ca, împreună cu armia turcésă să mérgă cu oștile lorū, atătū Radu VIII domnulū Munteniei, câtū și Petru Rareșū alū Moldovei.

Laski, cu tótă ura ce avea în contra Domnului românū, obiectă că, dupe tractate, acești Domni, fiindū numai tributarī ai Porții, iar nu supuși, ei nu potū fi obligați să iasă preste hotare, mai cu sémă daca însuși Sultanulū nu va merge la resbelū și nu va comanda trupele în persónă.

Pentru a-i îndupleca însă la acestu sacrificiū, dișe Laski, ar trebui ca Sultanulū să le erte tributulū ; iar lui Radu VIII să-i înapoiese pe fiulū seū Vlad, ce era ostatice la Constantinopole.

Ibraim respunse că elū nu se teme de refusulū Domnilorū romāni. Pană ce Ungaria, dișe elū, era unū statū puternicū, Domniī romāni puteau să vorbésă despre tractate, căci ei pană aci au statū cumpănă între Ungaria și Imperiulū Otoman. Când una din aceste puteri voia să-i asuprésă, ei alergau la protecțiunea celei-l'alte la

care afla ajutorŭ și vice-versa. Acum însă acea cumpănă nu mai există, și ei cată să se supue voinței Sultanului. Cu toate acestea, elŭ promise că va mijloci la Sultanulŭ ca să se inapoiese luŭ Radu pe fiulŭ seŭ Vlad.

În urma acestora, o armie turcescă formidabilă intră în Ungaria (1528); ea înaintesă până la Viena, pe care o și asediasă mai multŭ timpŭ. Dar ne putendŭ a o coprinde, se întorçe la Buda, unde restatornicește pe Ión Zapolia pe tronulŭ Ungariei, dupe care se întorçe la Constantinopole.

Dupe mijlocirea luŭ Ibrahim-Pașa, Vlad a fostŭ inapoiatŭ tatălui seŭ Radu. Domniŭ Românŭ, Radu VIII și Petru Rareșŭ, n'aŭ mersŭ în persónă la resbelulŭ acela; dar ei aŭ fostŭ nevoiți să trimiță ajutorŭ de trupe și să lase armiei turcesti trecerea liberă prin statele lorŭ.

Dupe ce trecu și acestă furtună care turburase pacea Țerii-Românești, Radu, spera o stare mai pacinică și mai liniștită, atâtŭ pentru elŭ, câtŭ și pentru țera luŭ. Dar pasiunile criminale ale unorŭ ambițioși, veniră să arunce Țera din noŭ în convulsiunile anarhieŭ.

Vladislav VIII, care fusese detronatŭ de Pirvu Banulŭ Craiovei, se afla la Constantinopole. De la căderea sa, elŭ nu încetase de a lucra ca să-și redobândescă tronulŭ perdutŭ. Pentru a-și ajunge scopulŭ, elŭ formă în contra luŭ Radu VIII o conspirație, în capulŭ căria se aflau doi boeri, Négoe Vorniculŭ și Drăgan Postelniculŭ.

Radu VIII, descoperi această conspirație tocmai în ajunul de a isbucni. Surprinsu astu-felū, și ne fiindu preparatū de a se lupta în contra conjuraților, cari erau fôrte numeroși și bine organizați, se decise să fugă împreună cu fiulū seū Vlad în Oltenia la Banulū Craiovei.

Conspiratorii, prindendū de veste, se luară cu mare iuțelă dupe dênșii. Radu și Vlad fură ajunși dupe urmă tocmai la Rimnicu-Vilci, unde căutară azilū în biserica S-tu Gheorghe de lingă orașū. Ei sperau celū puținū că conjurații nu vărū insulta altarulū cu uciderea lorū.

Dar capiī conjuraților, ne mai avendū nimicū sacru în inima lorū, nu esitară de a viola templulū lui Dumneđeū. Inspirați de geniulū reului, ei năvăliră în templu, uciseră fără pietate atâtū pe Radu câtū și pe Vlad, stropindū astu-felū altarulū cu sângele lorū celū inocentū.

Astu-felū peri acelu Domnū care, prin vitejia brațului seū, prin patriotismulū și devotamentulū seū celū esemplarū, scăpase Țera de la o peire certă, îi dedese viața politică și libertatea.

CAP. XVIII.

Moise I, a domnitū unū anū și șese luni, între 1529—1530.

Deși Vladislav VIII, prin conspirația ce urzise în Țeră, isbutise a ucide pe Radu de la Afumați. Deși tronulū țerii, prin această trădare devenise

vacantŭ, totuși elŭ nu se putea bucura de fructele intrigilorŭ sale.

Porța, care voia să profite de orice ocaziune pentru a face unŭ pasŭ totŭ înainte în stabilirea influenței sale în Țera-Românească, nu voi să dea tronulŭ Țerii lui Vladislav VIII. Sultanulŭ Soleiman II știa, de la domnia lui cea d'antiiŭ, că Vladislav VIII era foarte reŭ vędutŭ de Țeră. Desulŭ era pentru Români că li se viola dreptulŭ de alegere; trimițendu-le unŭ Domnŭ numitŭ din propria sa voință; elŭ cređu celŭ puținŭ prudentŭ de a nu le trimite și o persónă în contra căria ei aveau o mare ură. De aceea Soleiman trimise în Țeră ca Domnŭ pe Moise, fiulŭ lui Vladislav VIII. Cu acęsta împăca óre-cum și ne-mulțumirea lui Vladislav VIII.

Numirea lui Moise I ca Domnŭ de către Sultanulŭ, prin violarea dreptuluiŭ de alegere alŭ Țerii, ridică mari ne-mulțumiri între Români Unii din boeri cari luptaseră sub Radu de la Afumați pentru drepturile Țerii, se umplură de mânie pentru procedarea arbitrară a Porții. Alții, ca Négoe Vorniculŭ și Drăgan Postelniculŭ, cari conspirase în contra lui Radu VIII și-lŭ ucisese, erau plini de ne-mulțumire, căci vedeau cădute tóte proiectele lorŭ personale.

Pentru a scăpa dar de unŭ Domnŭ impusŭ de la Porță; ei deciseră să facă și cu Moise ceea ce făcuse cu Radu de la Afumați, și pentru acęsta nu așteptau de câtŭ momentulŭ oportunŭ.

În timpul acela Ungaria se sfișia de resbelul civil din cauza rivalității la tronul dintre Ión Zapolia și Ferdinand I, Arhiducele Austriei. Ión Zapolia fusese pus pe tronul Ungariei prin puterea lui Soleiman II și era protejat de dânsul.

Din cauza acestor circumstanțe, Transilvania era și ea divizată în două partide. Una ținea cu Zapolia, iar cealaltă cu Ferdinand I. Ión Zapolia, voind să pună sub ascultarea sa întregă Transilvania, a rugat pe Soleiman ca să îndemne pe Moise I să-i vie în ajutor. Sultanul nu numai că a satisfăcut cererea lui Zapolia, dar a trimis lui Moise chiar și oște turcască, să intre în Transilvania.

Dupe cum spune Engel, Moise I, în anul 1529 a și năvălit în Ardél cu armie română și turcască. El a incogiat Brașovul, a prădat ținutul de prin prejur și a robit multă lume, ba și chiar din nobili, dupe care s'a întors în Țeră.

În timpul cât Moise a lipsit peste hotare, boerii cari proiectaseră a-l resturna, lucrară cu totă activitatea pentru a-și ajunge scopul. Dar Moise, dupe întorcerea sa în țeră, înțelegând starea spiritelor, decise uciderea tuturilor boerilor ce voiau să-l pérđă.

Pentru a fi mai sigur de reușită, Moise alese ocasiunea cea mai favorabilă pentru efectuarea planului seú, care să nu lase nici un prepus cuiva despre vre-o intenție rea din parte-i.

Cu ocasiunea nunții surorii sale cu Banul Craiovei, Moise I invită la ospăț și pe boerii de cari voia să se scape, iar mai cu sémă pe Négoe și Drăgan, ucigătorii lui Radu VIII de la Afumați. În ziua aceea de 13 Februaré 1530, Moise a și tăiat pe Vorniculú Négoe și pe Preda Postelniculú. În ceea ce privește pe Drăganú și cei l'alți, ei, scăpândú de mórte, aú fugitú la Constantinopole. Aci, ei aú piritú pe Moise la Pórtă, pentru multele sale cruđimí. Sultanulú mulțumitú de a interveni câtú de desú în afacerile interióre ale Munteniei, a și numitú Domnú pe unú Vlad saú Vladislav IX, recomandatú de boeri.

Vlad IX venind în Țéră cu armie turcésă, a și pusú pe gónă din scaunú pe Moise I, la 15 Iulie 1530. Moise, dupe cum spune Sigler, a fugitú în Ardélú, spre a-și scăpa viața. Dar aci a fostú tare amenințatú și jefuitú de Secúí, din cauza relelorú ce făcuse mai înainte în Ardélú, când venise cu armia turcésă de asediase Brașovu. În fine, scăpând din mâinele Secuilorú, s'a dusú la Sibiú.

CAP. XIX

Vlad IX saú Vladislav. 1530—1532.

A domnitú 2 ani și 6 luni, de la 15 Iulie 1530—1532.

Pórtă Otomană, pentru a nu înăspri mai multú spiritulú Románilorú prin violarea dreptulú de a-și alege pe Domnú, incuviință de astă dată ale-

gerea ce boerii țării făcuse în persóna lui Vlad IX, în locul lui Moise I.

Dar abia trecuse o lună de când noul Domn, Vlad IX, se aședase pe tron, și Moise I se încercă să-l restórne.

Dupe fuga sa din Țără, Moise I, se stabilise în Sibiú. Aprinsú ne contenitú de dorința de a-și redobândi tronul, elú aflá aci sprijinatori puternici, pe Nicolae de Gherent, episcopulú Ardélului, pe Ștefan Mailat și pe Kaspar Horvat.

Aceste persóne influente, cari erau de partida lui Ferdinand I, deși Moise, când era Domn alú Munteniei, intrase cu armie turcésca în Transilvania, ca să sprijine partida lui I. Zapolia, totuși se înduplecáră a asculta scuzele lui Moise I. Elú îi incredință că numai prin forța evenimentelorú se dedese în partea lui Zapolia, dar că elú era cu totulú pentru Ferdinand I, și că ar fi gata să lupte pentru susținerea drepturilorú sale.

Acestia dar, voinđu să ajute pe Moise I, aú intratú, la 18 Augutú 1530, cu armie maghiarú în Muntenia. Ei aú pusú mâna pe tronulú Țării, în care aú și instalatú pe protejatulú lorú, Moise I, cáruia i-a și juratú credință în Tirgovește.

Vlad IX, trezindu-se din surprinderea de care fusese coprinsú, a adunatú îndată óste din țără și a venitú asupra lui Moise. O bátalie sângerósă s'a datú la Viișóra, unde aú cádutú Moise și cumnatulú seú Barbu banulú Craiovei. Armia

ungurésă ce venise în sprijinul lui Moise, s'a risipitŭ și s'a întorsŭ înapoi.

Astŭ-felŭ Vlad IX, scăpândŭ de unŭ rivalŭ ambițiosŭ, rămase liniștitŭ pe tronŭ.

Dupe învingerea dușmanului seŭ, Vlad IX, a domnitŭ liniștitŭ pe scaunulŭ Munteniei; dar o întimplare nefericită, despre care istoria nu ne dă nici o lămurire, făcu ca Vlad IX să móră înecatŭ în apa Dîmbovița, lângă satulŭ Popeștii.

CAP. XX.

Vintilă-Vodă, a domnitŭ 2 ani și șese luni, între 1532—1534.
(Dupe Engel.)

Crușimile și mórtea lui Vintilă.

În urma morții lui Vlad IX, tronulŭ rămase vacantŭ. Boerii Țerii, pentru a nu lăsa timpŭ Porții ca să le numescă și să le trimită unŭ Domnŭ de la sine, procedară îndată la alegerea Domnului.

În orașulŭ Slatina trăia unŭ boerŭ a nume Vintilă care, dupe blândețea și caracterulŭ ce arăta, dupe simțimentele sale cele pioase, promițea a fi unŭ Domnŭ bunŭ și dulce pentru supușii seși. Vomŭ vedea îndată câtŭ de amarŭ se înșală lumea când judecă pe ómenii dupe aparințe. Pe acestŭ boerŭ dar Țera îlŭ alese Domnŭ, și se grăbi a-î cere întărirea de la Pórtă.

De când Țera căduse sub suzeranitatea Porții;

iar mai cu sémă de când simțimentul patrio-
tismului degenerase, de când egoismul și ambi-
țiunile personali conrupsese cu totul virtuțile
civice, de când nu se mai iveau eroi, cari să
impue Porții de a se ține în limitele mărginite
ale suzeranității ei, Pórta Otomană abusa foarte
mult de puterea ei materială, în ceea ce pri-
vea țările române.

Ea își permitea foarte desu a viola dreptul
celu mai sacru al Românilor, dreptul de a-și
alege pe Domnul lor, trimițându-le adesea
Domnii alesu de dânsa. Numai ca favóre, Pórta
mai permitea câte o dată Românilor, și acesta
negreșit din cauza circumstanțelor timpului,
să-și alegă pe Domnii. Se vede că astă dată, din
causa turburărilor de care Ungaria și Transil-
vania erau sbuciumate, Pórta cređu prudentu de
a respecta dreptul de alegere al Românilor și
de a le întări pe alesul lor la tron, Vintilă.

Nu trecu mult de la întărirea sa ca Domnii,
și Vintilă-Vodă începu să-și dea pe față instinc-
tele sale cele sălbatece, pe care știuse să le as-
cundă cu atâta ipocrisie în totu timpul d'âna-
intea domniei. Elu ucise o mulțime de boeri, sau
pentru ca să-și satisfacă crușimea inimii sale,
sau pentru ca să le ia averile. Între alții elu o-
mori și pe Dragomir Spătarul, căruia îi luă
moșia Pircovul, din județul Buzău, sub mo-
tivu că a fostu necredinciosu Domniei.

Ca totu omul ipocritu sau bigotu, Vintilă-Vodă,

saŭ pentru ca să calmesse urgia lui Dumnezeu, pentru atâtea vărsări de sânge inocentŭ, saŭ pentru a orbi credința poporului, zidi mai multe biserici; iar mai cu sémă, monastirea Omenedic, numită Vintilă-Vodă, în județul Buzău. Elŭ mai restaură în modŭ radicalŭ și monastirea Kotlumusei, din muntele Atos.

Dupe cum ne spune Ioan Comnenu, Imperatoarele Alecsie Comnenu a fostŭ ziditŭ o dată monastirea Kotlumusei din muntele Atos. Acéstă monastire, mai târziu cãdëndŭ în ruină, s'a restauratŭ în modŭ radicalŭ de către Domniŭ românŭ, Négoe-Vodă Bassarab, Radu-Vodă Bassarab, Mircea-Vodă și Vintilă-Vodă, cari și suntŭ zugrăviți d'a rândulŭ în biserică și se socotescŭ fondatorii acelei biserici.

Nu știu daca aceste fapte pioase vorŭ fi trasŭ asupra lui Vintilă grația Cerului; dar știu că boerii țerii erau coprinși de atâta spaimă, în câtŭ spionau de aproape tóte mișcările tiranului pentru a-și scăpa viața la casŭ de pericolŭ. Ei aflară că Vintilă, în înțelegere cu câți-va boeri credincioși ai lui, decisese mórtea ancă la unŭ numérŭ însemnatŭ dintre boerii Țerii. Ei mai descoperiră că Vintilă hotărâse ca să facă o vînătoare la care chemândŭ să ia parte și victimele sale, să ŭ omóre mai cu securanță.

- Boerii, asupra cărora mórtea ținea deja ridicată cósă sa cea implacabile, se adunŭ, se conciliasă și decidŭ ca să scape o dată Țera de o

fără atătū de nesățioasă de sânge. Invitați dar la vinătorea de cerbi ce Vintilă-Vodă voia să facă pe lêngă apa Jiului, ei se duseră cu toții pentru a esecuta planulū pe care juraseră. Aci, pe când Vintilă-Vodă credea că a pusū mâna pe victimele sale și că n'avea de câtū să dică o vorbă pentru a-ī vedea scăldați in sângele lorū, se pomeneste pe neașteptate incongiuratū de boerii pe care elū voia să-ī pérđă. Ne putendū se mai scape din mânele lorū, elū căđu mortū, precum merita, pe malurile Jiului.

Astū-felū Țera și Boerii scăpară de unū monstru, insetatū de sânge umanū.

CAP. XXI

Radu IX, numitū înainte Paisie. 1534—1535.

Dupe mórtea lui Vintilă-Vodă, Țera fiindū sătulă de conduita cea tirană a Domnilorū aleși până acum din clasa boerilorū, voi să facă o încercare radicală, alegendū Domnū din clasa mai de josū a poporului.

In monastirea Argeșulū era unū călugărū, a nume Paisie, care era egumenulū monastirei. Acestū omū de o conduită esemplară, își făcuse unū nume in țéră, prin caracterulū său celū blandū, prin simțimentele sale cele pióse și prin spiritulū său celū iubitorū de dreptate. Pe acesta dar Țera și boerii puseră ochii ca să-lū înalțe la domnie.

Boerii și notabilii țării, se duseră cu toții la monăstirea de Argeșu, unde locuia cuviosul egumen, și-i declarară scopul venirii lor aci. Modestul călugăr ispitit de vanitatea lucrurilor lumești, nu stătu mult la îndoială pentru a se decide să arunce rasa călugărească ca să îmbrace mantia Domnăscă, să depue în altarul toiagul păstoriei, ca să ia în mână sceptrul Domniei.

Așa dar, cuviosul Paisie, ridicat la tronul Țării prin voința Națiunii, priimi domnia sub numele de Radu IX. Porța Otomană incuviință într'unu mod tacit alegerea Domniei în persoana lui.

Radu IX, abia se suise pe tronul țării, și înțelese cât de scump se plătesc vanitățile acestei lumi. Incongiurat de grijile tronului, amenințat de o mie de pericole din lăuntru și din afară, câtă amărăciune nu simțea în sufletul său și câtă suspina dupe liniștea vieții monacale de care se despărțise. Dar împinsu de vermele ambițiunii pe această nua cale, elu căta să porțe cu coragiū greaoa sarcină cu care se îmbrăcase.

Prima furtună ce se ridică asupra capului lui Radu IX, porni din Transilvania. Dupe cum scrie Filștix, unū Laiotū Bassarab-Vodă ¹⁾ s'a sculatū

1) Dupe părerea lui Engel, acestū Laiotū Bassarab a fostū chiar Vlad IX care a domnitū între anii 1530—1532, inaintea lui Vintilă-Vodă. Elū s'a inecatū în apa Dimbovița tocmai în anulū 1534, dupe ce a fostū invinsū de Radu IX în bătălia de la fontăna Țiganului.

din Ungaria, însoțit de boerii Stroe pribégul, Manole și Mihalcul, și adunându o cătă de haiduci, au năvălit în Muntenia asupra lui Radu. Acesta ne fiindu preparat pentru o lovire neașteptată, dupe o scurtă rezistență a fugit la Nicopole; iar Laiotă Bassarab a pus mâna pe tronul țării.

Dar Radu dobândind ajutoru de la turci, a venit în țără asupra lui Laiotă peste două luni. Intre acești doi rivali s'a datu o bătălie crâncenă la fontăna Țiganului. De astă dată Radu IX a fostu triumfătoru; Laiotă și cu cei-l'alți Boeri au perit în luptă.

Radu IX se credea acum asigurat și liniștit pe tronul țării sale; dar alte evenimente veniră să-l turbure pacea și să-l facă să-și părădă chiar tronul.

Ungaria continua încă în acelă timp de a fi prada resbelului civil, între Ión Zapolia și Ferdinand I. Soleiman II, saū pentru ca să întărescă mai bine pe Ión Zapolia pe tronul Ungariei, saū pentru ca să pue mâna și pe Transilvania și s'o aducă pe aceeași linie cu cele l'alte provincii, trimite în Ardél pe generalul Griti cu o armie turcască de 7000 ómeni. Acestu Griti era fiulul lui Andrei principele de Veneția, care luase servițiū în armiile lui Soleiman II.

Generalul Ludovic Griti, intrându în Muntenia cu armie turcască, trată pe Radu ca pe unu supus și permise soldaților săi să facă jafuri

și stricăciuni în țără. Radu, vădendū urgia ce căduse pe țără și neputendū aduce nici unū remediū, suspina amarū, așteptandū resbunare de de la cursulū evenimentelorū.

Griti, trecendū în Ardélū, s'a opritū câtū-va timpū în Brașovū. Emerik Țibak, voevodulū Ardélului, aflandū despre sosirea lui Griti, plecā să-ī facā aci o vizită de politețā. Ajungendū până la Felmer, aprópe de Brașovū, s'a opritū să petrecā nóptea acolo, ca a doa și să mērgā la Griti.

Informandū-se Griti despre sosirea lui Țibak la Felmer, concepu în contra lui o faptā lașe și criminalā. Voindū să lase tronulū Transilvaniei vacantū, elū trimise chiar în acea nópte pe Ión Dogi, care ura din sufletū pe Țibak căci îi trāsese óre-cānd doa palme, ca să-lū omóre. Acesta, însoțitū și de Urban Batiani, aū surprinsū chiar în acea nópte pe Țibak, i-a tăiatū capulū și l'a adusū la Griti.

Vestea acestei crime oribile respāndindu-se a doa și în tótā Transilvania de către ómenii lui Țibak, tóte spiritele se întāritārā în contra lui Griti. Mulțime fórtē mare de Ardeleni, luandū armele, se adunarā în Sibiū. Aci ei și-aū alesū de comandantī pe Ștefan Mailat, de originā românū, pe Gotar Cun și pe Franciscū Kendi. Dupe aceea aū trimisū solī atātū la Petru VI domnulū Moldovei, câtū și la Radu IX, ca să le vie în ajutorū în contra lui Griti

Aceștia aū și intratū în ajutorulū Ardelenilorū

cu 10,000 de ostași, dupe Isvanfi; cu 18,000, dupe Vanavie. Din Ardélü se adunase 40,000 ostași. Radu era fericitü că a aflatü ocasiune ca să-și resbune în contra lui Griti de conduita sa cea neomenósă, când trecuse prin țără cu óstea otomană.

Griti, afländü despre furtuna ce se ridica din tóte părțile în contra sa și ne avëndü pe unde fugi, a intratü în Mediași ca să se apere până ce, dupe cum spera, îi va veni în ajutorü regele Ión Zopolia. Dar aci elü fu trădatü d'impreună cu doi fil ai săi, de către Batiani și Parniși, cu condițiune ca ei să fie ertați pentru că participase la mórtea lui Țibak. Datü pe mâna Ardelenilorü, elü fu ucisü într'unü modü crudü în dia de 28 Septembre 1534 ¹⁾.

În urma acestei expedițiuni, Radu IX se întórse în țără, satisfăcutü că și-a resbunatü în contra unui insolentü care îl umilise. Acumü elü aștepta liniștitü să înfrunte mânia lui Soleiman. Marele Sultanü, afländü că Radu se dusesse cu armele în contra lui Griti, pe de o parte nu voi să-lü recunóscă de Domnü; iar pe de alta trimise pe Mahomed Pașa cu armată ca să-lü gonéscă din Țără și să invite pe boeri ca să alégă altü Domnü, care să fie mai credinciosü Porții.

Radu, ne avëndü óste suficientă cu care să se opue oștilorü otomane, fuge din Țără. Elü nu

1) Istvamfi, Betlen, Petru de Reva și alții.

vrea să atragă asupra Românilorŭ jafulŭ și urgia Turcilorŭ. Elŭ se duse de bună voe la Sultanulŭ ca să se disculpe pentru mergerea lui cu armele în contra lui Griti. Mahomed Pașa, intrândŭ în țeră cu armie turcescă, mișloci pentru a se alege Domnŭ unŭ Petru de la Argeșŭ, feciorulŭ Stanciului, din familia Dăneștilorŭ. Dupe ce l'a instalatŭ în scaunŭ, Mahomed s'a retrasŭ cu oștile din țeră, satisfăcutŭ că a îndeplinitŭ ordinele Pa-dișahului.

CAP. XXII

Petru I, 1535—1536.

De și Petru I de la Argeșŭ dobândise cu multă facilitate tronulŭ Munteniei, dar elŭ nu se bucură multŭ timpŭ de o fericire atâtŭ de înaltă. În scurta durată a domniei sale, elŭ avu a se lupta cu două mari pericole. Unulŭ din aceste pericole de și foarte amenințatorŭ, a fostŭ fericitŭ a-lŭ înlătura. Celŭ d'alŭ doilea însă, a pusŭ capătŭ domniei sale.

Petru I, abia se aședase pe tronulŭ țerii, și se vedŭ atacatŭ cu armele de către Ștefan Mailat, unŭ generalŭ alŭ lui Ión Zapolia. Fără a cere voe saŭ autorisație de la stăpînulŭ seŭ, Ștefan Mailat, în fruntea unei ôste considerabile, trece în Țera-Românescă, cu scopŭ de a resturna din

scaună pe Petru I și a pune în locu-i pe unū amicū al sēu din Moldova, anume Movilă.

Petru, surprinsū de acēstă lovire ne așteptată, ceru ajutorū de la Turcī. Cu oșteea sa și cu ajutorulū ce priimise de la Sultanulū, Petru lovi cu coragiū oșteea lui Mailat, pe care o înfrânse cu desăvirșire. Movilă fu alungatū din țēră; iar Ștefan Mailat căđu în mânele lui Petru, care îl dete legatū Turcilorū.

Turcī, sperândū a căștiga ceva avantaje din prinderea lui Mailat, trecură în Transilvania unde înaintară până la Făgărașū. Aci ei arătară garnisónei cetății pe Ștefan Mailat și propuseră că îi vorū da libertatea, dacă le vorū preda cetatea. Cei din cetate însă refuseră propunerea Turcilorū. Aceștia se întórseră în Țēră, împreună cu Mailat.

Puținū dupe aceea, Mailat, scăpă din mâna Turcilorū; elū fugi în Ardélū și intră în Făgărașū. Turcī, cređendū terminată misiunea lorū în Țēră prin gonirea armiei lui Mailat, se întórseră preste Dunăre.

Petru I, scăpatū de pericolulū ce-lū amenințase despre Transilvania, nu se bucură multū de fructele păcii. Unū altū pericolū pornise asupra-i de către Dunăre, și de care n'a pututū scăpa.

Radu IX, când a fugitū din țēră, căci nu putuse să se opue armiei lui Mahomed Pașa care venise să-lū detroneze, nu s'a dusū în Transil-

vania. Ređemându-se pe elocința sa cea seducătoare și pe spiritulū seŭ celū agerū, elū avu coragiulū de a se duce chiar la Sultanulū, pentru a se disculpa înaintea lui de fapta ce i se imputa, cātându să-lū înduplece a-i da tronulū înapoi. Elū fu atâtū de abilū, în cātū determină pe Sultanulū a-i acorda consimțimentulū de a-și re-lua tronulū perdutū. În timpulū acesta, Radu, lucrase în modū energicū și în Țēră, unde își formase o partidă puternică între boerī.

În urma acestora, Radu, adunându-și o oște destulū de numerosă, pornește în Țēră asupra lui Petru I. Acestă, informatū mai de 'nainte de mișcările lui Radu, puse tótă activitatea, pentru a-și prepara o oște cu care să pótă învinge pe dușmanulū seŭ.

Când armiile inamice veniră una în fața alteia, se făcu o convențiune între cei doi rivali, spre a se evita vărsarea de sânge. Se decise ca Petru și Radu, să facă între dênșii unū duelū personalū, în fața ambelorū oștiri spectatōre, și acela care va învinge pe celă-l'altū, să rămăe Domnū legitimū al Țērii.

În urma acceptării acestei învoeli, amēdoī pretendenții la tronū, eșiră pe terenū. Duelulū se continuă cātū-va timpū cu învierșunare de amēdoă părțile. Dar când șansele victoriei începură să incline în partea lui Petre, boerīi seī, despre care n'avusese până atunci nici unū prepusū, alergară să scape pe Radu IX. Dupe aceea, puind mâna pe Petru I,

ii tăjară virfulu nasului, (acésta îl făcea ne demnă de a mai domni), și-lă goniră din Țéră.

Astă-felă se termină scurta domnie a lui Petru I, dupe care urmă pentru a doa óră la tronă Radu IX Paisie.

CAP. XXIII

Radu IX, Paisie a doa domnie, 1536—1549.

In urma căderii lui Petru I, prin trădarea boerilor, și sprijinită de influența turcésă, Radu IX se sue pentru a doua óră pe tronulă țării. Pacea și liniștea de care aveaă mare nevoe, atâtă Radu IX câtă și poporulă română, nu-și respindiră multă timpă bine-făcătoarele loră daruri asupra Țării-Românești.

Mai antiu, Radu, îndată dupe suirea sa pe tronă, avu a se teme de niște rescóle din lăuntru, cari îl amenințau in înalta lui pozițiune. Pentru ca să înăbușésă oră ce spirită de turburare și să ție pe boeri in supunere și ascultare, elă cređu necesară să omóre pe câți-va dintr'ensii. Astă-felă elă a ucisă pe Toma banulă Craiovei, pe Logofătulă Vlaicu, precum și niște boeri din județulă Buzeu, ale căroră sate le dăruí apoi altoră boeri credincioși ai sei.

Asigurată din lăuntru, Radu, avea a se teme de pericole din afară. Ambițiunea cea neadormită a lui Soleiman II era totă-de-una gata ca să tur-

bure pacea Europei și să cauzeze și statelor române cele mai mari închietudini.

Marele Sultan nu putea să uite ne isbutirea întreprinderii ce făcuse, prin Griti, de a aduce Transilvania sub ascultarea și supunerea sa. Asemenea, aflându că Ión Zapolia, care îi datora tronul Ungariei, a ajuns la o înțelegere de împăciuire cu Ferdinand I, se umplu de mânie. Printr'acastă înțelegere cu Ferdinand, Zapolia se dispensa de protecțiunea Sultanului, la care avusesese ne contenitū recursū până aci.

Pentru a-și conserva dar influența ce avusesse până acum asupra Ungariei, și pentru a-și realiza și aspirațiunea ce nutrea asupra Transilvaniei, Soleiman II, proiectă o mare expedițiune asupra Ungariei. Spre a-și ascunde însă scopul în vederea căruia căta să facă niște pregătiri atât de mari, Sultanul dăte vorbă că vrea să mērgă asupra lui Petru, Domnul Moldovei, spre a-l aduce la ascultare.

Dar principii creștini erau deja destul de deprinși cu finețele suveranului Orientului. Ión Zapolia înțelese, fără multă bătae de cap, că această importantă întreprindere era mai mult pentru Transilvania de cât pentru Moldova. De aceea el și începu a-și lua seriose măsuri de apărare.

Ión Zapolia trimite îndată soli atât la Ferdinand I, cât și la Domni Munteniei și Moldovei, propuindu-le o alianță în vederea pericolului comun ce-i amenința din partea Turcilor. Nece-

sitatea unei alianțe între principii creștini se și înțelese de către toți.

Intre Ión Zapolia, Radu IX și Petru alü Moldovei, s'a și încheiatü o alianță de apărare. Amîndoi principii români se legară ca, la casü de pericolü, să-și unescă forțele lorü armate cu ale lui Ión Zapolia în contra dușmanului comunü. Iar daca vre-unulü din Domnii români s'ar afla strimtoratü de către Sultanulü, să afle în Transilvania scäpare și ajutorü.

Soleiman II, afländü despre alianța principilorü creștini, nu mai avu nevoe să-și ascundă scopulü întreprinderii sale. Luändu-și masca, elü a declaratü că voește să intre în Transilvania.

Conformü angagementului ce luase, Radu IX, trimise lui Zapolia o öste romänă förte numerosä, informändu-lü totü de-o-datä într'unü modü mai precisü despre mișcările și scopulü lui Soleiman. Petru, Domnulü Moldovei, din cauza unei rescöle ce se ridicase în contra lui în țerä, nu numai că nu putu trimite lui Zapolia vre unu ajutorü, dar se vedü nevoitü, spre a-și scäpa viața, să fugä în Transilvania.

Ión Zapolia, cu ajutöarele priimite de la Radu IX și cu östea sa de care putea dispune, luä töte măsurile de apërare, în contra trecerii Turcilorü. Elü întäri cetäțile precumü și töte strimtorile munțilorü pe unde ar fi pututü trece inamiculü la sine în țerä. Totü-de-o datä elü mai aștepta și ajutöre de la Ferdinand I.

Soleiman II, vădendū pregătirile cele mari de apărare ce se făcuse din partea lui Zapolia ; considerandū pe de altă parte că timpulū era fôrte inaintatū pentru o expedițiune atătū de considerabilă, dete să înțelégă lui Zapolia că elū ar renunța la acéstă întreprindere ; daca Zapolia ar asigura pe Sultanulū că îi va rămănea pe viitorū vasalū credinciosū.

Ión Zapolia, deși era bine preparatū de apărare, totū socoti că era mai bine să înlătore furtuna cea îngrozitoare ce se ridicase asupra capulū seū și să evite o vărsare de sânger inutilă, dobândindū pacea fără nici unū sacrificiū și pericolū.

Ca să imblânzescă mânia Sultanulū, Zapolia pe de o parte îi trimise multe daruri prețioase ; iar pe de alta, ca să-i dea o dovadă despre devotamentulū seū, prinse și puse la închisore pe Petru alū Moldovei în cetatea de la Cicio din Transilvania. Soleiman, satisfăcutū cu dovețile de amicie și de supunere ce-i dete Zapolia, puse capătū marei sale întreprinderi și se întorse inapoi.

In câtū despre Radu IX, elū, atătū prin informațiunile ce dedese lui Zapolia despre mișcările lui Soleiman, câtū și prin ajutorulū armatū ce-i trimisese, conformū tractatului de alianță, adusesse mari serviții lui Zapolia, într'o situație atătū de dificilă. Zapolia dar, dreptū recunoștință și

dovadă de amicie, îi dăruie moșia Vinții de susu din Transilvania.

În urma tuturilor acestora, Ión Zapolia încetă din viață. Urmașii lui la tronul Uugariei, erau regina Isabela, soția sa și fiul său Ión Sigismund. Acesta, fiindu minoru, i se dete niște tutori ca să guvernese regatul în locul său.

Acești tutori, pe de o parte numiră voievođi în Transilvania pe Ștefan Mailat și pe Balașa, ca unii ce au trecut totu-de-una de credincioși ai familiei Zapolia; iar pe de alta, fiindu că avéu a se teme atâtu din partea Sultanului, câtu și din partea lui Ferdinand I, ei trimiseră deputați atâtu la Radu IX, câtu și la Domnul Moldovei. ca să reînviască tractatul de alianță și de amicie ce încheiaseră mai înainte cu Zapolia.

Tutorii minorului Ión Sigismund în adevéru nu se înșelase în temerile lor. Soleiman II, cređendu că în timpul minorității fiului lui Zapolia, va putea mai cu înlesnire să-și ajungă scopul de a pune mâna pe Transilvania și a o preface în provincie turcescă, trimise unu sol în Transilvania, care proclamă pe Ștefan Mailat voevodă turcescu alu Trnsilvaniei. Elu mai dete încredințare lui Mailat că n'avea de nimic a se teme, căci la oră ce nevoe, Domnul Munteniei și alu Moldovei au ordin de la Sultanul să-i dea totu ajutorul necesaru pentru apărarea sa.

Priimirea acestei demnități de către Mailat din partea Sultanului, suscită mari prepusuri în ini-

ma tutorilor minorului Ión Sigismund, despre ne credința lui către casa lui Zapolia. Dar acești tutori se înșelaă foarte multă asupra simțimentelor lui Mailat. Dacă Mailat priimise demnitatea de Voevodă ală Transilvaniei de la Soleiman, elă nu o solicitase nici prin sine însuși, nici prin alții. Elă știa cătă suntă de pericólose darurile și onorurile ce veneaă de la Soleiman.

Niște motive cu totulă altele, saă maă bine niște interese foarte mari determinase pe Ștefan Mailat de a fi, în taină, partisan ferbinte ală lui Ferdinand I. Dacă elă ținea Transilvania, era numai ca, într'ună momentă proprice, s'o dea în stăpînirea lui Ferdinand și să-i faciliteze și coprinderea totală a Ungariei.

Dar oră cătă fu de mare finețea jocului lui Mailat, intențiunile lui cele ascunse fură descoperite. Gheorghe Martinuți, primulă ministru ală reginei Isabela, dete pe față lui Soleiman, care pe atunci se afla la Buda, tótă ne sinceritatea lui Mailat. Elă incredință pe Sultanulă despre negocierile secrete ale lui Mailat cu Ferdinand și de hotărîrea ce luase ca să-i predea Transilvania.

Soleiman, aprinsă de mânie contra lui Mailat, atătă pentru că l'a trădată, iar maă cu sémă pentru că se dedese în partida lui Ferdinand, ordonă indată lui Ahmed-pașa de la Nicopole, lui Radu IX și lui Petru ală Moldovei ca, cu puteri unite, să intre în Transilvania și să prindă pe Ștefan Mailat.

În celă mai scurtă timpă, 60,000 români din Muntenia și din Moldova, sub comanda lui Petru VI Rareșă și a ună generală ală lui Radu, năvălescă în Transilvania (1541).¹⁾ Ei devastesă ținutulă Făgărașulu, țera Bârsei și alte localități, cari erau bănuite că sunt de partida lui Ferdinand. Mailat, cădendă în mânele dușmaniloră seă (1541), fu trimisă la Constantinopole, unde muri în temniță la anulă 1551.

În urma acesteă espedițiună, Radu, a dată o direcțiune cu totulă alta cugetăriloră și acțiunei sale. Pe de o parte temperamentulă resboinică ală lui Soleiman II, care inspirase spaimă Europei întregi și spiritulă seă de cucerire; iar pe de alta, starea de slăbiciune a statuluă romană, îl făcură să renunțe pe viitoră la speranța de a mai putea schimba starea politică a țerii sale, dându-i independința de care se bucurase altă dată.

Spre a aduce o consolație sufletuluă seă celă muștrată ne contenită pentru vărsarea de sânge ce făcuse la suirea sa a doa ore pe tronulă țerii, omorândă o mulțime de boeri, elă începă a se ocupa cu lucruiă pióse, care nu inspiraă Turciloră nici ună felă de prepusă.

Elă zidi mai întiă monăstirea Mislea din județulă Prahova, care, dică ună că, se începuse de Petru I; apoi repară în modă radicală mai

1) Anală bisericei Brașovu, Istvanfi, Ștefan Catona.

multe biserici. În fine, elŭ dotă Episcopia Buzeu (1544) cu ținutulŭ de lingă Brăila și Giurgiu. Dar Episcopia Buzeuului, din cauza călcărilorŭ ce turcii făceaŭ pe tŭtă dioa asupra teritoriului românŭ, nu trase nici unŭ profitŭ din piŭsa danie ce-ŭ făcuse Radu IX.

În nenumărate rinduri armile otomane cutre-erăse teritoriulŭ statului Munténŭ; multe jafuri și vărsări de sânge făcuse asupra locuitorilorŭ; dar nici o dată nu cutezase a se stabili vre unulŭ pe pământulŭ țerii. În starea de slăbiciune în care căduse Țera, Turcii începuse chiar a se stabili pe pământulŭ Țerii-Românești. Ei începu-seră a-și zidi case pe malulŭ stingŭ alŭ Dunării și a se așeă aci cu familiile lorŭ.

Cetățile Brăila, Giurgiu și Turnu, se stăpîneaŭ de secolŭ de către Români. Ele servise în totŭ de una ca niște avan-posturi vigurose, pentru apărarea țerii și a independinței ei. Acum, insolența Turcilorŭ devenise atâtŭ de mare, în câtŭ ei își permise a pune mâna pe aceste cetăți, și a așeă în ele garnisone turcești.

Soleiman se servi pentru acēsta de ridicolulŭ pretextŭ că, elŭ pune în acele cetăți oștiri turcești, ca să garanteze liniștea în țeră și să ție pe boeri în credință și ascultare către Domnulŭ lorŭ.

Pe lingă garnisonele turcești veniră și o mulțime de familii otomane, cari populară aceste trei cetăți. Aceste familii avēndŭ necesitate de

pământu pentru hrana lorū și a vitelorū lorū, coprinseră unū raionū însemnatū de pământū împrejurulū cetățilorū, pe care îlū dețineau și îlū exploatau ca niște adevărați proprietari. Acésta fu și causa pentru care monăstirea Buzeu nu putu trage nici unū profitū din dania ce i se făcuse de Radu IX.

Câte rele nu decurseră din acéstă violare a teritoriulū românū de către turci. Locuitorii românī din apropierea acestorū cetăți ocupate de turci nu mai erau siguri nici de viața, nici de averea, nici de onórea lorū. Turcii, ne disciplinați și barbari, se respindeau adesea în cete prin țeră și comiteau jafurile și omorurile cele mai mari.

În astū-felū de tristă situație se afla țera când Radu IX, prin intrigile lui Mircea-Vodă, fu detronatū de către Sultanulū. Elū a fugitū în Transilvania.¹⁾

CAP. XXIV

Mircea III Ciobanulū 1546—1552

Cruđimele lui Mircea asupra boerilorū

Pe lingă relele de care suferea Țera prin călcarea drepturilorū și alū teritoriulū ei de către Turci, mai era și schimbarea cea désă a Dom-

1) Engel, Natale Comisulū.

nilorū. Acésta, pe de o parte slăbea puterea națională, iar pe de alta dedea dreptū Turcilorū a se amesteca din ce în ce mai multū în afacerele interioare ale Țării și a dispune de dēnsa ca de o provincie proprie a Sultanului.

Ambițiunile personalī aū fostū totū-de-una sorginta tutulorū relelorū de care a suferitū Țera Romānescă. Cum se punea unū Domnū pe tronū, o mulțime de alți ambițioși lucraū, prin intrigī, daruri și promisiuni, făcute tōte în detrimentulū țerii, ca să-i ia loculū.

Acela care isbuti de astă dată la Pōrtă ca să restōrne pe Radu IX Paisie și să-i ia loculū, fu Mircea III Ciobanulū, fiulū lui Mihnea celū Rēū. (Breviarulū hronologicū și Raixersdorfer).

De câtū-va timpū Domniī cari se succedaū la tronū, pentru a-și garanta poziția lorū, comiteaū o mulțime de tiranii și de omoruri asupra boerilorū și locuitorilorū țerii. Mircea III, ca adevēratū fiū alū lui Mihnea celū Rēū, îi întrecu pe toți cei'alți. Elū lāsă urme ne șterse de omoruri și tiranii, cari il atrase blestemele lumii întregi.

Abia trecuse doă săptămāni de la suirea sa pe tronū, dice Engel, și și-a inauguratū domnia prin comiterea mai multorū ucideri. Elū a tăiatū pe Cōdă vorniculū, pe fratele său Radu comisulū, pe Dragulū stolniculū, pe Stroe spātaru și pe Vintilă comisulū.

Aceste crime sāngerōse deschise lui Mircea calea către alte nelegiuri. De câtū-va timpū Dom-

ni se susțineau pe tronul mai mult prin darurile bănești ce erau nevoiți să trimită la favoriții Porții, de cât prin voința Națiunii. Mircea, în vedere de a-și procura banii de cari avea nevoie, începu a persecuta și a ucide pe toți cei avuți din țară, pentru a le lua averile. Crușimea și jaful erau mobilurile acțiunii sale ca Domnul alu Țării.

Acest sistem de jafuri, de omoruri și de persecuțiuni alu domniei lui Mircea, adusesse pe totă lumea la disperare. Nimeni nu mai era sigur în țară nici de averea, nici de viața sa. De aceea o mulțime de boeri și locuitori se vedură nevoiți să-și abandone Patria și să pribegescă prin Ungaria și Transilvania. Numărul celor pribegi era atât de mare, în cât se simțiră în stare a tenta o năvălire cu mâna armată în Țară, spre a o scăpa de tirania monstrului ce o ruina în toate modurile.

În urma inițiativei a unora din boerii pribegi din Transilvania, se formă o armie destulă de numerosă, din totă lumea fugită din țară și din alți oameni ce au mai putut să adune. Astu-fel pregătiți, dupe cum spune Filștix, boerii pribegi, în anul 1548, au năvălit în țară, cu scopu de a resturna pe Mircea III.

Dar Mircea, care dispunea de forțe multă mai superioare, le eși înainte și îi învinse. Mulți din boeri cădură în lupta acesta de sabia tiranului. Vistierul Udriște și banul Teodosie încă că-

dură în lupta pentru liberarea patriei de sub mâna tiranului asasinŭ.

Mircea, în urma triumfului ce repurtă în contra dŭșmanilorŭ sei, se întări și mai multŭ pe tronulŭ țerii. Elŭ începu să dea o desvoltare și mai mare sistemului seŭ de jafuri și de ucideri.

Acestă generosă încercare a boerilorŭ pribegi nu aduse nici o schimbare în relele de care geamea țera. Alte evenimente ne cunoscute încă, cătau să scape țera de sub mâna tiranului.

În timpulŭ acela, în Ungaria și Transilvania se petreceau niște evenimente politice fôrte însemnate. Gheorghe Martinuți, primulŭ ministru alŭ Isabelei, află de cuviința ca să-și schimbe credința ce avusese până aci pentru casa lui Ión Zapolia și să se dea în partida lui Ferdinand I. Elŭ se decise a face ca tótă Ungaria și Transilvania să trecă sub ascultarea lui Ferdinand. Dupe ce dar Martinuți se înțelese cu Ferdinand, puse mâna pe Isabela și pe fiulŭ ei Ión Sigismund și îi închise în Belgrad.

Soleiman II, însciințatŭ despre trădarea lui Martinuți, pornește îndată în Transilvania o întreită ôste. Mai multe motive determinară pe Soleiman la întreprinderea acestei repeđi expedițiunii.

Maiântaiŭ elŭ voia să liberesce de la închisóre pe Isabela și pe fiulŭ ei, pe cari îi avea sub tutela și protecțiunea sa. Alŭ doilea elŭ nu voia să lase timpŭ lui Ferdinand ca să intre și să se

intărescă în Ungaria și Transilvania. În fine, el nu voia să părăsească influența ce avea în aceste două țări, pe care voia să le aducă cu totul sub ascultarea sa.

Pentru a triumfa în scopul său, Soleiman, porni armia turcă ce o avea în Banat, să treacă pe Deva. Principelui Moldovei îi ordonă să vie cu oștea la Brașov. Iar Mircea III să treacă pe la Turnu-Roșu la Sibiu. Toate aceste armii cătau să se concentreze la Sasebeș, de unde să-și începă apoi operațiunile în contra lui Martinuți.

Ca să paralisesse planul de concentrare al lui Soleiman, Martinuți, reuși a atrage în partea sa pe amândoi Domni români. Ademeniți de promisiunile lui Martinuți, că dacă se voru da în partida lui Ferdinand, voru scăpa de apăsările cele grele ale Turcilor, Domni români jucară un rol de duplicitate.

Pentru a nu da Sultanului motiv de prepusuri mari asupra lor și a-și atrage mânia lui, ei se prefăcură a executa întocmai ordinele lui, fără a aduce nici o vătămare lui Ferdinand I. Domnul Moldovei veni cu oștea sa până la Muros-Vașarhei, unde se lăsă, fără mai nici o pierdere, a fi învins de trupele lui Martinuți. Mircea fiindu întâmpinat de doi generali ai lui Martinuți la Turnu-Roșu, și aflându și despre învingerea Moldovenilor, se întorse în Țară.

Trupele turcești care ajunseră la Deva, fură

nimicite de armia lui Martinuți. Astă-felă Martinuți, avu fericirea de a coprinde tótă Transilvania pe séma lui Ferdinand.

Cu totú ajutorulú realú ce Domniú românú dedese lui Ferdinand I la coprinderea Transilvaniei și a părtilorú din Ungaria, elú nu putu să aibă credință într'ênșii. De aceea elú ordoná celorú cărora le incredințase guvernarea Transilvaniei să lucrede ca să-í înlocuiască cu alții cari să-í fie cu totulú devotați.

Dupe coprinderea Transilvaniei, Ferdinand I însarcină pe Martinuți și pe Castaldo ca să stea în contra Turcilorú, cari nu voiaú să-lú recunóscă de rege alú Ungariei și principe alú Transilvaniei. Intre acestea se iviră ne înțelegeri grave între Martinuți și Castaldo. Martinuți, cáindu-se pentru trădarea ce făcuse Isabeli, intră în corespondință cu dënса și cu Soleiman II.

Dar Castaldo, descoperindú corespondință lui Martinuți, din care se dovedea că elú voia să gonéscă trupele lui Ferdinand din Transilvania și acéstă țéră s'o dea Turcilorú. De aceea pe de o parte elú informă despre acésta pe Ferdinand, iar pe de alta puse de asasină pe Martinuți.

Intre acestea Radu IX, care, dupe gonirea lui din scaunú, trecuse în Transilvania, se afla acum pe lêngă Castaldo, comandantulú trupelorú lui Ferdinand din Ungaria și Transilvania. Elú adusesse lui Castaldo multe serviții credinciose și importante.

Nutrindu-se neconținut cu dorința de a-și redobândi tronul strămoșesc, el rugă pe Castaldo ca să-i dea ajutor de arme cu care să intre în țară să restorne pe Mircea. El promitea lui Castaldo că, reușind a-și recăpăta tronul, va fi cel mai credincios lui Ferdinand, împreună cu totă țera.

Castaldo, atins de rugăciunile lui Radu, precum și de promisiunile lui de supunere către Ferdinand, se decise a-i da orice-are ajutor. El îi dăde ajutor 1,500 haiduci și 600 călări foarte viteji. Radu mai adună împrejurul său pe toți pribegii și nemulțumiții din țară, precum și mulți alții cari voia să servească sub stindardul său.

Aceste mișcări ale lui Radu nu puteau rămâne necunoscute de Mircea. Pentru a putea ține peptul unui rival ajutat de armie străină, el puse totul în mișcare, spre a-și aduna o oște cât se putea mai numeroasă. În puțin timp Mircea dispunea de o oște de 80,000 oameni și 36 tunuri. El își înfișă lagărul pe o câmpie împrejurul Tirgoveștei, unde aștepta pe dușmanul său.

Radu IX, cu toate silințele ce și-a dat, abia putu aduna împrejurul său o oște de 12,000 oameni cu care a și trecut peste munți asupra lui Mircea (1552). Deși oștea lui Radu era mult mai mică de câtă a lui Mircea, totuși el avea o mare credință în victorie. Mai înainte el nu avea a se teme de fidelitatea ostașilor săi, cari erau animați de simțiminte cu totul nobile și

generóse. Armia lui Mircea, cu totul din contra, servia cauza unui tiranú care era detestatú de tótá lumea.

Armiile duşmane veniserá în apropiere una de alta. Radu nu avea timpú de perdutú, cáci se temea sá nu rămáe fárá provisií. Mircea luase tóte măsurile pentru ca Radu sá nu pótá sá se aprovizioneze. Mircea asemenea era zoritú sá începá lupta, ca sá nu dea timpú lui Radu de a-şi mári óstea prin nooi adherenţi.

Mircea púsesse în fruntea óstei sale şase sute de turcí, pentru a intimidá pe Radu, fáccendu-lú sá crédá cá este sprijinitú de armie turcésá. Radu íşi împárţi óstea în doá párţi, din care partea cea mái mare eraú puşcaşi.

Când armele duşmane se afláu la o distanţa una de alta câtú bate o ságétá, Mircea, teméndu-se ca armia lui Radu sá nu fie mái numerosá de câtú credea, ordoná la aí seí ca sá se stringá. Dar ostaşii lui Radu carí ardeaú de dorinţa de a se bate, fárá a mái áştepta comanda, náválescú cu furie asupra armiei lui Mircea. Eí restórná şi aruncá în desordine cele d'ántiiú rindurí ale inemicului şi omórá cea mái mare parte din turcii ce eraú în fruntea óstei. Cei-l'álţi ostaşi aí lui Mircea, vedéndú peirea celorú d'ántiiú rindurí, se inspáiméntará şi luará fuga.

Radu, profitándú de spaima şi amesteculú ce coprinse armia lui Mircea, náváleşte cu pedestri-meá şi cavaleria óstei sale asupra duşmanului şi

ilŭ ia în gónă. Mircea, perdëndŭ orŭ-ce speranță de a-și reforma liniile, o ia la fugă, urmăritŭ de Radu, și abia putu trece Dunărea cu cincŭ sute turci.

În acea luptă sângerósă, dupe cum ne spune Natale Comisulŭ, aŭ cădutŭ din óstea lui Mircea ca la 10,000 ómenŭ; Radu a perdutŭ numai vre o 700. Oștașiŭ lui Mircea cari scăpară cu viață, veniră să cêră ertare de la Radu și se puseră sub stindardele lui.

Astŭ-felŭ Radu IX, triumfândŭ cu desăvêrsire asupra dușmanului seŭ Mircea, intră cu mare pompă în Tirgovește, unde se aședă pe scaunulŭ domniei.

CAP. XXV

Radu IX Paisie, a trela domnie 1552—1553.

Prin miculŭ ajutorŭ ce Radu avusese de la generalulŭ Kastaldo, iar mai cu sémă prin concursulŭ eficace ce i se dete din partea națiunei române care era sătulă de jafurile și tiraniile lui Mircea, Radu IX își realisă ardenta dorință de a reveni pe tronulŭ străbunilorŭ seŭ.

Radu se părea că a atinsŭ culmea dorințelorŭ sale. Dar fericirile lumii aceștia suntŭ fórte nesigure și inconstante. Circumstanțele politice cari concurase ca să aducă pe Radu iarăși pe tronŭ

erau foarte gingașe. Pórta nu putea îngădui nici o dată să vadă pe tronul Munteniei unŭ Domnŭ ajunsŭ acolo prin ajutorulŭ Nemțilorŭ și supusŭ influenței lui Ferdinand I. Pe de altă parte, Mircea III, care fugise la Turci, insista ne contenitŭ pe lângă Sultanulŭ, ca să-i dea óste cu care să detroneze pe Radu.

Soleiman II dete lui Mircea o armie numerosă cu care să mérgă în contra lui Radu să-lŭ gonească dupe tronŭ. Totŭ de o-dată elŭ invită și pe hanulŭ tătărăscŭ de la Crimeea ca să vie cu Tătarii în ajutorulŭ lui Mircea.

Radu, vedēndu-se amenințatŭ de atăta óste dușmană, ceru ajutorŭ de la Ferdinand I. Dar Nemții care au căutatŭ totŭ-de-una a câștiga avantaje fără sacrificii, rămaseră indiferenți la cererile Domnului Muntēnŭ.

Radu IX, vedēndŭ că Țēra nu avea îndestule forțe cu care să póta respinge pe dușmanii ce porniseră asupra ei, voi celŭ puținŭ să o cruțe de o vērsare de sânge inutilă, de jafurile și pustiirile la care ar fi espus' o o luptă inegală. De aceea elŭ abdică de bună voe la tronulŭ Țērii sale și se retrase în Transilvania, dupe o domnie mai puținŭ de unŭ anŭ.

Desgustatŭ de luptele și miseriile ce îndurase în cursulŭ domniilorŭ sale, elŭ renunță cu desăvērșire la dorința de a mai reveni pe tronulŭ Patriei.

Aducēndu-și aminte de viața pacinică și li-

niștită de care se bucurase în timpul vieții sale monacale, îmbracă iar rasa călugărească. Elu se duse la Palestina unde își petrecu restul vieții într'o monăstire, compensându-se astu-fel de luptele ce avusese în viața lui laică.

CAP. XXVI

Mircea III Globanu, a treia domnie 1553—1554

În urma trecerii lui Radu în Transilvania, Mircea III intră triumfător în țară și se aședă pentru a treia oră pe scaunul Domniei.

Cel d'antăi act al lui Mircea, dupe stabilirea lui în scaun, a fostu ca să-și rēsbune în contra Transilvaniei pentru ajutorul ce dedese lui Radu IX ca să-lu gonēscă din scaun. Intrând cu o armie numerosă în Ardēlu, Mircea a prădatu pe Secui și țera Barsei; a luat cu asalt și a datu în prada focului Preașmărul și Hermănul; apoi dupe câte-va săptēmani s'a întorsu în țară încărcat de prădi.

Dupe ce Mircea III își satisfăcu astu-fel tōte pasiunile cele sēlbatece, începu a veni la niște cugetări mai seriōse, la o linie de conduită mai circumspectă.

Cu tōte că redobândise tronul prin ajutorul armelor otomane, totuși elu avea a se teme de puternicul Ferdinand I și de generalii sēi din Transilvania. Aceștia putēu, dintr'o di într'alta,

să ia sub protecția lor pe vre-un pibégú pretendentú la tronulú Munteniei și să-lú ajute cu óste de a-lú resturna dupe tronú.

Spre a înlătura dar niște asemenea pericole eventuale, elú se decise a lega amicie secretă cu Ferdinand și cu voievođii seí din Transilvania. In urma înțelegerii ce Mircea a avutú cu Ferdinand, acestú din urmă a și datú ordinú Voievođilorú din Transilvania ca să fie in armonie și bune relații cu Domniú țérilorú române.

Mircea, protegiatú de turci și asiguratú astú-felú din partea Nemțilorú, își centinúá domnia dupe sistemulú seú celú barbarú și neomenosú pe mai 'nainte. Esperiența ce făcuse in domniile precedente nu adusese nici o modificare in ideile lui despre felulú seú de guvernare. Pentru ca plángerile poporuluiú să nu ajungá la urechile Sultanului, Mircea luase tóte mészurile cele mai energice.

Cu tóte astea starea de miserie și de schingiuire in care ajunsese țera, făcu ca țipetele celeperate ale poporuluiú să ajungá până la Pórtá. Pe de altá parte veghiarea tainică a Porții asupra Domnilorú románi, făcu ca ea să descopere relațiunile secrete ce esistaú între Mircea și între Nemți. Cáderea lui Mircea dar era deja sigurá.

Soleiman II, in urma informațiunilorú ce luase despre cele ce se petreceá in țérá și afará din țérá, chemá pe Mircea la Constantinopole. Cu tótá temerea ce avea pentru sórta ce-lú áștepta

Mircea, nu avu coragiulū să nu se supue ordi-
nului Porții, și se duse la Constantinopole. In-
dată după sosirea lui aci, Soleiman ilū destitui și
trimise în loculū său Domnū pe Pătrașcu.

Astū-felū Țera-Românescă, scăpă de acestū
monstru insetatū de jafū și de sânge.

CAP. XXVII

Pătrașcu, care s'a ȝisū și celū bunū. 1554—1557.

Mircea III n'apucase să sosescă la Constanti-
nopole, după chemarea ce i se făcuse de către
Sultanulū, și Pătrașcu, care se afla de mai 'na-
inte Capu-Kehaia (agentū) al țerii pe lângă Pörtă,
fu numitū Domnū, dupe alegerea și cererea boe-
rilorū. Elū, dupe cum spunū Resanție și Zai,¹⁾
în ȝioa de 28 Fevruarie 1554 a și plecatū din
Constantinopole pentru a veni în țeră ca să-și
ia tronulū.

Pătrașcu era fiulū lui Radu IX Paisie. Elū s'a
supra-numitū celū bunū din causă, precum spune
Engel, că nu a omorātū nici unū boerū, precum
făcuse predecesorulū său.

1) Resanție și Zai erau niște soli ai regelui Ferdinand I tri-
miși la Constantinopole pentru afaceri politice. Prin scrisorea
lor de la 1 Martie 1554, ei au spusū regelui lorū despre cele ce
se petreceau acolo în privința mazilirii lui Mircea III și numi
rea lui Pătrașcu.

Dupe intrarea lui Pătrașcu în țară ca Domn, lucrurile luară cu totul o altă față. Acum țera era cu totul liniștită. Locuitorii ei de toate treptele, siguri de viața, averea și libertatea lor, trăiau liniștiți și fără nici o temere în pământul lor natal. Bunătatea și blândețea lui Pătrașcu era o garanție pentru totă lumea.

Cu un asemenea Domn țera ar fi fost fericită. Dar luptele dintre Ferdinand I și Isabela, văduva lui Ión Zapolia, pentru Transilvania și parte din Ungaria, precum și ambițiunea cea nemărginită a lui Soleiman II, veniră să turbure pacea țării.

Dupe ce Ferdinand I, precum am văzut în capitolul precedent, luase din mâna Isabelei Transilvania și parte din Ungaria, trimise soli la Constantinopole prin care să negocieze cu Soleiman II ca să nu-l turbure în stăpânirea acelor țări. El credea acel timp favorabil pentru reușita negocierilor sale, căci Sultanul încă nu terminase cu resbelul din Persia.

Dar pe de o parte din cauza intrigilor și stăruințelor Isabelei și a tatălui ei Sigismund craiul Poloniei, cari cereau neconținut de la Soleiman ca s'o restabilască în Transilvania și în celelalte părți ale Ungariei; iar pe de alta, pentru că sultanul nu voia să perdă cu nici un chip influința sa asupra Transilvaniei, pentru care nutrea niște dorințe și mai mari, negocierile întreprinse

de Ferdinand I pe lângă înalta Pörtă, nu reușiră.

Soleiman II nu numai că nu acceptă propunerile solilor lui Ferdinand I cari îi cereau un armistițiu pentru 9 ani; dar el îi și areștă în palatul în care locuia ei la Constantinople, până să-și facă demersurile sale.

Sultanul trimise îndată un sol la Sigismund craiul Poloniei să-i spue că a decis să ia Transilvania din mânele lui Ferdinand și s'o dea iar sub stăpânirea Isabelei și a fiului ei Ión Sigismund. El îl mai informă că a dat ordine atât Domnilor din Muntenia și din Moldova să fie gata pentru a lua parte la această restatornicire, cât și pașilor de la Buda și de la Temișóra.

Intre acestea o rață de speranță mai luci lui Ferdinand: Vizirul Ahmet se schimbase și în locul lui se numise Rustan. Ferdinand speră un moment că prin mizlocirea acestui nou vizir va îndupleca pe Soleiman să renunțe la expedițiunea sa din Transilvania.

Dar Rustan, fiind de un spirit și mai reboinic de cât predecesorul său, cum apucă puterea în mână, a și început să facă pregătiri scriind și Domnilor români să fie gata de a intra în acțiune.

Conform ordinelor noului vizir, Turcii din Ungaria porniră asupra Transilvaniei. Dupe spusele lui Engel, Pêtrașcu a intrat în Transilvania cu 12,000 ostași. Domnul Moldovei a trimis

o oște de 8,000 omeni sub comanda generalului său Moțocă 1556.¹⁾

Oastea moldovenă, sub generalul ei, fu trimisă la asediarea Belgradului din Ardelu. Petrașcu cu cei 12,000 romani ai săi, fu trimis să bată și să coprindă Gherla.

Îndată ce armile române intrară în Transilvania, țera Ardelului, dupe cum spune Engel, a jurat credință, la 12 Martie 1556 lui Ión Sigismund, fiul lui Ión Zapolia, lepădându-se de Ferdinand I. Petru Petrovici a fost ales tutore al lui Ión Sigismund.

Oștile române și moldave, dupe ce luară și prădără cetățile Belgradul și Gherla, curățiră și Transilvania de oștile lui Ferdinand I. Dupe aceea a venit și Alexandru domnul Moldovei în Transilvania. În urma acestora, amândoi Domnii intrară în Ungaria și alungară și de acolo remășițele oștilor lui Ferdinand. În urmă, Domnii romani, înaintară până la Satmar-Nemeti și coprinsară Oradia-mare. În drumul lor, oștile române, prădară și arseră 300 sate.

În urma tuturilor acestora veni crăiasa Isabela împreună cu fiul ei. Domnii romani trimiseră înaintea ei o mulțime de boeri ca s'o întâmpine și s'o însoțescă pe cale. La 22 Octombrie 1556, Isabela și fiul ei, au intrat în Klușu, fiind

1) Dupe Borsai Pal, oștile române au fost în număr de 40,000.

primită cu mare pompă de către amândoi Domnii români.

Dupe intrarea Isabelei în Klusu, mulțumindu-le pentru importantele servicii ce-i adusesese. În urma acestora, Domnii români s'au întorsă cu oștile în țără.

La întorcerea loră, oștile române, de și erau încărcate de prădile ce luaseră de prin satele ce jefuiseră în Ungaria, totă își însemnară trecerea prin noui jafuri. Inima cea blândă a lui Pătrașcu sângera de durere la vederea unoră asemenea fapte barbare și neomenose; dar elă se afla în neputință de a le înlătura. În timpii de atunci, jafulă era óre-cumă ună dreptă ală oștiloră ce se aflaă în campanie și nu era cu putință să se evite.

În urma terminării acestei expedițiunii impusă țeriloră române de către Soleiman II, Pătrașcu se întorse în țără. Elă spera să se bucure pe viitoră de o domnie mai pacinică și liniștită, căutândă a vindeca ranele cele adencă făcute de predecesorulă seă. Din nefericire însă, țera nu se putu bucura multă timpă de o domnie părintescă ca a lui Pătrașcu. O ambițiune criminală veni să scurteze firulă vieții unui Domnă de la care se aștepta totă binele și aruncă țera din nouă în tiraniile și miseriile de mai 'nainte.

Vorniculă Socolă, omulă în care Pătrașcu avea o mare confiență, inspirată de criminala ambi-

țiune de a răpi tronulŭ Domnului sĕu, cercă in totŭ chipulŭ pe la Constantinopole ca să-și ajungă scopulŭ. Dar fiind-că Pĕtrașcu se bucura aci de cea mai bună reputație, fiind-că țĕra era cu totulŭ pentru Domnulŭ ei celŭ bunŭ, Socolŭ usă de miđlŭce criminale pentru a-și atinge scopulŭ.

In anulŭ 1557, dupe cum spune Sigler, Socol, a ucisŭ pe Pĕtrașcu prin otravă. In urma consumării acestei crime, elŭ, ademeni pe cea mai mare parte din boerii țĕrii, ca să-lŭ alĕgă pe dĕnsulŭ de Domnŭ. Dar faptulŭ celŭ criminalŭ alŭ lui Socol nu i-a servitŭ la nimicŭ, căci, precum vomŭ vedea in capitolulŭ viitorŭ, Mircea III avĕndŭ mai multă trecere la Pŕtă, reuși a fi trimisŭ pentru a patra ōră Domnŭ in Muntenia.

CAP. XXVIII

Mircea III, a patra domnie 1558—1559

Fapta cea criminală a lui Socol, de a-și ucide pe Domnulŭ și amiculŭ sĕu, nu i-a servitŭ la nimicŭ pentru realizarea dorinței sale de a dobandi tronulŭ Domniei. Pentru țĕră însă, consecințele acestui faptŭ aŭ fostŭ fŕte funeste. Ea fu aruncată din noŭ sub Domnia cea tiranică a monstrului insetatŭ de sângele și avuția supușilorŭ sĕi.

De la căderea sa din scaunŭ, Mircea III se afla

la Constantinopole. Cu toate că el fusese mazi-
lit de către Soleiman II din cauza multelor
sale crușimă și pentru că se dovedise în înțele-
gere cu Ferdinand I, totuși dorința de a se în-
torce iar pe tronul țării nu-l abandonase. Aș-
teptându să se presinte vre o ocasiune favorabilă,
el lucra necontenit să reintre în grația Sulta-
nului. Prin lingușiri și daruri, el știe să-și câștige
favórea și protecțiunea Vizirului Rustan, care era
a totu puternic la Pórtă.

Îndată ce sosi la Constantinopole vestea des-
pre mórtea lui Pětrașcu, Mircea puse totul în
mișcare și reuși a fi numit iară Domn al țării.
Dar Mircea, știind că lumea întrégă îl uraște
pentru crușimile și tiraniile sale, nu cuteză să
intre în țéră, fără să fie sprijinit de óste tur-
césă. De aceea el ceru de la Rustan, care îi
și dete, o armie turcésă care să-l instaleze și
să-l garanteze pe tronul țării.

Când se află în țéră despre numirea lui Mir-
cea III ca Domn, totă lumea rămase conster-
nată de teróre; inima boerilor îngheță de spaimă.
Aducându-și aminte de crușimile cu care acestu
monstru își însemnase domniile de mai 'nainte,
boerii fură coprinși de o panică îngrozitoare. Fie-
care cugeta acum numai cum să-și scape averea
și viața. O mulțime din boerii cei mai însemnați
fugiră în Ardélü.

Vorniculú Socol, mustrat de conștiință pentru
nefericirea în care aruncase țéra și nefind în

stare a se opune forțelor armate ce însoțeau pe Mircea în țară, se vădu nevoit să a-și lua averea și familia și a trece în Transilvania. Aci, turmentat neconținut de dorința de a ajunge la Domnie, plecă la Constantinople pentru a lucra în acest scop.

Mircea III, după cum spune Engel, intră în țară, la 25 Ianuarie 1558, și se aședă pe scaunul Domniei. Dar țara era tristă și deșartă, căci o mare parte din fiii ei cei buni tugiseră de frica tiranului. Mircea, ca să pōtă pune mână pe boerii pribegii și să-și resbune asupra lor, își schimbă la început sistemul său de guvernare. El începu să se arate bun, drept și omenos, pentru a inspira confiență celor fugiți și a-i încuraja să se întōrcă în țară.

Peste vre o lună de zile de o domnie pacinică și dreptă, Mircea adresă boerilor pribegii din Transilvania o carte de chemare în țară. El îi încredința prin jurămintele cele mai mari că nu au a se teme de nimic, căci viața și averea fie-căruia vor fi respectate. Cea mai mare parte din boerii pribegii, puind temei pe jurămintele și promisiunile tiranului, se deciseră și intrară în țară la 10 Martie 1558. Ei se duseră pe la moșiile lor unde petreceau o viață liniștită, ne supărați de nimeni.

Când tiranul Mircea credu că boerii au început a dobândi confiență într'ensul, concepu un plan abil de resbunare. Pentru a amăgi pe

boerii pe cari voia să-i pérđă ca să cadă în mâna lui, el ū proiectă o adunare de țéră la care îi chemă pe toți ca să decidă asupra óre-cărórú cestiunii importante.

Pentru a depărta orí-ce temere de bănuială din inima boerilor, Mircea chemă la acéstă adunare și pe cei doi episcopi ai țerii, precum și unú mare numărú de egumeni și de călugéri.

Boerii, amăgiți prin aceste manopere abile ale tiranului, se duseră fără nici o sfială la adunarea ce se deschisese. Dar Mircea se înțelesese deja cu unú Agă turcú care avea sub comanda sa unú numărú însemnatú de beșlii, ca la unú semnalú datú, să năvălěscă în adunare și să măcelărěscă pe toți boerii adunați aci.

Díoa fatală a întrunirei sosi. Toți boerii pribegi, convinși prin caracterulú solemnú și de maiestate al întrunirei la care îi chemase domnulú țerii, se duseră fără nici o témă la adunare. Dar pe când adunarea era încheiată și pe când toți așteptau cu o legitimă impațiență să asculte propunerile ce aveau să li se facă în interesulú țerii, boerii se pomenescú de o dată atacați din tóte părțile, cu furia turbării, de óstea turcěscă, care începe asupra lorú unú măcelú îngrođitorú.

Multú sânge s'a věrsatú în acea dí de trădare, mulți din boeri aú plătítú cu viața lorú, încrederea ce pusese pe cuvéntulú tiranului. Cei ce scăpară din invălmășéla acelií orgii de sânge fugiră în Transilvania. Fapta acésta sělbatecă a lui

Mircea puse vĕrfŭ tuturilorŭ cruđimilorŭ ce unŭ tiranŭ putea inventa. Ţĕra intrĕgă era în dispe-rare; nimeni, avutulŭ ca ŝi săraculŭ, nu mai era sigurŭ de nimicŭ.

Mircea, în urma unui faptŭ atâtŭ de barbarŭ, se credea ôre-cum asiguratŭ pe tronulŭ țĕrii. Dar elŭ află că unii din boerii pribegii, cari nu se în-cređuseră jurămintelorŭ lui pentru a veni în țĕră, uniți cu acei din boeri cari mai scăpaseră de iataganulŭ turcilorŭ în đioa măceluluiŭ organizatŭ de dĕnsulŭ, se prepară a se duce cu plăngerii la Constantinopole să cĕră scóterea lui din domnie.

Pentru a preveni orice pericolŭ, Mircea miđ-loci prin intrigii ŝi bani la Pórtă ca să se con-sidere acei suplicanți ca niște turburători de liniște publică ŝi să se pedepséscă.

Cu tóte că boerii cari plecaseră cu plăngerii la Constantinopole aveau chiar scrisori de reco-mandație, de la niște turci însemnați, totuși ei nu putură înlătura sórta ce-í aștepta. Mircea dis-pusese lucrurile astŭ-felŭ în câtŭ când boerii a-junseră la Constantinopole cu plăngerile ce duceau Sultanului din partea țĕrii, ei fură aruncați în mare. De o dată cu dĕnsii, Sultanulŭ ordonă să se arunce ŝi Vorniculŭ Socol, care stăruia mai de 'nainte la Pórtă să restórne pe Mircea.

În urma atâtórorŭ crime ŝi cruđimii, sufletulŭ lui Mircea totŭ nu se părea sătulŭ de sânge ŝi de resbunare. Elŭ știa că în Ardélŭ se mai aflău încă boeri pribegii cari nutreău în contra lui ură

și resbunare. Pentru a rămânea liniștită și despre aceștia, elă proiectă o expedițiune în Ardélă ca să pue mâna pe dênșii și să-i aducă în țera ca să-i pérđă.

Intr'acestă scopă dar, Mircea, în fruntea unei armii numeroșe de români și de turci, a și pornit în Transilvania. Din fericirea țerii însă, dupe cum spune Anonimulă, elă a murită pe cale la 25 Septembrie 1559. Corpulă seă a fostă adusă înapoi și s'a înmormântată cu pompa obicnuită Domniloră.

Astă-felă țera scăpă pentru totă-de-una de acestă monstru însetată de sange umană.

CAP. XXIX

Petru III Schlopu, 1560—1567.

*Dómna Kiájna deține tronulă țerii pentru fulă ei Petre.
Dómna Kéjna își mărită fetele. Bătălia de la Serpești.
Mihail Cantacozino răstórănă pe Petru III din domnie.*

În urma morții lui Mircea III, țera a devenită câtă-va timpă prada resbelului civilă, din cauza lupteloră pentru Domnie. Âncă în viață fiindă Mircea, recomandase boeriloră sei credincioși ca la casă de vacanță a tronului, să alégă și să stăruiască pentru întărirea în scaună a fiului seă Petru.

Dómna Kiajna, vėduva lui Mircea III, fiindă o

femeie inteligentă, energică și curajoasă, a voitŭ să conserve tronulŭ pentru fiulŭ ei minore, Petru III Schiopulŭ, și să guverne țera în loculŭ lui.

Nuvela morții lui Mircea III ajungându în Transilvania, boerii pribegi se adunară, se sfătuiră și deciseră ca cu ori ce prețŭ să gonescă cu desăvârșire din țera sēmânța ucigașului Mircea III de oribilă memorie. Adunându o oște numerosă, ei aŭ intratŭ în țera. Aci numărulŭ lorŭ se mai mări prin venirea sub Drapelulŭ lorŭ și a altorŭ partisanî.

Astŭ-felŭ preparați, ei intrară mai în lăuntrulŭ țerii, asupra Dómnei Kiajna și a fiului ei. Se dete o bătălie sângerósă în care Dómna Kiajna și boerii cari susțineau drepturile fiului ei, fură invinși. Dómna Kiajna și cu partisanii ei se vedură nevoiți a-și afla scăparea peste Dunăre. Țera respiră unŭ momentŭ mai liberă, credându-se scăpată de jugulŭ tiraniei.

Dar din nefericire Domnitorii cei răi află mai totŭ-de-una sprijinŭ și apărare pentru triumfulŭ causei lorŭ. Dómna Kiajna încă se bucură de unŭ asemenea avantagiŭ.

Boerii cei credincioși ai lui Mircea III, acei boeri cari îi serviseră de instrumentŭ la tóte crimele și tâlhăriile lui, cveau de mare interesŭ ca să sprijine acum drepturile la tronŭ ale lui Petru III. Prin urmare ei, prin bani și prin totŭ felulŭ de miqlóce, aŭ dobânditŭ o armie turcescă

însemnată, cu care au și venit în țară asupra boerilor pribegi. O bătălie sângeroasă s'a dat la Șerpești unde, din nefericire, boerii pribegi au fost învinși. Dupe această victorie, Dómnă Kiajna și fiul ei au intrat în București împreună cu toți partizanii lor.

De și boerii pribegi fură învinși în această bătălie, dar zelul lor de a scăpa țara din mânele tiraniei ce o aștepta, îi hotărâră la o nuaă luptă. Ei trecură peste Olt și atraseră în partea lor pe toți boerii de acolo. De și ei vedeau că Petru este susținut de armie turcască, totuși nu se înfricoșară și se deciseră a scăpa țara cu orice preț din pericolul de care era amenințată.

În scurt timp, ei adunară o oște numeroasă și erau gata de luptă. Căpeteniile lor erau, Stančiu Bengan, Matei Morga, Radu Logofetu, Rusan și alții. Bătălia s'a dat la Boiani. Boerii pribegi iar au fost bătuti de oștile turcești ale lui Petru-Vodă, care se întări și mai mult pe tron.

Dar ceea ce credea Petru III că are să-l în-tărească cu desăvârșire în scaun, era recunoșterea lui ca Domn de către Înalta Pórtă. De aceea el și trimisese o deputație la Soleiman, cerându-i întărirea. Sultanul îi acordă recunoșterea, cu condițiune de a plăti un tribut mult mai mare, de câtă acela ce se plătise până aci.

Petru, pentru a nu perde Domnia, împovără țara cu adăogirea tributului. Atunci se trimise de la Pórtă un Capugi care aduse lui Pe-

tru-Vodă, fiulū lui Mircea III, stégulū pentru Domnie.

În urma recunoșterei sale de către Pörtă, Petru III Schiopu, se credea a totū puternicū și ne bântuitū de nimeni pe tronulū Munteniei. Elū își promitea acum o domnie pacinică și liniștită. Dar niște evenimente streine de țără veniră să-i turbure pacea.

Pe când Petru se lupta să înlătore dificultățile din lăuntru și din afară, pentru a se stabili pe tronulū țării sale, Moldova era turburată de întreprinderile unui grecū ambițiosū, Iacob Eraclidū. Acestū aventurarū reușise pe lângă Ferdinand ca să-i dea ajutorū de arme, pentru a pune mâna pe tronulū Moldovei.

Însoțitū de doi generali ai lui Ferdinand, Anton Secheli și Laski, Iacob Eraclidū învinse óstea moldovenă și Domnulū ei, Alexandru Lăpușnénu, se vėdu nevoitū să fugă din țera sa și să alerge la ajutorū turcescū. Elū ceru ajutorū și de la Petru III Domnulū României. Acesta, saū pentru că fu invitatū de turci, saū pentru că se temea de vre-o năvălire din partea lui Iacob Eraclidū, care se lăuda că voește să coprinđă și Muntenia pe care s'o unescă cu Moldova, adună îndată óste pe care o și porni către Moldova.

Ajutorulū lui Radu Schiopu nu fu de nici unū folosū pentru Alexandru. Dându-se o ultimă bătălie la apa Siretului, Alexandru alū Moldovei fu învinsū. Atunci Petru descuragiatū de a putea fi

de vre unū ajutorū lui Alexandru, se întorse în țără.

În urma acestei expedițiuni, Petru III, rămase fără nici o grijă, de către Moldova. Iacob Eraclidū, dupe ce coprinse tótă Moldova, ceru domina de la Soleiman, care i-o și acordă, obligându-se a-i plăti unū tributū de 40,000 galbeni pe anū.

Abia se înlăturase temerile cari inchietaū pe Petru III de către Moldova, și alte evenimente ce porniră despre Constantinopole, turburără liniștea lui Petru și îl răsturnară chiar din scaunū.

Dupe cum ne spune Henric Ilarie, văduva Kiajna, muma lui Petru Schiopu, avea două fete fórte frumoșe, pe cari voia să le mărite la Constantinopole. În acestū scopū, ea scrise în taină Patriarhului Ioasaf II să-i recomandē doi tineri, dupe cari să-și mărite cele două fete. Patriarhul i-a și recomandatū pe Stamate, nepotulū seū de frate, tēnărū, frumosū, învățatū și avutū, și pe Andronicū, fratele lui Mihail Cantacozino.

Acești doi tineri se duseră la curtea Dómnei Kiajna ca să efectuese căsătoriile lorū. Stamate, fiindū agreatū de una din fete, s'a și căsătoritū îndată. Andronicū însă fiindū mai bătrînū și uritū, avu mai multe dificultăți până să înduplece pe logodnica lui ca să se cunune cu dēnsulū.

În fine, săvirșindu-se amindoă nunțile, ginerii Dómnei Kiajna plecară spre Constantinopole. Andronicū, atinsū în amorulū seū propriū pentru dificultățile ce avusese de la soția sa de a se că-

sători cu elū, începu a o mustra pe cale. Femeea lui Andronicū, ofensată de muștrările soțului ei, a și scrisū, chiar în cale fiindū, mamei sale Kiajna ca să trimită să o ia de la soțulu ei, căci altū-felū se va omori. Kiajna, temēdu-se pentru dizele fiicei sale, a și trimisū de a luat'o de la Andronicū.

Acéstă faptă a Dómnei Kiajna fu considerată de către Mihail Kantacozino, care era unū personagiū influentū la Pórtă, ca cea mai mare ofensă făcută întregēi sale familii. De aceea elū jură ca să-și rēsbune în contra Dómnei Kiajna.

Prin intrigile și influența sa la Pórtă, Mihail Cantacozino, reuși mai întâiū să intrunēscă soborulū Bisericei de Rēsăritū. Acéstă adunare sântă, sub niște pretexte futilē, pronunță rēsturnarea din scaunulū arhiepiscopalū a Patriarhului Ioasaf II. Dupe aceea elū lucră cu tótă iscusința de care e capabilū unū fanariotū intrigantū, ca să rēstórne din scaunulū Domniei pe Petru III Schiopu, spre a-și rēsbuna astū-felū în contra Dómnei Kiajna.

Cătū a trăitū Sultanulū Soleiman II, intrigile lui Cantacozino nu avură mare efectū, căci Petru III, că fiū alū lui Mircea III, era bine vēdutū la Pórtă. Dar dupe mórtea lui Soleiman (1566) și venirea pe tronulū Sultanilorū a fiului seū Selim II, lucrurile luară altă fasă.

Către finele anului 1567, dupe cum spune Anonimulū, Selim, influențatū de intrigile lui Mihail

Cantacozino, chemă pe Petru III la Constantino-
pole și-lu declară mazilū. In loculū seū, Selim
trimise Domnū pe feciorulū celū mai micū alū
lui Mircea III, adică pe Alexandru II, fratele lui
Petru III. Astū-felū Cantacuzinulū își rēsbună in
contra Dómnei Kiajna.

CAP. XXX

Alexandru II. 1568—1577

*Alexandru ucide pe boerī la unū ospățū. Contribuția nu-
mită oala sécă.*

Alexandru II, fiulū lui Mircea III și fratele lui
Petru Schiopu, vine in Muntenia și se sue pe
tronulū țērii la 7 Maiū 1568. La începutū acestū
Domnū s'a arătatū de unū caracterū blândū; dar
acēsta era numai o cursă ce întindea mai cu sé-
mă boerilorū pribegī, pe carī voia să-ī atragă in
țērá. Elū nu lipsi a le adresa și scrisorī in Tran-
silvania, prin carī īi chema să se întórcă fără
nici o témă in țērá.

Alexandru, in sângele căruia cruđimea și tira-
nia erau ereditare, nu uită că este fiulū lui Mircea
III. Abia trecuse doă lunī de la suirea sa pe
tronū, și se săturase de a domni cu pace și cu
dreptate. Rupēndū masca ipocrisieī, elū inceptu
a-și da pe față instinctele natureī sale celiī sēl-
batece. Ca și tatălū seū, elū nu se credea sigurū
pe tronū, pe câtū timpū știa că in țērá există

boerī, din carī nu putea să facă instrumentele cruđimelorū și mișeliilor sale. De aceea elū decise a-ī perde.

Spre a pune mânia pe dênșii, elū îi invită intr'o ȝi la unū mare ospățū. Boerī, asigurați prin blândetea de până aci a Domnului lorū, se duseră cu bucurie la masa domnescă. Dar Alexandru îndată ce-și vȝdu prada adunată la unū locū, ucise o mulțime dintr'ênșii, între cari¹⁾, Radu Logofātu, din satulū Drăgoeștii, Mircea feciorulū vistierului Forestie, Tóder din Bucovū, Viad Pȝtrașcu, Kalotă, Stan feciorulū Drăgulețului, Radu Stolniculū din Boldești și Radu feciorulū vornicului Socol, și alți mai mulți boerī de diferite ranguri.

În urma acestei mari vȝrsări de sânge, Alexandru, ca să amăgescă poporulū și ca să-și împace însuși conștiința, a ziditū mânăstirea Radu-Vodă din București.

Nu era destulū lui Alexandru că ucisese o mulțime de boerī, elū mai deveni apăsătorulū și sugrumătorulū poporului.

Pentru ca să înăbușescă plangerile carī arū ajunge în contra sa până la Constantinopole și pentru ca să înlătore intrigile acelora ce ar voi să-lū restórne dupe tronū, elū avea nevoie de mulți bani cu carī să sature lăcomia celorū mari de pe lingă Sultanulū. Spre a-și procura dar ace-

1) Engel.

ste mișloce de siguranță, elu puse asupra poporului unu impositu nouu numitu *oaia sécă*. Acésta servi ca reu exemplu și pentru urmașii sei pentru a-și procura bani din spinarea poporului.

Prin uciderea boeriloru cari credea că-i facu umbră și prin apăsarea poporului de la care storcea sume enorme de bani, Alexandru se credea asiguratü pe tronulu României. Dar o temere il mai neliniștea încă förte multü.

Fratele seu, Petru Schiopulu, dupe depunerea sa din scaunü, trăia fără nici o ocupațiune în Constantinopole, căminulu unde se frământau tóte intrigile și cabalele politice. Alexandru știa că fratele seu este unü omü ambițiosü și că nu a renunțatü la dorința de a-și redobandi tronulu perdutü. Elü putea dintr'o și într' alta ca să isbutéscă a-lü răsturna din scaunü. Pentru a rămânea dar liniștitü și despre acésta temere, elü formă planulu ca să-lü pue pe tronulu Moldovei.

Circumstanțele timpului favorisau förte multü planulu lui Alexandru. În Moldova, pe acelu timpü, domnea Ión-Vodă, în loculü căruia regele Poloniei voia să pue pe unü Bogdan. Din acésta causă Moldova se afla în mare ferebere. Alexandru, profitändü de aceste circumstanțe, trimise solü la Constantinopole (1573¹⁾ prin care aduse pîră lui Ión-Vodă că este necredinciosü Porții, căci se afla în legături secrete cu toți principii

1) Gorekie.

creștini, iar mai cu seamă cu Polonia. Elu mai trimise și o mulțime de bani pe la persoanele influente la Înalta Pörtă, care să susție candidatura lui Petru la tronul Moldovei.

Dar aceste mijloce nu fură suficiente ca să răstörne pe Ión-Vodă din scaun. Trebuia altuceva mai importantu ca să determine voința Sultanului. Alexandru promise că fratele seü Petru va plăti tributulü indoitu.

Acéstă promisiune atinse cörda simțibilă a lui Selim II, care avea nevoie de bani, căci cheltuse prea multü în resbelulü cu Venețianii pentru insula Cipru. În februarie 1574, elü și trimise unü ceaușü turcü cu ferman la Ión-Vodă. În acestü ferman Sultanulü cerea de la Domnulü Moldovei ca saü să-ı plătescă tributulü indoitu, adică 120 mii galbeni, în locü de 60,000 ce plătise până-acuma, saü să lase tronulü spre a-lü da aceluia care oferă acéstă sumă, căci altü-felü va fi scosü cu forța.

Ión-Vodă răspuse trimisulü turcü că voește să consulte țera pentru răspunsulü ce trebuie să dea Sultanului. De aceea elü și adună pe boeri ca să se sfătuiască ce este de făcutü într'o circumstanță atâtü de gravă.

Deși situațiunea Moldovei, față cu puterea turcilorü era din cele mai dificile, ansă pretențiunea Sultanului era atâtü de arbitrară în raportü cu tractatele ce lega Moldova cu Turcia, în câtü Ión-Vodă nu esită de a propune boerilorü ca să

respingă cererea Sultanului și să lupte până la unul pentru apărarea drepturilor țării. Animați prin coragiul și devotamentul Domnului lor, boerii jurară că sunt gata să moră până la unul pentru apărarea țării lor.

În urma acestei rezoluțiuni patriotice, Ión-Vodă, pe de o parte înapoiasă pe trimisul Sultanului cu refuzul său, iar pe de alta începe a stringe óste și a lua tóte măsurile de apărare în contra năvălirii Turcilor. El se adresă și la regele Poloniei pentru ajutor; dar fiind că Polonia se afla de un secol în pace cu Pórta, nu voi să-și turbure raporturile ei amicale. Ión avu ânsă fericirea să dobândescă ajutor de la Cazacii de la Nipru.

Selim II se întărită fórte multă aflându de la supusul său refuzul lui Ión-Vodă. Dar el deveni furios când se informă că Ión-Vodă făcea și pregătiri de resbel. El pornește îndată asupra Moldovei o armie de 30,000 turci ca să-lugonescă dupe tron și în locul lui să pue pe Petru Schiopu.

Cu armia turcescă se uniră atâtú oștile lui Alexandru II Domnul Munteniei, câtú și 2000 de Secui, trimiși de Ștefan Batori, voevodul Transilvaniei, sub comanda generalilor sei Mihail Rațu și Gheorghe Dațo.

Totalul armatelor ce pornise asupra Moldovei era de peste 100,000 ómeni, din cari 70,000 erau numai oștile lui Alexandru. Tóte aceste ar-

mate se adunū în lagărū împrejurulū Brăilei. Moldovenii, aflândū de numărulū celū mare alū armiiilorū unite nu se intimidară, căci ei erau deciși a-și apăra țera cu orī-ce prețū. Inspirați de unū curagiū eroicū, care salvă mai totū de una o națiune dintr'o situațiune dificilă, Ión-Vodă decise a lua ofensiva.

Pe când armiiile Romāno-Turco-Săcuc petreceau fără grije în lagărū, armia Moldavo-Cazacă înaintă asupra lorū. Sviertenski, hatmanulū Cazacilorū, cu 6,000 cazaci, lăsandū pe Ión-Vodă mai în urmă, luă o cale mai directă, ca să dea mai iute față cu inamiculū. Elū nu întârzie de a întâmpina avant-posturile armiei dușmane, pe cari, surprindendū-le, le și nimici cu desăvêșire, fără a scăpa vre-unū soldatū măcarū ca să ducă vestea în lagărū la ai sei.

Hatmanulū cazacilorū, până să sosescă și Ión-Vodă cu armia moldovenescă, puse să se întreție focurile avant-posturilorū ucise, spre a nu da vre unū prepusū celorū din lagărū.

Dupe sosirea lui Ión-Vodă se decise a se da o lovire repede și sdrobitore. Armia Moldavo-Cazacă se împărți în trei părți. Se făcu o năvălire teribilă asupra lagărului dușmanilorū. Primulū atacū îl făcu hatmanulū Sviertenski cu corpulū cazacilorū, cari aruncară spaima în armia dușmană. Ión lovi asemenea pe inamicū din două părți.

Confusiunea în lagărulū Romāno-Turcū deveni

alături de mare, în câtă nici nu puteau apuca armele ca să se apere. Cei ce putură a-și prinde caii și să încalice, abia scăpară cu tuga. Armia Moldavo-Cazacă făcu un război teribil asupra dușmanului. Alexandru, Domnul Munteniei, și fratele său Petru, abia scăpară cu fuga și se închiseră în cetatea Brăila.

Ión-Vodă și hatmanul Sviertevski, coprinzându-lagărul dușmanilor, rămaseră aci câte-va zile ca să se repausese. Căutându printre morți ca să afle cadavrele lui Alexandru și fratelui său Petru, și ne dându de dăsele, porniră în lăuntrul țării. Ei arseră și pustiră tot pe cale, până ajunseră la București.

Stăpinu pe capitala țării, Ión-Vodă, puse domnia în locul lui Alexandru pe un boier moldoven, anume Vintilă. Acest nefericit ambițios plăti cu viața puținele zile de mărire ce dobândise. Dupe plecarea lui Ión-Vodă din București, boierii, ne voindu să recunoscă pe Vintilă ca Domn, s'au sculat asupra-i și l'au ucis.

Ión-Vodă, informându-se că Alexandru și Petru erau închiși în cetatea Brăilei, merse de o încongiură. El ceru de la comandantul cetății ca să-l dea pe Petru. Acesta refuă. Ión, furios de acest refuș, trecu prin sabie și focu mai totă suflarea din oraș, fără să facă distincțiune de sex și de etate. Cetatea însă fu imposibilă ca s'o ia.

Între acestea, Ión-Vodă, află că o armie formida-

bilă de peste 200,000 ómení înainta din doă părți asupra lui.

Din ordinulú Sultanului, Ahmed-Paşa, begler-beiulú Rumeliei, se apropia de Dunăre cu o óste de peste 100,000 ómení. Adel Gherei, fratele hanului Crimei, înainta spre Nistru cu o altă armie de 100,000 tătari. Planulú lorú era de a-și uni armatele la unú locú, spre a opera împreună în contra Moldovenilorú.

Singurulú punctú pe unde Turcii puteauú să trecă Dunărea spre a se uni cu tătarií era pe la cetatea Isaccia, numită din vechime, vadulú de la Oblucița. Ión-Vodă voia să împedice cu orí-ce prețú joncțiunea armatelorú turco-tătare. De aceea, elú trimite unú corpú de óste la Dunăre, sub comanda vitézului și credinciosului seú amicú purcálabulú Ierimia Golia, ca să opréscă trecerea Turcilor. Pe de altă parte, în capulú altei părți de óste, elú plécă înaintea Tătarilorú ca să-í sfárame.

Combinatiá era tericită și arú fi fostú salutarie, daca trădarea nu arú fi venitú să-í paralisese efectele. Ieremia Golia, pentru 30 pungi cu aurú, își vëndu țera și pe Domnulú seú, inlesnindú turcilorú trecerea Dunării. Ión-Vodă, înștiințatú chiar de Ieremia Golia despre trecerea turcilorú, se vëdu nevoitú a-și schimba planulú și a se întórce înapoi asupra turcilorú.

În ziua de 11 Iunie 1574, despre laturea răsăriténá a lacului Cahulú, se dete o bătălie din cele

mai sângerose. Turcii erau ca la 130,000 și aveau 120 tunuri. Ión-Vodă avea o oște abia de 35,000 omeni și 140 tunuri. Curagiul și vitejia lui Ión, ar fi balanțat numărul cel mare al turcilor, dacă trădarea nu s'ar fi amestecat și aci ca să-i smulgă victoria din mână.

Purcălabul Ierimia Golia, care comanda aripa stângă a armiei moldave, și-a consumat trădarea începută la Dunăre. Ión-Vodă vede totu-de o dată cavaleria comandată de Ieremia închinându-și stégul înaintea inamicului; apoi, puindu-și cușmele în sulite, ei trecu cu totul în partea turcilor.

Acastă faptă criminală respândi descuragerea în armia moldavă. Numai Ión-Vodă își conservă sângele rece și prin curagiul său cel eroic își reanimă oștirea.

Turcii, încurajați prin desertarea unei părți din oștea creștinilor, făcură mai multe atacuri asupra Moldovenilor; dar toate fură respinse cu pierderi însemnate. Lupta ar fi mai continuată astu-fel și pôte că victoria ar fi încununată vitejia oștei lui Ión-Vodă. Dar din fatalitate, tocmai atunci sosește și armia tătară în număr de 100,000.

Lupta acum devenise nu numai inegală, dar aprópe imposibilă. Ión-Vodă, formându un corp compact din resturile oștei sale, se retrase pe virful unui delu din apropiere, pe ruinele satului Roșcanii, ars de curându de inamic.

Din totă oștea sa, Ión-Vodă, nu mai număra de câtă 7,000 ómenii. Peste 20,000 căduseră în luptă cu păgânii; restulă trecuse prin trădare, de partea dușmanului.

Ión-Vodă, pe virfulă délului pe care se retrăsese, avea o pozițiune strategică din cele mai avantajóse. Elă se întări cu șanțurii carii ilă garantau despre orice atacă ală dușmanului. Turcii și tătarii, carii, în numără de aprópe 200,000, încongiuraseră lagărulă lui Ión-Vodă, luptară în cursă de trei zile și trei noptii, prin asalturii dese și violente să reducă pe creștini, dar tóte încercările aă rămasă deșarte. În fine turcii se vedură nevoiții a parlamenta.

Ión-Vodă ținu ună consiliu de resbelă. Opiniunile erau împărțite: Unii diceau că nu mai trebuie să continue o luptă atâtă de inegală, alții susțineau să móră până la unulă. Ión-Vodă, învinsă mai multă prin lipsa absolută de apă și de provizii și pentru a cruța viața óstei ce-ă mai rămăsese, acceptă propunerea de a capitula. Condițiunile cerute erau, ca óstea cazacă și română să fie liberă a se întórce cu armele pe la casele loră; iar elă, Ión-Vodă, să fie dusă înaintea Sultanului Selim II, spre a se justifica de faptele sale.

Pentru a garanta respectarea și esecutarea acestei capitulații, turcii jurară de șapte orii pe coran; Petru Schiopu jură asemenea de șapte orii pe cruce și pe evanghelie. Dar ce sunt jurămintele pentru sufletele trădátore!...

Îndată ce óstea română și cazacă părăsiră lagărul, Ión-Vodă fu adus în cortul lui Ahmed Pașa, care era plin de pașale și de ianiceri. Păgânul căutându a provoca la dispută pe eroul moldoven, începu a-i face muștrări pentru faptele sale de mai 'nainte. Ión-Vodă nu se sfi de a-i răspunde cu demnitate că capitulația nu-i dă dreptul să-i facă observații și că numai Sultanelui are să dea séma de faptele sale.

Pretextul era dat; un negat italian îi implântă pumnalul în inimă. Ianicerii și cei l'alți se reped ca férele turbate asupra eroului moldoven, pe care îl făcu bucăți.

Astfel, numai prin trădare, peri acel erou român, care inspirase păgânilor atâta spaimă, în cât se făceau rugăciuni prin moschee ca Alah să-l scape de la peire.

În urma acestor trădări și vésării de sânge, Petru se sui în fine pe tronul Moldovei. Acum și Alexandru II se cređu scăpat de o mare grijă care îl neliniștea.

Între acestea, neînțelegerile ce exista între Ión Sigismund și Maximilian în privința titlului de rege al Ungariei, se aplanară printr'un tratat încheiat între dênșii. Prin acel tratat se decise ca Ión Sigismund să se lepede de titlu de rege și să se mulțumescă cu titlu de principe cu stăpânirea Transilvaniei și a unor părți din Ungaria.

Curând dupe aceea, murind Sigismund, se alese

voevodă ală Transilvaniei Ștefan Batori. Acesta, spre a nu întărita în contra sa pe turci, cari consideraă Transilvania ca o provincie pusă sub protecțiunea loră, promise Sultanului ună tribută de 10,000 galbeni. Elă promise și luă Maximilian credință de vasală.

Dar ună altă pretendentă la tronulă Transilvaniei, Kaspar Bekeș, voi să se scóle cu armele în contra luă Ștefan Batori. Acesta însă, cu ós-tea sa și cu ajutorulă ce-l dete Alexandru II ală Munteniei, învinse pe Bekeș și rămase liniștită în Transilvania.

Deși Alexandru II reușise a pune pe fratele seă Petru pe scaunulă Moldovei; însă acesta, prin conduita luă cea barbară, atrase asupra-i ura boeriloră. Acestia, aflândă ocașiune, se revoltară în contră-i și-lă făcură să fugă la fratele seă Alexandru, cerëndu-i ajutoră pentru a-și recăpăta tronulă.

Alexandru dobândindă ajutoră de la turci și de la Batori, intră în Moldova, învinge rescóla și reaședă pe frate-seă pe tronă. Dupe aceea, la 15 Iunie 1577, Alexandru móre, lăsândă în urmă numai blesteme și o suvenire abominabilă.

CAP. XXXI

Mihnea IV. 1577-1583.

Maî înainte de a înceta din viață, Alexandru II, luă precauțiunile necesari pentru a asigura tronul țării pentru fiul său Mihnea. El știa că țera îl uraște, pentru multele cruzimi și apăsări ce suferise de la dânsul. De la țera dar el nu avea să aștepte nici o favoare pentru fiul său.

Alexandru dar se adresă la boeri, cari erau maî toți creaturile și partisanii sei, căci pe adevărații boeri patrioți îi ucisese maî de înainte. Acestor creaturi ale sale el le ceru dar ca să proclame și să susție pe tronul țării, dupe mórtea sa, pe fiul său Mihnea.

Îndată dupe mórtea lui Alexandru II, boerii, fideli promisiunei dată Domnului lor, aleseră și ridicară Domn pe scaunul Munteniei pe Mihnea IV, fiul lui Alexandru II. Dar alegerea boerilor nu era suficientă pentru ca să îmbrace pe Mihnea cu caracterul legal de Domn al țării. El maî trebuia să fie recunoscut și de Inalta Pórtă în astă calitate.

Pentru îndeplinirea acestei formalități esențiale, Mihnea trimise la Constantinopole pe vistierul Mitrea, care se achită cu succes de misiunea cu care fusese însărcinat. Mihnea priimește pe-

ste puțină de la Pörtă întărirea sa și insemnele domniei.

Mihnea, ca nepotă ală tiranului Mircea III și ca fiu ală lui Alexandru II, continuă pe tronul țerii același sistemă de guvernare, tiranică și apăsătoră. Ca și tatălă seă, Mihnea a trebuită să verse mulți bani la Constantinopole pentru a-și dobândi întărirea în scaună. Tóte aceste sume enorme trebuiaă scóse din spinarea poporului.

Alexandru II, ca să facă față cheltueliloră sale la Constantinopole, înființase impositulă numită *oiaa sécă*. Mihnea, imitândă esemplu celă contagiosă ală tatălui seă, mai înființă ună imposită nouă numită *gălétă*.

Sărmanulă poporă trebuia să-și plătescă tiranii cară veneaă să-lă stórcă și să-lă sugrume! Elă se supuse fără murmură și la acéstă dare. Suferințele și apăsările ilă făcuse atâtă de impasibilă, în câtă credea că sórta lui era de a îndura tóte relele, fără speranță de ușurare.

Ca să-și împace conștiința pentru relile ce comitea pe tótă dioa, și ca să amăgescă óre-cum și credința sdruncinată a poporului, Mihnea, ca și tatălă seă, zidi mănăstirea Tutana.

Relele ce apăsaă de mai mulți ană pe țeră, deșteptară până în fine energia națională. Dincolo de Oltă, unde simțimintele de libertate și de independință s'au conservatū totū-de-una mai cūrate, în județulă Mehedinții, boerii resculară poporulă și se puseră în fruntea lui. Hotărâți

a se scăpa de Mihnea cu ori-ce preț, ei își aleaseră Domnă pe Radu Popa.

Mihnea, aflând despre rescóla de peste Oltă, se grăbi a o stinge câtă de curând, spre a nu da pasă focului revoluționară să incendiese totă țera. Dupe ce adună în pripă o óste destulă de numerosă, se duse cu iuțelă peste Oltă, asupra insurgenților. Se dete o bătălie înverșunată. Boerii de peste Oltă, ne fiindă destulă de preparați, fură învinși cu desăvêrșire. Mulți aă peritū în acea luptă patriotică. Cei cari aă pututū scăpa, precum și Domnulă celă nuou alesă, trecură în Banat. De acolo ei voiaă celă puțină să ducă plângerile loră la Constantinople.

Tiraniă nu profită nică o dată de învêțămintele ce le daă evenimentele istorice. Mihnea, fiindă fericitū că a învinsă și a înăbușitū furtuna ce se ridicase asupra lui, nu știu să se urce la sorginea care îi dedese naștere, pentru a căta să stîrpescă germenulă ei cu desăvêrșire.

În locū să ia o linie de conduită cu totul alta de câtă aceea ce avusese până aci cu poporulă seă; în locū să începă a fi mai blândă și mai umană pentru a-lă atrage către diensulă; ca toți tiraniă cei beți de sânge și de spoliații, își îndoi rigórea asupra poporului.

Mihnea începu acum a persecuta și a ucide nu numai pe cei cari luaseră parte activă în rescóla ce potolise, dar și chiar pe aceia cari erau bănuți saă păriți că aă participatū la revoltă.

Aceste cruzimi și tiranii fără margini, făcură ca țipetele poporului să ajungă până la Constantinopole. Sultanul, atinsu de atâtea plângeri repetate, chiamă pe Mihnea la Constantinopole. Elu îl depune din scaun și îl trimite în exil la Tripolis.

CAP. XXXII

Petru IV Cercelū. 1583—1585.

Pătrașcu II cel bun, la încetarea sa din viață, în 1558, lăsase doi fi. Celu mai mare dintr'ênșii, Petru IV Cercelū, s'a dusu în Franța, unde a servitū la curtea regelui Henric III, căruia îi câștigase favoarea.

Deșteptându-se într'ensulū dorința de a deveni Domnū pe tronulū tatălui seū, elu se duse la Constantinopole cu recomandații puternice din partea regelui Franței. Aci elu pîndea momentulū favorabilū pentru a-și ajunge scopulū ce urmărea.

Dupe depunerea lui Mihnea IV din Domnie și exilarea lui la Tripolis, ocasiunea era din cele mai propice. Pe lingă recomandațiile și sprijinulū ce Petru IV Cercelū avea la Pórtă din partea regelui Franței, mai veni și cererea din partea poporului român.

Tronulū țerii rămăindū vacantū prin depunerea lui Mihnea, boerii căutară să-și alégă unū Domnū

mai bun, mai blând și mai drept, care să scutască țera de ucideri și de jafuri. Ei își aduseră aminte de domnia cea părintescă a lui Pătrașcu-Vodă, și cugetară că unu descendinte din sângele seü ar fi singurul Domn care le-ar garanta o domnie mai dréptă și mai omenescă.

Știindü că Petru IV. Cercelü se afla de câțiva ani la Constantinople, ei îl aleseră Domn și cerură de la Pörtă întărirea și trimiterea lui în țéră. Alegerea țerii, unită cu protecțiunea regelui Henric III, determinară pe Sultanulü să confirme Domn pe Petru IV. Cercelü și să-lü trimită în țéră cu insemnele domniei.

Cu câtă bucurie țera întrégă aștepta acum pe Domnulü în care ea își pusese toate speranțele de unü viitorü mai fericitü, pe Domnulü de la care aștepta vindecarea profundelor rane lăsate de predecesorii seü. Dar câtü de amară și de durerosă îi fu decepțiunea, când vedü, curind dupe suirea noului Domn pe tronulü țerii, că densusulü era o edițiune și mai complectă în réutate de câtü predecesorii seü.

Țera uitase că dacă câte o dată dintr'unü măceșü naște o rosă, adesea orü rosa degeneréză și produce numai măceșe. Petru IV. Cercelü, deși fiulü lui Pătrașcu celü bunü, nu moștenise de la tatälü seü nici virtuțile sale civice, nici blândețea lui cea sufletescă. Imitândü mai multü pe predecesorii seü, elü continuă a fi unü Domn mai crudü și mai apăsătorü de câtü densusilü.

Curîndu dupe suirea sa pe tronü, Petru Cercelü își manifestă caracterulü celü crudü, omorândü trei boeri din cei mari ai țerii. Elü ucise pe Mihailü Vorniculü, pe Dovromir Banulü și pe Contil paharnicu, și alții.

Pentru ca să facă față la tôte cheltuelile cele desfrinate ale palatului seü și pentru a-și procura sumele de bani ce trebuia să trimită la Constantinopole, spre a se susține în Domnie, nu-i mai erau de ajunsü lui Petru contribuțiunile enorme cu cari predecesorii seü împovărase țera. Elü mai inventă încă două imposite, *goștina și oerulu*.

Dările cele exorbitante cu cari Petru împovărase poporulü, crușimile și tiraniile lui cele mari, aduseră țera la disperare.

Petru IV. Cercelü, ca și predecesorii seü tiranü, pentru a amăgi conștiința poporului, începu a face öre-cari fapte religiose. Elü termină Mitropoliă din Tirgovește începută de Négoe-Vodă și care zăcea ne terminată. Repară monastirea de la Curtea de Argeșü și aceea de la Mislea. Zügrăvi și dotă cu venituri biserica Santului Necolae din Schiaï, de lingă Brașovü, etc.

Dar tôte aceste fapte piose se perdeau pe lingă mulțimea crimelorü și apăsărilorü cu cari împovărase țera. Poporulü ura pe Petru Cercelü ca pe unü adevăratü tiranü.

În urma nenumăratelorü plângerü ce boerii țerii duseră la Pörtă, Sultanulü se convinse până în fine că Petru Cercelü era unü Domnü reü și

asupritorū. Pe de altă parte, Mihnea, care scăpase din exilū și petrecea la Constantinopole, încă contribui foarte multū la căderea lui Petru Cercelū. Pe lângă tributulū enormū ce se lega a plăti Sultanului, elū mai oferi și alte sume de banī vizirului și altorū pașale.

Sultanulū atunci trimite mai mulți ceauși ca să ia pe Cercelū din țeră împreună cu tributulū și să-lū aducă la Constantinopole. Dar Petru Cercelū, informându-se de la agentulū seū secretū despre pericolile ce-lū amenințau, n'a mai așteptatū sosirea ceaușilorū Porții. Incărcându-și banii și lucrurile de valóre în 43 de care, a trecutū în Transilvania.

Blestemele poporului l'au însoțitū în exilulū seū voluntarū. Elū nu a avutū parte să se bucure de jafurile ce făcuse asupra țerii întregi. Jefuitū de averea sa, abia își scăpă viața, fugindū travestitū ca țeranū. Averea sa parte este dusă la Constantinopole, iar parte cade în mânele Ardelenilorū.

Petru Cercelū, scăpândū abia cu viața, stătu mai antiū, peste doi ani într'o temniță în Ungaria; apoi, scăpândū de acolo, pribegi pe la mai multe curți suverane din Europa, cerëndū recomandații la Pórtă, pentru a i se da iar tronulū țerii.

Prin instrucțiunea și talentele sale, Petru Cercelū, știuse să-și atragă favórea și sprijinulū moralū alū mai multorū suverani. Prin ajutorulū

acestoră puternice influențe și prin promisiunile cele enorme de bani, elă pôte că ar fi reușit să înduplece pe Sultanulă ca să-i redea tronulă Munteniei.

Dar Mihnea, rivalulă seă de mörte, care domnea atunci pe tronulă țerii, informată despre tôte mișcăriloră lui Petru Cercelă, dete vizirulă 60,000 galbeni, ca să scape de ună dușmană atâtă de periculosă. Pentru suma ce priimise de la Mihnea, Vizirulă puse de aruncă pe Petru Cercelă în mare, în luna lui Martie 1590.

Astă-felă, Țera-Romănescă, scăpă de ună monstru setosă de sângele și de sudorea poporului român. Devenindă prada valuriloră mării, elă se duse să espiese în infernă tôte crimele cu care împovărase nația română.

CAP. XXXIII

Mihnea IV, a doa domnie. 1585—1590

Prin însemnatele sume de bană ce Mihnea vër-sase la Pörtă, reușise să röstörne din scaună pe Petru IV Cercelă. Elă veni Domnă în Muntenia pentru a doa óră. Număi Sultanului și Vizirului elă dedese 700,000 lei, osebită de alte sume de bană ce împărțise pe la alte pașale și favorite ale

Sultanului, și osebitu de cheltuelile necesari pentru venirea lui în țără.

Tôte aceste sume enorme de bani, Mihnea le imprumutase cu camătă ne mai pomenită dupe la bancherii ovrei, greci și armeni din Constantinopole. Acești creditorii avéu să cadă ca locustele pe țără pentru a le scôte îndoitu și întreitū din spinarea nefericitului poporū românū.

Contribuțiunile în ființă la venirea lui Mihnea pe tronū, ne mai fiindū suficiente pentru a se plăti tôte datoriile și cheltuelile Domnului, Mihnea mai impovără țera și cu altele nuoī. Mai antiū Mihnea îndoī dajdia stupilorū de albine. Elū hotări să se dea doi stupi din dece, în locū de unulū din dece, dupe cum se dase până aci.

Roșiorii, acelū corpū de armată scutitū de orī ce dare, pentru că ei în resbelū serviaū țerii cu cheltuiala lorū, fură supuși la plata unui birū fórte mare.

Moșnenii saū megiași, adică proprietarii liberi de pământū, fură supuși la o dare nuoă numită *gălétă*. Ea consista în a da fie-care câte o chilă de grăū.

În fine nici aceste dări ne putëndū să acopere tôte necesitățile tiranului Mihnea, elū mai puse o dajdie asupra tuturilor locuitorilorū numită *năpaste*. Numele acestei contribuțiuni spune de sine câtū era de nedréptă și apăsătore.

Tôte aceste stórceri și apăsări făceaū pe poporū să gémă de durere. Unii din boeri, atinși

la sufletu de suferințele poporului, se duseră la Mihnea să-i espue situațiunea și să-i cêră ușurare. Dar celū mai îndrăsnețū dintr'ênșii, Stănciu Logofătu, care cutezase a-i descrie lucrurile cu adevêratele lorū culori, fu ucisū. 1)

Boerii țerii, disperăți de o Domnie atâtū de tiranică și spolietőre, alergară cu plangeri la Pörtă. Din fericire, aspirațiunile la domnie ale altui ambițiosū, le veni în ajutorū pentru a putea să obție resturnarea lui Mihnea.

Ștefan II, supranumitū surdulū, stăruindū la Constantinopole pentru domnia Munteniei, oferi Sultanului 225,000 galbeni, elū promise că-i va mai trimite încă pe atăta, peste șese luni de la suirea sa pe tronū.

Sultanulū, luândū de pretestū plangerile ce țera intrêgă ridicase în contra lui Mihnea pentru tiranica și ruinătorea lui domnie, dar mai convinsū prin sumele oferite de Ștefan Surdulū, condemnă pe Mihnea la ștrêngū și-lū chemă la Constantinopole.

Mihnea, ca să-și scape viața, își renegă religiunea și deveni musulmanū. Din acelu momentū elū deveni celū mai de aprópe favoritū al Sultanului; dar totū-de o dată și celū mai mare dușmanū al creștinătății.

Ca să dea o dovadă Sultanului despre devotamentulū sêū, elū puse și pe unū fiū al sêū de

1) Engel.

îmbrățișe islamismul. Soția lui d'abia scăpă de apostasie împreună cu unu altu copilū fugindū la Sant' Agora, unde se și călugări.

Românii scăpară de tiranulū Mihnea, dar sôrta lorū nu se îmbunătăți nici sub dómnia lui Ștefan Surdu.

CAP. XXXIV

Ștefan II Surdulū, a domnitū 1 anū și 6 luni ¹⁾. 1590—1591

Sub dómnia cea tiranică și apăsătoare a Domnilorū celorū din urmă, țera avu a suferi atâtea jafuri și omoruri, în câtū ajunsese a perde cu totul speranța de a mai gusta vre-o dată pacea și liniștea de care simțea atâtea nevoe.

Dupe căderea lui Mihnea, boeriī își opriseră vederile asupra lui Ștefan II Surdulū, pe care îl și cerură să li se întărească ca domnū. Sultanulū care era deja înduplecatū în favórea lui Ștefan Surdulū, pentru sumele enorme de banī ce priimise de la dēnsulū și pentru altele ce promise pe viitorū, întări și porni Domnū în Țera-Românescă pe Ștefan II Surdu.

Poporulū românū, cređendū că boeriī țerii alesese unū Domnū de la care puteau să aștepte ușurarea și îndulcirea sôrtei sale celei amărate,

1) Engel.

se consola deja cu ideea unei asemenea speranțe amăgitoare. Și de astă dată însă poporul român fu înșelat în așteptarea sa cea legitimă.

Dacă Ștefan II Surdul avea pôte calitățile ce se cereau de la unŭ Domnŭ pentru a putea face fericirea poporului sŕu, circumstanțele în care se afla țera, precum și condițiunile în care dŕnsulŭ priimise domnia, îlŭ puneau în imposibilitate, cu tŕtă buna voință ce ar fi avutŭ, de a face ca să se ușureze și să se îndulcŕscă sŕta poporului.

Turcii cari se stabilise de cătŭ-va timpŭ, în contra tractatelorŭ, pe teritoriulŭ țerei în orașele Brăila, Giurgiu și Turnu, făceau răutățile și jafurile cele mai mari asupra poporului. Ștefan II Surdulŭ privea la tŕte acestea cu durere de inimă, dar se afla în neputință de a aduce vre o ameliorare, căci plângerile sale la Pŕrtă nu aveau nici unŭ eco, fiindŭ îndreptate în contra chiar a musulmanilor.

Poporulŭ, gemândŭ sub povara atătorŭ rele, aducea plângerile sale la piciŕlele tronului; dar Ștefan, știindu-sŕ în neputință de a putea aduce vre o ameliorare, tăcea, fără a le da măcar vre o vorbă de consolațiune. Acŕsta, se đice, a făcutŭ pe poporulŭ românŭ se numŕscă pe Domnulŭ sŕu, Ștefan Surdulŭ.

Osebitŭ de relele ce poporulŭ românŭ avea să îndure, fără speranță de îndreptare, din partea turcilorŭ, elŭ mai avea să se lupte și cu impli-

nirea cererilor făcute din partea domnului lor. Ștefan Surdu luase angajamente considerabile de bani la Constantinopole. Pentru a face față obligațiilor sale, el era nevoit să storce sume enorme de bani din spinarea poporului care ajunsese în săpă de lemn.

Paciența poporului poate să se fi desecat și să fi căzut în brațele disperării, dacă mărtea care răpi pe Ștefan II Surdulă după tronul României, nu i-ar fi dat speranța de un viitor mai fericit.

CAP. XXXV

Alexandru III, 1591—1593.

Caracterul și cruzimile lui Alexandru. Mizeriile și tiraniile poporului. Oltenia și Banul Craiovei. Mihai V Banul Craiovei revendică drepturile autonome ale Olteniei. Mihai care plecase la Constantinopole este prins de omeni ai lui Alexandru. Mihai condamnat la moarte. Mihai pe esafod. Mihai grațiat. Alexandru III viclenește viața lui Mihai. Mihai fuge în Transilvania. Mihai se duce la Constantinopole. Mihai numit domn.

În cursul de aproape o jumătate de secol, sub cele patru domnii ale lui Mircea Ciobanul, sub domniile lui Petru Schiopu, Alexandru II, Mihnea turcitu și Petru Cercel, poporul român

trecu prin niște încercări din cele mai crude ce se pot vedea în istoria națiunilor.

Dar cupa suferințelor sale încă nu era plină, răbdarea lui încă nu era cu totul desecată. Pe lângă veninul ce atâtea Domni cruzi și tirani vărsase în cupa vieții sale, mai trebuia și doza cea mare ce avea să mai verse într'ensă Alexandru III, pentru a o face să dea pe din afară.

Dacă Provedința dete poporului român și pe acestu din urmă tiran, pentru a-l determina să-și rumpă lanțurile sub care gemea de atâta timp; ea îl destinase totu-de o dată și pe omul care avea să-l conducă pe calea cea nouă la independență, la libertate, la glorie și la mărire.

Dupe mórtea lui Ștefan II Surdul, boerii aleseră Domnă pe Alexandru III. ¹⁾ Acestu Domnă descindea dintr'o familie boerescă din Moldova ²⁾, dar care se stabilise de multu timp în Muntenia. Pórta, confirmându alegerea boerilor, Alexandru se sui pe tronul țării.

Chiar de la începutul domniei sale, Alexandru și-a manifestat unu caracteru mândru, invidiosu, tiranicu și hrăpitoru. Elu a încărcat țera cu atâtea datorii în câtu datoria publică se urca la dece povere de aur.

Ingânfatu de origina lui nobilă, Alexandru desprețuia pe boerii țării. Desfrinată în moravurile

1) Engel

2) Valter.

sale, el ū apăsa poporul ū în tôte chipurile. Știind ū că il ū urăște atăt ū boerii căt și poporul ū pentru tiraniile sale, el ū a devenit ū bănuitor ū și nu vedea împrejurul ū sêu de căt ū comploturi și asasini.

Mulți inocenți a ū cădut ū sub loviturile sale cele nedrepte. Despotismul ū sêu adusese țera la disperare, și o sêmă de boeri cugeta ū în realitate cum să scape de un ū asemenea tiran ū periculos ū.

Alexandru, înțelegând ū că spiritul ū poporului era în contra sa, cugetă la miđlócele prin care să-și garanteze viața și domnia. Ne având ū confiență în óstea națională, el ū își formă o gardă de turci, care să-l ū apere în contra orî-cărei agresiuni. Ca să inspire și mai multă temere supușilor ū sêi, el ū aduse și o sumă de Ianiceri.

Plata și întreținerea acestor ū trupe streine nu numai că apăsa ū asupra țerii, dar ele erau tot ū de o dată organele și spiritele tuturilor relelor carî cădură asupra locuitorilor români.

Se știe că de căt ū va timp ū domni ū români, fie aleși de țeră, fie numiți d'a dreptul ū de Pórtă, nu puneau mâna pe domnie de căt ū vêrsând ū sume insemnate de bani la Pórtă. Se mai știe că toți acești candidați la domnie, ne având ū banii necesari pentru a-și realiza scopul ū, se împrumutau de la bancherii cei mari din Constantinople, turci, greci, ovrei, armeni, carî considerau România ca o sorginte nesecată de avuție.

Pentru banii cu cari acești strigoii nesățioși de aurū împrumutaū pe domnii ce se întăreaū de Pörtă, luaū camăte incalculabile.

De cândū domnii cei corupți și tirani inau-gurase sistemulū de a cumpăra domnia cu bani, țera vermuia de asemenea lipitori inveninate, cari veneaū cu domnii de o dată în țeră, ca să sugă sângele sērmanului poporū. Alexandru nu numai că atrase dupe dēnsulū unū nuorū de asemenea locuste flămānde; dar elū aduse cu sine o mulțime de comercianți saū întreprindători avuți, cărora le arenda veniturile țerii, cu dreptulū de a le strānge apoi pe sēma lorū.

Cine pōte calcula relele ce cădură pe țeră din cauza unū astū-felū de modū de guvernare. A-rendașii lui Alexandru, protegiați de unū domnū atātū de crudū și neomenosū, secondati de cetele ianicerilorū cari îi însoțeaū la strāngerea veniturilorū țerii, jefuiaū până la pele pe sērmanii locuitorii ai țerii. Ei nu se mulțumeaū a și cere și a-și lua dreptulū lorū; ci cereaū și luaū de doă și de trei ori aceiași sumă, și totū nu se credeaū plătiți.

Nu era destulū că sbirii cei nelegiuți cutree-raū țera de la unū capătū la altulū, prādaū și ardēū căminele locuitorilorū, le desonoraū fami-lia, îi spoliaū de avere. Ei le răpeaū și copiii, luandū din dece copii unulū. Pe acești copii, turcii, dupe ce îi botezaū în religia lui Mahomed, îi bă-

gaŭ în corpulŭ ianicerilorŭ, spre a-ŭ aduce mai târziu să verse sângele frațilorŭ și părințilorŭ lorŭ.

În fine jafulŭ și desfrânarea ajunsese la culme. Sărmanii locoitori nu aveau nici măcarŭ unde să se plângă, căci toate aceste rele cumplite se făceau sub ochii și cu autorisarea Domnului țerii.

Dar până în cele din urmă toate aceste rele veniră a se resfrânge asupra despotului nepăsătorŭ. Toate aceste jafuri și tiranii sleise cu desăvârșire averea țerii. Țeraniŭ cari erau sorginta averii publice, parte săracise cu desăvârșire în câtŭ nu mai era nimicŭ de luatŭ de la dînșii; iar parte cădendŭ în disperare, fugiră prin păduri și prin locuri ascunse, spre a scăpa de biciulŭ celŭ de focŭ ce căduse asupra lorŭ. Unŭ doliu înfiorătorŭ domnea preste totă țera, de la unŭ capătŭ la altulŭ.

Dar creditorii și arendașii lui Alexandru nu voiau să știe de sărăcia țerii; ei voiau bani, și nu mai aveau de unde să-ŭ storcă. Atunci începură a murmura în contra Domnitorului. Ei aruncară asupra lui toate datoriile ce nu mai puteau scote din țeră. Aceste datorii se urcau la dece poveri de aurŭ, pe care ne avendŭ nici elŭ de unde să le plătescă, rămaseră totŭ asupra țerii.

Acastă tristă stare de lucruri mișcă până în fine inima boerilorŭ. Miseria cea neagră care căduse preste țeră, precum și nesiguranța ce aveau boerii pentru propria lorŭ viață, deșteptară într'ênșii energia spiritului de conservare.

Adormindă vigilența tiranului, boerii începură a se aduna, a se sfătui între dênșii pentru a afla vre ună međiă, prin care să scape țera din ghiarele unui Domnă crudă și jefuitoră. Ei trimiseră în secretă o deputație la Constantinopole care să descrie miseria și peirea în care căduse țera. Dar sultanulă remase de o cam dată surdă la aceste drepte plângeră.

Perdendă și ultima speranță de scăpare, care consista în îndurarea Sultanului, Români se pare că nu mai aveau să aștepte altă-ceva de câtă să peră cu încetulă, sub jugulă potopului de rele ce căduse asupra loră.

Dar Provedința care destinase pe români la fapte mari, la glorie și la mărire, veghia asupra loră și nu-i lăsă să peră.

În acele timpuri în care peirea își întinsese lințoliulă morții preste România mare, Oltenia respira încă ună aeră de libertate. Energia și părintesca guvernare a Banului ei o scutise de tôte relele ce apăsaă preste România din stânga Oltului.

Mihaiă V, fiulă lui Pătrașcu II celă bună, care prin puterea brațului său a merită mai târđiă numele de Mihaiă Bravulă, era pe atunci Bană al Craiovei. Prin meritele sale cele distinse, prin dreptulă său de naștere și prin influența unchiului său de mamă, ¹⁾ Ión Vistieru, care era agentă

1) Valter.

al țării la Constantinopole, Mihaiu dobândise cea mai mare demnitate a Țării-Românești, devenise Banu al Craiovei.

Din vechime, banatul Craiovei era unu statu care și avea autonomia și suveranitatea sa locală. Raporturile ce existau între Banul Craiovei și domnul României, erau acelea de vasal către suzeran. Banatul Craiovei plătea unu tribut domnului României și în casu de resbelu, îi dedia totu contingentul de arme de care dispunea. Domnul însă nu avea dreptu să se amestece în administrația din lăuntru a Banatului.

Cu timpul însă, prerogativele Banatului Craiovei se violară, se slăbiră până într'atatu, în cătu Banul Craiovei se considera ca unu simplu funcționar al Domnului, care administra Banatul dupe voința sa și sub ordinele sale.

Cu venirea lui Mihaiu V pe scaunul Banatului, lucrurile se schimbară cu desăvârșire. Acestu demn și energic bărbatu, ridică iar Banatul la adevărata lui înălțime, revendicându-i toate drepturile de mai înainte. Plătindu lui Alexandru tributul celu usitatu din vechime, Mihaiu îl mărgini de la ori-ce înriurire în administrația interioară a Banatului.

Dupe dreptul ce avea, Mihaiu, ca Banu al Craiovei, își formă o oște compusă de romani. Acestu corp de armată Mihaiu nu îl înființase numai pentru menținerea demnității curții sale și garantarea persoanei sale. În timpul cei de mi-

serie în care, sub Alexandru III mai cu seamă, țera era dată în prada Turcilor și strivită prin apăsarea nenumăratelor impozite, această armată căta să cruțe pe locuitorii Olteniei de a avea aceeași sôrtă tristă sub care gemeau românii din România-mare.

Alexandru se sfia de a împovăra pe locuitorii Banatului cu aceleși dajdii pe care le punea asupra celor din stânga Oltului. Turcii nu cutează să pue nici unul piciorul pe pământul cel liber al Banatului pentru a comite jafurile și devastările ce își permiteau dincóce de Olt.

Starea de libertate, de liniște și de fericire de care se bucurau Românii din Banatul Craiovei atrăsese lui Mihaiu admirația și afecția tuturor locuitorilor din România-mare. El priveau într'ensul unu liberatoru. Acestă famă a lui Mihaiu însă, deșteptase totu de o dată gelosia și temerea în inima tiranului Alexandru III. El jurase dar mórtea cu orí-ce prețu a lui Mihaiu.

Hotărârea lui Alexandru pentru uciderea lui Mihaiu era luată; dar îndeplinirea acestei spurcate dorințe era fôrte dificilă, căci cine ar fi cutedat să se atingă de viața unu omu care devenise idolulu națiunei întregi? Alexandru cu tóte astea tocmi ucigași cari, urmărindú în secretu pe Mihaiu, saú să-lu prindă și să-lu aducă în mânele lui, saú să-lu ucigă.

Dispozițiunile cele criminale ale lui Alexandru

nu remaseră multă timp necunoscute de Mihaiu. Elu le descoperise și își luase toate măsurile de apărare. Alte circumstanțe dar căta să dea pe Mihaiu în mânele dușmanului său.

Vistierul Ioan care se afla agentu al țerii la Constantinopole, cunoștea pe deplinu atâtu starea de miserie în care căduse țera sub domnia lui Alexandru III, câtu și scopul criminalu ce urmărea tiranul în privința vieții lui Mihaiu. Ca să scape țera de la peire, precum și ca să înlătore mórtea d'asupra capului nepotului său, Vistierul Ion, începu să lucreze pentru resturarea tiranului Alexandru și numirea în locul său, ca Domnu, a lui Mihaiu.

Când Vistierul Ion cređu tărêmulu destul de preparat, căci plângerile cele dese ale boerilor și reclamațiunile chiar ale unora din creditorii lui Alexandru, influenți la Pórtă, schimbaseră dispozițiunile Sultanului în privința lui, scrise nepotului său Mihaiu să plece în secretu din țeră și să vie la Constantinopole.

Mihaiu, plecându într'o nópte din Craiova, a și trecut Dunărea. Aci, dupe ce și-a asigurat unde-va pe femeea și pe fiul său Pêtrașcu a luat calea iute către Constantinopole.

Alexandru nu întêrzie de a lua cunoștința despre fuga lui Mihaiu. Turbatu de mânie, căci în mergerea lui Mihaiu la Constantinopolu, elu își vedea capătul domniei, trimite îndată o mul-

țime de ómenii de aí sėi, ca sǎ-lŭ ajungǎ în cale, sǎ-lŭ prinďǎ și sǎ-lŭ aducǎ la dēnsulŭ.

Sórta voi ca Mihaiŭ sǎ trecǎ și prin una din acele teribile încercǎri, care înalță adesea și mai multŭ pe ómenii ceii mari. Elŭ avu nefericirea de a fi prinsŭ de sbirii lui Alexandru și adusŭ în București.

Cine póte descrie bucuria cea sēlbatecǎ a tiranului, vedēndu-și prada în mǎnǎ; și cine póte spune durerea și întristarea poporului și a lui Mihaiŭ, cǎci amēdoii vedeau în acēstǎ nefericitǎ întēmplare perderea orii-cǎrei speranțe de mǎntuire:

Tiranulŭ aruncǎ pe Mihaiŭ în temniță îndatǎ dupe sosirea lui. Setosŭ de sǎngele lui și impacientŭ de a pune capătŭ unorŭ temeri care nu-lŭ lǎsa sǎ dórma, elŭ ilŭ aduse înaintea sa, ilŭ acusǎ de trǎdare și-lŭ condamnǎ la mórte.

Totulŭ pǎrea terminatŭ, și poporulŭ abrutisatŭ prin efectulŭ durerei sale, aștepta numai momentul fatalŭ al execuțiunei în care sǎ-și vadǎ stingēndu-se ultima razǎ de speranță care ilŭ mai lucise în calea întunecată a vieții.

Dar cine póte sǎ citēscǎ misterele Provedinței în cartea omenirei!... Mihaiŭ era o ființă predestinată; elŭ era meritŭ sǎ salve Națiunea Romǎnǎ din ghiarele peirei; elŭ nu trebuia sǎ mórǎ.

În prima Duminicǎ care venea dupe încarcerarea lui Mihaiŭ, tiranulŭ Alexandru fixase dioa fatalǎ pentru executarea lui. Lumea îmbrăcatǎ

în haine de serbătoare, se imbuldea pe toate stradele. O intristare mortală se vedea imprimată pe toate fețele. Femeile mai cu seamă, acele ființe simțitoare, depozitare ale simțimentelor religioase, umpleau bisericile, căci era ora liturghiei. Ele se duseseră în templu ca să-și înalțe rugăciunile către Celul A totu Puternic, pentru sufletul victimei ce avea să cadă sub securea implacabilă a călăului.

De o dată o mișcare mai animată se vede pe toate stradele. Lumea alergă din toate părțile către strada principală, ca să vadă pentru ultima dată pe acela în care își pusese speranța mântuirii.

O trupă numerosă de Ianiceri, cu armele goale, înainta pe strada principală înșesată în dreapta și stânga de popor. Un bărbat înalt și viguros, cu o înfașurare maiestrosă, cu o expresiune resemnată, Mihaiu, Banul Craiovei, pășea cu capul gol, cu mânele legate la spate, cu fruntea ridicată, în mijlocul trupei de Ianiceri, la locul fatal. El era urmat de un călău, cu ochii injectați de sânge și cu securea pe umeru.

În scurta cale ce Mihaiu avea să percurgă până la locul fatal, o episodă însemnată se întâmplă. Trecându pe dinaintea unei biserici și vedându ușile deschise, luminările aprinse și lumea îngenunchiată spre rugăciune, se opri de o dată. El ceru căpitanului turcu, care îl ducea la locul

esecuțiunei, să-î permită a intra unŭ momentŭ în biserică spre a-și face ultima rugăciune.

Turculŭ, atinsŭ de acéstă cerere piósă și de espresiunea căutăturilorŭ poporului care părea că-lŭ rógă a nu-î refusa acéstă ultimă consolațiune, acórdă lui Mihaiŭ voea de a intra în biserică.

Pătrunsŭ cu totulŭ de unŭ simțimentŭ religiosŭ, Mihaiŭ, pășește înaintea icónei împărătești. Aci, în genuchī cu mânele ridicate în susŭ, cu ochii așintaiți asupra santei icóne, cu mintea înălțată către celŭ a totŭ Puternicŭ, elŭ rostește în cugetulŭ seŭ o rugăciune scurtă și căldurosă.

„Dómne, dice elŭ, daca tu ai hotărátŭ peirea acestui poporŭ, lasă să cadă securea calăului asupra capului meu! Daca înalta ta voință este ca elŭ să trăiască pentru a te glorifica, immóe forțele lui și scapă-mi viața. Puținele zile ce voiŭ trăi pe pământŭ, le voiŭ întrebuița pentru apărarea crucei tale, pentru salvarea și fericirea poporului Românŭ.“

Dupe terminarea acestei scurte rugăciuni, nefericita victimă se alță. Îndreptându-se către ușa bisericei, elŭ pășește plinŭ de o resemnare sântă la loculŭ osândei. Acum Mihaiŭ se simțea animatŭ de noii forțe, figura sa părea transfigurată și speranța mântuirii se părea că radia pe fruntea sa.

Dar în fine étă-lŭ ajunsŭ la capătulŭ călătoriei sale celiī din urmă. Cu unŭ piciorŭ sigurŭ și vi-

gurosă, elă se sue pe eșafodă, își încrucișează mânele și așteptă lovirea calăului. Calăulă, deprinsă cu meseria sa de vęrsătoră de sänge, își ia poziția obicinuită. Elă apucă securea cu amândoă mânele și este gata a o ridica, pentru a da lovitura fatală.

Dar, o minune!... In acelă momentă, Mihaiă, întocându-și capulă asupra calăului, țintește asupra-ı o căutătură selbatecă care ilă înghiață de spaimă. Pătrunsă de ună misteră divină, calăulă își aduce aminte că acela căruia elă voia să-ı tae capulă era Mihaiă, banulă Craiovei, era omulă celă venerată de lumea întręgă, pentru virtuțile sale sele mari.

Apucată de ună cutremură involuntară, elă simte că nu pöte să ridice securea pentru a da lovitura fatală. Aruncându-și arma ucigătoare din mână, elă fuge printre poporă strigându : „E inocentă omulă acesta, elă nu merită să möră!..“

Acestă incidentă neașteptată și surprinďetoră puse în mirare lumea întręgă. Insuși ianicerii și comandantulă loră cari condusesese pe Mihaiă la mörte, fură tare impresionai de ceea ce se petrecuse. Creștiniı creďură fără nici o îndoială că acęsta era ună miracolă dumnezeescă, ca să scape viața lui Mihaiă.

Animată de acęstă sântă credință, poporulă se incuragėsă și începe să cęră de la comandantulă Ianiceriloră să se întörcă cu condamnatulă înapoi și să męrgă cu toții la Alexandru ca să-ı

cără grația. Nu trebuie, dicea el, să mergem în contra voinței lui Dumnezeu.

Turcii, cari asemenea vedură în acestu evenimentu unu misteru alu Provedinței, se înduplecară și își întorse pașii către palatul domnescu.

Alexandru Vodă, stându la una din ferestrele palatului său, aștepta cu cea mai mare impaciență să vadă sosindu omul care era trimis inadinsu să-i aducă știrea despre esecutarea lui Mihaiu. Care îi fu mirarea cându auși unu vuetu de strigări repetate de, ura, care se apropia din ce în ce mai multu de densusu.

Elu remase incremenitu când vedu inaintându spre palatu o masă compactă și foarte numerosă de popor care aducea pe umerii săi, liberu de ori-ce legătură, pe condamnatul Mihaiu. Mirarea, spaima, incertitudinea, temerea, toate simțimentele se grămădiră de o dată în sufletul său.

Poporul, ajungendu sub ferestrele palatului domnescu, striga cu unu entusiasm esaltat: „*Ertare!*... Dumnezeu nu voește ca acestu om să moră. Elu a paralisat brațul calaului, care n'a pututu să ridice securea asupra capului său. *Ertare!*...

Tiranul Alexandru, vedendu câtu de aprinsu era poporul pentru viața lui Mihaiu, nu cuteză să-i refuze cererea. Suspinându ca o fără greu vulnerată, pentru că vedea că îl scapă prada din mână, elu se prefăcu că împărtășește simțimen-

tul poporului și acordă lui Mihaiu grația cerută de densusu.

Astufel vocea poporului scapă de la mörte viața lui Mihaiu!

Trăia Mihaiu, dar viața lui era mörte pentru Alexandru. Ca să scape de densusu, tiranulu apucă calea vicleniei. Ca să pötă înșela credința lui Mihaiu, ca să-i scötă orice prepusu din inimă, elu ilu restabili în înalta demnitate de Banu al Craiovei. Ei se despärtiră ca niște bunți amici. Mihaiu însă știa la ce să se aștepte din partea tiranului.

Alexandru tocmise asasinii pe cari il trimisese în reședința lui Mihaiu, spre a-i repune viața, la prima ocasiune favorabilă. Mihaiu descoperise töte mișcările lui Alexandru și putea în oric momentu să distrugă pe ucigașii cari il pändeau viața. Dar cu totul alta de cätü resbunarea, era ocupațiunea minții sale.

Prin voința Provedinței elu scäpase de la mörte; dar nu uitase că existența sa era închinată binelui patriei. Scopulu său dar era ca să scape țera de unu tiranu, și apoi să caute a-i îndulci suferințele ce o chinuia de atäta timpü. Pentru acästa dar elu cugeta cum să se ducă la Constantinopole pentru a pune mäna pe Domnie.

Luändu-și în șecretu töte precauțiunile și dispoșiunile necesarii, Mihaiu trece într'o nöpte cu familia sa în Transilvania, la Sigismund Batori.

Elu a statü aci vre-o doä sēptemäni, pentru

a prepara tărêmulŭ la Pórtă, spre dobândirea tronului.

Sigismund Batori, care pe timpulŭ acela avea mare trecere la Pórtă, scrie lui Sinan Paşa ca să stăruiască a se da lui Mihaiŭ domnia Munteniei. Sigismund a scrisŭ totŭ de-o dată pentru acésta şi ambasadorului englesŭ, Baronulŭ Eduardŭ.

În urma acestora, Mihaiŭ, însoţitŭ de câţi-va boeri, se duce la Constantinopole, trăgêndŭ la unchiulŭ sêu Ión Vistieru. Acesta, avêndŭ cunoştinţe şi trecere mare printre ómenii cei mari de la Pórtă, lucrase fórtè multŭ pentru a se da lui Minaiŭ domnia Munteniei.

Mihaiŭ dobândise pentru dênsulŭ buna-voinţă a tuturilor. Dar pe timpulŭ acela, recomandaţiile şi buna-voinţă a persónelorŭ celorŭ înalte de la Pórtă nu erau de ajunsŭ. Mai trebuia încă ceva care să determine voinţa Sultanului. Acésta era aurulŭ.

Mai înteiŭ se ceru lui Mihaiŭ să numere 20,000 galbeni lui Sinan Paşa. Apoi i se impuse să ia angagémentulŭ de a plăti elŭ tóte datoriile câte au remasŭ de la predecesorii sêi Domni. Dacă cea d'ânteiŭ condiţiune era anevoe de implinitŭ, cea de a doua era imposibilă, căci, dupe cumŭ se scrie de la Heveneşi : „de ar fi vêndutŭ toţi „ómenii, cu toţi pruncii din Valahia, încă nu ar „fi pututŭ plăti atâtea datorii.“

Cu tóte acestea starea în care se afla ţera,

cerea imperiosă să se supue la orî-ce sacrificii. Singurul mijloc prin care se putea câștiga domnia țerii pe atunci erau banii. Mihaiu era nevoit să useze de acest mijloc. Ne avînd bani, elu împrumută cu camătă foarte mare, cele 20,000 galbeni pe care îi dete lui Sinan Pașa, precum și alte sume necesare. In cătu pentru cea de a doua obligațiune, eșîndu din divan, unde priimise investitura, elu jură in sine ca tôte acele datorii le va rade cu ascuțitul săbiei.

In timpul acesta tiranul Alexandru era informatu despre tôte cele ce se petreceau la Constantinopole in privința lui Mihaiu. Indată ce află despre depunerea sa din domnie, elu a și plecatu din țeră, ducându-se chiar la Constantinopole, spre a urzi noii intrigi, pentru a dobândi tronul Moldovei.

CAP. XXXVI

Considerațiunî generale asupra periodei II. Luptele pentru domnie. Era impositelorŭ noui. Simțimântulŭ Domnilorŭ pentru independință. Raporturile politice exterioare ale țerii. Organizarea administrativă și militară a țerii în periôda II. Starea ei economică și comercială. Moravurile Românilorŭ. Starea bisericeii române în periôda II.

Cu mórtea lui Mircea I se terminase epoca cea mare a Românilorŭ, epoca luptelorŭ pentru independință, epoca în care coragiulŭ, devotamentulŭ, abnegarea, unirea, în scurtŭ tóte virtuțile civice umpleau inimile Românilorŭ.

Dupe mórtea lui Mircea I, tóte pasiunile cele rele, ambițiunea, invidia, egoismulŭ personalŭ, tirania, nedreptatea, cupiditatea, perfidia, trădarea, se deslânțară și inveninară tóte inimile.

În acéstă a II periôdă, o mulțime de domni cari se succedară, aũ sfășiatŭ țera prin răsboiulŭ civilŭ, aũ compromisŭ drepturile ei cele mai sacre, aũ dus'o în mai multe rënduri până la peire.

Din fericire însă, Provedința trimise din când în când câte unŭ eroŭ plinŭ de simțimântulŭ binelui publicŭ, câte unŭ Domnŭ plinŭ de coragiŭ și de abnegare care a trasŭ țera dupe marginea abisului.

Ceea ce a predominat mai cu seamă în această a II perioadă sunt luptele pentru domnie. Rivalitatea dintre cele două familii, Dăneștii cari se trăgeau din Dan II, Bassarab, fratele lui Mircea I și Vlădeștii sau Drăculeștii, cari se trăgeau chiar din Mircea cel Mare, au fost sorginte nesecată a tuturilor relelor ce au căzut ca o ploie furtunoasă asupra Țării. Aceste două familii, formându două facțiuni politice, se sfășiară între dâensele ca ferele selbatece, ruinară țera și îi compromise drepturile. Ele o aduse în mai multe rânduri până la peire.

Abia Mirhe sau Mircea II, unul din descendenții Marelui Mircea se suise pe tronul tatălui său (1419), și o ambițiune depărtată, Dan III, nepotul lui Mircea I care se afla în Constantinopole, se deșteptă, se scólă și voește să răpescă cu forța tronul lui Mircea II.

Ne putându reuși în prima sa încercare revoluționară de a resturna de pe tron pe Mircea, Dan III comite neertata greșală de a se arunca în brațele Turcilor.

Prin promisiuni însemnate făcute lui Mahomed I, și tóte în detrimentul drepturilor țerii, elú dobândește armie turcescă cu care vine în țera ca să răpescă tronul lui Mircea II. Acestú din urmă, cădutu în mare strimtorare de a se putea apăra, alérgă la ajutorul Ungariei. Sermana țera, victimă inocentă a unei lupte pe care nu o provocase, se vede nevoită a suferi tóte consecin-

țele unui resbelū care se făcea pentru violarea dreptului ei celū mai sacru, dreptulū de alegere la domnie.

Astū felū se comise pentru prima dată crima de înaltă trădare, care avea să tragă dupe denses, rele incalculabile.

Fapta cea criminală a lui Dan III deschise Turcilorū calea pentru a se amesteca în afacerile interioare ale țerii. Ea fu unū esemplu contagiosū pentru toți acei ambițioși cari nu-și făceaū nici unū scrupulū ca să ajungă cu orice prețū la domnie.

Astū-felū, în anulū 1424, Amurat II, abuzându de puterea armelorū sale, alungă dupe tronulū țerii pe Dan III și numește în locu-i pe Radu III.

Astū-felū Sigismund regele Ungariei, bătându pe turci, pune iar pe Dan III domnū în loculū lui Radu III.

În 1445, Ión Huniade ca să-și resbune asupra lui Vlad III Dracula, vine cu armele maghiare asupra lui, îl bâte și pune domnū în loculū lui pe Dan IV.

Vlad III vine cu armie turcescă și gonește pe Dan IV de pe tronū.

Ión Corvinū intră din nouū cu armie maghiară ca să restabilescă pe Dan IV în scaunū.

Vlad V Tepeși, vine cu armie turcescă în Muntenia, bate și ucide pe Vlad IV protegiatulū lui Huniade și devine domnū în loculū său.

Radu IV. celū Frumosū dobândește tronulū Munteniei, prin ajutorulū armelorū turcești.

Fiindū gonitū de pe tronū de Ștefan celū Mare al Moldovei, Radu vine în 1474 cu 15,000 turci ca să-și recâștige tronulū.

Dupe mórtea lui Radu V, atâtū Unguriī câtū și Turciī intră cu armate în Muntenia ca să pue pe tronū fie-care pe protejatulū seū. Turciī bătendū pe Unguri, aū pusū pe tronū (1508) pe Mihnea celū reū.

Între anii 1521—1522, Țera cade în prada anarhieī și a resbelului civilū. Tronulū se apucă când de Teodosie, fiulū lui Négoe Bassarab, sub tutela unchiului seū Preda, când de Radu călugăru. În fine elū este disputatū cu armele între Mehmet Beg pașa de Nicopole, care declarase țera pašalicū turcescū, și Radu VIII de la Afumați, care învinge pe Mehmet-Beg și scapă țera de pašalicū. Sultanulū trimite domnū în țeră pe Vladislav VIII.

În 1529 Sultanulū trimite domnū în țeră pe Moise I.

De la 1552—1558, Mircea III Ciobanulū vine de trei ori pe tronulū țerii prin forța armelorū turcești.

Mihnea IV, în urma sumelorū enorme de bani ce numărase la Pórtă, vine domnū pentru a doă ore, 1585.

În fine Alexandru III, cumpărândū tronulū prin sume enorme de bani, ingenuche Țera cu

desăvârşire. Acum nu mai era vorba de violarea drepturilor ũerii. Sub acestŭ domnŭ desfrănatŭ ŝi tiranŭ, Romăniŭ nu mai erau siguri nici de averea, nici de onŭrea, nici de viaŭa lorŭ. Ţera era dată pe mâna bandelorŭ de Ianiceri care o cutreeraŭ în tŭte sensurile, o jefuiaŭ ŝi o ardeaŭ.

Aceste cauze de slăbiciune ŝi de decădere încoragăse până într'atâta pe turci în câtŭ, unde până aci ei respectase cu religiozitate teritoriulŭ ũerii, acumŭ începŭ a-ŝi clădi case pe litoralulŭ stângŭ alŭ Dunării ŝi a se stabili ca la dănsil.

Subŭ a doa domnie a lui Radu IX Paisie (1536—1546) ei aședară garnisŭne turcești în cetățile Brăila, Giurgiu ŝi Turnu. Acestea erau ca niște cuiburŭ de unde se răspăndeaŭ în ũeră jafulŭ ŝi omorulŭ.

Acăstă a doa perioadă se mai distinge ŝi prin inventarea mai multorŭ impositice ce se puseră pe ũeră în a doa jumătate a secolului al XVI.

Alexandru II (1568—1577) a inventatŭ impositulŭ *Oaia sēcă*.

Mihnea IV, fiulŭ lui Alexandru II (1577—1583) a inventatŭ *Gălęta*, care impunea fie-cărui moș-nenŭ să dea câte o chilă de grău.

Petru IV Cercelŭ (1583—1585) inventă *Goștina* ŝi *Oeritu*.

Mihnea IV în a doa domnie (1585—1590), pe lângă *Gălęta* pe care o inventase în prima sa domnie, îndoi dijma stupilorŭ de miere, supuse la birŭ pe Roșiori cari erau o armată privile-

giată, în fine inventă și impositul numit *Năpaste*.

O altă trăsură caracteristică a acestei perioade este, aceea ce nu s'ar putea crede dacă n'ar rezulta din faptele pozitive ale istoriei, că mai toți domni, și cei reii și cei buni, au nutrit în inima lor dorința de a se rumpe de la turci și a da țării lor independința absolută. N'a fost mai nici unul căruia să i se presinte ocasiunea favorabilă, fără ca să se încerce a realiza acestu idealu laudabilu.

Astă-felū Vlad Dracula, care dobândise tronulū țerii prin grația Sultanului Amurat II, căruia îi dedese și ostatice pe cei doi fii ai sei, nu esită a se ridica cu armele asupra lui, când Ladislaū I. regele Ungariei întreprinse o cruciată în contra Turcilor în anulū 1444, și de la care spera să-și câștige independința absolută.

Asemenea, Vlad V Țepeși, de și datoru tronulū lui Mahomed II, totuși, vedendū posibilitatea de a dobândi independința absolută a țerii, se rumpe de la turci și se aliază cu Matias Corvinū în contra lorū (1461).

Când turcii, în anulū 1526, s'au ridicatū cu putere mare asupra Ungariei ca s'o cucerescă, Radu VIII de la Afumați, credendū în victoria creștinilorū și în independința absolută a țerii sele, n'a esitat de a intra în alianță cu Ludovic II, regele Ungariei. Din nefericire însă, Sultanulū, înțelegendū această apropiere a sa de Ludovicū,

l'a paralisatŭ în acțiunea sa, cerându-i ostatice pe fiulŭ seŭ Vlad.

Raporturile politice ale țerii cu Turcia în cursulŭ acestei periode, aŭ fostŭ acelea de vasalŭ către suzeranŭ. Aceste raporturi însă aŭ fostŭ de mai multe ori întrerupte prin vitejia unorŭ Domni din acestă periodă.

Tractatulŭ ce Mircea I a încheiatŭ cu Turcii în 1393 a fostŭ reînnoitŭ de către mai mulți domni în cursulŭ acestei periode. Stipulațiunile prin care Sultanii se obligaŭ a respecta suveranitatea și autonomia țerii s'aŭ respectatŭ la ori-ce reînnoire de tractatŭ. Ceea ce a variatŭ în reînnoirea tractatelorŭ cu Turcia, a fostŭ cuantitatea tributului. Acestŭ tributŭ, Sultanii îlŭ creșteau sau îlŭ scădeau dupe circumstanțele timpului.

Din punctulŭ de vedere dar al raporturilor politice cu turcii, Românii ar fi fostŭ foarte fericiți. Ceea ce a făcutŭ însă nefericirea țerii, a fostŭ lipsa de patriotismŭ a unui mare numărŭ de domni rei și tirani cari aŭ deschisŭ turcilorŭ drumulŭ ca să calce în picioare toate drepturile ce dupe tractate erauŭ datorii să respecte.

Daca Turcii, în cursulŭ acestei periode, abuzându de slăbiciunea Romanilorŭ le calcaŭ drepturile, și Românii la rëndulŭ lorŭ, ne țindŭ sēmă de tractatele încheiate, s'aŭ declaratŭ de mai multe ori independinți și aŭ refusatŭ cu totulŭ plata tributului.

În raporturile lorŭ politice cu Ungaria, Româ-

nii aŭ fostŭ tratați și considerați ca Națiune cu totulŭ suverană și independinte. De câtŭ-va timpŭ, cu totă slăbiciunea Românilorŭ, Maghiarii începușe să părădă din veleitățile lorŭ cele ridicole de a mai pretinde la unŭ felŭ de suzeranitate asupra Românilorŭ. Cu totulŭ din contra, ei aŭ avutŭ adesea recursŭ la alianța Românilorŭ în contra Turcilorŭ.

Astŭ-felŭ, Ladislav I, regele Ungariei, când întreprinșe o cruciadă în contra Turcilorŭ la 1444, luă în alianță și pe Vlad III Dracula.

Radu V (1493—1508), domnŭlŭ Munteniei, ia parte la tractatulŭ încheiatŭ între Ungaria, Polonia și Moldova, care avea de obiectŭ respingerea orî-cării agresțiuni a turcilorŭ.

Asemenea, când Turcii s'aŭ ridicatŭ, în 1526, cu armele asupra Ungariei, Ludovic II regele ei, a cerutŭ alianța lui Radu VIII de la Afumați.

Totŭ astŭ-felŭ de raporturi s'aŭ urmatŭ cu mai mulți domni români, dupe circumstanțele timpului.

Organisarea civilă și militară a țerii în acéstă a II periódă, continuă a fi aceeași, creată în periódă I de Radu-Negru, fondatorulŭ statului Românŭ și de Mircea celŭ Mare. Deosebirea este numai că în acéstă a II periódă, atâtŭ instituțiunile politice, câtŭ și cele militare, degenerară cu desăvârșire, sub domniŭ cei corupti și tirani.

În ceea ce privește starea comercială a țerii, agricultura și economia domestică, aŭ fostŭ basa

fundamentală a avuției publice. În această perioadă însă, aceste două sorginte de avuție luară o dezvoltare mai întinsă. Comerțul își avea căile deschise atât preste Carpați în Polonia, Transilvania și Ungaria; cât și la Dunăre.

Lemberg era una din piețele europene unde Românii își petreceau mărfurile lor. Regina Edviga dedese orașului Lemberg un privilegiu care consista întru acesta, ca el să fie singurul antreposit pentru sare și alte mărfuri.

Maî târziu, Vladislav Iagelon, ordonase ca comercianții din Muntenia, fie creștin, fie păgân, să nu-și depue mărfurile de cât la Lemberg. Pe de altă parte, Sașii din Transilvania, cumpărau din Țera-Românească lână, miere, pei de animale, etc., cari se aflau în mari cantități.

Îndreptându-ne privirile către Dunăre, aflăm că portul Brăila era foarte mult vizitat de către Genovezi, de către Venețiani și Raguzani. Aceștia în locul grăului, a lănei și a sării ce lua de la noi, ne dedeau tot felul de instrumente de feră sau de aramă, stofe și alte producțiuni d'ale Italiei. Cu toate astea, Jidani, trăgeau profitul principal din comerțul Munteniei, căci Românii considerați ca un furt de a cere mai mult de cât valoarea lui.

Osebit de acesta, Raguzanii, aveau colonii sau comptoaruri la Vidin, la București și la Tîrgovește, cari dedeau comerțului o mare dezvoltare.

tare. Turcia încă trăgea din țără totu felul de cereale, miere, untu și altele.

Instituțiunile militare ale Românilor care, sub Mircea celu Mare, atinsese gradul celu mai culminante alu perfecțiunei, dupe timpul acela, începură a slăbi în acéstă a doa periódă. Cea mai mare parte din Domniî cari urmară dupe Mircea, fiindu conrupti și tirani, nu țineaû a sta pe tronul țerii de câtu prin grația streiniloru. Ei aû neglesu dar mai cu totul salutarele instituțiunii militare.

Temendu-se de óstea română, uniî din ei aû ajunsu chiar a o înlocui cu armie turcésca, cu care se servea sã tiranisese poporul românû.

Instituțiunile civile, sub Radu V celu Mare, aû priimitu óre-cari modificări. Ascultându consiliile cele înțelepte ale Patriarhului Nifon, Radu V creă mai multe funcțiuni înalte, în felul celor din imperiul Bizantinû. Elu creă funcțiunile de Spătarû (adică generalisim), Vistierû (ministru finanțelor), Logofătû Mare (ministru justiției) și Comis (intendentul grajdurilor domnești).

În ceea ce privește biserica, Nifon, căruia Radu V îi dedese câmpu de totu liberu, a făcutu transformări radicale, precum vom vedea mai la vale.

Morayurile Românilor aû continuatû și în acéstă a doa periódă a fi simple. Luxul era aprópe necunoscutu. Casele celor avuți chiar erau modeste și mobilarea lorû în lăuntru fórte simplă. Lăviți de lemnû aședate pe lêngă părețiî came-

rilor serviaŭ pentru ședere; chiar la palatŭ scaunele nu erau cunoscute. Câte o masă de stejarŭ aședată în mijloculŭ camerilorŭ principale, serveau ca ornamentŭ.

Cu totulŭ din contra, monumentele publice, bisericile mai cu sémă, erau mărețe, de o arhitectură distinsă și adornate cu multŭ luxŭ.

În prima jumătate a secolului XV, biserica română încercă o mare sguduire, din cauza neînțelegerilorŭ ce domneau între Catolici și Ortodoxi. Papii luptau fără pregetŭ ca să aducă biserica română la unire cu cea catolică.

Pe la începutulŭ secolului XV, Patriarhulŭ Iosef numise în Muntenia doi arhiepiscopi, unul la București, care purta titlu de arhiepiscopŭ alŭ Nicomediei, altulŭ la Tirgovește, care se numia arhiepiscopŭ, in partibus, de Amasia în Pont.

Amândoi acești mitropoliți au luatŭ parte la consiliulŭ ecumenicŭ din Florența, în anulŭ 1439. Ei au scrisŭ unirea cu latiniŭ, unul sub numele de arhiepiscopŭ alŭ Nicomediei și altulŭ sub acela de alŭ Amasiei.

Acestŭ evenimentŭ aduse o mare perturbație atâtŭ în biserică câtŭ și în afacerile statului. Muntenii, imitându pe frații lorŭ din Moldova, nu mai tolerară în țeră pe cei doi prelați. Ei lepădară literile latine cu cari se serviseră până atunci în cărțile lorŭ, și adoptară pe cele chirilice. Tôte manuscriptele și tôte cărțile fură arse. Liturgia nu se mai cetea în latinește sau în ro-

mănește; ea se dicea în limba slavonă, pe care nu o înțelegeau nici preoții, nici poporul. Această avu rezultate foarte funeste.

Neînțelegerile dintre Catolici și Ortodocși continuară și cu mai multă pasiune. Unirea între cele două biserici acum devenise imposibilă. Cu toate acestea, Papii nu încetau de a trimite misionari printre Români. Ei ânsă nu erau nici de cum bine priimiți și nu făceau mai nici un proselit. Dominicanul Ión Roza, fu martirisat de locuitorii Români în 1451. Atât de multă credința ortodoxă era înrădăcinată între români.

Biserica română vegetă dar astu-felū mai în totū secolulū XV. Către finele acestuī secolū, sub domnia lui Radu V celū Mare (1493—1508), ea a luatū o transformare și o dezvoltare însemnată prin sollicitudinea Patriarhului Nifon.

Până către finele secolului XV, Muntenia n'a avutū de cătū unū mitropolitū, care își avea reședința la Curtea de Argeșū. Puterea lui spirituală se întindea mai cu sémă asupra Românilorū din partea de susū a Munteniei, asupra celorū din Transilvania și Ungaria. Româniī cei din părțile de josū ale Munteniei, adică despre Dunăre, ascultaū mai multū de arhiepiscopii de la Tirnova și Silistra.

Patriarhulū Nifon,¹⁾ care fusese adusū în țēră

1) Radu V celū Mare, îndată ce fu alesū Domnū, se duse la Pórtă ca să prestese jurământulū de fidelitate. Trecendū pe la

de Radu V. celū Mare, în virtutea puterii discreționale ce-i dedese acestū Domnū piosū și înțeleptū, întreprinse reorganizarea și dezvoltarea bisericeii române.

Până la Radu V, precum arătarămū mai sus, era numai unū Mitropolitū în Muntenia. În urma inițiativei lui Nifon, se mai creară și alte două Episcopate, acela de Rimnecū și celū de Buzeū.

Mitropolitulū cu reședința la Argeșū (cum am dīce astăzi, Mitropolitulū Primatū, care era Nifon), își întindea autoritatea sa asupra a totū clerulū în genere; dar mai cu sēmă asupra preoților din cele nouă districte ale Romāniei-Mari. Episcopulū de Buzeū își esercita autoritatea asupra celorlalte trei districte din Romānia-Mare. Iar Episcopulū de Rimnecū, își întindea autoritatea asupra Banatului Craiovei.

Pe lângă înființarea celorlalte două episcopate, Nifon, reorganiză clerulū. Elū inspiră preoților simțimentulū datoriiilor religiōse. Elū îi învătă să verse în sufletulū concetățenilorū consolațiunea divină, spre a suporta cu resemnație suferințele vieții.

Adrianopole, află că Nifon, Patriarhulū Bizanțului, era în închisōre în acelū orașū, din ordinulū lui Baiazed II. Radu îl vizită în carcero și îl înduplecă să vie în țēră, dacă va isbuti să-l obție liberarea. Radu, dobīndindū grația lui Nifon, l'a și luatū cu dēnsulū la întōrcerea sa. Sosindū în Țēră, elū a datū lui Nifon deplină libertate în afacerile eclesiastice.

Prin influența religiunii, care devenise între români, aceea ce trebuia să fie, un element bine-făcător, Nifon purifică moravurile poporului și-lu aduse la cugetări mai înalte. În fine elu fu între Români adevăratul apostolu alu lui Hristos.

PERIODA III

1800-1810

1810-1820

PERIODA III

Domnia și faptele lui Mihaiu Bravulă

CAPIT. I

Mihaiu Bravulă 1593¹⁾—1601

Starea de miserie a țării la venirea lui Mihaiu pe tron. Tratatul de alianță de la 5 Noembre 1594, alu lui Mihaiu cu Aron-Vodă și Sigismund Batori. Rădicarea stindardulu liberării naționale. Bătăliile lui Mihaiu din campania de la 1594—1595. Parte din boeri conspiră în contra lui Mihaiu.

De câte ori Țera-Românească a venit în cum-pănă de a-și perde cu desăvîrșire existența ei națională, de câte ori ea a fost amenințată de a se vedea ștersă cu totul din cartea némurilor; de atatea ori Provedința a ridicat din senulă ei câte un bărbat ales, câte un erou

1) Anonimulă, Engel.

cu brațul viguros, cu mintea ageră și cu inima plină de simțimentul patriotismului și alu abnegării, care a scăpat'o.

De astă-dată, unū asemenea bărbatū providențialū, meritū a trage România dupe priporulū abisulū in care se prāvălea; meritū a o întorce la viață și a o încărcă de glorie și de mărire; a fostū Mihaiū V Vitezulū, fiulū lui Pētrașcu celū Bunū.

Am vėdutū in periōda precedentă starea de decadență, de miserie și de disoluțiune; in care căduse Țēra-Romānescă, mai cu sēmă sub domniī carī s'aū succedatū in a doa jumėtate a secolulū XVI. Am vėdutū cercările periculōse prin carī a trecutū Mihaiū; Banulū Craiovei, ca să ajungă la domnie, pentru a putea fi in poziție de a întreprinde salvarea Romāniei. Am vėdutū in fine cum, prin multele și infatigabilele sale stăruințe; iar mai cu sēmă prin mari sacrificiī de banī și promisiuni irealisabili, Mihaiū reuși a dobāndi tronulū Munteniei.

Prin realisarea marei și patrioticeī sale dorințe, Mihaiū contractase către țēră niște obligațiuni atātū de insemnate, in cātū de acum inainte, tōtă cugetarea sa, tōte simțimentele inimei sale, tōtă energia și activitatea sa, intr'unū cuvēntū, ințrēga lui existență, era numai pentru liberarea Patriei de sub jugulū Pāganilorū.

Fama inainte mergătore, dusesse deja in țēră fericita novelă care vėrsă bucuria in inima tutu-

lorū Romănilorū. Acum toți locuitorii țerii, uitându-și unū momentū miseria în care zăceaū, își promiteaū pe viitorū o viață mai fericită, căci, cu venirea lui Mihaiū pe tronū, ei se așteptaū la o transformare radicală a stării lucrurilor.

Intrarea lui Mihaiū în țeră și suirea lui pe tronul Străbunilor, a fostū una din acele sērbători naționale care nu se uită nici o dată. Bucuria și entuziasmulū poporului ajunsese la culme. De-cimī de miī de țerani eșiseră din tōte āngiurile țerii ca să întēpine în cale pe acestū Mesia alū Romănilorū.

Mihaiū, în miđloculū ovațiunilorū, indescrictibile ce i se făceaū, era gravū și afundatū în cugetare. Elū cunoștea mai din 'nainte dificultățile cu cari avea să lupte, pentru a putea satisface legitima așteptare a poporului românū.

La suirea lui Mihaiū pe tronū, Țera era în starea cea mai deplorabilă: Visteria era gōlă cu desāvirișire, resursele țerii cu totul sleite, poporulū în sapă de lemnū. Sate întregi erau lāsate în părăsire din causă că locuitorii, ne mai putēndū suferi jafurile și atrocitățile ce se comiteaū asupra lorū din partea Turcilorū, fugiseră prin munți și prin păduri.

Creditorii streini de totū felulū, alū cărorā numărū crescuse într'unū modū înspăimāntālorū, căduseră ca locustele pe țeră. Încuragiați de obligațiunea ce se impusese lui Mihaiū de a plăti și datoriile domnilorū din trecutū, ei deveniseră

atât de exigenți și de impertinenți, în câtă nu mai respectau nimic. Ne mai avându de unde să mai adune bani, căci țera era storsă cu desăvârșire, ei începură a ataca pe strade și a lovi de mörte pe însăși boerii țerii.

Cutezanța loră merse și mai departe. Ei începură a năvăli chiar asupra palatului Domnescu, adresându injurii Domnitorului și răpindă totă pe ce putea pune mâna. Adesea ei aruncau cū pe-tre în curtea și în ferestrele palatului Domnescu, amenințându pe Domnă chiar în viața sa.

Osebită de jafurile și relele de cări locuitorii țerii în genere aveaă să sufere de la creditorii și turcii stabiliți în țera, Mihaiă avea să mai suporte și alte sarcini grele și umilitore.

Pe fie-care lună cete de turci și de tătari veneau în țera și cereau tôte cele necesare pentru hrana și îmbrăcăminte loră, pe cursă de mai multă timp. Mihaiă, ca să apere poporul română de jafuri și de ucideri, era nevoită să întreție tôte aceste locuste înveninate din veniturile cele sleite ale țerii. Tera dar se afla în imposibilitate de a mai cugeta și la plata datoriilor.

Jafulă și urgia ce căduse preste țera trecuse peste ori-ce măsură. Dar la cine să ceră dreptate?! A se adresa la Pörtă, era cu totul inutilă, căci demnitarii Pörtii protejaă niște asemenea abuzuri, din care își aveaă profitulă loră. Armata țerii era cu totulă desorganisată și bani nu erauă pentru a o reorganisa.

În astă-fel, de tristă stare a lucrurilor, Mihai, retras în palatul său, cugeta ziua și noptea ca să afle un remediu radical pentru a scote țera cât de iute dintr'o stare atât de deplorabilă. Adesea el se sfătuia cu Arhipăstorul țării și cu credinciosul său consilier, Banul Mihalcea, pentru a afla ceva prin care să iasă din impasul teribil în care se afla.

Nu erau de ajuns lui Mihai atâtea rele ce veneau de la streini, el mai avea să lupte și cu intrigile și agitațiunile din lăuntru ale ambițioșilor. Păcatul tradițional al țării nu se putuse înlătura nici prin venirea la tron a unui Domn virtuos și devotat ca Mihai, în care țera întregă își pusese totă speranța de mântuire. Cu toate miseriile ce apăsa pe țară, totu se mai afla boeri destul de denaturați cari să mai cugete la răsturnare.

Dar răul devenise atât de mare, în cât o prefacere radicală, o revoluțiune generală în starea lucrurilor, devenise indispensabilă.

Mihai se vedu nevoit până în fine a se opri cu mintea la spada strămoșască. El își aduse aminte de câte ori vitejii săi străbuni scăpase țera de la peire, numai prin vitejia brațului lor. Acesta, își dicea el, este singurul mediu de a scăpa țera și astă-dată de la peire.

Prin Arhipăstorul legii și prin consilierul său, Banul Mihalcea, cari se afla mai adesea în contact cu boerii țării și cu poporul, Mihai le

sondésă dispozițiunile. Elŷ se încredință că tutu-
lorŷ le dedese cuțitulŷ de osŷ, și că toți ar fi
gata pentru o sculare generală în contra Turcilorŷ.

Evenimentele din afară încă erau încuragetore
pentru scularea lui Mihaiŷ.

Sub Murat III, care domnea de la 1575, im-
periulŷ otomanŷ începuse a declina din mărirea
și gloria la care îlŷ ridicase vitézulŷ Soleiman.
Corupțiunea și slăbiciunea începuse a pătrunde
în tôte ramurile administrațiunei. Spiritulŷ de
revoltă alŷ ostașilorŷ, care până la unŷ timpŷ
exista numai între Ianiceri, acum începuse a pă-
trunde și între Spahiŷ. Imperiulŷ Otomanŷ era
amenințatŷ de soluțiune.

Nimicŷ nu putea să dea o altă direcțiune spi-
ritelorŷ și să se înlătore rēulŷ, de care statulŷ
musulmanŷ era amenințatŷ, de câtŷ resbelulŷ.
Famosulŷ vizirŷ Sinan-Pașă, care își pusese în
minte cu tãrie resbelulŷ cu Ungaria și cu Ger-
mania, usă de tôte influența sa pentru a de-
termina pe Sultanulŷ la întreprinderea acestui
resbelŷ.

Pacea între creștini și păgãni fu ruptă prin
faptulŷ arbitrarŷ și barbarŷ alŷ guvernatorului
Bosniei, care, fără nici o causă, calcă și jefuește
niște casteluri din Ungaria. Elŷ ia vre-o trei sute
de captivi, pe cari îi maltratésă într'unŷ modŷ
inumanŷ și-i vinde în tērgŷ (1592 Octobre).
Resbelulŷ dar, între Turcia și Germania, începe
cu tôte furiile lui.

În urma unor asemenea atrocități, totă creștinătatea se mișcă. Rudolf II, imperatorele Germaniei, ese fără voe-î din indolența în care trăia. Elu trimite soli la Papa de la Roma ca să-î cêră ajutoru. Totu-de-o dată elu convocă în adunare generală, la Ratisbona, pe toți principii germani, spre a lua măsuri în contra Păgânilor, pentru apărarea creștinătății.

Papa Clementu VIII, pe lângă ajutorul său personalu, invită și pe toți principii creștini din Europa, ca să se scôle în numele lui Cristosu. Acêsta era a 14 cruciadă ce voia să ridice.

Pe atunci Transilvania era tributară Turciei. Principele ei, Sigismund Batori, se bucura de o mare favore și credință la Pörtă. Cu toate astea, imperatorele Rudolfu II, prin influența iesuitului Alfons Carilio, confesorul lui Sigismund Batori, reușaste a-lu atrage în alianța sa. Sigismund, adunându o ôste de 40,000 ômeni, o trimite în Temișóra.

Pe cându Papa și imperatorele Germaniei se luptau prin toate mijlócele ca să atragă pe toate statele creștine ale Europei într'o ligă în contra Turcilor, resbelulu continua cu furie între Germania și Turcia. La 15 Iunie 1593, se dete o bătălie sângerósă, lângă Sissek, în care se sfărâmă cu totul armia otomană și unde periră mai muți pași din cei mai însemnați.

Perderea acestei mari bătălii produse la Constantinopolu o impresiune atâtu de durerósă, în

cătŃ anulŃ in care se intemplantă acea pierdere se numi in istoria otomană, *anulŃ peirei*. Spre a se da poporului exasperatŃ o satisfacŃiune de reşbunare, ambasadorulŃ Germaniei fu aruncatŃ in temniŃă cu totŃ personalulŃ seŃ.

Dar acela care promitea să reşbune pe deplinŃ onŃrea armelorŃ musulmane, era vitézulŃ vizirŃ Sinan Paşă. ElŃ ridică o Ńste atătŃ de numerosă precum nu se veduse din timpulŃ lui Soleiman. LuandŃ comanda acestei Ńste, Sinan porneşte in Ungaria.

Armia puternică a lui Sinan, intărită şi prin alŃi 40,000 de tătari cu cari venise hatmanulŃ lorŃ Gazi Gherei, inspăimentase Europa creştină. Sinan păşindŃ din victorie in victorie, ajunse in luna lui August 1594 până la ComornŃ, sperandŃ in curendŃ a inainta spre Viena.

Dar unŃ campionŃ care strălucise altă dată pre câmpulŃ reşbelelorŃ, care însă de cătŃ-va timpŃ era datŃ uitării, se scŃlă să intunece gloria şi trufia lui Sinan, vine să-Ń veştegească lauri. România care işi aflase pe marele căpitanŃ care s'Ń comande, pe vitézulŃ ei domnŃ, MihaiŃ, aruncă spada in balanŃa reşbelului creştinătăŃii şi răpeşte victoria din mânele păgănilorŃ.

Starea din lăuntru şi din afară a lucrurilor, determină pe MihaiŃ să ia ferma hotărire de a se scula in centra păgănilorŃ. ElŃ nu se mai in-
doia acumŃ că ridicandŃ stindardulŃ liberării naŃionale s'ar mai afla vre-unŃ românŃ care să nu

fie gata a-și vărsa sângele pentru liberarea Patriei. Elu era asemenea siguru de primele succese ale sculării sale.

Dar agerü la minte și prevădătorü, Mihaiü știa ce turtuni îngrozitoare avea să ridice în urmă asupra țerii cutezătorüa lui întreprindere. De aceea elü cugeta multü și se consulta adesea cu Banulü Mihalcea și cu mitropolitulü țerii, singurii ómeni cărorä le desvëlea secretele inimii sale.

În înțelepciunea sa, Mihaiü, aflä de cuviință, mai înainte de tóte, de a se asigura de óre-care alianțe. Elü se opri îndată cu mintea, și acésta era fórte naturalü, la Aron domnulü Moldovei și la Sigismund Batori, principele Transilvaniei.

Moldova și Muntenia, zăceaü sub jugulü celü apăsătorü alü Păgânilorü. Transilvania asemenea, tributarä turcilorü, era amenințată pe tótä dioa de pericolulü de a cădea în mâna Sultanilorü. O alianță dar între aceste trei state române, era nu numai naturalä, dar și necesară în contra Păgânilorü.

Dar propunerea lui Mihaiü, afla-va ea óre eco în inimile celorü doi principii creștini? Daca nu era a se îndoi de primirea unei asemenea propunerii din partea domnului Moldovei, nu era totü așa de sigurü și de Sigismund Batori.

Sigismund Batori se trăgea dintr'o veche și nobilä familie maghiarä. Unulü din membrii acestei familii, Stefan Batori, fusese mai întâiü

alesă în anul 1571 principe al Transilvaniei apoi, în 1575, a succedat lui Henrik de Valois pe tronul Poloniei. Alți membri din această ilustră familie au urmat ca principii pe tronul Transilvaniei. În fine la 1581, Sigismund Batori, a venit la tronul Transilvaniei dupe tatăl său Cristofor Batori.

Descendinte dintr'o familie regală, cu o natură ciudată și capricioasă, cu un caracter foarte inconstant, în fine, famfaron ca un maghiar, Sigismund Batori, vasal și el al Porții, se nutrea cu himerica dorință de a dobândi un drept de suzeranitate asupra Munteniei. Eă pentru ce Mihaiu nu punea multă teme pe alianța acestui principe.

Cu toate acestea considerându starea circumstanțelor ce incongiurau câte trele aceste state române, interesele ce le apropia unul de altul, Mihaiu nu esită de a face propuneri de alianță și lui Sigismund Batori.

Mai înainte însă de a pași la esecutarea unei întreprinderi atât de însemnată, Mihaiu află de cuviință ca să consulte Națiunea. Elu convoca o adunare generală compusă din toți boerii mari și mici ai țerii. În mijlocul acestei adunări solemne, Mihaiu face un tablou viu de starea deplăcrabilă în care se afla țera, de peirea apropiată ce o așteptă și conchide că nu este nici un mijloc de scăpare de câtă a alerga la arme.

Mihaiu abia apucase să-și termine cuvântarea

fie gata a-și vărsa sângele pentru liberarea Patriei. Elă era asemenea sigură de primele succese ale sculării sale.

Dar ageră la minte și prevădătoră, Mihaiă știa ce turtuni îngrozitoare avea să ridice în urmă asupra țerii cutezătorea lui întreprindere. De aceea elă cugeta multă și se consulta adesea cu Banulă Mihalcea și cu mitropolitulă țerii, singurii ómeni căroră le desvălea secretele inimii sale.

În înțelepciunea sa, Mihaiă, află de cuviință, mai înainte de tóte, de a se asigura de óre-care alianțe. Elă se opri îndată cu mintea, și acesta era fórte naturală, la Aron domnulă Moldovei și la Sigismund Batori, principele Transilvaniei.

Moldova și Muntenia, zăceaă sub jugulă celă apăsătoră ală Păgăniloră. Transilvania asemenea, tributară turciloră, era amenințată pe tótă dioa de pericolulă de a cădea în mână Sultaniloră. O alianță dar între aceste trei state române, era nu numai naturală, dar și necesară în contra Păgăniloră.

Dar propunerea lui Mihaiă, afla-va ea óre eco în inimile celoră doi principă creștini? Dacă nu era a se îndoi de primirea unei asemenea propuneră din partea domnului Moldovei, nu era totă așa de sigură și de Sigismund Batori.

Sigismund Batori se trăgea dintr'ó veche și nobilă familie maghiară. Unulă din membrii acestei familii, Ștefan Batori, fusese mai întâiă

alesu în anul 1571 principe al Transilvaniei apoi, în 1575, a succedat lui Henrik de Valois pe tronul Poloniei. Alți membri din această ilustră familie au urmat ca principii pe tronul Transilvaniei. În fine la 1581, Sigismund Batori, a venit la tronul Transilvaniei dupe tatăl sãu Cristofor Batori.

Descendinte dintr'o familie regală, cu o natură ciudată și capricioasă, cu un caracter foarte inconstant, în fine, famfaronu ca unu maghiar, Sigismund Batori, vasal și el al Porții, se nutrea cu himerica dorință de a dobândi unu dreptu de suzeranitate asupra Munteniei. Eă pentru ce Mihaiu nu punea multu temeii pe alianța acestui principe.

Cu tôte astea considerându starea circumstanțelor ce incongiurau câte trele aceste state române, interesele ce le apropia unul de altul, Mihaiu nu esită de a face propunerii de alianță și lui Sigismund Batori.

Maî înainte însă de a păși la esecutarea unei întreprinderi atât de însemnată, Mihaiu află de cuviință ca să consulte Națiunea. Elu convoca o adunare generală compusă din toți boerii mari și mici ai țerii. În mijlocul acestei adunări solemne, Mihaiu face unu tablou viu de starea deplorabilă în care se afla țera, de peirea apropiată ce o așteptă și conchide că nu este nici unu mijlocu de scăpare de câtu a alerga la arme.

Mihaiu abia apucase să-și termine cuvântarea

și sala adunării resună ca ună tunetă îngrozitoră. Mii de voci ce esă de o dată din pepturile tuturilor, răspundă cu entusiasmă la apelulă lui Mihaiă : „La arme, da, la arme!“

Acastă resoluțiune spontanee și unanimă, imbucură fôrte multă pe Mihaiă. Elă se convinse cu desăvărșire că Națiunea era decisă a-și recăștiga cu armele drepturile ei călcate în picioră de Păgăni. Lăudăndă patriotismulă represintanțiloră Națiunei, Mihaiă se desparte de dênșii, recomandăndă tuturiloră ca să fie gata de luptă, la prima chemare ce li se va face.

Mihaiă se asigurase deja de basa principală a întreprinderii sale; elă se încredință că Națiunea era pentru luptă. Acum elă voește a se asigura și despre alianța Moldovei și a Transilvaniei. Elă trimite pe clucerulă Radu Buzescu la Sigismund Batori ca să se înțelégă cu dênșulă în numele domnului sěu, despre ajutorulă armatū ce pôte să-i dea. La Aron-Vodă domnulă Moldovei trimite pe stolniculă Stroe Buzescu.

Atătă Sigismundă Batori câtă și Aron al Moldovei priimiră cu bucurie propunerea lui Mihaiă. La 5 Noembre 1594, ună tractatū de alianță, defensivă și ofensivă, se subscrie în Bucureștă între Mihaiă și plenipotențiarii lui Sigismund și Aron. Conformă acestui tractatū, Sigismund Batori, pune la hotarulă Țării-Romăneștă și la dispoșițiă lui Mihaiă 2000 de ostași transilvani, sub

comanda lui MihaiŪ Horvat și Ștefan Bekes, gata a intra la orî-ce chemare a lui MihaiŪ.

Spre a nu lăsa Sultanului nici unŪ felŪ de motivŪ în contra lorŪ, principii români aflară cu cale, mai înainte de a intra în acțiune, să se adreseze la Pörtă cu plângerî, arătându-î tôte relele de care suferea din partea turcilorŪ și să-î cêră îndreptare. DreptŪ totŪ respunsulŪ la aceste drepte plângerî, SultanulŪ mai trimite în Muntenia o cêtă de 3000 ianicerî, cari comitŪ totŪ felulŪ de rele.

Acêstă nedreptă și asupritore procedare a Sultanului, a făcutŪ să dea pe din afară cupa amărăciunei. Acum totulŪ era terminatŪ; nu mai rêmasese de câtŪ a se fixa dioa sculării generale.

PlanulŪ era ca în dioa de 13 Noembre 1594 toți români, atătŪ cei din Muntenia câtŪ și cei din Moldova, să pue mâna pe arme și să ucigă fără cruțare pe toți turcii, din tôte unghiurile țerii lorŪ. MihaiŪ dete totŪ-de o dată ordinŪ oștilorŪ din Transilvania ce staŪ la fruntarie să inte în țêră. TotŪ-de o dată îi sosi în ajutorŪ și o cêtă de ôste moldovenă, sub comanda hatmanului țerii.

Pentru a pune mâna mai sigurŪ pe turcii din București, MihaiŪ dete ordinŪ ca în dioa de 13 Noembre, toți turcii să se adune la casa visticierului Dan, spre a li se plăti datoriile. Pe când turcii se aflaŪ la loculŪ ce li se indicase, MihaiŪ, în fruntea ôstei și a poporului sêu, ridică stin-

dardulă liberării naționale. Setoși de o legitimă resbunare, óstea și poporulă incongiură casele lui Dan vistieru, unde se află turcii adunați.

De o dată, la ună semnală dată, se pune focă caseloră de patru părți. Tunurile cară erau aședate mai din nainte, începu a vërsa lavă asupra turciloră. Surprinși de acéstă lovire neașteptată, turcii, de și armați dupe obiceiulă loră, nu puteau să se apere de mórtea ce-ı secera fără îndurare. Ceı ce reușau a scăpa din curtea vistierului Dan, erau impușcați de poporă și de óstea lui Mihaiă.

Până séra nu mai remăsese nici picioră de turcă viuă în București. Peste 2000 căduseră pradă resbunării ceı drepte a poporului. Dupe ordinulă lui Mihaiă, toți turcii din țeră și din Moldova fură exterminați. Ceı ce isbutiră a scăpa de resbunarea poporului fugiră peste graniță.

Fapta cea cutezătoare se consumase, ruptura între statele române și Pórtă era ireparabile; dușmănia de mórte între ele era declarată. Acum totă ce Româniă aveaă de făcută era de a merge înainte.

La 15 Noemvre, Mihaiă, în fruntea óstei sale și a transilvăneniloră ce-ı sosise, alérgă la Giurgiu. Năvălindă cu iuțéla fulgeruluiă asupra orașului, elă îi dá focă și trece sub sabie tótă suflarea ce-ı ese înainte. Dintre toți turcii din orașă abia doi putură scăpa, trecendă Dunărea inotă.

Dupe ce arse și pradă orașulă, Mihaiă incon-

jură cetatea și începu a o bate cu tunurile. Dar fiindă-că era timpă de iarnă și fiindă-că cei din cetate priimeauă ajutore de arme și de provisii de la Rusciucă, Mihaiă renunță de o cam dată la baterea acesteï cetăți și se întorse în București.

Abia Mihaiă se întorsese în Capitală și își aşedase óstea în lagără aprópe de oraşă, într'o pozițiune favorabilă, și se pomeneşte cu ună Emiră¹⁾ că vine în Bucureşti cu 2000 ianiceri și cu 500 pasnici ai corpului. Acestă Emiră venise cu cugetă ascunsă ca să pue mâna pe Mihaiă. Elă dar se prefăcu că nu ştie nimică din cele ce se petrecuse.

Emirulă intrase în țeră și sosise la Bucureşti în cea mai mare linişte, fără să facă celă mai mică răă vre unui locuitoră. Intrëndă în capitală, óstea lui ocupă casele cele mai bune; iar elă se aşedă în cuartiră, într'o mănăstire zidită lângă riulă Dîmbovița. Dupe ce se instală astă-felă, elă trimise la Mihaiă să-i spue că a venită să erneze aci și să-i cëră bană și cele necesariă pentru hrana sa și a óstei sale. Apoi, însoțită de o escortă de 1000 pedestri, elă plecă

1). Emiră, dice N. Bălcescu, erau considerați la Turci ca următorii lui Mahomet, din flica sa Fatima și erau numai trei în tot imperiulă. Ei aveau putere vizirială și osebită de autoritatea laică aveau și pe cea bisericăscă. Atribuțiunea loră principală era de a fi consilieri ai împăratului, apoi interpreții cei mai înalți ai dreptului.

la palatul Domnescu ca să facă lui Mihaiu o vizită de politeță. Nu fu anevoe lui Mihaiu ca să înțelegă cugetul celu viclenu al păganului; de aceea se duse în tabără.

După dejucarea mai multor încercări viclene din partea Emirului, Mihaiu se decide în fine a rumpe jocul turculu cu spada vitejie.

Preparându-și oștea, Mihaiu intră în puterea nopții în București și cu o parte din oște înconjură cuartierul oștei Emirului; iar cu cea-l'altă impresoră însuși palatul în care se aședase Emirul. În urma acestor dispozițiuni asigurătoare, Mihaiu, pune de se dă focu cuartierul turcilor din mai multe părți.

Oștea otomană atacată din toate părțile căcă a se aduna la conacul Emirului, spre a-i veni în ajutoru. Dar în deșertu căci aci sunt respinși de spada cea îngrozitoare a lui Mihaiu, care înconjurase palatul Emirului și 'lă lovea cu două tunuri, spre a-și face locu să pătrundă cu oștea în lăuntru.

Emirul cu guarda ce avea lângă densusul, lupta cu disperare spre a-și deschide o cale printre oștea romană. Dar încercările lui se sfărîmă de rezistența cea tare a românilor. Turculu, aruncându banii și petre scumpe pe ferestre, căcă să facă pe soldații lui Mihaiu să immoae lupta. Dar Mihaiu, țindu-i necontentu în acțiune, nici unul nu se lăcomi să pue mâna pe ceva.

Astŭ-felŭ până la ȝiuă, Emirulŭ cu tótă óstea sa devenisă victime ale morȝii. Prada, în bani și în lucruri, remase de la turcŭ a fost fórte însemnată. Mihaiŭ o împărȝi tótă la soldaȝii sŭi, pe carŭ îi lăsă apoi să se repausese.

Ceŭ doŭ capi ai oștilorŭ transilvane, căđend în neînȝelegere, Sigismund Batori trimise o singură căpetenie, pe vitézulŭ și experimentatulŭ în resbóe, Albert Kiraly. Dupe ordinulŭ lui Mihaiŭ, Kiraly la 10 Decembrie 1594, asediasă și rade din temelie orașulŭ de Flocŭ; elŭ ucide tot ce era musulmanŭ.

Dupe acésta, Mihaiŭ, pornindŭ pe Dunărea înghețată, se apropie, la 1 Ianuarie 1595, de Hirșova, orașŭ avutŭ și întăritŭ cu ziduri, de parte cale de o ȝi de Brăila. Mai înainte de a încongiura acelŭ orașŭ, Mihaiŭ este întempinatŭ de garnisóna. turcésă, forte de 7000 luptătorŭ.

Aci se dete pe Dunărea înghețată una din acele bătăliŭ sângeróse care acoperi gheața Dunării cu victime de ambele părȝi. Victoria însă fu pe deplinŭ a lui Mihaiŭ. Escaladândŭ apoi zidurile cetăȝii, românii devinŭ stăpâni pe Hirșova pe care o ardŭ și o despóie. Prada aflată în Hirșova fu atâtŭ de mare în câtŭ óstea lui Mihaiŭ fu nevoită să se întórcă preste Dunăre pentru a-și duce în țeră avuȝiile ce luaseră de la turcŭ.

Abia óstea română apucase să resufle din lupta de la Hirșova și Mihaiŭ, la 6 Ianuarie trece iar Dunărea și se îndreptéză către Silistra. Aci

era unŭ oraşŭ mare şi locuitŭ de o mulţime de comercianţi avuţi cari trăiau fără nici o grijă, căci se credeaŭ destulŭ de ocrotiţi de puternica cetăţue ce domina oraşulŭ. Dar nimicŭ nu putea să reziste avântului şi vitejiei armiei române, când era comandată de Mihaiŭ.

Dupe unŭ asaltŭ îngrozitorŭ care făcu să curgă şirŭe de sânge din ambele părţi, Românii devinŭ stăpâni pe oraşulŭ Silistra pe care îlŭ ardŭ şi îlŭ pradă. Cetăţuia însă fu cu neputinţa a o lua din cauza lipsei de artilerie. Şi aci prădile ce aflară românii fură incalculabile.

Vitejia cea fulgerătoare a lui Mihaiŭ şi a ôstei sale inspirase atâta spaimă în inima tuturilor, în câtŭ mai toţi fugiră în munţii Balcani spre a-şi afla scăpare. Paşa de la Rusciucŭ informeză îndată pe Sultanulŭ despre rescŭla lui Mihaiŭ, despre pustiirile şi uciderile ce făcea, şi cerea neîntârziatŭ ajutorŭ de arme.

Sultanulŭ, la priimirea acestorŭ novele fu impresionatŭ mai multŭ de cutezanţa lui Mihaiŭ pe care îlŭ credea unŭ domnŭ fŭrte slabŭ, de câtŭ de temerea gravităţii acestei rescŭle. Cu tŭte astea, fiindŭ-că Pŭrta era tare încurcată în resbelulŭ din Ungaria, fiindŭ-că ea avea mare nevoie a ţine sub supunere şi ascultare statele române din care trăgea folŭse incalculabile pentru întreţinerea aceluï mare resbelŭ, se grăbi a lua măsurile necesarii pentru a potoli cu o di mai înainte rescŭla din aceste provincii.

Sultanulŭ dar numi mai întaiŭ domnŭ în Țe-ră-Romănescă pe unŭ Bogdanŭ, fiulŭ lui Iancu Vodă Sasu, fostŭ altă-dată domnŭ în Moldova (1570—1574). Dupe aceea elŭ ordonă lui Mustafa Pașa ca cu óstea ce avea sub dēnsulŭ, între care și 2000 ianiceri, cu alți 14,000 turci ridicați din Bulgaria și ajutatŭ de câte-va agale însemnate, să trecă Dunărea pe la Rusciucŭ, să alunge din țeră pe Mihaiŭ și în locu-i să așede pe noulŭ domnŭ numitŭ de dēnsulŭ. Totŭ-de o dată Sultanulŭ ordonă și lui Gherei hanulŭ tătarilorŭ, care se întorcea din Ungaria cu 30,000 tătari, să mērgă și elŭ în contra lui Mihaiŭ.

Mihaiŭ aflāndŭ despre furtuna îngrozitoare ce Pórta îndreptase în contra sa și a țerii, se înfricoșeză dar nu-și perde curagiulŭ. Natura lui era astŭ-felŭ că, cu câtŭ pericolulŭ ce-lŭ amenința era mai mare, cu atâtŭ coragiulŭ și energia îi creșteau. Fără a perde unŭ minutŭ din timpulŭ celŭ prețiosŭ ce mai avea, elŭ își ia îndată tóte mēsurile spre a înfrunta pericolulŭ ce-lŭ amenința.

Mai înteiŭ Mihaiŭ adună cu iutelă óste din tóte unghiurile țerii. Cu acéstă óste elŭ alērgă spre Dunăre. A doa și sosește la satulŭ Pétra de unde se prepară a trece fluviulŭ, pentru a bate pe Mustafa-Pașa, spre a-lŭ opri de a intra în țeră. Dar mai 'nainte de a porni de acolo, Mihaiŭ ia de știre că Gherei a și trecutŭ cu tă-

tării Dunărea preste ghiață în țără, pe care o pradă și o robește.

Acestu evenimentu a făcutu pe Mihaiu să-și schimbe planul ce își trăsese. Elu se vedu nevoitu a se întorce cu oștile înapoi și își aședă tabăra la satul Hulubeștii. De aci Mihaiu pornește îndată o parte din óstea sa asupra tătariilor. Elu dá comanda acelei óste alese lui Radu Buzescu și fraților sêi Preda și Stroe și lui Radu Călomfirescu.

Hanul, trece Dunărea cu tătarii sêi înainte spre Giurgiu, pentru a-și uni óstea cu a lui Mustata. Pustiind și prădând totu ce intelnea în cale, elu își infipse lagărul la satul Scărpăteștii, o milă departe de Giurgiu, întărindu-lu cu streji de tóte părțile. Dupe acésta elu trimise câte-va miș din óstea sa prin țără, ca să aducă furagiū și provisii.

Ante-guarda română sub comanda Buzeshiloru, înaintase până la satul Putineiu. Aci, dându de ante-guarda tatariloru, o lovește cu putere și o sdrobește (14 Ianuarie 1595). Mulți tătari cădură morți și mulți cădură captivi.

Hanul aflându despre acésta perdere, trimite îndată pe unu nepotu al sêu cu o mulțime de tătari, cari se oprescū la satul Stăneștii. Buzeshii, cari mai primise ajutoru de óste de la Mihaiu, le ese înainte. Ei îi atacă cu vitejie, la 16 Ianuarie, și-i învinge cu desăvêșire. Mulți zăceaū morți pe câmpul de bătae, mulți alții că-

dură vii în mânele românilor. Însuşi nepotul hanului Gherei cădu în acea crâncenă luptă. Dar ceea ce încoronă mai cu sémă victoria acelei zile, fu liberarea din robia tătarilor a 7000 crestini.

Mustafa care aducea cu sine pe Bogdar-Vodă, sosi în fine la Scărpăteşti, unde îşi uni oştile cu cele tătareşti. MihaiŢ, care era preparatŢ pentru luptă la Hulubeşti, aflându de sosirea lui Mustafa în tabăra de la Scărpăteşti, se decide a merge cu tŢtă óstea asupra lorŢ, fără întărdiere.

Ostea romănă întelnindŢ în cale mai multe cete de turci ce se rupsese din tabăra ca să cutreere prin ţeră dupe jafurŢ, le bătură Ţi le puseră pe gŢnă. În ziua de 23 Ianuarie, către murgulŢ sereŢ, armia lui MihaiŢ dă de ante-guarda oştilorŢ duşmane care era în numărŢ de peste 6000 de turci Ţi tătari. Ishită cu putere de óstea lui MihaiŢ, ea este sfărămată cu desăvărşire. Parte din turci, profitându de întunereculŢ noptŢii abia scapă cu fuga. BanulŢ Manta, în capulŢ ante-gardei romăne, îi goneşte pănă în ordia cea mare, care era numai patru mile departe de acolo.

Goniţi de aprŢpe de armia romănă, turcii Ţi tătarii învinşi ducŢ spaima în lagărulŢ celŢ mare. HanulŢ Gherei, credendu că însuşi MihaiŢ a sositŢ în cŢstele lorŢ cu tŢtă óstea sa, se turbură, se descuragéză Ţi fuge, chiar în nóptea aceea, cu tŢtă óstea sa, lăsându în lagărŢ numai pe Mustafa cu Bogdan. Aceştia, descuragéţi Ţi ei de

fuga lui Gherei, pornescŭ spre Rusciucŭ. Dar banulŭ Manta care veghia asupra lorŭ, îi urmărește și îi ucide, până ce îi trece Dunărea.

Mihaiŭ, sosindŭ a doua zi, la 24 Ianuarie la Scărpătești, află tabăra turco-tătară golă. Aflândŭ că Mustafa Pașa trecuse la Rusciucŭ și că se prepară de luptă, a doua zi de dimineță elŭ pornește dupe dănsulŭ. Spre a nu da lui Mustafa timpŭ ca să-și mai înmulțescă oștirea, Mihaiŭ trece Dunărea și își înșiră oștea în linie de bătae, mai în fața Rușciucului. Elŭ avea o oște numai de 10,000 soldați; oștea dușmanului se urca la 14,000 luptători.

Abia Turcii apucase să iasă din cetate și Mihaiŭ, animându-și oștea în numele lui Hristos și al Patriei, se aruncă cu furie asupra turcilorŭ. Bătălia fu crâncenă și sângerósă de amândoa părțile; ea dură cu tenacitate până către séră.

Turcii, de și mai numeroși, fură învinși până în fine de iuțela Românilorŭ. Ca la șapte până la optŭ mi, cădură morți în luptă. Cei rămași cu viață voiră să scape prin fugă; dar Români, ne dându-le pasŭ, îi gonea chiar în întunereculŭ nopții, îi ucidea sau îi prindea vii. Însuși Mustafa, voindŭ să fugă, fu ucisŭ aprópe de câmpulŭ luptei. Bogdan, mai norocitŭ de câtŭ dănsulŭ, scăpă însoțitŭ numai de câți-va și se duse la Constantinopole.

În urma victoriei, Mihaiŭ arse și dete în pradă orașulŭ Rusciucŭ. Este fórte dificilŭ a descrie

intr'unu modu fidelu furia cu care oŝtea lui Mihaiu trată pe locuitorii din Rusciucu, fără distincțiune de secsu și de etate. Atatu de mare era setea de resbunare în contra păgănilor!

Mihaiu, chematu de afacerile țerii la București, lasă pe Albert Kiraly cu o parte din oŝte, cu ordinu de a pustii tote orașele turcești din Bulgaria. Intrându în București cu oŝtea sa invingătoare, Mihaiu este primitu cu entusiasmă de totă suflarea capitalei.

Dupe ce oŝtea mai resuflă puțină, Mihaiu trimite pe Banulu Mihalcea să asedieze Brăila. Aci elu întempină o vie rezistență din partea asediaților cari, pe lângă taria cetății, mai priimiau și ajutore de oŝte de la céușulu din Dobrogea. De aceea elu renunță de o cam dată la această dificilă întreprindere.

În acestu timpă, vitézulu Kiraly, cutreeră Bulgaria cu sabie și focă și duce pustiirea până la Varna. Apoi străbătendă Balcanii, elu înainteză până dincolo de Adrianopole.

Totu în luna lui Ianuarie, Sinan-Pașa se întorcea din Ungaria și mergea la Constantinopole încărcatu de multe și prețioșe prăđi. O ceta de romani, informandu-se despre acesta, trecu preste Dunăre și se ascundă într'o strimțore a Balcanilor, pe unde avea să trecă negreșitu Sinan. Când îngănfatulu turcu ajunsese cu convoiulu său la locul unde era pânditu, romanii se aruncă cu furie asupra lor și începă ună măcelu teri-

bilŭ. Sinan-Paşa, lăsându toate prădile și bagagele în mânele românilorŭ, abia își scapă viața cu fuga.

Totŭ atunci sosește aci și Gesty Ferenz cu o cetă de transilvanî. Aceștia, unindu-se cu româniî, coprindŭ și ardŭ mai multe cetăți din prejurŭ. Dupe aceea, trecendŭ munții în Tracia, imprăștiară spaima în toate părțile și duseră pustiirea până apröpe de Constantinopole. Daca armia aceea atâtŭ de curagiösă ar fi fostŭ mai numerosă, escursiunea românilorŭ ar fi luatŭ niște proporțiuni förte însemnate.

La întörcerea lorŭ în țeră, româniî, cari aveau în capulŭ lorŭ pe Ferenz, întelniră unŭ corpŭ de 12000 tătari, pe care îi lovi și îi sparse cu desăvêrșire. Din toate aceste lupte se aduse în tabăra română peste 15 care pline cu capete de turci din cei mai însemnați.

Aceste succese ne așteptate ale românilorŭ, deșteptă increderea și speranța de mântuire în totă populația creștină din Orientŭ. Bulgariî erau cei d'ânteiŭ a se scula și a lua armele.

Succesele în Moldova nu erau destulŭ de satisfăcătore. Dupe ce Aron-Vodă se declară în contra Turciei, avu multŭ a lupta cu cazaciî și cu tătariî. Departe de a putea da vre-unŭ ajutorŭ de arme lui Mihaiŭ, Aron fu nevoitŭ a-lŭ chema să-lŭ ajute în contra tătariilor cari inundău neconținŭ Moldova.

Pe la începutulŭ lui Fevruarie, Tătariî intrase

în numărul forțe mare în Moldova, pe care o jefuia și o pustia. Mihaiu alergă în ajutorul ei cu un număr de oște. Întelindu-se cu Aron-Vodă, ei urzesc o stratagemă prin care să potă atrage în cursă pe Tătari și să-i învingă mai sigur.

Pe când Mihaiu se afla în fața Tătarilor, Aron, cu oștea moldovénă, sta ascuns în dosul unor păduri și deluri. Mihaiu, prefăcându-se că se teme de tătari, începe a se retrage din fața lor, evitându de a se lovi cu densii. Tătarii încuragă de retragerea oștei lui Mihaiu se ia dupe densa ca s'o atace. Când însă trecu, fără se știe, de delurile și pădurile dupe cari era ascunsă oștea moldovénă, ei se pomenesc loviți cu putere. Atunci Mihaiu luând ofensiva, se repede asupra lor cu furia cea mai mare. Tătarii, apucați între două focuri, sunt zdrobiți cu desăvârșire. Doă-spre-șapte mii de tătari zăceau morți pe câmpul de lătae, mulți erau răniți, însuși fiul hanului este greu rănit. Cei ce scapă cu fuga, ia direcțiunea către pustiiile lor.

În urma învingerilor ce tătarii suferise în cursul de două luni în Muntenia și Moldova, precum și din cauza rigórei ernel periseră mai cu totul. Din 80,000 cari intrase în țerile române, d'abia scăpară vre o 8,000.

Victoriile repurtate de domni romani asupra păgănilor în cursul de vre-o trei luni de când ridicase stindardul independenței, sdruncinase forțe multă atât moralul, cât și forțele ma-

teriale ale imperiului otomanŭ. Pe de altă parte popóarele creștine din Orientŭ erau atât de încuragéte, și concepuse o așa de tare credință în liberarea lorŭ, în câtŭ nu așteptaŭ de câtŭ unŭ semnalŭ ca să se ridice cu toți în contra păgănilorŭ.

O! dacă Sigismund Batori și-arŭ fi ținutŭ cuvântulŭ de a trimite lui Mihaiŭ ajutorulŭ de arme la care se obligase prin tractatŭ!... Lucrurile ar fi luatŭ cu totulŭ altă fașă. Ȃncă de atunci rasa păgănă ar fi dispărutŭ din Orientulŭ Europei; creștinii nu ar fi avutŭ a suferi Ȃncă atȂtea secolii aspra lorŭ barbarie. Dar Sigismund Batori, garantatŭ din partea turcilorŭ de succesele romȂnilor, vanitosŭ și inconstantŭ, își ocupa mintea și timpulŭ cu lucruri satisfăcȂtoare numai pentru ambițiunea lui.

În vanitatea sa, Sigismund, își pusese în capŭ ca să se alieze cu casa Austriei. În acestŭ scopŭ, dar elŭ trimise la Viena pe confesorulŭ sȂu, iesuitulŭ Carilio, ca să-i cȂră de la împȂratulŭ mâna Mariei-Cristina de Austria, fiica arhiduce-lui Carol, unchiulŭ împȂratului. Rudolf II, care vȂna de multŭ ocașiunea de a pune mâna pe Transilvania, află momentulŭ oportunŭ de a și realiza dorința. AcordȂndŭ lui Sigismund mâna nepótei sale, elŭ închee cu dȂnsulŭ unŭ tractatŭ de alianță în contra turcilorŭ.

În tractatulŭ ce Rudolf II a încheiatŭ cu Sigismund, s'a introdusŭ unŭ articolŭ perfidŭ care

dedea de sigură Transilvania sub stăpânirea împăratului Austriei. În acestu articolu se dicea categoricū : „Daca Batori va muri fără succesorū de parte bărbătescă, Transilvania și țerile ce se ținū de densa să remăe pe sēma împăratului și a urmașilorū lui.“ Or, Rudolf II, cunoștea mai de 'nainte, prin iesuiții cari incongiuraū pe Sigismund și cari ilū vindeau împăratului, secretulū că elū era în imposibilitate fisică de a procrea. Prin urmare dobândirea Transilvaniei era numai o cestiune de timpū.

Intre acestea, domniū romanī nu voiră, așteptându ajutōrele promise de Sigismund, să pērđă efectulū ce victoriile lorū produsese asupra inemicilorū. Pe când Aron coprindea Măcinulū și alte cetățī din Dobrogea, causându turcilorū perderi insemnate, Mihaiū lua Ismailulū, unde ucise peste 1000 de turci și unde află 70 de tunuri. Dupe acea, lăsându în Măcinū o garnisōnă de 2000 romanī, trece iar preste Dunăre unde pustiește orașele turcești ce mai rămăsese în Bulgaria, și apoi se întōrce în București încărcatū de prădi.

Pōrta, care nu reușise a pune pe scaunulū lui Mihaiū pe Bogdan fiulū Sasului, numi acumū domnū pe unū Ștefan. Sultanulū însărcinase cu instalarea în scaunū a acestui nuou domnū pe pașa de la Silistra, căruia îi dete multă putere de turci și de tătari.

Mihaiū, informându-se despre acēsta, trimite

indată cu ôste pe Kiraly ca să-i alunge din țeră. Kiraly eșindū inaintea dușmanului, îl lovește cu putere, la 16 Martie, îl sfăramă și îl alungă preste Dunăre, unde trece și dēnsulū cu ôstea. Aci elū bate cetatea Silistra, pe care o amestecă cu pământulū, apoi alérgă la Turtucaia pe care o arde, și în urmă se întórce la Bucureștī.

Pe când Kiraly purta flacăra și foculū preste Dunăre, Mihaiū trimisese pe banulū Mihalcea ca să ia Brăila și să-și resbune pentru nereușita sa de preste Dunăre. Cetatea Brăila era fôrte tare. Tôtă armata asediatóre se urca la 20,000 ômenī cu multă artilerie. Garnisona turcescă era numai de 3,000, dar se apără cu energie, cu tunurile și cu pușcile.

Românii, pentru a reduce cetatea mai cu înlesnire, deschiseră șanțurī prin trei locurī, spre a se putea apropia nevătămăți de zidurile cetății și să-i dea asaltū. Dupe vre-o 15 zile de asediare, turcii perđendū orī-ce speranță de scăpare, propuseră să capituleze. In urma rugăciunilor solilorū turcī, creștiniī se invoiră și le jurară că turcii potū pleca din cetate, luândū cu dēnșii totū ce vorū putea duce.

Pe când turcii mergeau lamentându-se și duceaū pe corăbiī totū ce putuse lua, ôstea română simți că mulți din ei aveaū și bani. Lăcomia îi făcu să calce promisiunea ce șefii lorū dedese cu jurământū turcilorū și se aruncară asupra lorū, răpindu-le averile. Kara Ceaușū,

unul din deputații turcilor care subscrisesse capitulația, le strigă cu indigare :

„Mizerabili! legea voastră vă iartă ore aceea ce faceți!“

Albert Kiraly și cele l'alte căpetenii ale armiei române, ca să salve onórea jurământului dat, se repedú asupra soldaților, spre a-i opri de la fapta lor. Ca să le contenéscă furia, ei uciseră chiar pe câți-va dintr'ensii și garantară astú-felú trecerea turcilor.

Cu luarea Brăilei, la 10 Aprilie, Mihaiú încheie strălucita campanie din 1594—1595. Nicí o dată vre unú popórú, animatú de spiritulú de libertate și independență, nu a făcutú fapte mai mărețe și mai glorióse într'unú timpú atâtú de scurtú ca poporulú românú, nu a învinsú atâtea dificultăți.

Dacă istoria lui Mihaiú nu ar fi scrisă chiar de dușmanii lui, ni s'ar părea fabulá aceea ce ni se spune despre faptele lui cele viteze. În cincí luni de zile, redusú la propriiele sale mijlóce, ziua și nóptea pe câmpulú de bátae, înfruntându rigórea unei erne din cele mai aspre, elú învinse și sfărámă o mulțime de armii fórté numeróse de turci și de tătari, câștigá dece báttalii, coprinse vre o 25 de orașe și cetăți d'ale dușmanulú pe care le pradá și le arse, în fine duse spaima armelorú și a numelú său paná la porțile Constantinopolelú.

Étá de ce este capabilú poporulú românú,

când are în fruntea sa unŭ eroŭ, și unŭ geniŭ militarŭ ca Mihaiŭ vitézulŭ.

Dar daca Mihaiŭ, în fruntea unui poporŭ atât de valorosŭ și de devotatŭ, avu fericirea de a triumfa asupra puternicului sŕu dușmanŭ și a libera țera de jugulŭ ce o apăsa, sufletulŭ sŕu nu fu scutitŭ de amăriciunea ce veni să-i verse tendințele unorŭ ambițioși criminali.

O parte din boeri, împinși de diferite mobiluri, cercară a semăna discordia în lăuntru, cugetară la resturnarea unui domnŭ atât de gloriosŭ și de devotatŭ ca Mihaiŭ. Unii dintr'euși vedëndŭ prestigiulŭ și influența ce Mihaiŭ dobândise asupra poporului, se temeauŭ să nu devie unŭ tiranŭ, suprimândŭ tóte drepturile boerilorŭ. Alții, înfricoșai de lupta cea gigantecă ce Mihaiŭ, în capulŭ unei națiunii micŭ, a deschisŭ în contra unui imperiŭ atât de puternicŭ ca alŭ Turciei, se temeauŭ de schimbarea norocului armelorŭ și de pericolele în care ar cădea țera. Alții, în fine, împinși numai de ambițiune, doreauŭ cădere-lŭ Mihaiŭ.

Tóte aceste facțiuni în capulŭ cărora se afla Banulŭ Manta, se unescŭ și complotéză pentru răsturnarea lui Mihaiŭ. Spre a-și atinge scopulŭ, revoluționarii, introdusesese în Craiova în taină o cétă de 5000 sŕbi în lŕfă și se sculară pe față în contra lui Mihaiŭ. Vitézulŭ domnŭ, aflândŭ despre cele ce se petreceau la Craiova, pornește îndată unŭ corpŭ de óste care lovește fără veste

pe revoluționari, le sdrobește óstea cea merce-
nară și o gonește până ce o înecă în Dunăre și
pune mâna pe capi revoluțiunei.

Mihaiu, avându pe toți dușmanii săi în mână,
putea să-î pèrdă cu o vorbă. Dar, mărinimosu
ca Cesare, elu le face muștrări aspre, le pune
în vedere nefericirile ce ar fi atrasu asupra țerii,
daca și-aru fi consumatú criminala întreprindere.
Chemându-î cu căldură la datoria lorú, mai cu
sémă în niște momente când țera avea nevoie
de devotamentulu tuturilorú filorú ei, elu îi iartă
pe toți, împreună cu Banulu Manta, căruia îi
acórdă tótă confiența de mai 'nainte. Astú-felú,
prin mărinimia sa, Mihaiu, recástigă atâtea brațe
viteze pentru apărarea patriei.

CAP. II

Batalla de la Calugăreni

*Sigismund Batori nu respectă tractatulú încheiatú cu Mi-
haiu la 1594. Sigismund pretinde la suzeranitatea Mun-
teniei. Majoritatea boerilorú trimiși de Mihaiu la Batori
să închee tractatú, trădéză țera și pe Mihaiu. Sinan
Pașa trece Dunărea în țeră. Bătălia de la Călugăreni.
Vitejia și devotamentulu lui Mihaiu.*

Strălucitele și sângerósele victorii, ce Mihaiu
reputase fără întrerupere asupra turcilorú, de la
ridicarea stindardulu naționalú și până în primă-
vara anulu 1595, duse spaima și terórea, nu
numai în totú coprinsulu imperiulu otomanú,

dar chiar până și în seraiurile Sultanului. Molateculu și desfrânatul Amuratū III murise deja încă de la 16. Ianuarie. Mórtea sa fu cauzată mai cu sémă de întristarea ce i-o produsese succesele Românilorū.

Crudulū și afemeiatulū seū fiū, Mahomet III, își inaugurésă venirea sa la tronū prin uciderea celorū 19 frați ai seī. Elū află imperiulū pe panta peirei; astū-felū precum nu fusese nicī o dată: În launtru visteria era gólă; oștirea desorganisată și demoralisată, totū-de-una gata pe revoltă; între cele doă mari fațiuni, a vizirului Sinan și Ferhat, sfișieri necurmate; fómatea care bântuia provinciile și care pătrunsese chiar în Constantinopole; în fine, peste tóte relele, ciuma care secera fără pietate în tóte clasele. În afară, pe când purta resbelū în Ungaria, România și alte popóre creștine resculate, duceau pustiirea, jafulū și omorulū în tóte părțile imperiului.

Abia trecuse doă săptămâni de la venirea lui Mahomet III pe tronulū Sultanilorū și intrigile lui Ferhat-Pașa reușescū să restórne și să exilase pe Sinan-Pașa. Marele monarcū pune vizirū pe Ferhat, căruia îi dă și comanda superióră a óstei. Ferhat, de origină arnăutū și poreclitū *caraclan* (șérpele negru), îndată ce este numitū mare vizirū, priimește ordinū să pornescă în Tēra-Románescă.

Situațiunea era fórte dificilă. Pe de o parte imperiulū purta de multū resbelū în Ungaria.

care de câtă-va timpă avea șanse defavorabile. Pe de altă parte, Mihaiu amenința imperiul cu o sculare generală a tuturilor creștinilor, care îi putea fi fatală. Ferhat dar avu prudența de a convoca la divanul o adunare. În această adunare, elu chemă pe toți vizirii, pe muftiul, pe cei patru defterdari, pe agii ianicerilor și pe alți demnitari mari ai imperiului. Adunarea avea de scopul a se decide dacă Ferhat trebuia să-și îndreptese armele către Buda sau în Țera-Românească. Divanul, vedând pericolul mai eminentu despre Țera-Românească, opină ca forțele armate ale imperiului să se îndreptese de această parte.

În urma acestei mature hotărâri, Ferhat, proiectă a ridica o oște formidabilă, cum nu se veduse din timpii cei de vitejie ai imperiului. Cu această oște, pe care o credea mare pentru învingerea lui Mihaiu, elu își propunea a face numai o preumblare prin Țera-Românească și a trece apoi înainte, spre a termina și cu resbelul din Ungaria. Ferhat uitase că Țera-Românească era o trecătoare în care se sfărâmasese și se nimicise o mulțime de puternice armii otomane.

Pentru a-și ajunge mai cu securanță marele său scop, Ferhat-Pașa, proiectă să facă un pod prestre Dunăre, prin care să pue în comunicație imperiul otomanu cu Occidentul. În acestu scop, elu dete ordinul tuturilor pașilor din apropierea Rusciucului, ca să-și concentrese aci tôte

oșile și să adune materialul și meșterii necesari pentru construirea podului.

Lala-Mahomet-Pașa, beilerbeiu de Anatolia, fu însărcinat cu paza acestui pod însemnat, până la sosirea lui Ferhat. Asan-Pașa, beiler-beiul Rumeliei, care se numise în locul lui Mahomet-Pașa, feciorul lui Sinan, și care comanda și cetatea Vidinului, era însărcinat cu facerea acestui pod.

Nu ajungeau lui Ferhat grijile ce-i dedeau pregătirile cele enorme ce avea să facă pentru înspăimântătoarea expedițiune în contra Terii-Românești; el mai trebuia să se lupte și cu intrigile și încurcăturile ce-i mai veneau de la rivalul său. Sinan-Pașa, care avea partizani în toate ramurile administrațiunei, îi ridică o rescolă din partea Spahiilor, care turbură liniștea publică și care era câtă p'aci să-l restorne.

În urma potolirei acestei revolte, marele Vizir, pornește în fine în resbel. El ducea cu sine 10,000 ianiceri, sub comanda lui Zagargi-Pașa, totă călărima cu lăfă și călărima streină. Artileria și alte munițiuni și bagage, le încarcă pe dece galere, cari căta să sue pe Dunăre până la Rusciuc.

Plecând din capitala imperiului, Ferhat, lăsă Caimacam în locul său, pe Ibrahim-Pașa, care, împreună cu aga ianicerilor, să menție ordinea publică și să expediese afacerile imperiului. El

îl mai dase serioasă însărcinare de a strânge oște și a o expedia urgentă dupe dânsul.

Dar Ibraim, ca inemică secretă ală lui Ferhat, făcea totă posibilul ca să se împrăstie și oștirile deja adunate, și să-î creese totă felulă de dificultăți. Ferhat, vedândă că nu-î sosescă oștirile așteptate, trimite curieră peste curieră la Sultanulă, rugându-lă ca să activeze trimiterea oștirilor, căci elă se apropia de Tăra-Romănescă cu o oște fôrte neînsemnată.

Când Sultanulă întrebă pe Ibraim pentru ce nu trimite oștea cerută, acesta îl spuse că oștile se adună cu anevoe și pornescă cu multă silă către hotare, din causă că ele urăscă pe Ferhat-Pașă. Pentru a convinge pe Sultanulă despre pira ce aducea lui Ferhat, Ibraim aduse și martori, persoane însemnate și demnitară mară d'ăi imperiului, cară ânsă erau toți cumpărați de Sinan-Pașă. Sultanulă, puindă temeiă pe cele ce i se spuse, decise scôtarea lui Ferhat din viziriatică.

Ferhat, care nu știa nimică din cele ce se petreceă în urma sa, înainta pe cale, și în cele d'ântiă dăle ale lui Maiă, ajunge la Adrianopole; unde voia să stea deca dăle. Până a nu pleca de aci, la 13 Maiă, Ferhat, pentru a satisface dorința Sultanului, declară România și Moldova pašalicuri turcești. Elă numește pașe în Tăra-Romănescă pe Satirgi-Mehmet-Pașă; iar în Moldova pe Giafer-Pașă.

Între acestea, ună convoiă fôrte bogată, care

pornise din Constantinopole, mergea în Ungaria. Oștile române aflându despre o pradă atât de avută, nu se putură stăpani și atacară acel convoiu al dușmanilor. Lupta între oștea musulmană care apăra convoiul și între români, a fostu dintre cele mai sângerose; dar românii remase victorioși și stăpani pe abondenta pradă ce disputase cu atâta înviersunare din mânele turcilor.

De la scularea statelor române în contra turcilor, armele lor mersese din victorie în victorie și adusese servicii foarte însemnate causei creștinătății. Ajutat de vitejia și devotamentul soldaților sei, Mihaiu ar fi obținut niște rezultate multu mai mari, dacă Sigismund Batori s'ar fi ținut de tractatul ce încheiase cu densusu.

Dar acestu ușurel și vanitosu principe, mai cu sémă de când intrase pe cale de a se înrudi cu casa de Austria, își uitase cu totul de obligațiunile ce contractase cu domni români. Condușu numai de órba lui vanitate, elu era aprópe să facă a se naște discordia între densusu și domni români și să provóce chiar resbelul între densi.

Acestu resbelu, care aru fi fostu foarte fatalu causei creștinătății, ar fi și luat naștere daca, Mihaiu, prin înalta lui paciență și înțelepciune, nu ar fi știut să-lu înlătore.

Pe când furtuna cea îngrozitoare, pornită din Constantinopole, se apropia de Dunăre și amenința să inunde și să nimicescă Țera-Românească,

Sigismund Batori, în locu să trimită lui Mihaiu câtu mai neîntârziatû ajutorulû de arme ce se obligase a-î da, elû începuse a manifesta culpabila tendinţã de a anula tractatulû de alianţã ce încheiase cu domniî români.

Batori voia să facã altû tractatû, prin care să i se recunoscã dreptulû de suzeranitate asupra celorlalte doã state române. Deja elû şi începuse, prin usurpaţiune, a-şi da pomposulû titlu de principe alû Transilvaniei, alû Ţerii-Româneşti şi alû Moldovei.

Dorinţa lui Batori era cu atâtû mai laşe şi mai condamnabilã, cu câtû elû voia să profite de forţa evenimentelorû, pentru a constrânge pe Mihaiu la o asemenea umilire. Pentru consumarea unei asemenea mişelii, Sigismund aflate, din nefericire, partisanî nu numai în Ardélû, dar şi în Moldova şi Ţera-Românescã.

O parte din boeriî moldoveni, în capulû cãrorã era aga Rësvan, comandantulû guardiei de unguri a lui Aron-Vodã, urzirã unû complotû în contra domnului lorû, prin înţelegere cu Sigismund Batori.

Sub pretextû cã s'ar fi prinsû nişte scrisori ale lui Aron-Vodã, din care se dovedea cã elû era în corespodinţã cu Andrei Batori, vèrulû lui Sigismund, şi cu Turcii, Sigismund trimite din Ardélû unû corpû de ôste, sub comanda lui Gaspar Cornişi şi Franciscu Doszo. Aceştia intrã prin surprindere în Iaşi, şi, în unire cu aga Rës-

van, la 23 Aprilie 1595, pună mână pe Aron-Vodă, pe soția și pe fiul lui și îi ducă sub escortă în Ardélă. Sigismund închide pe Aron în castelul Vintului, aprópe de Alba-Julia.

Fără să se fi dovedit vre o dată că Aron era culpabil, elă fu deținută în temniță până la mórte, care s'a întemplată în Maiă 1597; iar avuția lui fu confiscată de Batori. Aga Răsvan fu numită domnă în locul lui Aron, de către Sigismund Batori, sub suzeranitatea lui. În domnie, elă luă numele de Ștefan-Vodă.

Mihaiă, ocupată ziua și nóptea cu pregătirile necesariă pentru a putea stăvili năvălirea lui Ferhat-Pașa, nu știa nimic, nici de cele întemplate în Moldova, nici de aspirațiunile cele ambițioase de cari se nutrea Batori în privința Țerii-Românești. De o cam dată elă desprețui niște dorințe irealisabile ce plecaă de la ună aliată trădătoră. Dar forța evenimenteloră îlă facă să cugete mai seriosă la ceea ce putea să se întemple.

Dacă Sigismund Batori, în nebuna sa vanitate, tindea a dobândi ună dreptă de suzeranitate asupra Munteniei, Ferhat-Pașa, în fruntea unei armii formidabile, venea să nimicască cu totulă Țera-Românească, prin sabie și focă, să desființese existența ei politică. Pe lângă acestă mare pericolă din partea turciloră, mai erea și temerea reală ca nu cumva trădătorulă seă aliată Sigismund Batori să nu-lă sacrifice Turciloră.

Și în adevără, pe la începutulă lui Maiă, so-

sise la Batori céușulū Ibraim, aducēdu-ī, din partea Sultanulū, caftane și propunerī de a-lū recunōște ca domnū preste câte trele principatele, cu titlu de rege, daca se va trage din alianța cu creștinii. Cine putea să asigure pe Mihaiū că trădătorulū seū aliatū nu l'ar sacrifica nebunei sale vanități?!

Într'o așa de grea cumpănă, Mihaiū convōcă adunarea generală a Țērii, spre a lua o rezoluțiune urgentă și matură.

Astū-felū precum se presinta situațiunea, nu era de esitatū : O suzeranitate ilusorie se putea șterge la prima ocasiune favorabilă ; pe când căderea sub jugulū asprū alū păgānilorū era lucru multū mai greū și fōrte dificilū, daca nu imposibilū de a-lū sfārīma.

De aceea în adunare se decise, ca domnulū țērii să se închine lui Sigismund Batori, conservādu-și ānsă intacte drepturile de suzeranitate și veniturile țērii.

Conformū rezoluțiunei luatā de adunarea Țērii, Mihaiū trimite în Ardélū, pe la începutulū lui Maiū, o deputațiune compusă din 15 persōne. În capulū acestei deputațiuni erāu : Eftimie, mitropolitulū Tirgoveștei, Teofil, episcopulū de Rimnecū și Luca, episcopulū de Buzeū. Acēstā deputațiune, îndată cē sosi la Alba-Iulia, fu priimitā de Batori în audiență. Dupe aceea, elū denumi din parte-ī, ca să tractese cu deputații lui Mihaū, pe

Ștefan Iojica, cancelarulŭ celŭ mare, și pe Gheorghe Ravazdi.

În această solemnă ocașiune, se dete pe față că Mihaiŭ, cu tôte serviciile cele mari ce adusese țerii, cu tôte că existența ei, în grelele circumstanțe în care se afla, aștepta salvarea numai de la vitejia brațului seŭ, totŭ mai avea dușmani ascunși, cari îlŭ uraŭ și cari voiaŭ să-lŭ vadă umilitŭ și cădută din mărirea la care ajunsese. Acești dușmani își deteră pe față cugetulŭ celŭ reŭ ce aveaŭ în contra lui Mihaiŭ.

Majoritatea deputaților trimiși de Mihaiŭ ca să închee tractatŭ de alianță cu Batori, pe bazele decisiunei adunării generale a țerii și conformŭ cu instrucțiunile ce priimise de la Mihaiŭ, aflară tocmai acum momentul oportunŭ de a-și răs-buna în contra domnului lorŭ. Ca să umilésca pe Mihaiŭ, ca să-lŭ despoaie de autoritatea ce-i dedea rangulŭ seŭ de Suveranŭ alŭ Munteniei, ei se unescŭ cu delegații lui Sigismund Batori.

Trădându drepturile cele sacre ale țerii, precum și mandatulŭ ce aveaŭ de la suveranulŭ lorŭ, la 20 Maiŭ 1595, ei iscălescŭ un tractatŭ prin care unescŭ Țera-Românescă cu Ardélulŭ și facŭ din domnulŭ ei, până aci suveranŭ alŭ țerii, unŭ simplu înaltŭ funcționarŭ ungurescŭ.

Clausele principale ale acestui tractatŭ, opera trădării, coprindeaŭ :

Că episcopii, boerii, împreună cu Mihaiŭ-Vodă și cu tótă țera, își alegŭ domŭ stăpânitorŭ pe

Sigismund Batori și pe urmașii seî, căruia depună jurământu de credință.

Acestu principe, ne putendū sta totū-de-una în Țēra-Romānescă, o va governa printr'unū vice-voevodū alesū de țēră și căruia principele îi va trimite buzduganū și sabie, insemnele autorității sale. Elū nu se va mai intitula pe viitorū: „Din mila lui Dumnezeu.”

Pentru expeduirea mai cu înlesnire a afacerilor țērii, vice-voevodulū își va alege 12 boeri din cei mai cu experiență. Acești boeri nu se vorū putea destitui de cătū cu voea principelū.

Veniturile vice-voevodulū se vorū determina de către principe.

Țēra-Romānescă va avea dreptulū de a trimite deputați la adunarea generală din Transilvania. Acești deputați vorū avea dreptulū de a vorbi și de a vota.

Numai principele va avea dreptulū de viață și de mōrte asupra boerilorū; elū singurū va avea dreptulū de a încheia tractate cu puterile pentru țēră.

Libertatea și veniturile clerulū și ale călugărilor le sunt asigurate; jurisdicțiunea mitropolitulū Tirgoveștei se întinde preste tōte bisericile romānești din țērile ce sunt sub stăpanirea principelū.

Pentru tōte acestea, Batori, se légă ca elū și următorii lui, vorū apăra Țēra-Romānescă de dușmanī, cu tōte mijlócele lorū.

Acestu tractatu, umilitoru pentru Mihaiu si țera sa, rezultatul alu trădării, ca să aibă putere, trebuia ratificatu prin jurământul lui Mihaiu și alu boerilor din țără. Sigismund, trimise pentru acesta la Mihaiu pe Gheorghe Palaticu. Elu îi ducea totu-de o dată buzduganul și stindardul ostășescu, semne ale autorității sale.

Mihaiu, când vedu coprinderea tractatului scrisu de plenipotențiaru se, se umplu de indignare. Prima mișcare a sufletului se, a fostu ca să-lu respingă. Dar situațiunea sa era foarte critică: A nu subscri tractatulu, era a se expune a-și vedea țera pustiită de furia turcilor și transformată în pašalicu turcescu. A recunoște și a consfinți acestu tractatu prin jurământul se, era a abdica de bună-voe la suveranitatea sa, era a sacrifica pe altarul trădării drepturile țerii.

Într'o astu-felu de grea cumpănă, Mihaiu, nu putea cere consiliu de câtu de la mărimea sufletului se, care, în situațiunile cele disperate, știa să se ridice mai pre susu de pasiunile cele mici, cari perdū totu-de-una causele cele mari. Cumpănindū dar în mintea sa interesele reale ale țerii, elu vedu că era mai bine a accepta o suzeranitate de care se putea scăpa la prima ocașiune, de câtu a espune țera la jugul păgănilorū, de sub care cu anevoe ar fi putulu scăpa.

Mihaiu, înghițindu-și dar amarulū în sufletu, confirmă tractatulu prin jurământul se. Dar

elū jură totū-de o dată în sine că-lū va sfișia cu ascuțitulū spadei sale, la prima ocașiune, și va purta ură eternă în contra nēmului Batoreștilorū.

Între acestea, Ferhăt-Pașă, se apropia cu armia de Dunăre; iar Tătarii, cari priimiseră ordinū de a veni în ajutorulū turcilorū, năvălescū pe la începutulū lui Iunie cu o ôste numerosă asupra Moldovei și a Țerii-Românești. Mihaiū, cum ia de știre despre acēsta, ese înaintea tătarilorū la hotarulū Țerii-Românești. Elū îi lovește cu putere și-i face să se întórcă înapoi.

În urma acestei victorii, Mihaiū își adună ôstea și pornește la Dunăre. Aci elū trece fluviulū pe luntri lângă Nicopole, dioa în vederea trupei lorū ce protegeau construcțiunea vaselorū pentru facerea podului ordonatū de Ferhăt.

Îndată ce ôstea lui Mihaiū pune piciorulū pe malulū dreptū alū Dunării, ea năvălește ca o furtună viscolósă asupra turcilorū, și îi pune pe fugă. Turcii sunt nevoiți a-și afla scăparea închidēndu-se în lagărulū lorū. Lângă tabăra turcésă, care era aședată pe riulū Osma, ce se varsă în Dunăre aprópe de Nicopole, se aflau grămădite ca la 1,000 de luntri, cu tóte cele necesariī pentru facerea podului.

Ôstea română era ca la 5,000 ómenī, pe când cea turcésă numēra ca la 12,000. Mihaiū lovește pe turci în tabăra lorū, pe care o ia cu asaltū. Ca la 1,600 turci cadū morți. Tóte luntrile devinū prada focului, afară de vre-o dece, cari serviră

lui Mihaiŭ ca sǎ transporte în țerǎ provisiunile gǎsite în lagǎrulŭ turcilorŭ.

Acestǎ bǎtǎlie s'a întemplatŭ la 10 Iunie. Șese stéguri, 18 tunuri și o mulțime de paloșe, cǎdurǎ în mânele românilorŭ. Mihaiŭ le trimite lui Batori. Mihaiŭ, împreună cu óstea sa, petrecu nóptea în tabǎra cuceritǎ a pǎgǎnilorŭ. A doa și elŭ atacǎ Nicopolulŭ, scóte și de aci pe dușmanŭ și ilŭ pune pe gónǎ, apoi pradǎ și arde orașulŭ. În urma acestei victorii, Mihaiŭ trece cu óstea inapoi.

Ferhat-Pașa, dupe șapte sǎptǎmǎni de la plecarea sa din Constantinople, sosește în fine la Rusciucŭ, pe la jumétatea lui Iunie. Aci elŭ aflǎ totŭ ce era necesarŭ pentru facerea podului. În cele d'ántiŭ zile ale lui Iulie, elŭ și începe lucrarea podului, cu multǎ activitate.

La capulŭ podului, dupe malulŭ dreptŭ alŭ Dunǎrii, Ferhat-Pașa, stǎ sub unŭ chioșchiŭ, de unde putea sǎ observe și silințele ce se puneau la facerea podului și tóte mișcǎrile din tabǎrǎ.

Marele vizirŭ, privindŭ la activitatea cu care se lucra podulŭ, se mǎgulea cu ideea cǎ în curéndŭ va învinge pe Mihaiŭ și óstea lui. Fǎcéndu-și ilusiuni plǎcute, elŭ se vedea deja strébǎténdŭ prin Țera-Romǎnescǎ și prin Ardélŭ, de unde, ajungéndŭ cu facilitate la Belgrad, își începea operațiunile rǎsboinice în Ungaria.

O! ne siguranța a proiectelorŭ omenești!.. Pe când marele vizirŭ se desfǎta cu asemenea vi-

suri de fericire, sorta lui la Constantinopole era deja hotărâtă! Încă de la 6 Iulie, Sultanul, cedând intrigilor și părelor celor ne drepte ce Ibrahim-Pașa și alți amici ai lui Sinan, aduse în contra lui Ferhat, numise, pentru a patra oră, mare vizirul în locul său pe Sinan-Pașa.

Chiar a doua zi, 7 Iulie, noul vizir pornise pe Kehaiaoa capugiilor, Ahmet-Aga, cu ună fermă ca să ia pecetia împărătească din mână lui Ferhat și să-l ucidă, de va putea. Cu două zile în urmă mai înainte de sosirea lui Ahmet-Aga în tabăra de la Rusciuc, Ferhat-Pașa este înștiințat de ună amic devotat, despre pericolul ce-l aștepta.

Ferhat, chemă îndată la dânsul pe Mehemet Satirgi-Pașa, căruia îi încredințează pecetea, spunându-i că el este mazilit. Apoi, încărcându-și comorile pe cămile, și însoțit de 3,000 călări, ia calea către Constantinopole. Pe drum, el este întâmpinat de trupele Siriei, pe cari Sinan le trimisese dupe dânsul. Ferhat, abandonându-și toate averile, abia scapă cu fuga. Ajungându-l la Constantinopole, el cade victimă a amăgitoare dreptăți a Sultanului, înaintea căruia se duse să se justifice.

În urma morții lui Ferhat, Sinan era foarte fericit atât pentru că triumfase în contra dușmanului său de marte, cât și pentru că mai dobândise încă o dată ocaziunea de a se mai

resboi cu creștinii, în contra cărora nutrea o ură neîmpăcată.

Sinan era de origine arnăuțu și în etate atunci de 83 de ani. În junetea sa elū luase parte la multe și mari bătălii, iar mai cu sēmă la asediarea Vienii din 1528, unde făcuse multe vitejii.

Maī 'nainte de a porni din Constantinopole pentru marea sa expedițiune, Sinan se presintă înaintea Sultanului. Elū îi jură pe capulū sēu că va pustii cu sabie și focū țerile răscolate, iar pe Mihaiū ilū va prinde și i-lū va aduce viū.

Dupe aceea, luândū cu sine stindardulū celū sacru cu care musulmanii se credeau totū de una învingători când ilū aveau cu dēnșii, Sinan-Pașa se pune în fruntea oștei și ese cu mare pompă din Constantinopole, îndreptându-se către Rușciucū. În cale elū își mai mărește oștea cu aceea a pașilorū cărora deduse ordinū să-i iasă înainte. În fine la 5 August Sinan sosește în tabăra de la Rușciucū, unde este priimitū cu tōte onorurile militare.

Armata ce Sinan adunase la Rușciucū era de 180,000 luptători. Acēstă puternică armie era comandată de pașii cei mai viteji și experimențați în lupte. Cei mai însemnați din acești pași erau : Hasan-Pașa, beler-beiulū Rumeliei; Mehmet Satārgi, arnăuțu de origine, ce fusese pașe de Caramania; Giafer-Pașa eunuculū, ungurū de origine, ce fusese pașe de Torida; Haidar-Pașa, beler-beiulū Capadochiei. Apoi veneau : Mustafa

Paşe, Husein-Paşa, Caraiman-Paşa şi alţii, toţi veterani şi experimentaţi în resboie. Intre aceştia mai era şi renegatul Mircea II, fiul lui Alexandru-Vodă II.

Pe când Sinan-Paşa sosise la Rusciuc şi se prepara pentru a trece în România; pe când Mihaiu dupe o luptă continuă de o lună de zile, ca să poprască clădirea podului, se vedu în fine nevoit a se retrage mai în lăuntrul ţerii şi a lăsa lui Sinan trecerea liberă, Sigismund Batori, nepăsătoru de cele ce se petreceau la Dunăre, celebra nunta sa cu arhiducesa Maria-Cristina. Elu invită şi pe Mihaiu ca să vie să ia parte la această mare sərbătore.

Mihaiu, aflându-se în neputinţă de a lipsi unū momentū măcarū din ţeră, îi trimise, ca să-lu represinte, pe Stroe Buzescu şi pe Radu Calomfirescu, ducându-i totū de o dată şi multe daruri preţioase. Elu însărcină pe reprezentanţii sei să facă cunoscutū lui Batori că Sinan este în punctul de a trece Dunărea, de la care elu nu pôte să-lu oprască; că elu a hotărătū, dupe ce va devasta Ţera-Romănescă, să trecă prin Ardélū ca să intre în Ungaria. Prin urmare să grăbască a-i trimite ajutórele necesarii, ca să lupte a opri foculū mai de departe.

Sigismund, mişcatū de eminenţa pericolului ce-lu ameninţa fórte de aprópe, trimite îndată lui Mihaiu o sémă de óste ce avea la îndemână

Pe de altă parte elū trimite solī la împăratulū Rudolf ca să-lū rōge a-ī trimite in grabă ajutorū.

Totū de o dată, dupe vechiulū obiceiū al Transilvāniei, elū făcu să se plimbe prin tōtă țēra o sabie și o lance încruntate in sânge. Celū ce însoțea pe călărețulū care purta sabia și lancea, striga in gura mare : „Ētă vine, dușmanulū țērii; fie-care să-și dea omulū, spre a o scāpa din pericolū“.

Mihaiū, dupe ce își pornește familia la Sibiū, cu totū ce avea mai prețiosū, ese din București cu o ôste de 8000 soldați și își înfițe tabara la satulū Măgurelele. Aci, adunāndū căpeteniile ôstei se consultă prin ce mijlocū ar putea să poprēscă trecerea turcilorū preste Dunăre.

In urma acestui consiliū, oștile române luptară câtū-va timpū ca să oprēscă trecerea turcilorū. Dar ôstea otomană fiindū prea numerosă, trece Dunărea prin mai multe locuri și amenință să apuce ôstea romānă pe la spate. Atunci Mihaiū se vede nevoitū a se retrage din 'naintea unui dușmanū atâtū de puternicū.

Ôstea lui Mihaiū era de 12 ori mai mică de câtū armia cu care Sinan inundase Tēra-Romānescă. Mihaiū, cu slabele ajutōre ce priimise de la Sigismund Batori și de la Ștefan Rāsvan, abia avea o ôste de 16,000 ômeni. Armia lui Sinan numēra 200,000 luptători. Acēstă enormă disproporțiune, puse pe Mihaiū in pozițiune de a nu se putea mēsură cu turcii in câmpie des-

chisă căci aceștia l'ar fi copleșitū cu numărulū lorū celū mare. Elū căuta dar, în retragerea lui către București să afle vre o pozițiune care să-i presinte óre-care avantaje.

Pe la calea jumătate dintre Giurgiu și București, se afla o vale închisă între două dëlurī acoperite cu pădurī dese. Acéstă vale prin care curge apa Nėjlovu, mai primește și tóte apele ce se scurgū dupe dëlurīle d'împrejurū, și devine o baltă mocirlósă. Trecerea preste acéstă baltă se făcea pe unū podū de lemnū strimtū, pe care abia putea trece unū carū. Acéstă strimtóre se numea vadulū Călugăreniī.

Ajungēndū la acéstă vale, Mihaiū vede că ea îi presintă unū punctū strategicū din cele mai favorabile, pentru a înfrunța cu succesū trufia musulmană. Avantagiulū celū mare ce presinta pentru Mihaiū acéstă trecătóre strimtă, era că turcii nu puteau să pue în fața Romānilorū unū numărū mai mare de luptătorī de câtū romāniī. Cu modulū acesta lupta devenea aprópe egală, victoria era să depandă de vitejia luptătorilorū, iar nu de numărulū lorū celū mare.

Mihaiū alese dar acéstă strimtóre strategică, ca să facă dintr'ensa Termopilele Romānilorū.

Armia lui Sinan trecuse acumū Dunărea și aștepta numai ordinulū de plecare. Marele vizirū dete comanda ante-guardiei armatei sale lui Sătargi-Mehmet-Pașa; iar la postū-guardă puse pe Hasan-Pașa, beiler-beiulū Rumeliei. În đioa de

11 August, Sinan pornește spre București cu totă armata sa. A doua zi elu sosește la capul despre Dunăre al vadului Călugărenii. În avântul ei, călărimea ușoră din ante-guardă, înaintă până în gura strimțorei. Aci ea descalică să se odihnescă și dete caii la erbă.

Încă din ziua precedentă, Mihaiu, își aședase și își întărise lagărul pe malul despre București al vadului Călugărenii. Dincolo de vadu elu pusese vedete de călăreți, ca să-i dea de veste îndată despre sosirea turcilor. Scopul lui Mihaiu era ca să atace pe turci mai înainte de a-l lăsa să se repauseze și să-și ia pozițiunile necesarii.

Când luă de știre despre sosirea turcilor, Mihaiu se puse în fruntea unei părți însemnate din armia sa și, trecându strimțorea preste podu, merge să atace pe turci chiar dincolo de gura vadului Călugărenilor. Elu pornește înainte ca valeria română, ca să începă atacul.

Călărimea ante-guardiei turcești, care își păștea caii fără nici o temă la întrarea strimțorei, vede ridicându-se unu nuorū de pulbere înaintea sa. Ea nu putea să credă că acēsta era apropierea armiei creștine. Până să se desmeticēscă din surprinderea lorū și să încalece pe cai, turcii sunt isbiți cu putere de cavaleria română. O mare parte cadū morți de sabia românilorū. Cel l'alți fugū înspăimētați până în tabăra cea mare.

Sinan-Pașa era fōrte surprinsū de mirare pen-

tru cutezanța lui Mihaiu, de a ataca cu o oște atât de mică o armie atât de formidabilă ca a sa. Cu toate acestea temându-se de vre-o cursă, elu ia îndată dispozițiunile necesarii pentru luptă.

Maî, întâiu Sinan dă ordinu să înainteze Spahii, ca să opréscă năvălirea cavaleriei române, până când să-și potă pune armata în ordine de bătae. Ordonă lui Hasan-Paşa să înainteze spre stanga, cu oștile sale și cu artileria, dreptu spre armia română. Segban-Başi cu 12,000 ianiceri, se aşedă în pădure, ocupându punctele cele maî importante. Elu urcă pe unu delu 12 tunuri mari, pe care le îndréptă asupra armiei lui Mihaiu. Iar Sinan-Paşa se pune însuşi în capulu spahiilor.

Dupe ce-și întocmeşte oștea într'unu modu atât de puternicu, Sinan începe a fulgera cu mare iuțelă asupra oștei române.

Mihaiu, vedéndu că prea se depărtase de strimtórea lui favorabilă, începe a bate în retragere. Retragerea lui se face cu multă ordine și sustiindú lupta continuu. Pedestrimea română strimtorată prea de aprópe de turci, este respinsă în pădure și în lungulu strimtórei cu órecari perderi.

Trecuse de trei ore dupe amiadı. Turcii, satisfăcuți că au respinsú năvălirea creștinilorú, nu cutéză a înainta pe acea strimtóre necunoscută, teméndu-se de vre o cursă. Sinan își aşeză cor-turile pe o înălțime la intrarea strimtórei. Elu

ține totă noaptea oștirea sub arme și tabăra iluminată.

Mihaiū se retrăsese și elū cu oștea sa pe culmea opusă de tabăra lui Sinan. Români pusesse înaintea lorū o turmă de bivoli cu stéguri. Tabăra lorū era iluminată cu focuri în toate părțile. Ei petrecură mai totă noaptea cântându și chiuindū, așteptându cu impaciență ziua de mâine, în care avea să se dea acea mare bătălie care a făcutū epocă în analele militare ale românilorū.

Cum se crapă de ziua Mihaiū iese din tabără. Elū merge în strimțorea vadului Călugărenii care avea să fie tetrulū luptei din acea mare zi, spre a lua dispozițiunile necesariī. Elū vede mișcările turcilorū și modulū cum își aședă trupele pentru luptă. Prin urmare Mihaiū își dispune trupele astū-felū cum să opue o rezistență vigurosă forțelorū superiōre ale dușmanului. Elū aședă o parte din pedestrime la intrarea pădurei și își aședă tunurile pe o înălțime fōrte avantațiosă.

Mihaiū, ca totū-de-una, nu așteptă ca dușmanulū să vie să-lū atace; elū voește se deschidă lupta. Adresându mai înteiū cuvântulū către ostașii sei, elū cată să-i anime printr'unū discursū scurtū și energicū.

Mihaiū aduce aminte ostașilorū sei de vitejia străbunilorū Mircea, Vlad Dracula, Vlad Ţepeși și Radu de la Afumați cari, prin lupte sângerōse, au reușitū în mai multe rânduri a scăpa

țera de la peire. Elū le mai pune in vedere cum ei ȳnșile, de la ridicarea stindardului liberării naționale, prin virtutea și devotamentul lorū, aū curățitū țera de turci, aū pustiitū atatea cetățī din drepta Dunării, aū umplutū de terore tôte populațiunile păgane din imperiulū otomanū și aū dusū spaima până in seraiurile Sultanului.

„Ce eram noi, adaogă elū cu o voce sonoră și inspirată, înainte de 13 Noembre trecutū ? ! Niște sclavi ai păgănuului, care dispunea dupe caprițiulū lui celū barbarū, de viața, de averea și onórea familiilorū nóstre!... Ce era țera nóstră ? Unū câmpū de exploatare menitū a indetula și a ingrășea pe tiranii nóstri, prin sudórea și sângele nostru ! Ce suntemū astăzi, noi și țera nóstră ? O națiune liberă și o țeră independentă, in care fie-care se bucură de libertatea, onórea și averea sa, recăștigate de la dușmanii nóstri prin vitejia brațului nostru.

„Dar păgănuulū, inspăimentatū și îndărjitū de coragiulū și vitejia nóstră, face astăzi o ultimă încercare. Elū a venitū cu forțe considerabile ca să lupte să ne ștergă din rëndulū națiunilorū și să ne reducă la sclavia cea mai teribilă.“

„Acumū dar mai multū de câtū ori cândū să luptămū cu vitejie și devotamentū. Voi știți că coragiulū vostru a triumfatū totū-de-una asupra numérului dușmanului. De la victoria de astăzi depinde salvarea țerii și a libertății nóstre, inlăturarea pericolului celū mare care amenință

creștinătatea întregă. Înainte dar, și cu credința în Dumnezeu, care a oțelit totu-de-una brațele voștre, să zdrobim inamicul și să-l alungăm preste hotare.“

Acest discurs al lui Mihai inflăcăra toate inimile. Soldații, pătunși de un entuziasm rebelnic, agită toți armele în aer și prin stigăte prelungite de ura, ceru a fi duși în luptă.

Mihai, plin de confiență în vitejia soldaților săi, dă semnalul luptei. În fruntea unui corp de 8000 ostași, el străbate podul cu iuțelă și se aruncă cu furie asupra dușmanului. În timpul acesta pedestrimea, postată în pădure și tunurile așezate pe o înălțime, începă a vărșă o lavă ardetore asupra turcilor, pe care îi seceră într'un mod îngrozitor.

Mai multe cete puternice [de turci, protegeți de tunurile dupe înălțime, se aruncă cu iuțelă asupra Românilor, cercându a le opri aventul și a-i respinge înapoi. Dar aceștia, îndărjindu-se și animându-se unii pe alții, isbescă cu putere pe dușmanii lor, le oprescă furia, îi răstornă și îi gonescă până la cele d'antăi corturi ale taberii lor.

Sinan, surprins de coragiul și vitejia Românilor, ia îndată dispozițiuni, ca să respingă înapoi oștile române. Pe când prin focul artileriei, situată în pozițiuni favorabile, se silea să stăvilească înaintarea Românilor, patru Pași, Satârgi-Mahomet, Haidar, Husein și Mustafa, alergă cu

o armată puternică să oprască năvălirea Românilor. Ei reuşesc a ajunge la pod şi acţiunea cea mai înverşunată se aprinde în toate părţile.

Lupta dura astă-fel pe totă întinderea frontului ambelor armate de mai multe ore. Sinan, foarte turburat de puţinul progres ce obţinuse dupe atata timp de luptă, se hotărăşte a face o năvălire sdrobotore. Elă adună împrejurul său o mare cătăţime de ôste, şi pe toţi paşii şi căpitaniî ceî mai viteji, pe care îi animă prin vorbele cele mai înflăcărâte.

În fruntea unei colone atât de înspăimântătoare, Sinan face o năvală atât de impetuôsă, în câtă împinge ôstea română până în tabăra ei, luădu-i şi totă artileria.

MihaiŢ care ştia că asemenea variaţiuni în bătăliile cele mari suntă ca fluxulă şi refluxulă valuriloră mării; nu-şi perde curagiulă. Aruncându o privire ageră asupra duşmanului, elă înţelese că succesulă ce turcii dobândise asupra armieî sale era numai efectulă greutăţiî unei mase brutale, iar nici de cum al unui coragiŢ inspiratŢ. Readunându-şi cu iuţelă ôstea lêngă densusulă, şi fără a da pasŢ duşmanului să rêsufle, se aruncă cu turbare asupra lui. Elă loveşte în drepta şi în stânga, tae şi restórnă totŢ ce întempină şi reuşaşte astă-felŢ a face pe turci să dea înapoi.

Vitezulă Albert Kiraly, cu o tenacitate rară, reuşaşte a-şi desrobi doă tunuri din cele perdute. Elă le aşedă îndată pe o înălţime de unde tră-

snește cu iuțela fulgerului asupra oștilorŭ otomane.

Dar dușmanulŭ nu se descuragéză. Elŭ are asupra creștinilorŭ marele avantagiŭ de a-și putea improspăta și înmulți oștirea după voe, ceea ce Mihaiŭ nu putea face, căci numărulŭ oștei sale era fórte micŭ. Sinan, prefăcându-și și în-ghetându-și rândurile se repede din nouă asupra creștinilorŭ.

Oștea lui Mihaiŭ, animată de unŭ coragiŭ eroicŭ, îi împinge d'înaintea sa. De trei ori Românii împinseră și răsturnară colónele turcilorŭ, de trei ori turcii respinseră pe creștini și-i făcură a da înapoi. Luptaŭ turcii cu numărulŭ celŭ mare, ca să subjuge o națiune creștină; luptaŭ românii cu vitejia și devotamentulŭ ce le inspira amorulŭ de patrie și de libertate.

Lupta înverșunată din amêndoă părțile durase astŭ-felŭ cu șanse aleatorii de diminêța până către doă ore înainte de apunerea sórelui. Victoria balanțase când în partea Turcilorŭ când în partea Romanilorŭ. Dar până în fine triumfulŭ dilei părea să devie recompensa numărului celŭ mare al păgănilorŭ.

Armia română, luptându fără repaosŭ de diminêța până către sfînțitulŭ sórelui, sleită de ostenélă, flămândă, împovărată de numărulŭ celŭ mare alŭ turcilorŭ, fulgerată de o artilerie numărósă, este nevoită a da înapoi. Dar Mihaiŭ care era totŭ atâtŭ de abilŭ în adversitate, pe

cătŗ era de cutezătorŗ, ia tŗte dispoziŗiunile care i le dictŗză esperienŗa sa ŗi organisŗză o retragere fŗrte strategică.

Spre a feri ŗstea de a nu fi impresurată ŗi spartă de inamicŗ, elŗ formŗză dintr'enska unŗ anglu. Cu modulŗ acesta ea este pusă în stare de a trage focuri în tŗte direcŗiunile asupra duŗmanului ŗi a se retrage cu încetulŗ.

Acŗstă eroică retragere înspăimŗntă pe duŗmanŗ. Cete nenumŗrate de călăreŗi turci se repedeaŗ ca viscolulŗ asupra armiei române ca s'ŗ spargă ŗi s'ŗ încongiŗre; dar ele tŗte se spărgeaŗ ŗi se sfărâmaŗ de anglulŗ armiei lui Mihaiŗ, ca de o stâncă de granitŗ, fără a-i produce nici unŗ reŗ. Strimŗŗrea locului, pădurile ŗi dealurile din prejurŗ, paralisaaŗ miŗcările turcilorŗ ŗi favorisaaŗ retragerea Românilorŗ.

Dar o temere iminentă preocupa ŗi turbura mintea lui Mihaiŗ : ce s'arŗ fi alesŗ de armia română, dacă Turcii ar fi reuŗitŗ s'ŗ scŗtă din strimŗŗre? Atunci ea ar fi fostŗ perdută cu totulŗ căci turcii, cu numŗrulŗ lorŗ celŗ mare, ar fi încongiurat'ŗ ŗi ar fi nimic'it'ŗ. Ŗstea română dar era nevoită a lupta continuŗ ŗi a-ŗi slăbi forŗele din ce în ce mai multŗ. Astŗ-felŗ până în fine, coragiulŗ ŗi eroismulŗ căta să cedeze numŗruluiŗ.

Sŗrele înclina către apusŗ ŗi Mihaiŗ îmbărbătându-ŗi ŗstea necontentitŗ, se nevoia să continue lupta. În situaŗiunea disperată în care se

afla, elū aștepta să-î lucască o rață de speranță.

Âncă de la începutul bătăliei, Mihaiū, trimisese să cheme o trupă de pedestrime ce se afla la ore care depărtare de tabără. Sosi-va ea la timpū?!... Victoria era a românilorū. Veni-va ea prea târziu?!.. Neantulū și peirea!...

Pe când Mihaiū lupta animatū numai de speranța sosirei trupei ce aștepta, unū vuetū de ura face să resune aerulū împrejurulū ôstei sale. Ști-rea că ajutorulū așteptatū este în fine la spatele ei, elecriséză puternicū tótă ôstea română. Soldații lui Mihaiū avéū credința că trupele ce sosise erau fôrte numeróse. Acéstă idee le animară curagiulū și îi făcură să uite tótă ostenela dîlei. Acum nimeni nu mai cugeta de câtū cum să smulgă victoria din mânil turcilorū.

Mihaiū, înțelegendū starea psihologică a armatei sale, nu voi să lase să-î scape din mână o victorie certă. Adunandū împrejurulū seū trupa ce-î sosise și care se compunea de o cétă numai de 300 pedestri ardeleni cu pușci, elū se aședă la capulū podului. Aci, preumblându-și ochii ca o aquilă preste ôstea dușmană, îi observă tóte mișcările.

Mihaiū vede că, Sinan, încuragétū de retrage-rea românilorū, se prepara acum, în fruntea armatei de rezervă să dea armatei creștine lovirea decisivă. Elū și ordonase lui Hasan-Pașa și lui

Mihnea-Vodă să intre prin pădure şi să-i lovească pe la spate.

MihaiŢ, ca să răspundă la atacurile ce i se pregăteau, decide ca el ũ să dea peptũ cu Sinan în mijloculũ podului; pe căpitanulũ Cocea, cu 200 unguri şi alũi 200 cazaci, ilũ trimite ca să ia pe duşmanũ pe la spate. Iar Albert Kiraly îşi aşedă cele doă tunuri ce le luase înapoi de la turci, pe o înălũtime, de unde pũte să fulgere asupra turcilorũ care arũ veni să trecă podulũ.

Momentulũ era supremũ. MihaiŢ cugeta în sine că în situaũiunea de faũă se cerea unũ actũ de mare coragiũ şi devotamentũ care să influenũeze asupra ũstei sale şi s'o facă să schimbe starea lucrurilor. Într'unũ momentũ de sublimă abnegare, elũ se decide a duce pe altarulũ patriei ofrandă viaũa sa.

Aprinsũ de unũ coragiũ eroicũ, MihaiŢ îşi ridică ochii către cerũ şi implũră ajutorulũ Dumeũdeului dreptăũii. Apoi, smulgendũ o secură din mâna unui soldatũ şi adresandũ-se la ũstea celũ încongiura: „Copii, acum ori nici o dată să salvămũ Ţera.“

Şi dândũ pintenũ spumegosului seũ armăsarũ, sbũră ca fulgerulũ asupra colũnei otomane ce înainta pe podũ, tae şi dobũră în drepta şi în stânga cu implacabila sa secură, ajunge dupe urmă pe vitézulũ paşe Karaiman care purta stindardulũ celũ sacru al Profetului, îi trunchiază capulũ dintr'o singură lovitură, îi smulge stin-

dardulŭ din mână și se întorce în mijloculŭ soldațilorŭ săi.

Óstea lui Mihaiŭ, electrizată de acestŭ miracolŭ de vitejie, îlŭ urmază de aproape, imitândŭ esemplulŭ seŭ. Ea sdrobește totŭ ce întempină, ia în gónă óstea otomană care caută a scăpa prin fugă de sabia creștinilorŭ.

Fapta eroică a lui Mihaiŭ și a óstei sale, umple de spaimă armia turcésă. Sinan, plinŭ de omanie turbată, se pune însuși în fruntea óstei sale și voește a trece podulŭ. Dar pe neașteptate, elŭ este lovitŭ puternicŭ în față de Mihaiŭ. Căpitanulŭ Cocea îlŭ atacă cu furie pe la spate, iar Kiraly, trăsându-lŭ în cóstă cu cele două tunuri aședate pe délŭ, le sparge rândurile cele îndesate și le sdrobește tótă aripa dreptă.

Tenacele vizirŭ, fără a se descuragea, își întocmește rândurile din nouŭ și voește a pași înainte. Dar vigilantulŭ Mihaiŭ este indată aci ca să-lŭ lovésă din nouŭ; căpitanulŭ Cocea și Kiraly, iar varsă lavă asupra óstei musulmane.

Turcii, infricoșați până în fine de atâta vitejie din partea românilorŭ pe cari îi credŭ deja învinși, începŭ a se descuragea și a fugi în desordine. Satârgi-Mahomed-Pașa care da îndărătŭ, fiindŭ rănitŭ, se inspăimentă și o ia la fugă. Atunci tótă armata care se retrăgea deja în desordine, începe a fugi, lăsându-și cóstele și spatele espuse la focurile românilorŭ.

Ianicerii se silescŭ din tóte puterile să ție

peptu armiei române; dar óstea care era deja în fugă, îi împinge ca valurile furioase ale mării. Sinan, înfuriat de desordinea în care căduse armia sa, se sileşte în toate chipurile s'o opréscă. Dar panica o coprinsese atât de tare, în câtu nici vocea, nici loviturile lui chiar nu mai au nici o autoritate asupra-î. Óstea înspăimentată da năvală pe podu; ea căta să-lu trecă, spre a-şi scăpa viaţa prin fugă.

La capulu podulu stău îmbulđindu-se în desordine totu felulu de óste şi maşine de resbelu, pedestrime, cavalerie, artilerie, dându toţi năvală ca să trecă podulu. Mulţi din ostaşii turci, ca să-şi scape viaţa, se aruncă în baltă; dar aci ei află o mórte şi mai secură. Din numérulu acestora fură şi paşii Haider, Husein şi Mustafa, cari periră în balta mocirlósă.

Însuşi trufaşulu Sinan, tărétu de torentulu óstei sale care fugea şi rănitú de suliţa unuí soldatú românú, cade cu calulu în baltă. În repediciunea căderii séle, lovindu-se de podu, îşi perde durbanulu şi doi dinţi. Elú ar fi aflatú aci o mórte sigură, daca robustulu Hasan, unú soldatú din Rumelia, care de atunci se numi Deli-Hasan Batakgi, nu l'ar fi scosú afară din baltă pe umerii séi.

Acestú accidentú nefericitú al lui Sinan făcu să se respândéscă îndată vestea că Sinan a muritú. Atunci descuragérea pètrunde în tótă óstea otomană şi desordinea devine generală. Românií a-

nimați și mai tare de victoria lorū, îi gonescū de pe urmă ca pe niște cireți de vite până îi ducū în tabăra lorū. Hasan-Pașa și Mihnea-Vodă, aflându că Sinan a muritū, fugū și ei spre tabără. Victoria este pe deplinū a Romānilorū.

Lupta ar fi duratū încă și mai multū și succesele romānilorū ar fi fostū și mai mari, dacă nóptea n'ar fi venitū să pue capătū înverșunatei acțiunii a resboiului. Romāni victorioși, se întorcū în tabăra lorū, încărcāți de prādi și de trofee. Ei luară o mulțime de trofee de la dușmanū, tunuri, paloșe, cai și o mulțime de stindarde, între care și stindardulū celū verde alū Profetului.

Peste trei mii turci zăceaū morți pe câmpulū de bătae. Mulți alții umpluseră balta. Apa, roșie de sange, abia se strecura printre cadavrele ce-i împedica cursulū. Romāni încă avură perderi însemnate, căci turcii se luptase cu multă tenacitate.

Astū-felū fu marea bătălie de la Călugăreni, întemplată în ziua de 13 Augustū 1595. Acēstā zi, eternū memorabilă pentru romāni, era menită să vadă umilirea trufașei Semilune și triumfulū Crucei. Oștile muntene, moldovene și ardelene, făcură în acea zi minuni de vitejie care înspăimēntară pe puterniculū lorū dușmanū și care trase admirarea lumēi întregi.

Dar acela care a ocupatū loculū de onóre în acea zi gloriósă, acela care, ca soldatū valorosū

și ca căpitanu cu mare iscusință, a scuturându-se din rii victoriei din mâna păgănilor și a încinsu cu densii fruntea asudată de sânge a oștilor române, a fostu în veci nemuritorul erou și domn Mihaiu Bravulu.

Resultatele acestei victorii au fostu imense. Daca ea n'a pusu capatu îndată marei expedițiuni a lui Sinan-Pașa, ea a avutu o influență fatală asupra turcilor, care ajunsese a tremura la numele romanilor. Astu-felū, când mai târziu, oștile lui Mihaiu, unite cu armata adusă de Sigismund Batori, luară ofensiva asupra turcilor, aceștia, demoralizați cu desăvârșire, nu mai avură coragiū să dea peptu cu creștinii.

CAPIT. III

Dupe bătălia de la Călugăreni. Retrăgerea lui Sinan cu armia peste Dunăre. Mihaiu sfăramă oștea lui Sinan. Victorie complectă a creștinilor. Rolul lui Mihaiu în marea expedițiune a lui Sinan în România. Mihaiu ucide pe capii conspirațiunei urzită în țeră de Sultatanulu. Mihaiu proiecteză înființarea Daciei Traiane. Sigismund Batori se decide să abdice la corôna Transilvaniei în persôna împăratului Rudolf II. Mihaiu închee pace cu Turcii. Turcii intră cu armele în Transilvania. Mihaiu închee alianță cu Batori în contra Turcilor și-i trimite ajutoru de arme. Sigismund Batori abdică în vaforea vărului său Andrei Batori.

Sinan-Pașa, liniștindu-se puțin din turburarea în care îl aruncase perderea unei bătălii atât de însemnată, profită de timpul nopții, pentru

a pune ordine în armata sa turburată și amestecată. El îl ordonă să-și mai vie o sémă de óste ce rămăsese preste Dunăre.

Dupe sosirea și a acestorú trupe, Sinan își propunea să-și răsbune de perderea ce suferise. El îl mai avea speranță și în intrigile urđite de Mihnea-Vodă, prin miđlocirea unora din boerí, pentru a aduce desbinare în óstea lui Mihaiú.

În timpulú acesta, în tabăra lui Mihaiú se petreceau lucrurí cu totulú de o altă natură. Dupe ce aședă sentinele în tóte părțile lagărului, Mihaiú, chémă în consiliú de resbelú pe tóte căpeteniile óstei. Cestiunea era de a se decide ce era de făcutú în starea cum se aflaú lucrurile.

Mihaiú fu de opiniune ca a doa și să se continue lupta. Dar acéstă părere nu fu împărtășită de căpitanii óstei ardelene, nici de o parte din boerí. Acésta atrase óre-carí prepusurí asupra lui Albert Kiraly și a unora din boerí, că ar fi fostú căștigați prin Dan Vistieru, care priimise 50,000 galbeni de la Sinan, prin miđlocirea lui Mihnea-Vodă, ca să semene discordia în tabăra lui Mihaiú.

Dar ceea ce determină mai cu sémă pe Mihaiú să se retragă de o cam-dată din fața dușmanului, era că óstea moldovenă avea mare nevoie să se întórcă în țéră, din caúsă că se aștepta acolo năvălirea Polonilorú și a Tătarilorú. Apoi mai cătând la numărulú celú micú alú óstei sale și la oboséla de care era coprinsă, găsi cu cale, as-

cultând vocea prudenței, să se tragă la munți, unde să aștepte și sosirea lui Batori cu oștile sale.

Așa dar, pe la mezul nopții, Mihaiū dete ordinū oștei sale să fie gata de plecare.

Când rașele ȝilei începură să risipescă întunereculū nopții, Mihaiū ridică tabăra. Armia română, invocându de trei ori, cu glasū tare, sântulū nume alū lui Hristosū, plecă din loculū unde vēr-sase atāta sānge și se încārcase de atāta glorie. Ea luā calea către București. Dupe ce înaintă ore-care distanțā spre riulū Argeșū, se opri ca să se repausese.

A doa-ȝi, 15 August, Mihaiū, pornindū de la Argeșū, ajunge la Văcărești, unde se oprește numai câte-va ore, fără să intre în București. A doa-ȝi dupe amiadī, Mihaiū, aflāndū că turcii se luaseră dupe dēnsulū, pornește de la Văcărești spre Tirgovește. Elū și oștea lui călătorescū până către mezul nopții, dupe care se odihnescū până la rēvārsatulū ȝiorilorū într'o pozițiune favorabilă.

Îndată ce se face ȝioā, Mihaiū și oștea sa plēcă și ajungū la Tirgovește. Aci, aședēdu-se în tabără bine strejuită, se oprescū mai multe ȝile. Dupe aceea, ridicādu-șī iar tabăra și înaintāndū totū pe țermii Dimboviței, se adāpostește cat-va la cetatea lui Negru-Vodă. Apoi pornindū și de acolo totū mai în susū pe apa Dimbovița, ajunge la satulū Stoenestii.

Mihaiū aflā aci o pozițiune fōrte bine garantată.

Elu se decide dar a-și înfige tabăra la Stoenestii într'unu modu statornicu și a aștepta venirea lui Batori cu armia sa. Întărindu-și lagărulu cu șanțuri, elu își propune să oprască lui Sinan calea Ardélului și să hărțuiască necurmatu armia dușmană.

Mihaiu nu mai putea acum să dea bătălii mari. In cursulu călătoriei sale până aci, oștile moldave se întorsese în țera loru; multii alți ostași de ai sei periseră in luptă. Astu-felu, Mihaiu, nu mai avea in ființa de câtu ca la 8,000 ostași; ânsă toți viteji și devotați.

Turcii cari rămăsese in lagărulu loru de la Călugăreni, sunt foarte surprinși, a doa-ți dupe marea bătălie, de a nu vedea nici o mișcare din partea Românilorū. Câți-va, mai coragioși dintr'ênșii, mergu până la locul unde fusese tabăra lui Mihaiu. Aci ei nu află pe nimeni, afară de ôre-care bagagiū abandonatū și câte-va tunuri sfărâmate.

Indată ce se află despre plecarea Românilorū, Hasan-pașa trece strimțorea cu o parte din ôstea otomană și tabăra d'incolo in câmpie. Sinan află că Mihaiu, cu ôstea sa, luase direcțiunea spre București; dar nu cutesă să se ia îndată dupe urmele lui. Elu mai ântârđie doă țile, până ce armia să se trezască din spaima de care fusese coprinsă.

In fine, la 15 August, Sinan trece strimțorea Călugărenii cu grosulu armatei sale și face prima

stațiune la satulŭ Copăcenii, pe riulŭ Argeșŭ. Spre a se garanta ca nu cum-va să fie lovitŭ pe la spate de Români, elŭ trimisese deja o sémă de ôste, ca să coprinďă Brăila.

La 17 August, Sinan ajunge la București și tabără la marginea orașului. Primulŭ actŭ ce comite aci, este unŭ actŭ de barbarie: Elŭ ordonă să dărime Crucea dupe tôte bisericile și in loculŭ ei să pue Semiluna; asemenea se batjocorescŭ și se sfăramă tôte icónele. Sinan transformândŭ in gémie una din bisericile principale ale orașului, puse de se făcu intr'ênsa serviciulŭ divinŭ, dupe legea otomană.

Marele vizirŭ, adunând sub cortulŭ seŭ pe mai marii ôstei, declară Muntenia și Moldova pašalicurŭ turcești. Elŭ numește pașe alŭ Munteniei pe Satirgi-Mahomet-Pașa. Spre a ține poporulŭ românŭ in supunere și ascultare, elŭ ordonă să se zidescă doă cetăți, una la București și alta la Tirgovește.

Astŭ-felŭ, pentru a doa oră turcii se incercară să transforme țerile române in pašalicurŭ. Ei uitase că Radu de la Afumați, in 1522, le nimicise acéstă arďetóre dorință; ei nu voiaŭ să-și amintescă despre recenta bătălie de la Călugăreni, nici că Mihaiŭ, cu vitéza lui ôste, sunt încă in picióre cu arma la brațŭ.

Âncă din timpulŭ lui Mircea celŭ Mare, Tirgoveștea era capitala Munteniei. De câtŭ-va timpŭ numai, Bucureștiŭ, luândŭ o însemnată desvol-

tare comercială, devenise ca a doua capitală a țării, în care Domniile petreceau o parte a anului. Pe timpul lui Mihail, Tirgoveștea era un oraș mare, populat și înflorit.

Situat pe malul drept al Ialomiței, Tirgoveștea are o poziție încântătoare și este înconjurată de vii și de grădini roditoare. Aici era o renumită curte domnească. Din acest mare edificiu, abia mai există astăzi un turn înalt, care stă ca sentinela tristă în mijlocul curții domnești, de mult timp în ruine.

Când cineva vizitează aceste mărețe ruine, este fără voia să transportat în timpii de glorie ai românilor și copleșit de o întristare misterioasă. Dar acela care a fost pătruns mai cu osebire de durerosul simțiment ce inspiră aceste ruine, este neuitatul poet Carlova, mort în flăcările etății sale. El a cântat în versuri nemuritoare aceste gloriose ruine.

Când turcii sosiră la Tirgovește, ei o aflară goală și pustie de locuitori. Sinan, temându-se de vre-o cursă, intră cu multă precauție în lăuntru. Incredințându-se că nu era nici un pericol, Sinan intră cu oștea în lăuntru și voia să transforme acest oraș în cetate. El lucra, ziua și noaptea în cursul de o lună, înconjurându-l acest oraș cu ziduri de piatră și cu șanțuri adânci. Lucrarea sa era aproape terminată.

Grăbindu-se să porni în urma lui Mihail, Sinan aședea în această cetate o garnisonă de 1,500 sol-

dați aleși, puindu-i sub comanda lui Ali-Beî, fiul lui Haidar-Pașa. Elu aședă pe întăriri doă tunuri mari și altele mai mici și indestulésă cetatea cu munițiuni și provisiuni pentru mai multu timp.

In urma tuturilor acestora, Sinan, înaintésă cu tótă armia spre munți asupra taberii de la Stoenesti. Elu își propune a sdrobi mai antaiu óstea română. Dupe aceea, străbătendü in Ardélü, își propunea să mérgă a-și uni armatele cu acelea ale fiului său Mahomet-Pașa, care comanda in Ungaria.

Sosindü la Stoenesti, Sinan își aședă tabăra in fața lagărului lui Mihaiü, pe o înălțime, de unde amândoă taberile se puteau vedea. Lagărulü lui Mihaiü, întăritü atätü prin situațiunea topică, câtü și prin lucrările de artă, era inexpugnabilü.

Mihaiü evita de a se lovi cu turcii in bătălie generală, căci armia sa era mică la numărü. Cu tóte astea, elü îi hărțuia necontentitü ; le ucidea multă lume, le tăia căile de comunicare, le luă provisiunile, in fine îi oprea de a trece in Transilvania. Cu modulü acesta, Mihaiü, pe de o parte îi decima necontentitü ; iar pe de alta dedea timpü lui Batori ca să soséscă cu armia sa.

Intre acestea, Sigismund Batori, plecandü din Alba-Iulia la 17 Augustü, insoțitü de guardia sa care se compunea din doă miî călărime și alte doă miî pedestrime, înaintă până la Sas-Sebeși. Aci elü stätü 30 de zile pentru a da timpü óștilorü chemate să se adune. Pentru ca să póta

scula pe Secuï la arme, elü fu nevoitü a-ï libera de sub iobăgie.

Batori pornește în fine în câmpiile Birsei, la délulü Negru, apröpe de Brașovü; loculü destinatü pentru concentrarea oștilorü. Elü sosește aci la 23 Septembrie. Pe dată se adună în tabără ca la 15,000 Secuï armați. Sigismund le proclamă libertatea chiar în tabără, întărind'o printr'unü jurämentü solemnü.

Pentru liberarea lorü de sub iobăgie, Secuïi se legară să dea, la casü de resbelü, până la 40 mii öste, cu cheltuiala lorü, și alte mai multe îndatoriri. În urma dobândirii libertății lorü, Secuïi mai aduseră încă o sumă de öste. Astü-felü numërulü lorü în tabără se urca la 24,000 luptători. Restulü de 16,000 trebuia să rămäie în Ardélü, ca să pădëscă țera de vre-o năvălire a Polonilorü.

În urma acestora, veniră în tabără nobilii ardeleni cu 13,000 ömeni. Insuși Veicher aduse 1,600 de Teutonü. Apoi mai sosiră 4,000 pușcași, ridicăți cu cheltuiala Sașilorü, și alte trupe mici. Batori, pornindü cu töte aceste oști, veni lêngă vama Branului. Aci sosi și Ștefan Räsvan, domnulü Moldovei cu 2,300 pedestri, cu 800 căläreți și cu 20 tunuri mari. O parte din Secuï se și porniră înainte în Țera-Romänescă.

Sigismund Batori, dividendu-și östea în doă părți, la 26 Septembrie, își ridică tabära. Elü trece cu multă anevoință preste înălțimile Car-

pașilor și descinde la satul Rucălă, unde își pune tabăra.

Batori este nevoit să întârzie o săptămână la Rucălă, până să poată să străbată, prin căile cele strimte și anevoioase ale munților, carele cu bagage și cu munițiuni. Aci mai sosiră și ajutoarele împărătești, atât de mult așteptate, precum și un număr de cavaleri florentini, trimiși de marele duce de Toscana, cu Silvio Piccolomini.

Mai înainte de a pleca de la Rucălă, Batori, trece totă oștea în revistă; ea se urca la 54,000 oameni, pedestrime și călăreți cu 54 tunuri. Dupe acesta el ridică lagărul și, trecând Dimbovița, ajunge la Stoenesti, unde Mihai îl primește cu mare bucurie. Oștea venită cu Batori se așează în lagăr la Stoenesti. Această oște, unită cu aceea a lui Mihai, forma o armie de 62,000 ostași cu 70 tunuri.

Armiile dușmane se află astăzi una în fața alteia. Oștea lui Batori, care consista în mare parte din oameni ne deprinși cu resbelul și cari aveau o înaltă idee despre vitejia turcilor, ajunse cu încetul a se familiarisa cu dârșii. Ei se încoragără atât de mult, în cât așteptau cu impaciță să dea peptu cu dârșii.

Cu totul contrariu era simțimentul oștei otomane. Această oște, al cărui moral era cu totul sdruncinat, în urma pierderii bătăliei de la Călugăreni, se descuragése cu totul, vedându că oștea creștină a sporit în mod atât de

considerabilŭ. Acésta determină pe Sinan de a-și ridica tabăra din fața dușmanului și a se aședa lângă Tirgovește. Creștiniŭ, înțelegendŭ slăbiciunea turcilorŭ, decidŭ a merge mai curendŭ asupra lorŭ, spre a-î sili să accepte lupta.

La 3 Octombree, creștiniŭ ridicându-și lagărulŭ, merse de tăbărîră într'o câmpie, la o milă de parte de Tirgovește și la o distanță numai de unŭ quartŭ de leghe de tabăra păgână, cu hotărîre de a se răsboi în ȕioa viitoare.

Taberile inemice erau despărțite între ele printr'unŭ delŭ mare, tăiatŭ la miȕlocŭ, la pôlele căruia curgea Dimbovița. Sinan, voindŭ să-și facă o idee despre armia creștină, se urcă pe acelŭ delŭ, ca s'o observe mai de aprópe. Vêdend'o multŭ mai numerosă de câtŭ era în realitate și bine întocmită; considerandŭ demoralisarea în care căduse óstea sa, Sinan cade într'o descurageré complectă și nu mai cugetă de câtŭ la fugă.

Pentru a-și ascunde mai bine cugetulŭ și simțimentulŭ inimii sale, Sinan adună îndată unŭ consiliŭ de resbelŭ. Elŭ emite ideea că, pentru a înfrânge mai sigurŭ pe dușmani, este mai bine a amâna bătălia și a se retrage la o mică distanță, lăsândŭ pe Ali-Pașa ca să apere Tirgoveștea. Pe când creștiniŭ, ȕicea elŭ, vorŭ asedia cetatea, noi îi vomŭ lovi pe neașteptate și îi vomŭ învinge cu înlesnire.

Pentru acestŭ scopŭ, Sinan, dotă cetatea cu 40 de tunuri, cu munițiunii suficiente și aședă

în ea o garnisonă ca de 4,000 ostaşi din cei mai buni, sub comanda lui Ali-Paşa. Pe lângă acesta elu mai lăsă aci şi pe Mihnea-Vodă, şi alţi câţiva beî. La 4 Octombre, în răvarsatulū diorilorū, Sinan, abandonându-şi tabăra, ia cu iuţelă direcţiunea spre Bucureşti.

În aceeaşi di de 4 Octombre, dupe răsăritulū sórelui, Batori, ne ştiindū nimicū despre fuga lui Sinan, chiamă prin trimbite pe toţi oştenii sub stéguri. Dupe aceea elu împarte armata în diferite corpuri şi o întocmeşte în rânduri de bătae. Elu pune la ante-guardă pe Mihaiū cu 4000 călări de ai săi, bine deprinşi la luptă şi îi mai adaogă trupele lui Albert Kiraly şi escadrónele lui Ştefan Csaki. Dupe aceea elu regulésă aripele drepta şi stânga, precum şi centru. În urma tuturoră acestora, Batori pune de face unū serviţiū divinū înaintea óstei întregi.

Tóte aceste preparative îi luară timpulū până dupe amiađi. Când totulū era gata, vinū în tabără doi creştini, cari se diceau scăpaţi din Tirgoveşte. Ei aducū ştirea că Sinan, cu tótă óstea sa, a fugitū în grabă spre Bucureşti, lasându în Tirgoveşte, ca s'o apere, pe Ali-Paşa şi pe Mihnea-Vodă.

Capii armiei creştine, temându-se de vre o cursă, trimitū iscóde în tóte direcţiunile ca să se încredinţese de adevărū. Ei nu stricară întocmirea armatei şi rămaseră în nóptea aceea sub arme. În fine, până a doa di la amiađi, creştinii

se încredințară că în adevărul Sinan-Pașa era departe pe cale spre București. Chiar în ziua aceea de 5 Octombrie, creștinii merseră de ocupare tabăra părăsită a Turcilor. Aci ei aflară o mulțime de bagagii, praf, ghiulele, tunuri, bucate, animale și altele.

Îndată după acesta, Sigismund Batori, convocă un consiliu de rebeli. Cestiunea era de a se ști dacă era mai bine a se lua îndată după Sinan, a-l ajunge după urmă și a-l sili să accepte lupta; sau dacă era de preferat a se opri să cuprindă mai întâi cetatea Tirgoveștea.

Unii din generalii ardeleni opinară că era mai util să urmărească îndată pe Sinan. Cu acesta ei l-ar opri de a-și mai înmulți forțele și de a se întări în vre-o poziție tare, de unde să fie cu anevoe de a-l scote. Aceștia erau dar de părere a nu se pierde un timp prețios înaintea unei cetăți insignifiantă ca aceea a Tirgovești.

Mihai și Kiraly se opuseră la această părere. Ei demonstrară că era foarte periculos d'a lăsa la spatele lor un corp de armată care le-artaia comunicațiunea. Picolomini susținu la rândul său cu o puternică argumentație opiniunea lui Mihai și Kiraly. Sigismund Batori și celelalte căpetenii ale armatei fură de această din urmă opinie. Chiar în seara zilei de 5 Octombrie, oștile creștine asediară cetatea.

Îndată după asediare, și conformul usului rebelului, comandantul cetății este somat să

predea cetatea. Acesta, vedându-se izolat de armia lui Sinan, și ne avându nici o speranță de învingere, inclină către propunerea creștinilor. Dar ianicerii, cari formau partea cea mai mare a garnisonei, se opuseră.

Armia creștină, prin șanțuri acoperite, se apropie de zidurile cetății și aședă baterii de trei laturi. Vitezul Răsvan-Vodă, aședat despre Răsăritu, bătea partea de susu a cetății cu dece tunuri. Ne invinsulu Mihaiu și vitezul Kiraly, bătea cetatea din partea despre munți și riulu Ialomița. Era cu greu însă a se apropia de cetate, căci, pe lângă șanțurile ce avea, mai era încongiurată și de niște bălți. Pe de altă parte, turcii din cetate se apărau cu multă vitejie: ei respinseră de mai multe ori pe asediatorii cari se apropiau de ziduri și voiau să le escaladese.

Creștinii, vedându că era foarte dificil pentru a lua cetatea astu-felū, se mărginiră a o bate cu tunurile, spre a-i sparge zidurile și a putea pătrunde în lăuntru. Fumulū tunurilor din amendoă părțile era atâtu de desu în cătū întuneca lumina zilei. Profitându de acestu întunecū, Secuii se apropiară cu țorțe și cu alte combustibile și cercară să le aprindă. Dar lemnăria acelorū întăririi fiind prea verde, nu putu lua focū.

Vedend dificultățile ce întâmpinau creștinii pentru a putea pătrunde în cetate, Batori, stimulă pe Secuī într'atātū, în cătū ei se deciseră la o încercare estraordinară. Luandū cu dēnșii o mare

cuantitate de lemne uscate și alte combustibile, se apropiară printre glónțele inamicului de întăriri de lemnă ale cetății și de astă dată reușiră a le aprinde. Pe de altă parte, tunurile din baterii nu încetau a vărsa lavă asupra păgânilorū.

Turcii din cetate, încinși din tóte părțile de flacările cele neconținutū crescēnde ale focului, căduse în imposibilitate de a se mai apăra. Ei acum d'abia puteau să se ocupe de a stinge foculū care se propagase asupra caselorū din lăuntru. Creștinii, profitându de lipsa turcilorū, dau năvală în cetate.

Turcii, amețiți de învălmășela în care se aflau și fără de nici o comandă, cădeau cu grămada sub loviturile creștinilorū. O parte dintr'ensii voira să-și scape viața eșindū pe o portiță de din dosulū cetății. Dar, veduți de cavaleria creștinilorū, care veghea în tóte părțile, spre a vedea rezultatul luptei, se luară dupe dēnșii, îi prinse și îi ucise.

Din tótă garnisóna, d'abia scăpară trei turci, cari, profitându de întunericulū nopții, luară drumulū către București, spre a duce lui Sinan nūvela desastrului de la Tirgovește.

Secuii intrându în orașū, făcură mare măcelū. Scotocindū în tóte părțile dupe prădi, ei deteră și de Ali-Pașa și de Mehmet-Beī, pe cari îi duse la Batori. Renegatulū Mihnea, s'a găsitū mortū între cadavre. Creștinii aflară în cetate prădi fórte abondente. Ei mai găsiră aci doă tunuri mari și

42 mai mici, multă munițiune și o mare cantitate de provisiî.

Mare fu bucuria creștinilor pentru luarea Tirgovesti. A doa zi, 9 Octombre, căpeteniile ôstei ținî consiliu de resbelu. Se aduce inaintea lor, Ali-Pașa, spre a fi întreatu în privința lui Sinan și a planurilor sale. Dar informațiunile luate de la densusu nu fură de o mare însemnătate.

În urma consiliului ce ținură, căpeteniile armiei creștine decidu a porni dupe turci. Din ne fericire, ei mai întârziară o zi spre a se mai repausa și pentru a mai aștepta niște provisiî și munițiuni ce trebuia să sosescă din Transilvania.

În aceeași zi de 9 Octombre, către sêră, o întâmplare nefericită pentru turci, aduse abondența în tabăra creștinilor. De câte-va zile, o trupă de vre-o 4,000 turci se depărtase prin țeră dupe provisiî și furagiu. Sinan-Pașa îi incredințase că avea să mai întârzie în lagărul de la Tirgoveste încă vre-o doa săptămâni. Fără să știe nimic de cele petrecute în lipsa lor, ei se întorceau acum în tabără, aducându cu densii o cirédă de 60,000 boi, jefuinți de prin țeră, și alte prădi.

Când, acești turci intrau veseli în lagăr, la confrății lor de arme, ei deteră aci de ôstea creștină. Surprinderea este mare de amendoă părțile. Dar Românii și Secuții, fără a perde timp, se

se asvêrlă cu armele asupra lorŭ și face unŭ măcelŭ îngrozitorŭ, esterminându-i cu desăvêrsire.

Sinan-Pașa pornise din tabăra sa de lângă Tirgovește în dimineța zilei de 6 Octombrie, luându calea cu iuțelă spre București. Patru mii călareți, cari formaŭ postŭ-guarda armatei, veneau mai în urmă. Hasan-Pașa, comandantul acestei garde, vedându din depărtare stégurile creștinilor cari coborau din munte spre Tirgovește, accelera mersulŭ ôstei sale, spre a se apropia mai multŭ de corpulŭ principalŭ alŭ armatei.

Dupe o cale de o zi, Sinan, tăbărise ca să-și repausese ôstea. Deja bombardarea Tirgoveștei se începuse și bubuitulŭ tunurilor care ajungea până în lagărulŭ vizirului, îngheța de spaimă totă armia sa. Mulți din ôstea otomană se răspândiră cete, cete și desertară, credându că vedŭ asupra capului lorŭ sabia cea fulgerătoare a lui Mihaiŭ.

Intre acestea sosiră în tabăra lui Sinan niște trimiși din partea lui Ali-Pașa, care chema pe vizirŭ în ajutorŭ. Dar demoralisarea coprinsese atâtŭ de multŭ armia lui Sinan, în câtŭ elŭ nu cutéză a se întorce în luptă.

Marele vizirŭ, își urmésă calea către București, unde ajunge peste două zile. Sperându într'o prelungită rezistența a Tirgoveștii, precum recomandase lui Ali-Pașa, Sinan voia să se opréscă mai multe zile, spre a calma spiritele și a mai întări moralulŭ ôstei sale. Dar circumstanțele îl siliră să fugă mai curându de câtŭ spera.

Călăreții scăpați cu mare dificultate din Tirgo-vește, ajungă séra la București și aducă lui Sinan știrea despre căderea Tirgovești în mânele creștinilor. Acéstă nuvelă consumă cu desăvêșire demoralisarea și spaima în tótă óstea otomană. Sinan, infricoșat și descoragiat însu-și de succesele creștinilor, decide a termina acéstă mare expedițiune, printr'o fugă rușinosă peste Dunăre.

Incârcându cu iuțela cea mai mare pe care, tunurile, munițiunile și bagagele, pornește către Giurgiu. Pentru a-și résbuna contra românilor, el dă foc Bucureștilor și tuturilor întăririlor de apărare ce făcuse.

In acéstă iute călătorie, el nu se opri de câtă dupe ce trecu d'incolo de vadul Călugărenilor. De aci, dupe ce sosiră și carele cu tunurile și cele l'alte poveri, porniră cu toții la Giurgiu. Până într'atâtă erau turcii de înspăimântați, în câtă pe cale, cândă dedeau de vre-o strimțóre, se imbulzeau până într'atâtă unii peste alții pentru a trece, în câtă se striviau și se omorau.

Sigismund Batori, dupe ce restaură puțin cetea Tirgoveștea, lăsă într'ensa o garnisónă puternică și porni dupe Sinan către București. În cale, el întâlnește mai multe cete de turci, pe cari le lovește și le sfăramă. Batori se informéază că Sinan, ca să întârzie venirea armiei creștine dupe dânsul, sfăramase și arsese tóte podurile. Ca să evite dificultățile create pe cale de turci,

creștinii luară o altă direcțiune către Giurgiu, fără a mai merge prin București.

Când armia creștină se afla la o mică distanță de Giurgiu, Batori află de la niște fugari unguri că Sinan și cea mai mare parte din armia sa, trecuse podul cu o zi mai înainte. Fugarii mai spuse că la capul din stinga alu Dunării erau grămădite o mulțime de care cu tunuri, munițiuni și bagage; că se aflau aci o mulțime de creștini robiți, și că pentru paza acestora, Sinan lăsase o oște de 8,000 soldați.

Sigismund se mai încredință și prin recunoșteri, făcute ad-hoc, că toate cele spuse de fugari erau adevărate. Atunci Batori, își întocmește oștea în rinduri de bătae. Dar până să sosescă Batori cu armia sa, Mihaiu, care fusese necontentu la ante-guardă, pornește îndată cu românii săi; ca să atace pe turci și să-i împedice de a trece podul.

Înaintându spre Giurgiu, Mihaiu, întâlnește o ceta de turci, cari duceau niște turme de vite. Elu îi atacă, ucide pe cei mai mulți dintr'ensii; unii scapă cu fuga, alții cadu vii în mânele creștinilor. În fine, Mihaiu, ca ingerul destructoru alu morții, cade pe ne așteptate în spatele turcilor.

În retragerea sa, Sinan-Pașa, comisese o mulțime de greșeli, cari ar fi atrasu peirea totală a armatei sale, dacă, din nefericire, creștinii la rin-

dulă loră, nu ar fi perdută câte-va zile în urmărirea armiei otomane.

Ajungându la Giurgiu, Sinan, în locă să pue tótă celeritatea pentru a trece podulă, împreună cu armata și materialulă de resbelă, elă a voită să se opréscă încă vre-o trei zile pe malulă stîngă ală Dunării.

Acéstă întârziere, era provocată de lăcomia lui Sinan. Enormele cantități de animale, de robi, de produse și multe alte lucruri ce armia turcéscă jefuise de prin țeră, se vënduse cu mezată pe la negoțitorii ce aveai obiceiă a însoți oștirile. Sinan, ca să profite încă o dată de acele averi jefuite, puse o taxă pentru trecerea loră pe podă peste Dunăre. Acéstă măsură fiscală întârziă trecerea oștiriloră peste Dunăre și le atrase în mare parte nefericirea.

Pe când Sinan se ocupa cu trecerea averiloră jefuite din țeră, îi vine știre că Mihaiă sosește cu tótă armata sa și că nu se află departe de Giurgiu. Sinan, coprinsă de spaima morții, suspendă fatala lege fiscală și, fără a cugeta să măi dea ochi cu dușmanulă, procedeă îndată la trecerea sa și a óstei sale preste Dunăre.

În nóptea de 24—25 Octombore, o mare mișcare se vede pe podă. Măi întiiă trece marele viziră. Dupe dânsulă și până în faptulă zilei, se transportă necurmată pavilionulă lui Sinan și corturile, apoi ianicerii și o parte din tunuri și munițiuni de resbelă. Dar grosulă armatei, o

mulțime de tunuri, munițiuni și bagage, rămân pe pământul românesc.

Spaima și amestecul era general. Nici o ordine nu mai prezida la trecerea podului. Soldații, amestecându-și rândurile se precipitău și se imbulzeau pe pod fără arme și bagage. Numeroșii comercianți, abandonându-și averile, se silea care de care să-și scape viața, trecându podul singuri. Dar în curând trecerea pe pod devine impracticabilă. Oameni, care și animale, se imbulzesc până într'atât, în cât nu mai puteau nici să se miște.

Intre acestea, pe la 4 ore dupe amiazi, Mihai cu oștea sa, cade ca un trăsnet în spatele turcilor. Deschidându-și repede o cale printre turmele de animale, cari-i împedea trecerea, armia română ajunge în dosul lagărului turcesc. Lovindu-i cu putere, ei taie o mulțime dintr'ensii, pe alții îi robește; iar pe cei l'alți, puindu-i pe gónă, îi silesc să se grămădescă peste cei l'alți la capul podului.

Intr'acéstă lovire, Mihai, liberésă vre-o 5,000 creștini, adunați de prin țeră ca să fie duși robi preste Dunăre. Aceștia, cum își dobândesc libertatea, pun mânele pe armele turcilor și dau ajutor fraților ce-i liberase.

Inaintându spre malul Dnării, Mihai trimite o parte din oștire, care deschide un foc viu asupra armiei grămădită la capul podului. Aședându-și tunurile pe o mică înălțime din apro-

piere, elu începu a arunca bombe distrugătoare asupra podului. Scopul lui Mihaiu era nu numai a ucide oștea grămădită pe pod, dar mai cu sémă a sfărîma podul și a întrerupe orî comunicare.

O panică indescriptibilă coprinsese tótă suflarea păgână : Cei de la capul podului, strimtorați cu totul între oștea română și imbulzela podului, pe care nu puteu să răsădă, priimeau mórtea fără a o putea trimite și ei creștinilor decâtú fórte cu anevoe. Cei ce se aflau imbulziți d'a lungul podului, aveau o pozițiune și mai crudă. Ei nu puteu nici să evite mórtea prin fugă, nici să se apere în contra glónțelor și a ghiulelelor care ploau ca grindina asupra lor.

Pe tótă lungimea podului se vedea o imbulzela și o amestecătură fără margini : Ostași, bărbați, femei, copii, cai, cămile, animale cornute, tunuri, care, se îndesau unii într'alții, fără a putea face nici unú pasú înainte. Fie-care, voindú să-și scape viața, se împingea în vecinulú său ; dar împinsú și elú de alții de la spate, era strivitú sau călcatú în picióarele animalelor.

Se încercară a face puținú locú, aruncându în Dunăre, tunuri, care, și chiar animale, dar tóte în deșertú, căci micidele golurî ce se făcéu, erau îndată umplute de torentulú care se împingea necurmatú da la capul podului. Disperarea morții crescú până într'atátú, în câtú ómenii începurá a se bate și a se ucide între dênșii. Alții spe-

rândū a-și afla scăpare inotū, se aruncaū în Dunăre; dar pe dată erau înghițiți de valurile ei cele profunde.

Sinan, stândū pe malulū de la Rusciucū, privea cu durere cum se sfășia vitēza și numerosa lui ōste cu care, câte-va luni mai 'nainte, trecuse Dunărea, ca să se oprēscă tocmai la Viena. Vēntulū ducea până la auđulū sēu gemetele celorū ce-și dedeau viața și blestemele acelorū ce se luptau în deșertū ca să scape de mōrte. Sinan gemea ca unū leū vulneratū de mōrte, dar nu putea da nici unū ajutorū celorū în nevoe.

Acestū spectacolū era una din acele crude lecțiuni cu care Provedința pedepsește sufletele cele îngâmfata și presumțiose.

Puținulū ajutorū ce armia otomană, căduță în desastru, putu priimi, fu acela ce i se dete de garnisōna din castelulū San-Giorgiu. Dar acēsta în locū de a le profita ceva, făcu pe Mihaiū să-și imbarbăteze ōstea și mai multū și să-și iuțēscă focurile.

Prin repetatele lovirī de tunurī, bine îndreptate, Mihaiū, reușaste în fine a rumpe podulū de pe la midlocū. O consternațiune generală se întinse atunci asupra tuturilor, și unū gemētū surdū făcu să resune aerulū la o distanță fōrte depărtată. O mare parte din lumea păgână care se afla pe podū, deveni întro clipă pradă funestă a abisurilorū Dunării.

În urma rumperii podului, o crudă alternativă

se crease turcilor ce rămăsese pe pământul românesc. Strimtorați între Dunăre și óstea creștină, ei nu aveau de cătú, sau să móră cu arma în mână, sau să se arunce în Dunăre, sau să se predea.

Vestita oste a Ekingilorú care se distinsese necurmatú în resbelele cu Ungurií și cu Germanii, voia să móră luptându. Protegétă de unú șirú de care, legate unulú de altulú și care formaú unú felú de baricadă, ei se apăraú cu energie în contra óstei lui Mihaiú.

Intre acestea sosește și Batori cu armia sa. Indată ce sosește pe câmpulú de luptă, elú trimite o trupă de pedestrime alésă ca să sfărame acea baricadă. Dupe aceea, altă cétă de pușcași se arméză cu furie asupra turcilorú, decimați deja de óstea lui Mihaiú și sleiți de ostenélă.

Se face unú măcelú teribilú. Cei scăpați de sabia creștinilorú, cătară să trecă Dunărea, dar ei aflară acolo o mórte și mai sigură. În acéstă luptă, din cétă Ekingilorú nu scăpase nici unulú. Din post-guarda lui Hasan-Pașa asemenea nu rămăsese nimeni.

Dupe spusa unui cronicarú contimporanú turcú, nici o dată musulmanii n'aú suferitú o învingere atâtú de cumplită. Istoricii nu suntú de acordú asupra numérului ostașilorú turci căduți în acea și funestă pentru dânșii. Dar resultă noíndoiosú din combinarea cifrelorú emise de dênșii că ei aú perdutú de la 20 până la 30 mií ostași.

Creștinii mai dobândise o mare parte din artileria dușmanului, vre o șese mii de care încărcate cu prădi, mulțime de animale, stindarde etc. In scurtă, acea mare expedițiune a lui Sinan cu care voia să înghiță Europa, s'a terminată printr'ună desastru completă.

Bătălia durase până la venirea nopții. Óstea creștină, ne avându timpă a se aședa în lagără, se decise a sta în bivocă în loculă unde se afla Ea petrecu totă nóptea sub arme, puindă streji de tóte părțile, spre a nu fi surprinsă de dușmană. A doua și (26 Octomvre), óstea creștină, mișcându-se din loculă în care petrecuse nóptea, se aședă în lagără.

Pentru a nu mai lăsa nici ună punctă de rézemă în apropiere de teritoriulă română, creștinii se decise a coprinde și castelulă San-Giorgiu. 1)

1) Orașulă Giurgiu eră protegiată de castelulă saă cetatea San-Giorgiu. Acestă castelă situată în insula Slobozia și întărită atât de natură câtă și prin artă, are istoria lui proprie.

La începută, elă se crede a fi fostă zidită de Romani. Ruinată în timpulă invasiuniloră barbare, elă a fostă, pe la anulă una mie, rezidită de către comercianții genovezi, de la care a luată și numele

Dupe ce Negru-Vodă și-a întinsă stăpânirea peste totă Tera-Românească elă a posedată și acestă castelă, pe care l'a mai întărită.

De la 1418, cândă acestă castelă a fostă coprinsă și întărită de către Mahomet I, stăpânirea lui a variată, când in mânelo turciloră, când in ale româniloră, cari îlă apucau unii de la alții.

Castelulă San-Giorgiu a fostă al româniloră : Sub vitézulă Dan III Dracula, apoi sub Vlad V Tepeși, până la 1479, când s'a dată turciloră de către Vlad VII, numită donnu de dânsil.

În acestu scopu se aședă pe o înălțime tunurile cele mari luate de la Turci la Tirgovește. Îndreptate asupra castelului, óstea creștină începe a-lu bombardă cu putere. Dupe câte-va ore de bombardare, se face o spărtură în zidu care se credu destulă de largă pentru a se putea străbate în castel. Atunci se alese o cétă de voynici, căreia i se comandă, trecendū brațulu Dunării pe vase, să dea asaltu castelului.

La acestu primu asaltu creștinii suntū respinși de vitejia cea disperată cu care se apăra garnisona. Ungurii, voindū să aibă onórea triumfului se repeđiră cu mare iuțelă până în vėrfulu spărturei zidului; dar ei plătiră cu multe perderi cu-tezanța lorū.

Se decide unū alu doilea atacū cu care este însărcinatū Silvio Piccolomini. Acesta, îndreptandū asupra castelului o bombardare vie care ținu aproape 24 de ore, reuși a face în zidu o spărtură destulă de însemnată. Acéstă spărtură se judecă destulă de largă pentru a se putea pătrunde în

Dupe o scurtă stăpănire, elū a revenitū iar în mâna românilorū și a statū până în anulū 1544, când s'a luatū iar de turci, împreună cu Brăila și Turnu. Ei l'au ținutū până la 1595, când l'a desorbitū Mihaiū Bravulū.

Dupe mórtea lui Mihaiū, acestu castelū a căđutū iar în mânele turcilorū, cari l'au ținutū până la tractatulū de la Adrianopole (1830). Conformū acestui tractatū, acestu castelū s'a dărămatū cu totulū, vėđendu-se astă-đi numai ore-care urme dintr'ensulū. Orașulū Giurgiu a remăsū în stăpănirea Românilorū.

castelŭ. Ungurii, înspăimântați de pierderea ce avusese la primulŭ asaltŭ, nu mai voiau să se pericoleze a doa ore, sub pretextŭ cã spãrtura nu era destulŭ de largã.

Picolomini, indignatŭ de acestŭ refusŭ, îmbãr-bãtãzã pe cavalerii sãi cu cuvinte mãguitoare. Aceștia, cu sabia golã, se nãpustescŭ peste sfãramãturile zidului. Alți ostași, imitãndŭ eroiculŭ lorŭ exemplu, îi urmãzã. Ei se urcã pe ziduri, unde plantãzã unŭ stindarŭ. Dar turcii se apãrã cu înverșunare.

Luptã se urma cu multã tenacitate de amẽdoã pãrțile; dar Picolomini se temea ca pușinulŭ numãrŭ de ostași ce se urcase la asaltŭ sã nu se pãrdã, din cauza lipsei de ajutorŭ. Atunci, adresãndu-se iarã cãtre ungurii cu cuvinte care deșteptarã în ei amorulŭ propriu, aceștia se repezirã la asaltŭ.

Furia asediãtorilorŭ a fostŭ atãtŭ de mare în cãtŭ turcii, dupe o vie rezistențã, se vedŭ învinși. Cei ce puturã scãpa, cãutarã azilŭ în turnulŭ cetãții. Dar nici acolo nu-și aflarã salvarea. Turnulŭ castelului încă este luatŭ de creștini, și turcii aflați într'ensulŭ, trecŭ toți prin ascușitulŭ sabiei.

Din 800 ostași cari formaŭ garnisona, numai unulŭ scapã cu viațã. Elŭ trece Dunãrea în notŭ și merge sã ducã lui Sinan vestea catastrofei din castelŭ.

Multă și bogată pradă aflară creștinii în castelul San-Giorgiu : Bani, arme, lucruri prețioase, cantități mari de grâu, cireși de vite, cămile, cai etc.

Mihaiu, în orașul Gherghița, Batori desființează tratatul din 20 Maiu.

Astü-felü se termină acea mare expedițiune cu care Sinan-Pașa pornise să inunde și să nimicască Țera-Românească. Prin vitejia lorü, creștinii, înfrâneră și de astă-dată cutezătórea încercare a păgănilorü, de a voi să-ı pue sub jugulü celü barbarü alü Semilunei.

Dar acela căruia i se cuvinü lauriı acestei mari victorii, este nemuritorulü eroü alü Romăniei, Mihaiü-Vitezulü. Tóte succesele ce armiile unite ale creștinilorü, dupe întrunirea lorü în tabăra de la Stoenesti, nu suntü de câtü consecințe ale memorabilei bătălii de la Călugăreni și a celorü l'alte hărțuirı și perderi ce aü suferitü turcii de la vitejia și energia eroulü românü.

La bătălia de la Călugăreni s'a datü prima lovire trufiei lui Sinan. La bătălia de la Călugăreni s'a infiltratü în sângele turcilorü fatala spaimă a vitejiei romănilorü. In urmă, până la ridicarea taberii creștinilorü de la Stoenesti, hărțuirile cele necurmăte ce romăniı aü datü turcilorü, nu aü făcutü de câtü să consume în inima lorü temerea, descurăgerea și demoralisarea.

La Giurgiu chiară, cine a băgată terórea în inima păgânului? Cine l'a pusă în stare de desordine și de peire, d'a lungulă podului? Cine a rumptă podulă în doă și a decisă de sórta atătoră mii de turci, rămași parte pe podă și parte pe malulă stângă al Dunării, pe pământulă României? Cine a desrobită cele 5,000 de suflete creștine ce erau gata a fi trecute peste dunăre? Tóte aceste fapte însemnate de arme, se datorescă numai vitejiei, celeritășii și energiei lui Mihaiă. Când a sosită Batori pe malulă Dunării, totulă era aprópe terminată.

Lui Mihaiă dar se cuvină laurii imortală pentru învingerea puternicei armii a lui Sinan. Prin eroismulă și devotamentulă seă, prin agerimea spiritului seă resboinică, elă a sdrobită acea armie puternică care venea să nimicésca Țera-Românéscă și să amenințe Europa creștină.

În urma coprinderii castelului San-Giorgiu, se ținu ună consiliă de rebelă pentru a se decide despre ceea ce mai era de făcută. Mihaiă propuse să i se dea óste cu care, trecendă Dunărea să golésca tótă Bulgaria de păgâni. Turcii, descuragėți și demoralisați precum erau, se puteau fórté lesne alunga preste Balcani. Apoi, în primăvară, sculandă cu sine și tóte popórele creștine din peninsula Balcanică, să înainteze până la Constantinopole, spre a alunga pe Turci din Europa.

Starea de slăbiciune și de descuragiare în care

se afla atunci imperiul otoman; sculara generală a creștinilor din Orient; încrederea și speranța ce ăi pusese în vitejia lui Mihaiu pe care toți îl numiau *stéoa lorü de la Rësăritü*, ar fi făcutü förte realizabilü acestü mare proiectü.

Dar Sigismund Batori, fie din gelosie, pentru prestigiul ce Mihaiu dobândise asupra Orientului întregü, fie din nepriceperea importanței unei asemenea mari cestiuni, a refusatü de a da concursulü sëü acestei mari și salutare idei sub niște pretexte destulü de neîntemeiate. Batori dar se decide a se întörce în Ardélü. Elü voia să trecă în Moldova spre a goni pe Poloni de acolo și să restabiléscă pe Rësvan-Vodă în scaunü. Poloni pusese domnü în Moldova pe Ieremia Movilă.

Batori dete comanda generală a armiei sale lui Ștefan Bocsaï; apoi, însoțitü de o cétă de călări, precum și de Picolomini cu cavalerii sëi, luă calea către Brașovü. Ajungëndü la București pe care îl află golü de locuitori, se odihni aci vre-o trei zile; de aci, pornindü înainte, se opri la Gherghița.

Mihaiu, care însoțise pe Batori până într'acestü orașü, voi să se despartă de dënsulü, spre a se întörce la armia sa. Batori cunoștea pe Mihaiu de omü förte ambițiosü și fanatecü pentru libertatea și drepturile țerii sale. Elü înțelese că, în urma învingerii turcilor, de care nu mai avea a se teme, nu va putea suferi nici o dată trac-

tatulū umilitorū încheiatū la 20 Mai prin trădare și impusū lui prin forța evenimentelorū.

Condușū dar de o înaltă înțelepciune, Batori, sub cuvântū de a recompensa pe Mihaiū de atâta vitejie, desființă de bună voe tractatulū din 20 Maiū. Elū recunoscū lui Mihaiū tôte drepturile suveranității și independinței naționale, oprindū pentru sine numai titlu onorificū de suzeranū.

Despărțindu-se într'unū modū cordialū de Mihaiū, Batori porni spre Brașovū, unde așteptă sosirea lui Ștefan Bócsai și a lui Răsvan-Vodă, cu tótă armata. Aci, Batori, uitându-și promisiunea ce dedese lui Răsvan, de a întreprinde o expedițiune în Moldova, îi dete numai 2000 secuī cu care să intre în Moldova, ca să gonéscă pe Poloni și pe Ieremia Movilă.

Dupe ce Mihaiū se despărți de Batori, se întorșe în miđloculū óstei sale. Pentru a complecta campania, elū decise a cuceri tôte cetățile dupe ambele maluri ale Dunării, în care se mai aflaū turci. Infatigabilū precum era, elū pornește să coprinďă Brăila. Totū-de o dată trimite pe spătarulū Udrea ca să ia cetatea Nicopoli; iar pe aga Farcași să coprinďă Vidinulū.

Cum află despre pornirea lui Mihaiū, turciī din Brăila nu așteptă sosirea lui. Coprinși de spaimă ei fugū toți peste Dunăre. În iuțela trecerii lorū, se înceară vre o trei sute în Dunăre.

Vitezulū Udrea, trecendū Dunărea, a fostū întempinatū de Afis-Pașa cu o armie numerosă,

care voia să-lu opréscă de a bate Nicopoli. Lovindu-se cu turcii, Udrea rămase învingătoru; iar Afis abia scăpă cu fuga. Mihaiu, luându de știre despre cele ce se petreceau în acea parte, alérgă iute la Nicopoli. Unindu-și óstea cu a lui Udrea, Mihaiu, bate Nicopoli, ilu arde și ilu sfăramă.

În urma luărei Nicopolei, Mihaiu merge, arđéndu și pustiindú tóte serhaturile turcești până la Vidin. Ajungéndu aci, Mihaiu află cetatea în puterea vitédului Farcași¹⁾. Elu își rěsbunase cu multú succesú de pierderea ce pățise aci, prin înșelăciune, acum câte-va luni.

Cu luarea Nicopolei și a Vidinului, se termină și campania din anulú 1595, tot atâtú de măréșă și gloriósă ca și aceea din iarna trecută. Ea asigurase Románilor libertatea și independența țerii lorú și departase de la dēnsú temerea despre ori-ce lovire din partea turcilor.

1) Acestú generalú al lui Mihaiu fusese mai 'nainte preotú în satulú Fărcașanii din Romanáți, unde se numia *Popa Stoica*. Părțile acelea fiindú neconținutú călcato de turci, Popa Stoica luase obiceiulú ca, după săvirșirea leturgiei, să se înarmeze cu secură sa și, în fruntea sătenilor, să plece în vînătoare după turci. Elu era fórté cutezătorú și vitézú. De la dēnsulú există și până astă-zí proverbulú în limba populară: „*Înainte Popo Stoico.*”

Mihaiu, aflándú despre vitejia acestui preotú, díse mitropolitulú de'lu liberă din ceta preotéscă și'lu luă în oastea sa. Popa Stoica, care se nuni ca ostașiú Farcași, justifică cu prisosú alegerea ce Mihaiu făcuse în persóna sa. Elu făcu multe vitejii și deveni unulú din cei mai bravi generalí ai lui Mihaiu.

După niște lupte crâncene care durase totă vara anului 1595, și până la finitulă tómnai, era timpulă ca infantigabilulă Mihaiū, vitéza lui óste și țera întrégă să începă a gusta puțină repaosulă păcii. În urma luărei Nicopolei și a Vidinului, Mihaiū reintră în țeră și ea calea spre Tirgovește.

În totă cursulă călătoriei sale, elă este salutată cu aclamațiunile cele mai călduróse de bucurie, ca ună adevérată părinte și liberatoră ală țerei. Óstea sa încărcată de prăđi, se întórcé voiósă în sánulă patriei sale, spre a intra în căminurile abandonate de atăta timpă. Lumea întrégă, pornind din tóte unghiurile țerei, eșă întru întempinarea fiiloră, soșiloră și frașiloră loră.

După câte-va đile de veselie și răpaosă, Mihaiū își întórcé privirile asupra stărei cei demne de plânsă a Țerei: Populațiunea era decimată din cauza nenumératelor lupte ce avusese cu turcii în cursulă celoră două mari campanii din 1594 și 1595.

Apoi robirile turciloră ¹⁾ precum și emigrațiunile, contribuiră fórté mult la scăderea populațiunei. Orașele și satele arse și ruinate, ogórele sêlbătăcite, viile și livezile devastate, animalele rēpitate de dușmanl. În scurtă Țera își recucerise libertatea și independența, dar le plătise cu multă sânge și cu ruina ei.

1) Numai în campania din urmă se asigură că Sinan robise peste 20 mił români, pe care îi și trecuse Dunărea.

Mihaiu terminase cu luptele cele mari și sângeroase de pe câmpul răsboaielor. Elu căta acuma să se ocupe cu ameliorarea din lăuntru a țerei, căta să vindece ranele ei cele profunde. Din nefericire însă, elu fu atrasu pe un teren de luptă, strimtu și meschinu ca și sufletele adversariloru săi.

In urma nefericitei expedițiunii a lui Sinan, Sultanulu perđendū orī ce speranța de a învinge pe Mihaiu cu armele, schimbă lupta pe tărêmulu intrigiloru. Mai antiu elu cercă să înduplece pe împăratulu Germaniei și pe Sigismund Batori ca să rumpă alianța ce'i unea cu Mihaiu; dar propunerile sale fură respinse cu disprețu.

Ne putendū reuși a isola pe Mihaiu de puternicii săi aliați, sultanulu își aduse aminte că calitățile cele mari ale lui Mihaiu îi crease dușmanii în lăuntru pe o parte din boeri cari nutreau criminala dorința de a-lu perde. Prin mijlocirea, dar a unor asemenea trădători, Sultanulu avisă la perderea lui Mihaiu.

Atrăgendū în partea sa pe unulū din boerii cei mai de frunte anume Dumitru, consilierulu lui Mihaiu, pe unū logofătulu Kisar cu unū fiu alu său, elu organiză o conspirațiune întinsă. La dispozițiunea capilor conspirațiunei, se pusese 6000 de tătari din Dobrogea și 3000 turci, cu ordinu de a trece în țeră la orī-ce chemare, spre a pune mâna pe Mihaiu.

Dar vigilența lui Mihaiu nu era așa lesne de

înşelatŭ. Elŭ descoperi conspiraţiunea ce se urzea în contra lui mai înainte chiar de a se forma cu desăvârşire. Mihaiŭ trimise mai întâiŭ în taină oşte la Dunăre ca să întempline cu armele pe turci şi pe tătari. Dupe aceia puind mâna pe capii conspiraţiunei, le taie capulŭ ca la nişte trădători.

Peste patru zile, armia de la Dunăre, lovindŭ cu putere pe cei 9000 tătari şi turci ce voiaŭ a intra în ţeră, îi învinge cu desăvârşire. Româniŭ taie şi robescŭ cea mai mare parte din duşmaniŭ le ia tunurile, muniţiunile şi bagagele.

Sultanulŭ cădendŭ în acéstă luptă de intrigă, ordonă lui Gherei, hanulŭ Tătarilorŭ, care în luna lui Februarie, 1596, intrase în Moldova cu 30,000 tătari şi cu 4000 turci, să trecă în Muntenia. Gherei, ne-cutezendŭ a se lupta cu armele în contra lui Mihaiŭ, se încercă a'lu supune prin înşelăciune.

Prin mijlocirea lui Ieremia Movilă, pe care îl avea de amicŭ, comunică lui Mihaiŭ că elŭ avea deplină împuternicire de la Sultanulŭ ca să încheie pace cu dânsulŭ. Spre a atrage confienţa lui Mihaiŭ, elŭ îi trimite tot-d'o-dată ca ostatice doi tătari din cei mai însemnaţi.

Mihaiŭ care era nu numai un mare căpitanŭ; dar totŭ de-o-dată şi abilŭ diplomatŭ, voi să profite de acéstă propunere, pe care de alt-felŭ nici prin gândŭ nu'î venea s'o accepte, până să iasă din strimtorarea în care se afla în acelŭ momentŭ.

Dupe atâtea resboaie crincene, Mihaiu avea nevoie de ore-care timpü de pace pentru a'si intrema si a'si intäri forțele sale sdruncinate. Unü asemenea intervalü de pace îi era cu atâtü mai necesarü cu câtü Sigismund Batori plecase la Praga și nu putea să spered de la dënsulü nici unü ajutorü.

Prefäcëndu-se dar că primește propunerea lui Gherei, elü îi trimete pe solii sëi, cari îi duceau și unü dar prețiosü, ca să intre cu dënsulü în tratare despre condițiunile păcei. Unü proectü de pace se și închee între hanulü Gherei și solii lui Mihaiü. Acestü proectü se trimete la Constantinopole spre aprobare. In urma acestora, Mihaiü, licențiasă trupele transilvane.

Dar perfidia barbarilorü n'are nici o limitä. Gherei încredințându-se că Mihaiü, puindü temeiu pa cuvintele sale, căzuse în cursä, își ia masca. Elü dä nävalä cu tötä östea sa în câmpiile dintre Bräila, Buzëu și București, unde își înfige tabära. De aci elü trimete cete de ostași în tôte părțile cari jefuescü, ardü și robescü prin țerä.

Mihaiü, afländü despre lovirea cea neașteptată a barbarului, se turburä förte multü. Elü nu era nici de cum preparatü de a se mësura cu o putere atâtü de considerabilä. Cu tôte acestea ca în tôte momentele cele critice ale vieței sale, geniulü seü celü eroicü, l'a scosü triumfătorü și din acëstä dificilä situațiune.

Cutrerëndü țera ca fulgerulü, elü adunä în

câte-va zile o oște de 6000 omeni. Cu această oște animată de focul patriotismului, elū înaintedă cu curagiū să lovească oștea cea înspăimântătoare a tătarilor și a turcilor în numărū de 34,000 luptători.

În drumulū seū, elū lovește, taie și risipește mai multe cete din oștea lui Gherei, care se împrăștiase prin țeră dupe prădi. În fine elū ajunse la Gherghița în fața grosului armatei tătaro-turcă. Hanulū Gherei, înspăimētatū de cutezanța lui Mihaiū, și cu tōte că oștea sa era de șese ori mai mare, nu cuteză a primi lupta. Elū se retrage umilitū spre țera lui.

Acastă lașitate a perfidului tatarū întări fōrte multū coragiulū oștei romāne. Mihaiū care știa totū d'a-una să profite de momentulū psihologicū al oștei sale, ia în gōnă armia tatară. Elū o lovește și o hărțuește din tōte părțile, omorānd o mulțime de lume. Se zice că în această gōnă, Mihaiū le ucise la 8000 ostași.

În urma acestei victorii, Mihaiū ia înapoi Brăila care se coprinsese de tătari. Aci se face unū măcelū îngrozitorū. Mihaiū trece prin ascuțitulū săbiei pe toți turcii și tătarii ce se aflaū aci.

Pe când Mihaiū pedepsea cu armele perfidia lui Gherei și îlū alunga din țeră cu tōtă oștea sa, proiectulū de pace încheiatū de hanulū tătarilorū, cu soliū lui Mihaiū, ajunsese la Pōrtă și se discuta în divan. Dupe multe desbateri furtunōse, proiectulū de pace este primitū, cu tōte condi-

țiunile puse de Mihaiu. Dar Mihaï, în urma trădărei lui Gherei, perduse confi-nța și în turci, și nu mai voi să audă de pace.

Turcii, înfricoșați de atâtea învingeri, nu mai cuteza a ataca pe Mihaiu. Sultanul care luase rezoluțiunea de a merge astă dată în persoană la resbelu, se decise a-și îndrepta armele în Ungaria.

Împăratul Germaniei îngrigetu de acéstă nouă și formidabilă sculare a turciloru, trimise soli la Papa și la toți principii creștini, ca să-i vie în ajutoru. Statele române, erau deja legate de mai nainte prin alianță cu imperatoarele.

Sultanul Mahomet, în ziua de 21 Iunie 1596, pornește în Ungaria, în fruntea unei óste de 200.000 ómeni cu 300 tunuri de diferite calibruri, Elu trece prin Belgrad și la 2 Septembre ajunge la Buda.

Mihaiu, luându-se după armia turcésă, îi lovește postu-guarda și pune mâna pe o mare parte din provisiunile óstei. Dupe aceea elu prinde pe Dunăre șese corăbii mari pline cu munițiuni care se ducéu la Belgrad. Turcii, în numărú de 1200, cariî însoțeau acele corăbii, fură uciși; tot ce se afla în acele corăbii se luă de către romani, iar corăbiile fură cufundate în apă.

Turcii dupe marginea Dunării, vedéndu marea putere armată cu care énsăși Sultanul tre-cuse în Ungaria, începurá a prinde coragiú. Ei

incepură a trece pe teritoriul român, a pradă țera și a robi pe locuitori.

Mihaiu aflându despre această cutezanță a turcilor, se pune în capul unui număr de oștece avea la îndemână și pornește în góna turcilor, pe care îi alungă din toate părțile și îi ucide. La 12 Noembre, trecându Dunărea, atacă cetatea Nicopolu unde ucide pe toți turcii cari voescă a-i sta împotrivă. Elu se prepară să dea asaltu cetății, când o novelă tristă, perderea marii bătălii de la Keresztes, din part a creștinilor, îl u afectă foarte multu și îl u puse pe gânduri.

Dar care fu mirarea lui Mihaiu, când vede că pașa de la Nicopole care se afla închisă în cetate, îi trimite multe daruri prețioase, rugându-lu să renunțe de a mai bate cetatea. Elu îi dicea să nu întărâte mai multu mânia Sultanulu care acum se întorcea victoriosu din Ungaria. Pașa mai promitea lui Mihaiu că va mijloci la Sultanulu să-l dobândescă pacea cu turcii și să-lu recunoscă pe elu și pe fiulū seü domni și moștenitori ai Țerii Românești.

Mihaiu, luând în considerațiune schimbarea sörtei armelorū din Ungaria în favórea păgănilorū, precum și tária cea mare a cetății Nicopoli, se preface că se induplecă la propunerea Sangéculu. Primindū cererea pașei, elu se ridică cu óstea de acolo și trece Dunărea în țera, dupe care se duce la Tirgoviște.

Conformū înțelegerii ce Mihaiu avusese cu pașa

de la Nicopole, Sultanul se grăbi a-i trimite o deputație numerosă cu stégă roșu, spre semn de pace. Din acestu faptu atât de favorabilu pentru interesurile țării, acei din boeri cari dușmănéu pe Mihaiu, aflară ocasiune de a cerca să pue întrigi între densusul și Sigismund Batori. Ei pîrîră pe Mihaiu la Batori precumă că elu ar voi să se tragă din alianța cu creștinii și să se lege cu turcii.

Batori, slabu de rațiune și de caracteru, se mihni și se îngriji fôrte multu la primirea unei asemenea denunțări. Mihaiu era corectü în conduita lui și cu conștiința limpede. Afländu despre calomniile ce i se adusesese, se decise a merge în persónă la Sigismundü Batori, însoțitü numai de o mică suită, spre a-i scôte din inimă ori-ce temeri.

Sigismundü Batori făcu lui Mihaiu o priimire strălucită și cordială. Domnulü Românilorü trase unü îndoitu profitü din acéstă vizită. Pe de o parte elü convinse cu desăvîrșire pe Batori că cele ce i se spusese despre densusul erau pure calomniî; iar pe de alta elü află niște secrete care îl luminéză asupra situațiunei politice.

Batori spuse lui Mihaiu, în modü confidențial că era tare mähnitü din causă că Papa și Împăratulü nu-lü lasă să-și resbune în contra Polonilorü. Că Poloniî nu numai că nu voescü a a lăsa Moldova de sub protecțiunea lorü, dar ei aspiră a 'și întinde acéstă protecțiune și asupra

Munteniei. Elŭ se mai plânse că împăratulŭ nu-î da ajutóarele promise în banŭ și în ómenŭ. În fine elŭ îl declară că într'o situațiune atâtŭ de strimtoratã și obositŭ de grigile statulŭ, este decisŭ sã abdice, lãsandŭ țera în mânele Austriei.

Aceste destãinuirŭ luminarã fórte multŭ pe Mihaiŭ în privința liniei sale de conduitã pe viitorŭ. Mai ăntãiu elŭ exprimã lui Batori dorința de a trimite și elŭ la Praga un solŭ care sã asiste la negocierele ce se vorŭ face în privința cedãrii Transilvaniei. Pentru acestŭ scopŭ elŭ lasã lângã Batori pe Banulŭ Mihalcea. Mihaiŭ însãrcinézã pe solulŭ sãu și pe Sigismund Batori sã spue împăratulŭi cã elŭ este gata a-î da ajutor în privința turcilor și în pace și în resbelŭ. În urmã Mihaiŭ se întórece în țerã, iar Batori, însoțitŭ și de Mihalcea, plécã la Praga (17 Februarie 1597).

Dupã întórcerea sa în Tirgoviște, Mihaiŭ chémã îndatã inaintea sa pe Céușulŭ turcŭ ce-î adusese stégulŭ de pace. Elŭ primește în publicŭ și cu solemnitate acestŭ stégŭ, dupe care trimite Sultanulŭ unŭ rãspunsŭ satisfãcãtorŭ. Pacea cu Turcii era astŭ-felŭ încheiatã.

Dar acéstã pace era consideratã de Mihaiŭ numai ca unŭ armistițiŭ. Dușmanŭ neîmpãcatŭ al pãgãnilorŭ, elŭ nu putea sã lege o pace durabilã cu dãnșii, pe câtŭ timpŭ elŭ știa tótã lumea creștinã din peninsula Balcanicã, gemendŭ

sub jugulŢ celŢ aspru al pŢgŢnilorŢ. ElŢ profitŢ dar de acŢstŢ pace, pentru a se prepara de resbelŢ.

Creştinii din peninsula BalcanicŢ, ne mai putŢndŢ suferi jugulŢ celŢ aspru al turcilorŢ se decisese a se rescula. SperŢndŢ cŢ MihaiŢ se va pune Ţn fruntea lorŢ Ţi cŢ braţulŢ seŢ celŢ puternicŢ Ţi va scŢpa de tirania turcilorŢ, Serbii Ţi Bulgarii formaŢ unŢ complotŢ ŢntinsŢ, avŢndŢ de capŢ pe episcopulŢ de la Tirnova.

MihaiŢ, Ţn vederea unei mişcŢri serioase din partea creştinilorŢ din orientŢ, incepu a face preparaţiuni de resbelŢ. ConformŢ Ţnţelegerii ce avuse cu Batori, elŢ aştepta ajutŢre de bani Ţi Ţmeni de la ŢmpŢratulŢ. Din nefericire ŢnsŢ ŢmpŢratulŢ RudolfŢ promitea multŢ dar nu făcea nimic. Pe de altŢ parte Ieremia MovilŢ, amicŢ al TurcilorŢ, ŢmpedecŢ trecerea a 6000 cazaci ce venŢu Ţn ţerŢ, Ţnrolaţi sub stindardulŢ lui MihaiŢ. TŢte aceste făcurŢ ca creştinesca Ţntreprindere a lui MihaiŢ sŢ se amŢne pentru mai tŢrziu.

Din trista experienţŢ ce MihaiŢ dobŢndise, de cŢnd trŢsesese spada Ţn contra PŢgŢnuluiŢ, se convinsese cŢ o naţiune, spre a-şi dobŢndi Ţi a-şi conserva libertatea Ţi independenţŢa, nu trebuie a se rezema de cŢtŢ pe ea ŢnsŢşi, pe forţele Ţi sacrificiile ei proprii. ¹⁾ AjutŢrele de la streinŢ erau

1) Daca pe timpulŢ Ţn MihaiŢ, cŢnd naţiunile cele mari se mai conduceau Ţn acţiunile lorŢ Ţi de simţimente nobile Ţi cavalerestŢ, morale Ţi generŢse, o asemenea tesŢ era adevŢratŢ, ce trebuie sŢ dicemŢ astŢ-đi cŢnd unŢ materialismŢ scŢrbosŢ

totu-de-una saũ nesigure și pericolöse, saũ se plăteau prea scumpu.

Țera-Romãnescã și Moldova, incongiurate de trei dușmani puternici, Turcia, Ungaria și Polonia, erau amenințate dintr'o și până 'ntr'alta a-și perde existența loru politicã. Transilvania devenise de multu prada tiraniei Maghiariloru. A se alia cu una în contra celoru-l'alte, era unu jocu periculosu, care putea să aibă într'o și unu sfârșitu rău.

Pentru a eși dar dintr'o stare atâtu de precară și pericolösã, Mihaiu cugeta diua și nóptea să afle unu remediũ radicalu. Cãutãndu împrejurulũ seũ, elũ vede cã suntũ destule elemente romãne din care s'arũ putea forma unu puternicũ statũ romãnu care să pótã impune respectũ ori cãrii agresiunii din afarã.

Daca evenimentele timpului, își dicea elũ, au fãcutũ ca vechea Dacie Traianã să fie diviđatã în trei state, adesea chiar dușmane unulũ altuia, ele arũ putea să se unescã și să formeze din noou unu statũ tare și respectatũ. Romãniĩ din Moldova, cugeta elũ, gemãndu sub apãsarea unor Domni corupti, avari și nepãsãtori de fericirea poporului lorũ, ar consimți bucurosũ să se unescã cu cei din Țera-Romãnescã. Romãniĩ din Tran-

domnește peste tôte statele cele mari ale Europei, când egoismul, corupțiunea, interesulũ, suntũ singurele lorũ mobiluri, când ele tindũ necontentitu a trãi și a se ingrãșea din cucerirea politicã saũ economicã a națiuniloru celorũ mici?!....

silvania, gemendū de atâtea secolī sub aspra nedreptate și tiranie a Maghiarilorū, ar responde fără esitare la apelulū unirei naționale.

Aceste cugetări de înaltă politică, Mihaiū le comunica și credinciosului său consilierū, banulū Mihalcea, și arhipăstorului Țării. Acești bunī și înțelepți amici ai lui Mihaiū, nu lipseau de a aproba și de a încoraea punerea în lucrare a unei idei atâtū de mare și salutarie.

Intre acestea intrigile și machinațiunile curții de Austria, reușiră a determina pe Sigismund Batori să abdice la tronulū Transilvaniei în favórea imperatorului Austriei. De óre-ce, își dicea Batori, cause fisice mă oprescū de a avea moștenitori, voescū chiar de acum a mă lepăda de coróna Transilvaniei.

Împēratulū, plin de viclenie, se prefăcu mai întâiū că nu vrea să primescă stăpânirea Transilvaniei; dar în fine conveni cu Batori ca, în schimbulū Transilvaniei, să-i dea pe viață ducele Oppeln și Ratibor din Silesia și să-i serve pe totū anulū o rentă de 50,000 scude de aur. Și fiindū că avea de gândū a se călugări, să se despartă de soția lui, care va purta pe viitorū titlu de principesă a Transilvaniei.

În urma capitulațiunei ce Batori încheiase cu împēratulū, plecă din Praga. Ajungendū în Transilvania, elū convócă staturile la Alba-Iulia pentru 17 Aprilie sub motivū de a cere cheltueli pentru resbelū, care i se și dete. Convențiunea

dintre Batori și împăratul era ținută secret. Cu toate acestea totuși transpirase vorba despre ceea ce se hotărâse. Lumea întrégă era inchieta de temerea de a cădea pe mânele nemților, căci cunoștea greutatea jugului austriac. Dar nimeni nu cuteza a întreba sau a vorbi pe față despre acesta.

Sigismund Batori, cu caracterul său cel înconstant, totuși prelungea îndeplinirea formalităților pentru cedarea Transilvaniei. Aci el se căia de învoirea ce făcuse cu împăratul, aci se lăsa a se influența de iesuiții ce-lu încongiurau și cari lucrau în interesul împăratului. Temându-se de opozițiunea ce ar avea din partea notabililor țării, pentru cedarea Transilvaniei, elu își frământa creierii săi cei slabi cu felu de felu de planuri.

Când scria lui Gaspar Corniși, pe care ilu făcuse generalisimul alu oștilor ca; dupe plecarea sa din Transilvania, să nu lase domnia pe séma nimenui, ci s'o ia pentru densusul; când consilia pe unchiul său Ștefan Boskai a lua elu domnia Transilvaniei; când în fine o propunea lui Ștefan Jojica, românul de origină și cancelarul Transilvaniei. Cu modul acesta elu punea rivalitatea între acești trei bărbați marcantți ai Transilvaniei și semăna discordia între densusi.

Împăratul Rudolf, luându cunoștință despre cele ce se petrecu în Transilvania, s'a grăbitu a trimite acolo trei comisari cari să siléscă pe

Sigismund Batori a se ține de învoiala făcută și să le predea guvernul țerii, până la sosirea arhiducelui Maximilian.

Între acestea, Mihaiū, luandū în considerație că, siliți de împrejurări, atât împăratul și Batori, cât și Sultanul, erau aplecați a face pace, cumpănindū cu maturitate interesele țerii sale, se decise a încheea o pace durabilă cu Turcii. Mihaiū dar priimi cu multă politeță pe Hali-Massar Ceaușū, trimisū de Sultanul în vara anului 1597 ca să închee pace.

Trimisulū Sultanului aducea lui Mihaiū scrisori și vorbe plăcute prin care îi promitea că va avea pace despre turci și că nici tătarii nu vorū mai veni în Țera-Românescă. Mihaiū declară că primește pacea cu Turcii și că va observa cea mai bună amicitie pe viitorū. Sultanul, mulțumit și veselū de răspunsul lui Mihaiū, îi trimite la 12 Augustū 1597 doi ceauși ai sei.

Acești soli ai Sultanului aduceau pentru Mihaiū și pentru fiulū său Pătrașcu, în etate atunci numai de 13 ani, unū firmanū de domnie pe viață, prin care se cerea numai pe jumătate tributulū ce plăteaū domniū mai 'nainte. Ei mai aduceau semnele domniei, o lance și unū buzduganū și alte multe daruri prețioase, între care o sabie cu téca de aurū și adornată cu petre scumpe și o corónă în briliante. Mihaiū priimi pe soliū Sultanului cu mari onoruri, eșindu-le în-

suși înainte. Elū îi gratifică cu multe daruri prețioase, apoi îi trimise înapoi.

Asiguratū acum despre turci printr'o pace serioasă, Mihaiū își concentrează tótă cugetarea și activitatea pentru realizarea mărețului planū ce concepuse, intrunirea câtorū trele statelorū române într'unū singurū regatū. În ceea ce privea Transilvania, elū lucra din tóte puterile, prin înțelegere cu Jojica, ca acea țeră să nu cadă pe mâna Nemțilorū. Iar câtū pentru Moldova, Mihaiū trimisese deja emisari numeroși, cari preparaū spiritele în favórea sa.

Nu era dificilū lui Mihaiū ca să atragă pe Moldoveni în partea sa. Ei erau deja sătui de dominația cea aspră și apăsătoare a lui Movilă și suportaū fórte cu greū jugulū celū apăsătorū al influeței Polonilorū, al cărora Movilă era creatură și instrumentū. Când dar vedură posibilitatea de a-și uni Moldova cu Muntenia sub sceptrulū unī domnū vitezū și dreptū ca Mihaiū, ei răspunseră cu bucurie la apelulū ce li se făcea și nu așteptară de câtū momentulū când Mihaiū va voi să-i ia sub puternica sa aripă.

Mihaiū, asiguratū despre bunele dispozițiuni ale Moldovenilorū pentru dēnsulū, decise a cuprinde mai înainteū Moldova și a-și resbuna totū de o dată în contra dușmanilorū seī, Ieremia Movilă și Poloniī. Elū incepu chiar de cu iarnă a-și face pregătirile necesariī pentru a intra în Moldova, chiar în primăvara anului 1598.

În urma atâtorŢ fluctuaŢiunii prin cari Sigismund Batori trecuse cu mintea Ţi cu voinŢa, pentru a abdica la corŢna Transilvaniei, fără însă a pune nimicŢ în executare, cãduse iar în cele din urmă sub influenŢa nemŢescă. Când Sigismund Batori află de sosirea comisarilor împărateŢti, elŢ convŢcă la Alba-Iulia dieta, sub cŢventŢ că are să-l cëră bani pentru susŢinerea resbelului cu turcii. TrimiŢii împăratului veniră Ţi ei aci.

Pe cândŢ staturile Transilvaniei mergeau, dupe obiceiŢ, în biserica cea mare spre a Ţine ŢedinŢa, Sigismund le dă ordinŢ ca să se adune la palatŢ. DeputaŢii ne avendŢ nici unŢ prepusŢ asupra lui Sigismund, vinŢ cu toŢii la palatŢ; de o dată cu dênŢii intră Ţi marele cancelarŢ Jojica.

Dar care e surprinderea deputaŢilorŢ, cândŢ vedŢ de o dată că uŢile palatului se închidŢ asupra lorŢ.

Sigismund Batori se temea fŢrte multŢ că deputaŢii Transilvaniei se vorŢ opune de a recunoŢte Ţi de a subscri învoiala ce dênŢulŢ făcuse cu împăratulŢ RudolfŢ, pentru cedarea Transilvaniei. Concertându-se mai din 'nainte cu comisarii împărateŢti asupra miŢlocelorŢ de reuŢită, ei deciseră a dobendi de la deputaŢi prin intimidare, aceia ce nu ar voi să consimŢă de bună voe.

Spre a băga spaima în inima deputaŢilorŢ, ei conveniră a se face o victimă, sacrificândŢ pe

una din persoanele cele mai 'nalte ale statului, spre a îngrozi pe cei-l'alți. Cu această ocaziune, Sigismund dete pe față mișelia și lașitatea de care era capabilu.

În mijloculă adunării veniseră și comisarii împăratului. Ei declarară în adunare că sunt trimiși ca să cêră în numele împăratului, ca deputații să întărescă prin jurământu invoirea făcută între Sigismund Batori și Rudolfu II, pentru cedarea Transilvaniei. Dupe aceea ei se plânseră că unulă din magnații cei mai insemnați ai țerii, a cercatū, prin intrigi și machinații, să strice această invoială.

Batori, care intrase și elū în adunare declară, fără nici o remușcare, că acela care făcuse asemenea machinații era Jojica, cancelarulū sêu; Jojica pe care îlū imbiase mai 'nainte cu tronulū Transilvaniei; Jojica, cu care făcuse și o convențiune în privința acêsta. Iar pentru culmea nerușinării sale, Sigismund, declarându pe Jojica culpabilū, ordonă lui Ștefan Boskaī să-lū aresteze chiar în mijloculă adunării și îlū trimite în temniță unde este pusū în fêre. Jojica este atâtū de impresionatū de lașa trădare a lui Batori, în câtū nu pôte scôte nici măcarū o vorbă spre apărare.

Lovitura preparată de mai înainte produsese efectulū ei. Deputații înmărmuriți, priveaū plini de spaimă la astă scenă de înaltă trădare. Fără a cuteza să se mai opue voinței arbitrare a prin-

cipelui, ei jurară cu toţii credinţa împăratului Rudolf II. Comisarii, la rândul lor, jurară în numele împăratului respectarea drepturilor Transilvaniei.

În urma tuturilor acestora, Sigismund Batori se prepară să plece în Silesia. El nu luă cu dânsul şi pe soţia sa, de care hotărâse a divorţa. Pe dânsa o lăasă să guverneze ţera, împreună cu comisarii împăratului.

În totă călătoria sa, Sigismund, conform ordinilor date mai din 'nainte, în secret, de împăratul, avu priimirile cele mai strălucite; el fu serbătorit şi desfătat în modul cel mai distins. Tote acestea le făcuse împăratul, spre a-şi putea masca viclenia prin care despuiase pe Batori de tronul său.

Când MihaiŢ află despre cele petrecute în Transilvania, se umplu de mâhnire. De şi Sigismund Batori, cedându coróna Transilvaniei, nu transmisesse Austriei şi suzeranitatea nominală ce el dobândise asupra Ţerii-Româneşti, totuşi această ţera trebuia să cadă sub influenţa Austriei. Încongiurată de turci, de poloni, de tătari şi de Ieremia Movilă, lipsită de mijloce suficiente pentru a-şi înfiinţa o armie puternică cu care să se opue atătorŢ puternici duşmanŢ, MihaiŢ era nevoitŢ a se apropia de Austria.

Dar ceea ce supăra mai multŢ pe MihaiŢ, nu era atăta nevoia ce simţea de a se pune sub protecţiunea Austriei. Evenimentele de preste

Carpați aduceaŭ cu ele nimicirea proiectului ce elŭ concepuse în privința luării Transilvaniei, precum și necesitatea de a amâna proiectul pentru cucerirea Moldovei. Cu toate acestea, încredătorŭ în stéua sa, Mihaiŭ nu renunță la proiectele sale. Elŭ le amână pentru unŭ timpŭ mai favorabilŭ.

În circumstanțele dificile în care se afla, Mihaiŭ, pentru a se asigura de protecțiunea și ajutorul Austriei, a încheiatŭ cu comisariii împărătești din Ardelŭ unŭ tractatŭ în capitala României. Acestŭ tractatŭ care s'a judecatŭ de mai multŭ istorici ca fôrte avantajosŭ pentru Țera-Românescă, avea coprinderea următoare ;

„Mihaiŭ, Voevodulŭ Țerii-Românești, din preună
 „cu Eftimie mitropolitulŭ Tirgovești și cu alți
 „boeri mari ai țerii, înțelegându-se cu venerabilulŭ Ștefan Szuhay, episcopulŭ de Veitzen, și prefectulŭ al camerei Ungurești de la Presburg și
 „cu prea strălucitulŭ Nicolae Istvanfi de Kis-sázs-azon-forlva, propalatinulŭ regatului Ungariei și căpitanulŭ al cetății Edemburg, legați plenipotențiarŭ și comisari împărătești în Transilvania și în România, au încheiatŭ cele următoare :

„ 1. Impăratulŭ se îndatoréză a da léfă la 5000
 „soldați d'ai lui Mihaiŭ; câtŭ pentru alți 5000
 „călărime și pedestrime ce cere Mihaiŭ, comisariŭ să se siléscă a face ca împăratulŭ său
 „să-i trimită ôste, sau să dea léfă pentru ținerea și armarea lorŭ; însă vara léfă întregă și

„ iarna pe jumătate. Afară de acesta, avându
„ MihaiŢu nevoie absolută de unŢu mai mare aju-
„ torŢu, împăratulŢu, saŢu în numele lui, arhiducele
„ Maximilian, se îndatoréză a-Ţi veni în ajutorŢu
„ cu oştile Ardélului Ţi din alte părţi. Asemenea
„ Ţi MihaiŢu se îndatoréză d'a se sili să respingă
„ mereŢu pe turci din partea locului Ţi de a merge
„ în ajutorulŢu Transilvaniei Ţi a părţilor vecine
„ ale Ungariei, când nevoia va porunci.

„ 2. MihaiŢu Ţi fiulŢu seŢu Pătraşcu, Ţi toţi ur-
„ mătorii lorŢu în linie dréptă bărbătésă, să stă-
„ pânésă Téra-Románésă cu tóte veniturile,
„ drepturile Ţi hotarele ei ca vasali ai imperiului,
„ fără a plăti vre unŢu altŢu tributŢu, de câtŢu să
„ dea în totŢu anulŢu la împărăţie, unŢu dar de
„ cinste dupe voia Ţi alegerea sa.

„ Moştile cumpérate de MihaiŢu Ţi fiulŢu seŢu cu
„ banii lorŢu să fie ale lorŢu Ţi să aibă voe d'a
„ face cu densesle ori ce le va plăcea.

„ 3. Intémplându-se ca MihaiŢu Ţi Pătraşcu să
„ móră fără moştenitori, Maria sa împăratulŢu să
„ aibă a întări pe domnulŢu ce se va alege prin
„ invoirea obştésă a boerilorŢu, staturilorŢu, Ţi rên-
„ durilorŢu ţerii.

„ Măria sa va da domnului, ori care va fi, în
„ Ungaria saŢu în Transilvania, o cetate cu veni-
„ nituri îndestule spre ţinerea lui.

„ 4. Făcătorii de rele Ţi desertorii cari din Téra-
„ Románésă trecŢu în Transilvania Ţi Ungaria,
„ să se pótă prinde Ţi aduce înapoi.

„ 5. Neguțătorii din Țera-Românescă voru avea
 „ liberu comerțu cu Transilvania, fără însă a vă-
 „ tăma privilegiile cetățiloru slobode din această
 „ țără. In Țera-Românescă negoțulu va fi liberu,
 „ plătindū taxa hotărâtă.

„ Religiunea și bistrica Rnmână să fie libere,
 „ ocrotite și neatinse de nimeni.

„ 7. Nuncii și ambasadorii ce domnulu țării va
 „ trimite la împăratulu său la ducele Maximilian
 „ să aibă îndată audiență și să fie tratați dupe
 „ cum cere cuviința.

„ Acestu tractatū s'a încheiatū in 9 Iunie 1598,
 „ in biserica S-tu Nicolae din Tirgovește.“

In aceiași zi de 9 Iunie și in aceiași biserică
 a S-tulu Nicolae, Mihaiū jură credință împăra-
 tulu Rudolf II. Dupe dēnsulū jurară mitropoli-
 tulu Eftimie și toți boerii țării.

In urma îndeplinirii acestorū formalități, co-
 misarii deteră lui Mihaiū 17,000 florini, in mo-
 nedă și in petre prețioase, pentru a face pregătiri
 de resbelū.

Nuoa fasă in care intrase, atâtū Transilvania
 câtū și Țera-Românescă, nu fu de o lungă du-
 rată. Unū evenimentū neprevăduțū răstornă din
 noou starea lucrurilor și deschide lui Mihaiū
 din noou calea proiectelorū sale favorite.

Sigismund Batori care, intr'unū momentū de
 desgustū pentru măririle lumii politice, visase o
 viață pacinică și filosofică intr'unū locū depăr-
 tatū și liniștitū, fu coprinsū de unū uritū ucigă-

toru în palatulü din Ratiborü. Inima sa începu a suspina din noü dupe ocupaþiunile cele animate ale statului, dupe sgomotulü armelorü, dupe ovaþiunile cele strölcite ce se aducü suveranului unui statü independente. Decisiunea lui Batori de a se întörce în Transilvania, era dar luată.

Dar, voindü sä ştie daca Transilvänenii mai þinü la densuslü, Batori, scie îndatä confidenþialü unchiului sëü, Ştefan Boskaï, spuindu-i starea sufletului sëü şi întrebându-lü daca mai are destui partisanï cari sä-lü susþie pe tronulü Transilvaniei. Ştefan Boskaï, înþelegendu-se cu mai mulþi magnaþi, cari erau contra stäpänirei austriace, scrise lui Batori sä se gräbescä de a veni în Transilvania.

Îndatä ce Sigismund Batori priimeşte scrisörea lui Boskaï, se pregäteşte în secretü de plecare.

Insoþitü numai de doä persöne de confienþä, şi luändü nişte cäi läturaşe, spre a nu fi descoperitü şi opritü în cale, elü ajunge fără veste la Cluşi în Transilvania, în nöptea de 20 August.

Cum ajunge în Cluşi, Batori dete ochi cu prefectulü oraşului, de la care aflä cä şi soþia lui se aflä aci în oraşü. Nu fu dificilü lui Batori, prin mängaeri false, a o atrage în favörea lui. Dupe aceea, elü scrise îndatä lui Boskaï, care se afla la Alba-Iulia, despre sosirea lui.

Boskaï, în urma întrevederii ce avu cu Batori, se duse chiar în nöptea aceea la Gaspar Cornişi, ce se afla în tabärä lëngä Sebeşi, cu östea þerii.

Spuindu-i despre întorcea lui Batori, elă îl înduplecă a-lă recunoște de principe ală Transilvaniei. Moise Secuilă, atrage și elă pe Secui în favórea lui Batori, promițându-le libertatea. Esemplulă acesta îl imitară îndată și cele l'alte oști, și tóte recunoscúrá pe Boskaí de comandantú supremú alú lorú.

Comisarií împărătești, desarmați astú-felú de orí-ce putere, se aflará cu totulú în neputință de a întreprinde ceva. Pe lêngă acestea, Boskaí și Corniși, dupe ce puse sub sentinelă în palatulú lorú pe comisarií împărătești, se duse în tabără. Aci, ei convócă o adunare, înaintea căria espunú tóte relele câte le potú veni de la Nemți. Ei îndemnă pe toți a se întorce cu credință către legitimulú lorú principe, Batori, pe care Dumneđeú le-lú trimisese înapoi. Aclamații unanime de *ura* aprobară propunerea șefilorú armatei.

Índată dupe aceea se trimitú deputați la Cluși, spre a felicita pe Batori. În scurtú timpú țera întrégă îl recunoște de suveranulú ei și îi jură credință. Comisarií împărătești sunt mai târđiú trimiși la Maximilian, care se afla la Casovia.

Íntre acestea, Turcií, încă de la căderea Transilvaniei în mânele Nemțilorú și de la tractatulú ce Mihaiú încheiasse cu Rudolf II, decisese a veni cu óste asupra Transilvaniei și a Țării-Românești. Trecând peste hotarele Transilvaniei, ei coprinsese deja Ceanadulú, Aradulú și Naglaciulú și se îndreptaú acum spre Oradia. Sigismund trimite

indată solii la Mehmet-Satirgi-Paşa, comandantul oştilorŃ otomane, ca să facă alianţă cu turcii. Dar Satirgi îi răspunde să se adreseze la Constantinopole.

RăspunsulŃ lui Satirgi îngrijeste foarte multŃ pe Batori. ElŃ înţelege că nu este altŃ mijlocŃ de a scăpa din pericolŃ, de câtŃ a se împăca cu împăratulŃ Rudolf. Trimite dar deputaţi la Pragă, cu însărcinare de a cere reînnoirea alianţei din 1594.

Sigismund trimite, totŃ-de o dată şi la MihaiŃ-Vodă ca să-i propue să închee cu dânsulŃ unŃ trăctatŃ de alianţă; cerându-i şi unŃ ajutorŃ de arme în contra turcilorŃ ce pustiaŃ Transilvania.

În grea cumpănă pusese pe MihaiŃ propunerea lui Batori. A nu primi alianţa propusă de Batori, se temea de a-lŃ arunca în braţele turcilorŃ. În mare pericolŃ ar fi cădŃtŃ atunci Ţera-Românească, căci Turcii, ar ataca-o atâtŃ dupe Dunăre câtŃ şi despre munţi. De aceea elŃ nu stete la îndoială de a încheia o alianţă cu Sigismund, stipulându condiţiuni avantajoase pentru Ţera-Românească. MihaiŃ şi trimite lui Batori 3,000 arcebuzieri pedestri şi 500 călăreţi, sub coman-lui aga Leca, cari sosiră în Cluşi, unde se afla Sigismund cu armia sa.

Între acestea, Ţera-Românească era tare ameninţată de năvălirea Turcilor. Hafiz-Ahmet-Paşa de la Vidin, primise ordin să se unescă cu Meh-

met-Paşa de la Silistra şi să năvălescă împreună în Téra-Romănescă.

Mihaiū, aflându despre pregătirile Turcilorū, îşi adună óstea şi porneşte spre Nicopole. Elū voia să ţie calea lui Hafiz-Paşa, care plecase din Vidin să-şi împreune oştile cu ale lui Mehmet-Paşa. Hafiz-Paşa ajunsese lângă Nicopole, la satulū Chişeleştii. Aci, óstea romănană, comandată de vorniculū Dinu, printr'o stratagemă iscusită, sfărămă şi risipeşte o óste turcescă de 3000 ómeni.

În urma acestei victorii, Mihaiū, trece Dunărea cu tótă óstea sa din susū de Nicopole şi ese înaintea lui Hafiz-Paşa, care venea cu o armie de 13,000 ómeni. Mihaiū atacă în faţă armia turcescă, o învinge, o risipeşte, îi ia tóte tunurile şi coprinde tótă tabăra. Dupe aceea, Mihaiū, întreprinde să bată cetatea Nicopole; dar renunţă la acésta, căci l'ar fi costatū multū sânge. Dupe unū repaosū de trei zile, elū porneşte cu tótă óstea spre Vidin.

Paşa de la Vidin, strângendū óste câtū putu de multă, eşi înaintea lui Mihaiū, în câmpiile Vidinului. Aci, se dete o bătălie lungă şi fórte sangerósă; dar în fine, Romăniī invinseră pe Turci. Marī perderī avură păgăniī, fórte puţini scăpară în cetate.

În acéstă bătălie, Mihaiū puţinū lipsi a-şi perde viaţa. Aflându-se, ca totū-de una, în fruntea óstei sale, elū se depărtase de dēnsa în góna turcilorū. De o dată se vede incongiuratū de o cētă de

turci, cari năvăliră asupra lui. Mihaiū dobără câțiva la pământū cu sabia sa, dar numărul turcilorū fiindū prea mare, viața sa era tare în pericolū.

Lucrulū devine foarte gravū, când unulū din turci, isbutește a-ī înfige puținū sulița în pantece. Mihaiū, apucă sulița cu amândoa mănecile ca s'o opréscă de a-lū strépunge. Elū se uită cu disperare împrejurulū seū, ca să vadă dacă nu-ī vine cine-va în ajutorū. Din fericire, Preda Buzescu și fratele seū Stroe stolniculū, cari vędură pericolulū ce amenința viața lui Mihaiū, alérgă în fuga mare. Ei trunchiasă capulū turcului care se lupta să străpungă pe Mihaiū, și astū-felū scapă ȃdilele cele prețioșe ale domnului lorū.

Mihaiū, fu rēcunoscătorū până la mórte credincioșilorū seī boeri, cari se devotaseră pentru a-ī scăpa viața.

În urma acestorū victorii însemnate, Mihaiū, cu óstea sa, trece Dunărea și se duce la Tirgo-vește. În acéstă expedițiune, elū aduce 16,000 creștini din Bulgaria, cu tóte averile lorū. Elū îi stabili pe țérinile cele deșarte ale României, ca să mai umple golurile făcute de turci.

Victoriile strălucite ce Mihaiū repurtase asupra Turcilorū, perderile ce aceștia mai suferiseră în Ungaria din partea Nemțilorū; asediarea Budei, descuragéseră cu totulū pe Turci. Satirgi-Mehmet-Pașa, care cu o puternică óste bătea Oradia mare, se ridică de acolo și se trage cu óstea la

Selnocŭ. Sigismund Batori, mai respirândŭ despre temerea ce avea de Turci, se întorce la Cluși. Aci, dupe ce licențiază óstea, plécă cu principesa în preumblare prin țeră.

Dar acestŭ sufletŭ slabŭ și inconstantŭ, nu putea să fie nici o dată în pace cu elŭ însuși. Abia Sigismund scăpase de temerea Turcilorŭ, și alte temeri nooi vinŭ să turmente pusilani-mulŭ seŭ sufletŭ. Elŭ se temea acum că împăratulŭ, scăpatŭ de grijea turcilorŭ, să nu se întorcă asupra-ı, spre a-ı impune respectarea condițiunei ce făcuse cu dēnsulŭ pentru cedarea Transilvaniei. Căindu-se din noŭ că a venitŭ pe tronulŭ Transilvaniei, elŭ trimite deputați la împăratu, cari să-ı ceră óre-cari modificări la condițiunile de mai 'nainte ale cedării Transilvaniei.

Dar pe când deputații lui Sigismund obțineau la Praga de la împăratulŭ condițiunile pretinse de Sigismund, alte lucruri se petreceau în Transilvania. Partidă contrarie Nemțilorŭ și care devenise aci fórte influentă, lucra prin tóte miđlócele ca să facă pe Sigismund să revie la ideea de a lăsa iar Transilvania în mânele Austriei. Prin o mulțime de argumente și infricoșeri, acéstă partidă reuși a determina pe Batori să abdice în favórea vērului seŭ cardinalulŭ Andrei Batori.

Frământatŭ astŭ-felŭ de atáta influență, Sigismund Batori se decide a abdica în favórea vērului seŭ. Chematŭ din Polonia, unde se afla pibégŭ, Andrei Batori, travestitŭ ca neguțetorŭ,

intră în Transilvania și merge la Sibiū în primăvara anului 1599, unde se afla Sigismund, împreună cu soția lui.

Sigismund face vărului său o primire foarte cordială și se silește în toate chipurile a-lu face să uite persecuțiunile ce-i făcuse până aci. La rindul său, Andrei Batori, setos de a pune mâna pe tron, răspunde totu astu-fel la astă prefăcută cordialitate.

În urma acestei reconcilierii, Sigismund și Andrei, plăcă la Alba-Iulia. Aci ei stabilesc condițiunile cu cari Sigismund cedea lui Andrei tronul Transilvaniei. Dupe aceea ei plecară la Mediași, unde se convocase dieta în luna lui Marte. În această dietă, Sigismund, dupe ce ținu un lung discurs, prin care desvoltă meritele cele mari ale Cardinalului, propuse adunării ca să-lu alegă de principe al Transilvaniei. Partisanii Cardinalului, cari erau foarte numeroși și influenți, preparase lucrurile mai din 'nainte, în cât deputații nu făcură nici o dificultate. Ei îl proclamară de principe al Transilvaniei și îi jurară credință. Andrei Batori, făcu și el jurământul obicinuit.

Acastă schimbare bruscă a stării politice din Transilvania, puse pe Mihaiu din nou în situațiunea cea mai dificilă. Prima abdicare a lui Sigismund, determinase pe Mihaiu a se pune sub suzeranitatea Nemților, atrăgându-și astu-fel mânia Turcilor. Reintorcerea lui Sigismund pe

tronulŭ Transilvaniei, silise pe Mihaiŭ sã accepte alianța propusã de densusulŭ, provocând asupra-î dușmãnia Nemțilorŭ. A doa abdicare a lui Batori în favórea vërului sãu, espunea țera de a deveni de o datã prada Turcilorŭ, a Polonilorŭ și a lui Ieremia Movilã. Mihaiŭ dar nu mai avea altã speranță de scãpare, de cãtũ a recurge la arme.

CAP. IV

Luarea Transilvaniei și a Moldovei

Mihaiŭ, scrie împãratului Rudólf cã a decisũ sã scótã cu armele pe Andrei Batori din Transilvania. Bãtãlia de la Sibiu. Mihaiŭ învinge și risipește armia dușmanã. Andrei Batori fuge mai înainte de terminarea luptei. Mórtea tragicã a lui Andrei Batori. Mihaiŭ intrã cu triumfũ și ocupã capitala Ardélului. Comisarii împãrãtești spunũ lui Mihaiŭ ca sã lase Ardélulũ. Mihaiŭ declarã comisarilorũ cã a câștigatũ Ardélulũ cu sabia, cã-lũ va ține contra voinței împãratului. Mihaiŭ, în fruntea unei óste de 50,000 ostași, merge sã cucerescã Moldova. Sigismund și Ieremia Movilã fugũ cu óstea spre Sucéva. Bãtãlia de lângã cetatea Hotinului. Mihaiŭ intrã cu pompã în Iași. Elũ se sue pe tronulũ Moldovei și primește ca Domnũ jurãmentulũ de credință alũ boerilorũ.

Amũ vëdũtũ în capitolulũ precedentũ prin câte fase a trecutũ marele principatũ alũ Transilvaniei, din cauza caracterului celũ slabũ și schimbãtorũ alũ lui Sigismund Batori, pãnã ce cãdu

în mânele cardinalului Andrei Batori. Acésta nuoă stare de lucruri din Transilvania, determină pe Mihaiu a trage sabia din tēcă, atât pentru a-și apăra țera și tronul de atâtea dușmani ce stău gata a năvăli asupra lui, precum și de a pune în lucrare marele seü proiectü, acela adică de a uni Transilvania cu Țera-Romănescă.

Mihaiu se informase că împăratulü Rudolf II, afländü despre prefacerea lucrurilor din Transilvania, se supărase atât de tare, în câtü dedese ordinü generalului Basta să se prepare de óste, spre a intra în Transilvania. De aceea scrise împăratului Rudolf că, temëndu-se de perfidia lui Andrei Batori, elü este gata a se scula cu armele asupra lui, spre a-lü goni din Transilvania. Împăratulü, încântatü de propunerea lui Mihaiu, îi trimite o sumă însemnată de bani, spre a întâmpina cheltuelile resbelului ce voia să începă.

Andrei Batori, vedëndu-se fórte tare amenințatü, și mai curëndü de câtü se aștepta, cugetă cum să câștije óre-care timpü, până să se înțelegă bine cu Turciü, cu Poloniü și cu Ieremia Movilă, pentru óre-care ajutóre. Elü mai voia să mai prindă și rēdăcină în țeră și să adune și ceva óste.

Andrei trimite dar la Basta pe Gaspar Corniși să-l propue a se face mijlocitorü între dēnsulü și împăratulü pentru încheerea unei păci. Gaspar Corniși spunea lui Basta din partea domnului seü, că cuvinte de înaltă considerație ilü îndemnă.

de a se alia mai bine cu împăratul, de cât a se arunca în brațele Turcilor. Cu Turcii, prin ceaușul ce se afla la dânsul, îi oferă condițiunile cele mai avantagiöse, daca se va pune sub protecțiunea lor.

Basta, înțelegându ne sinceritatea propunerilor lui Batori, îi răspunde, prin trimisul său Gaspar, că el va usa de tot creditul său către împăratul, pentru a-l determina să facă pace cu Batori.

Cardinalul Batori, creșându că a putut amăgi pe împăratul prin propunerile sale, se îndreptă apoi către Mihai, de care se temea foarte mult și pe care asemenea voia să-l înșale și să-l adormă. El trimite la Mihai doi soli, prin cari propune amiciție și raporturi de bună vecinătate.

Mihai, nu cunoștea încă bine cugetul și dispozițiunile împăratului în privința lui Batori. Pe de altă parte el nu mai avea nici o speranță de a se împăca cu Turcii. A purta dar rebelu în contra Turcilor, avându pe Andrei Batori dușmanu la spate, era lucru foarte dificil. De aceea Mihai, deși nu credea mult în sinceritatea Cardinalului, închee cu dânsul un tractat.

În acest tractat însă, care se subscrie de Mihai și de alți de ce boeri ai săi, la 14 Aprilie 1599, și se întări cu jurământu pe evanghelie, Mihai puse condiție lui Batori să nu se desbine de împăratul, nici să se aliese cu Turcii. Cu

totul din contra, el s-a să-și unescă óstea cu a lui Mihaiu, pentru a bate pe Turci.

Puțin dupe incheierea acestui tractat, Mihaiu, se incredința despre perfidia Cardinalului. Elu prinse unu curieru alu lui Batori, care se ducea cu niște scrisori la turci. Din coprinderea acelor scrisori, ce caduse in mana sa, Mihaiu afla ca Batori facuse alianța cu Turcii și cu Ierimia Movila ca sa-lu prinda și sa-lu perda.

Mihaiu, indata ce descoperi mișelia Cardinalului, pe de o parte se puse cu cea mai mare activitate sa adune óste; iar pe de alta denunța împaratului toate demersurile lui Batori. Elu declara împaratului ca voește sa-lu resbune și sa coprinda Transilvania. Pentru acestu sfirșitu, elu ii cere sa contribue cu trei-deci mii talere pentru plata óstei și cu dece mii puști. Spre a nu deștepta temeri in inima Cardinalului, Mihaiu scose vorba ca se prepara de resbelu in contra Turciloru.

Cu toate precauțiunile ce luase Mihaiu de a nu se afla ca elu se pregatește de resbelu in contra Cardinalului, fama totu ajunse pana la auđu lui Batori, care, la o asemenea nuvela ne placuta, tresari ca dintr'unu somnu profundu și se turbura foarte multu.

Este adevăratu ca Batori, cu totu tractatulu de pace ce incheiase cu Mihaiu, nu incetase de a face pregatiri de óste ca, in unire cu aliații sei, sa lovesca fara veste pe Mihaiu. Cu toate astea,

elū totū ar fi doritū mai bine ca să știe pe Mihaiū ne pregătitū de orī-ce luptă.

Dar când își puse în minte că Mihaiū, neavendū confiență într'ensulū, se prepară de ôste ca să vie asupra lui, unū fiorū rece îlū coprinse și voi să se asigure mai bine despre adevērū. Elū trimise dar, la Mihaiū, pe senatorulū Pancratie Sinnyeī ca, prin tôte miđlócele și iscodirile să descopere adevērulū.

Mihaiū, fu atâtū de finū în rēspunsurile și afirmările sale, în câtū convinse pe trimisulū lui Batori că, în adevērū pregătirile de resbelū ce făcea, erau în vederea unū resboiū cu Turciī. Cardinalulū, ne mai avendū nici unū prepusū în contra lui Mihaiū, îi permise chiar de a cumpăra dupe piețele și din tēgurile Transilvaniei o mare parte din lucrurile și materialulū de care avea necesitate.

Cu tôte că Andreī Batori se încredințase că nu avea de nimicū a se teme din partea lui Mihaiū, totuși, perfidia zăcea ascunsă în inima sa pentru perderea lui Mihaiū. Acum, mai multū ca mai 'nainte, Batori, continua a lucra cu cea mai mare energie, în accordū cu aliații săi, la realizarea proiectului lorū în contra lui Mihaiū. Elū își adunase deja oștile în lagărū la Sas-Sebeși și aștepta numai sosirea aliaților, spre a năvăli asupra Tērii-Românești.

Dar Batori, lipsitū de calitățile unū bunū căpitanū, ne știindū cum să întreție disciplina și

spiritulŭ resbelului într'o óste adunată în lagărŭ, armia sa în scurtŭ timpŭ se demoralisă, în câtŭ nu mai presenta de câtŭ o adunătură de ómeni, cari nu mai aveaŭ caracterulŭ unei armate de resbelŭ.

Pe când aşteptaŭ sosirea ajutórelorŭ aliante, Andrei Batori, se aruncă în braţele plăcerilorŭ de totŭ felulŭ. Elŭ lăsă cu totulŭ în neactivitate armia sa adunată în lagărulŭ de la Sas-Sebeş. Abandonată astŭ-felŭ, astă armie cade în demoralisare şi începe să murmure chiar în contra principelui ei. Cardinalulŭ, îngriyatŭ de anarhia în care căduse armia sa, liberésă pe a casă cea mai mare parte din trupele sale, oprind numai pe pretoriani şi trupele mercenare.

Mihaiŭ, era acum gata de a întreprinde trecerea sa în Transilvania. Informaţiunile ce luase despre starea de demoralisare în care căduse óstea Cardinalului din lagărulŭ de la Sas-Sebeş, îl încoragea şi mai multŭ. Cu tóte astea, elŭ nu voia să dea pe faţă scopulŭ seŭ, ŷiindŭ încă în amăgire pe Batori. Spre a-şŭ masca mai multŭ timpŭ planurile sale, Mihaiŭ, trimite la Batori doi solŭ ca să-i céră o liberă trecere prin Transilvania, spre a merge în Ungaria, ca să dea ajutorŭ împăratului în contra Turcilorŭ. Elŭ promitea că nu va aduce prin trecerea sa nici o vătămare cui-va.

Batori refusă cererea lui Mihaiŭ, consiliindu-lŭ a face mai bine o diversiune prin Bulgaria. Mi-

haiŭ, ca sã adórmã temerile lui Batori, se preface cã îi ascultã consiliulŭ și cã se preparã a trece cu óstea în Bulgaria.

În urma mai multorŭ peripeții de acéstã naturã, Mihaiŭ se decide în fine de a pune în executare proiectele sale. În ziua de 1 Octombrie 1599, Mihaiŭ tabãrã la Ploești cu o mare parte din oștile sale. Aceste oști erau compuse nu numai din Români, dar și din o mare parte de mercenari streini, între cari și mulți unguri.

Spre a se asigura dar de credința oștilorŭ streine, Mihaiŭ aduse înaintea sa pe căpitaniii acelorŭ oști, iar mai cu sémã pe unguri. Elŭ, fãrã sã le spue în contra cui aŭ sã se rësboiascã, îi puse de-î jurarã cã ilŭ vorŭ urma ori unde și cã se vorŭ bate cu coragiŭ și devotamentŭ în contra ori cui.

Cu tóte silințele ce-și dete Mihaiŭ ca sã ție secretã întreprinderea sa, spuindŭ cã se gãtește în contra turcilorŭ, totuși câțiva din boeri pătrunserã misterulŭ lui Mihaiŭ. Acești boeri, de altŭ-felŭ prea patrioți, aveaŭ oróre de întreprinderile pericolóse. Doritori de pace, ei erau cu totulŭ în contra unei expedițiuni în Transivania, care ar fi pututŭ avea consecințe triste pentru țerã. De aceea ei cercarã tóte miqlócele de a îndãrãtnici cutezãtórea întreprindere a lui Mihaiŭ.

Profitãndŭ de lipsa lui Mihalcea care încoragea aspirațiunile cele mari ale lui Mihaiŭ, Teodosie

Logofătulă, boeră alesă și cu multă greutate, izbutește a trage în ideile sale și pe dămna Stanca spre a încerca prin influența ei de soție, să întărcă pe Mihaiă din calea ce apucase.

Blănda și virtuoăsa dămna, cu inima plină de temerile ce știuse să-i inspire bătrănelă Teodosie Logofătulă, se duce plină de sfială înaintea soțului ei. Prin blăndețea ei de femeie, prin rugăciuni și lacrămi, ea cêrcă să înduplece pe augustulă ei soț ca să se lase de pericolăsa întreprindere din Transilvania.

Mihaiă întelese că mărinimăsa lui soție căduse victimă a intrigiloră aceloră ce pismuiaă gloria lui. Prin cuvinte blănde dar convingătore, Mihaiă o face lesne să întelégă că ea căduse în cursa ce i-o întinsese dușmanii lui și ai țării. Elă o convinse că era o datorie sacră pentru dănsulă de a se lupta pentru realizarea unei idei de la care depindea pe viitoră siguranța și fericirea țării.

Acum totulă era gata pentru a străbate munții în Transilvania. Ca ună bună generală, Mihaiă, cugetă să facă o trecere strategică. Avendă mare speranță de a trage în partea sa pe Secui și pe Sași, elă voi să trecă munții pe la Văleni și pe la pasulă Buzăului și să se așede între Sași și Secui. Prin pozițiunea ce voia să ocupe, Mihaiă tăiă totă-de o dată Poloniloră și Moldoveniloră calea de a transmite ajutore Cardinalului.

Totă-de o dată Mihaiă face de știre lui Radu

Buzescu și lui Banu Udrea ca să pornescă îndată cu oștile Craiovei, ale Jiului și ale Mehedintului. Ei căta să iasă înaintea lui Mihaiū în luncile Sibiului, să ocupe acestū orașū și să țină calea deschisă către Alba-Iulia.

Astū felū dispuindū lucrurile, Mihaiū la 4 Octombore 1599, ordonă ungurilorū să mērgă a tăbări în pólele Carpațilorū despre Ardélū. Elū adună aci, câtū se putu mai iute, tótă ceea l'altă óste a sa. Prin vocea crainicilorū, elū ordonă ca totū oștēnulū să-și ducă armele și bagagele cu dēnsulū, lāsandū lucrurile cele mai grele a se aduce în urmă pe căruțe și pe cai. În acēstă dificilă călătorie, căpeteniile și soldații cătaū să mērgă pe josū unulū lângă altulū ca niște adevērați frați de arme.

În urma acestorū ordine, óstea întrēgă pornește către pasulū Buzeului. Spre a evita orī ce obstacole ce s'ar putea aduce trecerīi sale din partea dușmanului, Mihaiū trimite înainte o cētă alēsă de soldați spre a recunóște calea ce avea să străbată óstea și spre a ocupa strimtorile.

Până a nu sosi vestea în Ardélū despre pornirea óstei romāne din țēră, Mihaiū, în fruntea infatigabilei sale armīi, străbate munții numai într'o ȃi și o nópte. Dupe ce pune piciorulū pe pāmēntulū Transilvaniei, elū tabără cu óstea la hotarele ei într'unū locū favorabilū pentru hrană și adăpostire (6 Octombore).

Pe când óstea lui Mihaiū gusta repaosulū de

care avea nevoie, spre a-și restaura forțele, elă trimite îndată pe Gheorghe Maco, pe Ión Tamașfalvi, pe Ștefan Harali și pe Ștefan Domös, toți secuii de origină, ca să rescóle secuimea din Ardélü.

Mergëndü în mijloculü fraților de sange, Gheorghe Maco și cei-l'alți, se siliră prin tóte mijlócele a rescula pe toți secuii și a-i aduce cu grămada în tabăra lui Mihaiü. Ei le promite multe recompense, iar mai cu sémă acea libertate cu care Batoresții îi amăgise în atâtea rânduri și cu care le atrăsese atâtea aspre pedepse.

Secuii auđindü propunerile cele avantagióse ce li se făcea, se aplecară în partea lui Mihaiü. Dar mai 'nainte de a porni în tabără, secuii cari locuiaü Cikudulü și Gherghiulü, ȓiseră că ei nu vorü lua armele și nu se vorü duce în tabăra lui Mihaiü, mai înainte de a li se da voe să dárame cetățuia Orheiolü, zidită asupra capetelorü lorü de Ión Sigismund.

Mihaiü, cunoscëndü dorința Secuilorü, le acórdă cererea. Secuii, cum avură permisiunea lui Mihaiü, se duseră în mare numărü lângă cetatea Orheiolü, o atacară și o deteră pradă focului.

Dupe arderea Orheiolü, ca la 1000 de Secuiaü armele. Ei pornescü în lagărulü lui Mihaiü, sfărämëndü și ardëndü palatele nobililorü. Mulțimea cea mare a Secuilorü, imitandü pe frații lorü, năvălescü și ei asupra castelurilorü nobili-

lorŭ celorŭ mari pe cari îi ucide fără cruțare, ne mai scăpândŭ nici unulŭ din ei.

Între acestea Mihaiŭ își strămuta tabără lângă Preșmărŭ, orașŭ din țera Barsei. Spre a păși cu óstea mai 'nainte, elŭ nu voia să lase Brașovulŭ liberŭ, temându-se de a nu-lŭ isbi în spate sau de a-i tăia calea de comunicație. De aceia elŭ chiamă îndată la sine o deputație din cei mai notabili ai orașului, cerându-le ca să-i dea orașulŭ, și să jure credință împăratului Rudolf, căci la din contra va prăda cetatea și totŭ ținutulŭ ei.

Înspăimentați de amenințările lui Mihaiŭ și fără a mai aștepta împlinirea celor trei ȝile cerute ca să se chibzuiască, spre a da răspunsŭ, cetățenii Brașovului trimitŭ soli la Mihaiŭ. Ei îl rógă să se mulțumescă numai cu promisiunea că-i vorŭ fi credincioși, că nu vorŭ unelti nimic în contra lui și că se vorŭ ține în cea mai completă neutralitate. Mihaiŭ se mulțumește cu aceste promisiuni.

În nóptea ȝilei de 8 spre 9 Octombre, Mihaiŭ ridică lagărulŭ de la Preșmărŭ și merge să tabere la Codlea. A doa ȝi trece cu óstea preste Măgura Codlea și ajunge la Șercaia. La 11 Octombre, Mihaiŭ dă o proclamație prin care face cunoscutŭ că elŭ a intratŭ cu armele în Transilvania ca să ție pe locuitorii în credința și supunerea ce jurase mai 'nainte împăratului și să gonescă din scaunŭ pe Andrei Batori care, de-

părtându-se de cauza creștinilor, voește să dea Ardélul în mânele Turcilor.

Dupe aceea Mihaiu pornește din Șercaia la Făgăraș. Elu pășaște cu repediciune, spre a nu da timpū lui Batori ca să-și adune óstea și să pótă triumfa în contra sa.

Pe când Mihaiu înainta cu armia către Sibiū, Andrei Batori adunase dieta la Alba Iulia. Elu se ocupa aci de lucruri cu totulū insinifiente, fără să știe nimicū despre pericolulū ce-lū amenința. Tocmai dupe ce sosi acolo unū curierū de la Brașovū, se respândi sgomotulū în orașū despre intrarea lui Mihaiu cu armele în Ardélū.

Când Gaspar Corniși alergă la Andrei de-î spuse despre foculū ce pătrunsese în țeră, acesta de o cam dată nici nu voi să credă una ca acésta. Încredințându-se însă despre adevărū, elū trimise în tóte părțile să scóle pe poporū la arme și să se adune la Sas-Sebeși; apoi concediază dieta.

Andrei Batori, simțindu-se fórte slabū în fața lui Mihaiu, cercă a veni la o înțelegere cu densusulū. Elū îi trimise pe Malaspina ca mijlocitorū; dar încercarea acésta rămase fără nici unū rezultatū. Atunci Batori, cu sufletulū apăsátū de îngrijire, ese într'o trăsură din Alba Iulia, pe care nu-î mai era datū s'o mai revadă, și se duce în lagărulū de la Sas-Sebeși. In loculū său elū lasă în Alba pe fratele său Ștefan Batori și pe Ladislas Gyulasi.

Andrei Batori, aflândū că Mihaiu înainta cu

pași repede către Alba, își ridică lăgărul de la Sas-Sebeși. Elū înainteză cu mare iuțelă spre Sibiū unde ajunge la 12 Octombore 1599. Aci, Sibienii cari erau în înțelegere cu Mihaiū, îlū priimescū cu răcélă, fără a-i da nici o dovadă de credința lorū.

De altă parte, Mihaiū, înainta cu mare iuțelă spre Sibiū, unde spera să sosescă înaintea lui Batori. La 13 Octombore elū ajunge cu óstea și cu familia sa lângă tērgulū Talmaciu. Scopulū lui Mihaiū era de a-și uni oștile cu acelea ce aștepta să-i vie din Oltenia, pe la Turnu-Roșu, cu Radu Buzescu și cu banulū Udrea. Aceste oști îi și sosiră în ziua de 14 Octombore. Óstea lui Mihaiū mai crescuse în cale și cu o mulțime de Secuī și de Sași; iar mai cu sémă cu unū mare numărū de Romāni.

Mihaiū mai înaintă către Sibiū, aședându-și tabăra la satulū Vestinulū. Elū însă își ținea óstea totū între cotiturile munților, până va veni momentul de a o scóte la lumină. Între strimto-rile munților, Mihaiū, aflase unū spațiu destulū de largū în care să-și pótă întocmi óstea. Elū ascunsese acilea tóte femeile ce însoțiseră óstea și tóte bagagele netrebuincióse.

Armiile dușmane erau fórte aprópe una de alta; dar Mihaiū avea nevoe de a mai întârția lupta, căci aștepta sosirea artileriei, care rămăsese mai în urmă cale de o di.

Andreī Batori, vedēndū pe Mihaiū cu óstea

atâta de aprópe de densusulŭ, se înfioră. Deși armiile dușmane erau mai totŭ atâtŭ de numeroase, căci fie-care număra de la 25 până la 30 mii luptători; însă armia lui Mihaiŭ era mai disciplinată, mai deprinsă la răsboiŭ și mai învățată cu nevoile și cu ostenelele campaniilorŭ. În compensațiune însă artileria lui Batori era multŭ mai bună și mai numerosă. Pe când Mihaiŭ avea numai 18 tunuri, Batori număra 40 de tunuri mari.

Batori reuni în consiliŭ de resbelŭ tóte căpeteniile óstei, spre a decide ce era mai bine de făcutŭ în situațiunea în care se aflaŭ. Unii erau de opiniune să prelungescă câtŭ de multŭ începerea resbelului, pentru a slăbi în acestŭ modŭ indirectŭ forțele lui Mihaiŭ. Alții susțineau că ar fi mai avantajosŭ a începe lupta, spre a nu lăsa timpŭ lui Mihaiŭ să-și înmulțescă óstea, atrăgându în lagărulŭ seŭ o mulțime de ómeni cari înclinaŭ spre densusulŭ. Andrei se unește cu acéstă din urmă opiniune și se decide a se raporta la sórta armelorŭ.

Din causă că Mihaiŭ nu priimise încă tótă artileria, elŭ avea nevoie de a mai înlătura câtŭva timpŭ începerea luptei. În acestŭ scopŭ elŭ trimise o deputație la Batori cu óre-cari propunerii de pace. Andrei care dorea în adevărŭ pacea, trimite la Mihaiŭ doi deputați de ai seii cu cari și închee unŭ armistițiŭ de 24 ore. Spre garanție, se trimittŭ ostateci din ambele părți.

Îndată dupe aceea sosește în tabăra lui Mihaiū și Malaspina, legatulū Papei. Elū era trimisū de Batori ca să stăruiască pe lângă Mihaiū pentru a încheia o pace mai durabilă. Mihaiū îl dovedește de mincinosū și intrigantū și-lū gonește din tabăra sa.

Acum decisiunea lui Mihaiū era luată; armele aveaū să decidă între dēnsulū și cardinalulū Batori. În dimineța zilei de 18 Octombore, Mihaiū înapoiază lui Andrei pe ostaticii săi. Ei erau însărcinați din partea lui Mihaiū a-i spune ca să abdice la tronulū Transilvaniei și să se ducă în Polonia, sau altū-felū îl va goni din țēră cu armele.

Îndată dupe plecarea ostaticilorū, Mihaiū ia tōte dispozițiunile pentru bătae. Elū își întocmește óstea, își aședă artileria la puncte favorabile și trimite unū crainicū la Batori care îi spune că pentru a evita vērsarea sāngelui, să plece imediatū din țēră, căci altū-felū îl va goni cu sabie și focū.

Andrei Batori, ofensatū peste mēsură de o asemenea somațiune din partea lui Mihaiū, înapoiasă pe crainicū fără nici unū răspunsū, încalică calulū și dă ordinū lui Gaspar Corniși generalisimulū óstei sale, ca să întocmescă óstea de bătae.

Armia lui Andrei Batori fu aședată pe o câmpie puținū favorabilă, între Sibiū și țergulū Șelimberg. Mihaiū își înșirase armia despre rēsăritū,

d'a lungulŢ riului SibiŢ. Armia Cardinalului se afla in partea despre apusŢ a riului.

Intocmindu-Ţi armia, Andrei Batori pusese la centru 1000 de cĂlĂreŢi in capulŢ cĂrora era Moise SecuiulŢ, avĂndŢ sub dĂnsulŢ Ţi cĂŢi-va locotenenŢi. Pe lĂngĂ dĂnŢii mai erau 300 poloni armaŢi cu puŢei, cu sĂbiŢ Ţi cu arcuri, comandaŢi de unŢ nobilŢ polonŢ. In aripa dreptĂ, comandatĂ de Ţtefan Lazar, erau pedestrii Ţi 1000 de Secui. Acestuia i se mai dete ca ajutorŢ pedestraŢii BraŢovului, sub comanda cĂpitanului maghiar Gheorghe Aradi. La aripa stĂngĂ veneau 600 pedestri pretoriani numiŢi albaŢtri, dupe uniforma lorŢ. ComandantulŢ acestora era Matei PereŢetz, avĂndŢ de locotenentŢ pe Franciscu Turi. Dupe aceŢtia venea o armie auxiliarĂ, comandatĂ de Petre Huzar Ţi Ţtefan Tahi. Huzar mai avea Ţi comanda intregĂi aripe din stĂnga. TotŢ la stĂnga, lĂngĂ Ţstea lui Huzar, erau magnaŢii Ţi nobilii cei mai inŢemnaŢi. Iar la stĂnga acestora era Andrei Batori, banulŢ LugoŢului cu o cĂlĂrime vitĂzĂ, Gaspar Sibrik, cĂpitanŢ al cĂlĂrimei pretoriane Ţi regimentulŢ junilorŢ nobilŢ, cari erau in serviŢiulŢ palatului.

In a doa linie veneau corpulŢ armieĂ de rezervĂ, compusŢ din nobilime Ţi din Ţmenii comitatelorŢ. Capii lor erau Ion IffliŢ, frate vitreg al lui Andrei Batori, Ţtefan Toldi, Gheorghe Ravazdi Ţi mai mulŢi alŢii. La spatele acesteĂi linii

de rezervă veneau 600 călăreți ai cărori capi erau Benedet Mendzenti, Wolfgang Petki etc.

În urma întocmirii armiei sale, Andrei Batori vine în mijlocul ostașilor săi. Aprinsu de o pasiune ordinară, elu ține unu lungu discursu în care desfășură, în contra lui Mihaiu și a națiunei sale, injuriile cele mai murdare, demne numai de natura și de caracterulu unui maghiarū.

Dupe terminarea acestui discursu plinu de invective prin care țintea a aprinde mai multu mânia soldaților săi în contra lui Mihaiu, Andrei, călare pe unu frumosu armăsarū negru, se aședă la drepta falangei sale pe o înălțime de unde putea să vadă tôte mișcările ôstei sale.

Mihaiu, observându cu atențiune întocmirea ôstei lui Batori, vede că aripa lui cea dreptă era mai slabă de câtu centru și de câtu aripa stângă. De aceea elu decide a ataca cu forțe superiôre aripa dreptă și centrulū și a ține numai în respectu aripa stângă, fără a angagia lupta cu densa.

În acestu scopu dar, Mihaiu își întocmește ôstea sa. Elu pune la aripa lui stângă pe Baba-Novacū, cu ôstea și cu haiduciī săi. La aripa dreptă pune călărimea sêrbă, o cêtă de cazaci și alta de moldoveni. La centru pune pe unguri, avendū în capulū lorū pe Gheorghe Maco. Apoi veneau cohortele și bataliônele în capulū cărora erau, Franciscu Lugoși, Gheorghe Horvat, Mihaiu Gyulaī și alții. În dosulū acestora veneau Polo-

nii cu o sémă numerosă de cazaci și călări-meă română. În fine venea Mihaiŭ cu o trupă de 1000 secuî, apoi, veneau boerii cu numero-sele lorŭ miliții.

Până a nu incepe lupta, Mihaiŭ, venindŭ in fruntea ostașilorŭ seî, le ține unŭ discursŭ scurtŭ și energicŭ. Prin niște cuvinte înflăcărute, elŭ convinge pe ostașii seî că dreptatea causei era cu dênșii și că Dumnezeu ajută totŭ-de-una cau-sele cele drepte. Cu privirile sale înfocate cu care îmbrățișa óstea întrégă, elŭ aprinde in inima soldațilorŭ seî credința victoriei și dă semnalulŭ luptei.

Era dece ore din zi (18 Octombree 1599). Ar-miile dușmane se aflaŭ una in fața celei-l'alte, ardëndŭ de impaciența ca să se începă lupta. Lungă, crâncenă și sângerósă fu acéstă bătălie care trebuia să decidă de sórta Transilvaniei. Multe și variate fură șansele aleatorii ale ace-stui resboiŭ care căta până in fine să dea victo-ria in mânele lui Mihaiŭ.

De o dată aerulŭ resună de sunetulŭ celŭ în-fiorătorŭ alŭ trîmbițelorŭ din amêndoă taberile, care dete semnalulŭ luptei. Îndată dupe acestŭ sunetŭ precursorŭ alŭ morții, bubuitulŭ tunuri-lorŭ, șiueratulŭ glónțelorŭ și alŭ ghiulelelorŭ, clinecânitulŭ săbiilorŭ, strigătele celorŭ ce se luptau, țipetile și gemetile celorŭ răniți, fumulŭ celŭ desŭ care întuneca lumina zilei, in fine, lupta

inverșunată, cu toate ororile rebelului, îngheța de teroare inimile cele mai curagioase.

Baba Novac este cel d'antăi care, în fruntea călăreților sei, năvălește asupra lui Ștefan Lazăr ce era în fața lui; dar este respins de pedestrașii acestuia. Mihaiu, cum vede că Baba Novac a dat înapoi, îi trimite o trupă de călăreți, secuși și unguri, din ai lui Gheorghe Maco, armați cu lance. Venind în mijlocul trupei lui Baba Novac, ei o îmbărbătează și uniți cu toții, se aruncă asupra oștilor lui Lazăr și ale lui Andrei. Se face un măcel teribil. Ștefan Lazăr bătându-se vitejește, cade în luptă. Dupe această trupele române mai, întărindu-se cu orice ajutoare trimise de Mihaiu, cad asupra lui Moise Secuiul. Dupe o luptă sângeră, Gheorghe Maco respinge pe Moise Secuiul cu perderi foarte însemnate. El smulge un steg cu insemnele Batoresților. Mai mulți purtători de stindarde sunt omorâți pe loc.

Petru Huzar, din aripa stângă, vedându înfrângerea oștei lui Moise Secuiul, alergă în ajutorul ei, în fruntea trupei sale de lănceri. El cade asupra sârbilor și ungarilor lui Mihaiu, obosiți deja de o lungă luptă, și îi face să dea înapoi.

Mihaiu, vedându respingerea sârbilor și a ungarilor, alergă însuși în fruntea călărimei române și maghiare ce-i mai rămăsese. El ia cu sine și o mare parte din reserve. Cădându ca

trăsnetulă asupra 6stei lui Huzar, elă face ună măcelă teribilă. Mihaiă alérgă însuși cu sabia g6lă prin rëndurile dușmanului și dob6ră la pămentă totă ce-i ese înainte. În fine, trupele lui Huzar înspăimântate de atăta vitejie, suntă respinse cu perderi considerabile.

Acum victoria era a romănil6ră. Armia maghiară, spartă și risipită, fugea în t6te părțile. Număi reserva, care nu intrase încă în luptă, măi sta în pici6re la loculă ei. Acéstă trupă numerosă și vitéză pune t6te silințele ca să opréscă în luptă trupele deja invinse. T6te căpeteniile 6stei maghiare, Andrei Barcsai, Moise Secuiulă, Ștefan Tahi, Petre Huzar și alții, infuriăți de înfrângerea loră, se adună în pripă, se sfătuescă, se stimuléșă și se încuragéză la luptă. Ei își prefacă rândurile batali6nel6ră și cu o energie disperată, se aruncă furioși asupra 6stei lui Mihaiă, cu o numerosă cālărime de lănceri și cu totă pedestrimea guardiei.

Lupta reincepe atunci măi crăncenă și măi disperată din amëndoué părțile. Ungurii și romănii se sfășiaă între dênșii ca lupii turbați de f6me. Victoria stătu multă în balanță. Dar Ungurii cari se luptău cu disperare, impropătându-și mereă 6stea, isbutiră a sparge și a pune în risipă armia lui Mihaiă deja sleită de atăta luptă.

Era tristă a vedea vitéza 6ste a lui Mihaiă, care cu puțină măi 'nainte era victori6să, fu-

gându în desordine în toate părțile. Panica era atât de mare în câtă nici autoritatea, nici amenințările, nici loviturile lui Mihaiū, nu puteau s'o înfrâne. În fine Mihaiū, prin energia lui cea mare, reușea a opri din fugă și a aduna oștea împrejurul sēu, tocmai în locul ce se chema tu-fișul Cisanadei, lângă satul Heltaū. Aci, prin niște cuvinte înflăcărâte, Mihaiū aprinde din nou inima ostașilor sēi de amercul onorei și al datoriei și pornește în fruntea lor pe câmpul de bătae.

Bătălia ar fi fostă câștigată cu desăvârșire de către unguri, dacă ei ar fi știut să profite de momentul favorabil în care armia lui Mihaiū era spartă, descuragiată și risipită. În loc să se ia îndată în gônă dupe densa, maghiarii, plini de nepăsare, deteră pasul lui Mihaiū de a-și aduna oștea sub drapele, de a-și reîntocmi rindurile și de a se reîntorce la luptă.

Venind din nou pe câmpul de bătae, Mihaiū aruncă în luptă două cete de poloni ce nu se bătuseră încă în acea zi. Ei năvălesc cu furie asupra oștilor lui Moise Secuiul și Barcsai, nimicind tot ce-i ese înainte. Moise Secuiul și Barcsai resistă câtă-va în contra acestei furtunoase loviri; dar vedându-se amenințați în flanc de însuși Mihaiū, se trag cu iuțelă spre reserve.

O ceta de poloni din oștea lui Batori, vedându fuga Ungurilor, și credându bătălia perdată,

trecū lângă compatrioții lorū din armia lui Mihaiū.

Șansele victoriei începuseră a fi favorabile armiei lui Mihaiū. Dar o întemplantare neprevădută dispune victoria cu totulū în favórea Románilorū.

Gaspar Corniși, capulū generalū al armatei maghiare, voindū să facă o recunóștere spre partea dréptă a armatei, ca să vadă ce era de făcutū în starea lucrurilorū, este incongiuratū și prinsū de scadrónele moldovene ce serviaū în armia lui Mihaiū. Elū este dusū înaintea lui Mihaiū care, cunoscându-lū mai din 'nainte și a prețiindū meritele sale, îlū trată cu mărinitie și îlū puse într'unū locū sigurū spre a nu i se întempla ceva.

Prinderea pe neașteptate a generalului oștilorū maghiare, înfrângerea și risipirea trupelorū lui Moise Barcsai, desertarea polonilorū din armia lui Batori la armia lui Mihaiū, demoralisară până într'atátū pe Cardinalulū și armia lui, în câtū nu mai cutezară a continua lupta. Dar Mihaiū profitandū de aceste împregiurări favorabile pentru dēnsulū, își îndoește energia. Imbărbătandū-și și încoragindu-și óstea, elū năvălește cu furie asupra dușmanului inspăimētatū, tae și restórnă tóte cetele ungurești.

Dupe o luptă crāncenă și sāngerósă de peste cincī ore, Andrei Batori, vedēndū dupe înălțimea unde se aședase încă de diminēța, armia sa spartă și risipită, fără speranța de a o mai pu-

tea întruni, începe să cugete la propria lui scăpare, prin fugă. Dupe stăruința unora de pe lângă densusul, elu își desertéză postulul și își abandonă armata mai 'nainte de sfințitulul sóre-lui. In fuga lui, Batori este însoțitū de o sută de bravi călăreți, între carii erau frate-séu Ión Ifliū și alți nobili maghiari.

Armia lui Batori, abandonată de principele ei și lipsită de capul generalū, mai tărăgai lupta până la sosirea noptii, spre a se putea retrage mai fără pericolū. Pancratie Sennyei, Moise Secuiulū, Ștefan Toldi, Petru Huzar, totū mai rezistaū loviturilorū lui Gheorghe Maco.

Dar când Mihaiū află de fuga Cardinalului și nu se mai îndoia de victorie, elū voi să pue capătū acestei bătălii, care durase de diminéța până în nópte. Adunându-și oștile împrejurū, elū le îmbărbătésă spre a face o ultimă năvală asupra dușmanului deja învinsū, spre a garanta o victorie deja câștigată. Prin acéstă vigurósă năvală, Mihaiū, sparge și pune în gónă tótă armia maghiară, care, profitându de întunereculū noptii, scapă care pe unde póte.

Românii victorioși, intră în tabăra maghiară, unde află prădi multe și prețiose. Ei petrecū tótă nóptea în mănări și bēuturi, înveselindu-se și chiuindū pentru triumfulū lorū celū mare. Din armia lui Batori, peste 2,000 zăceaū morți pe câmpulū de bătae, osebitū de 1,000 rāniți și

prinși. Perderile românilor, de și mai puține, totu fură destulă de numeroase.

Astă-felă fu acăstă memorabilă bătălie de la Sibiū, care dete Ardélulă în stăpânirea lui Mihaiū.

A doa-qi de diminéță, Mihaiū trimite cete de soldați în tóte direcțiunile, spre a impedita óstearisipită a lui Batori de a se aduna și de a se intrupa pentru vre-o noă luptă. Mihaiū, încredințându-se că nu mai avea de nimicū a se teme, decide a se duce cu armia la Alba-Iulia, spre a stăpani acăstă capitală și cu dēnsa, țera întrégă.

Mai înainte de a porni la Sibiū, Mihaiū, dete proclamație în tóte părțile, ca nimeni să nu dea asilū lui Andrei Batori, sub pedépsa cea mai aspră. Elū, mai promitea o recompensă aceluia ce-i va aduce pe Andrei viu sau mortū.

Ștefan Batori și Ladilas Gyalasi, pe cari Andrei îi lāsase în Alba, ca să guvernese țera, cum aflare despre victoria lui Mihaiū, luară ce putură cu dēnșii și plecară în grabă de acolo. Locuitorii din Alba, îndată ce se înștiințară despre fuga guvernatorilor, trimiseră îndată la Mihaiū trei deputați, ómenii aleși, ca să-lū róge să nu vie cu dușmănie asupra unui orașū, care i se supune de bună voe. Ei aduceau lui Mihaiū niște cupe de aurū și multe alte daruri prețioase.

Mihaiū asigură pe deputați că elū nu vine în acelū orașū ca să-lū prade și ca să-lū arđă. Cu totulū din contra, elū dorește ca să-lū vadă înflorindū câtū mai multū și nu cere de la locuitorii

alta, de câtŭ să rēmae credincioși jurămentului ce aŭ făcutŭ către împăratulŭ.

În urma acestora, Mihaiŭ, ridicându-și tabăra de la Sibiŭ, pornește cu încetulŭ către Alba-Iulia. Călătoria lui Mihaiŭ de la Sibiŭ la Alba, a fostŭ o sērbătore pentru dēnsulŭ și óstea lui. Locuitorii de prin tóte satele și orașele pe unde trecea, îi eșau înainte cu daruri și îi manifestaŭ simțimētele cele mai călduróse de devotamentŭ.

La apropierea lui Mihaiŭ de Alba, o numerosă deputațiune a orașului, în fruntea căria era episcopulŭ catolicŭ Dimitrie Naprazdi, incongiuratŭ de totŭ clerulŭ seŭ, îi ese înainte ca să-lŭ întēmpine. Ei îi duceaŭ multe daruri prețioșe. Venindŭ înaintea lui Mihaiŭ, Naprazdi, în numele poporului, îlŭ felicită pentru buna-i venire și îi ură o domnie lungă asupra Ardélului, pe care îlŭ dobândise cu sabia.

Chiar în đioa aceea, Mihaiŭ, intră în capitala Ardélului. Pompa triumfală cu care a fostŭ priimitŭ și entusiasmulŭ esprimatŭ de poporulŭ întregŭ, aŭ rēmasŭ ne șterse și până astăzi în istorie și în memoria poporului ardelēnŭ.

Cu modulŭ acesta, locuitorii capitalei Ardélului arētară deplină supunere către Mihaiŭ. Esemplulŭ Albenilorŭ fu urmatŭ de locuitorii tuturilor orașelorŭ din țeră. Astŭ-felŭ, în scurtŭ timpŭ, tótă țera Ardélului, recunoscŭ pe Mihaiŭ de stăpānŭ alŭ ei, dāndu-i supunere și ascultare. Elŭ acum se întitula :

„MihaiŢu, voevodulŢu ŢerŢii-RomâneŢti, alŢu sãnŢi-teŢi maiestãŢii cesaro-crãeŢti consiliarŢu Ţi loco-ŢiitorŢu asupra Ardãlului Ţi asupra ôsteŢi MaiestãŢii sale d'incolo de Ardãlu Ţi de pãrŢile lui supuse, cãpitanŢu.“

ÎmpãratulŢu Rudolf, aflãndŢu despre ìnvingerea lui AndreŢi Batori, se umplu de bucurie. ElŢu publicã acãstã plãcutã veste ìn totŢu imperiulŢu, aducãndŢu lui MihaiŢu laudele cele mai ìnalte. Numele lui MihaiŢu era pronunŢatŢu cu respectŢu Ţi admirare de tãtã lumea. Prin vitejia lui ìn contra TurcilorŢu Ţi TãtarilorŢu, elŢu asigurase pacea Ţi liniŢtea creŢtinilorŢu.

Între acestea, AndreŢi Batori, care ìŢi desertase loculŢu de onãre, rãtãcea pe o cale tristã Ţi durerãsa, care ìlŢu duse pãnã la mãrte. Cu numerosã lui escortã, CardinalulŢu, luase direcŢiunea spre SighiŢãra, voindŢu sã trecã prin Moldova ìn Polonia, de unde sã observe cursulŢu evenimentelorŢu.

AjungãndŢu ìn cetatea Odorhei, din Secuime, AndreŢi aflã aci ôre-carŢi partizanŢi dintre nobilŢi secuŢi. ElŢu ìntãrzie ìn acãstã cetate trei ñile, Ţi acãstã ìntãrziere ì-a fostŢu fatalã. ÎncepãndŢu a se teme de a nu fi descoperitŢu de duŢmanŢi sãi, AndreŢi alege numai unŢu micŢu numãru din suita sa, care sã-lŢu ìnsoŢescã pe cale, Ţi liberãsã pe toŢi cei-l'altŢi.

Mãi ìnainte de a pleca de aci, CardinalulŢu, desbracã vestmintele sale cele de purpurã Ţi ìm-

bracă unŭ costumŭ țărănescŭ. Elŭ se îndreptă către Moldova. Spre a nu fi desceperitŭ, se abate multŭ din calea cea mare, umblândŭ numai prin poteci și făcendŭ mari ocoluri. A doa și Andrei ajunge în fața munților celorŭ mari ce mergŭ până la hotarele Moldovei, la capetulŭ ținutului secuescŭ, la unŭ locŭ ce se numia de locuitorii Săn-Tomas. Aci elŭ se crede mai în securanță.

Când se află între secuime despre fuga lui Andrei Batori, o bucurie foarte mare se răspândi între dênșii. Ei uraŭ din inimă totŭ nêmulŭ Batoreștilorŭ, căci le rëpise în atâtea rinduri libertățile și îi pedepsise foarte aspru când se resculase.

Între secuii se afla unŭ nobilŭ a nume Blasie Ordög, care datora lui Andrei, rangulŭ și averea lui. Acesta, care ca toți secuii, ura pe Cardinalulŭ, întărâtă pe consângeții săi să se scôle cu toții și să se ia dupe urmele lui Andrei, pe care, prindendŭ-lŭ, să-lŭ dea în mânele lui Mihaiŭ, spre a-și câștiga buna lui voință.

O cêtă de peste 800 secuii, armați cŭ pușci, cu lănci, cu arcuri și cu alte instrumente ucigătoare, se luaseră dupe Batori și escorta sa. Ei ajunseseră înaintea lui la strimțorea Săn-Tomas, pe unde bănuiau că avea să trecă. Aci ei, doborândŭ arborii la pământŭ, îi aședară în strimțorea și făcură impracticabilă acêstă singură trecere ce se afla acolo. Când Batori și escorta lui ajunseră în acea strimțorea, astŭ-felŭ baricadată, ei vëdură

în faţa lorš o ceta de secuš armaši, cari ši astep-taš. Alte cete de secuš ši incongiurara pe la spate.

Andreš ši viteza luš escorta, vedendu-se fara veste atacaši din tote partile, ši stringu rindu-rile ši decidu a muri viteješte. Multši cadu din amendoe partile, dar numerulu celu mare alš Secuiloru cata pana in fine sa triumfe asupra fu-gariloru.

Rugatu cu staruinta de ai sei ca sa-si scape viaša prin fuga, Andreš Batori, se trage din lupta cu cati-va din ai sei, ši apuca prin cotiturile mun-šiloru. Ratacindu prin poteci necunoscute, ei se afundaš din ce in ce mai multu prin locuri sel-batece ši dificile de strabatutu. Din toti tovarasi sei, Andreš remase numai cu unul, a nume Ni-colae Mico.

Ne mai putendu continua drumulu calare, atatu din cauza delurilor ce trebuiau sa strabatata, catu ši din cauza ca caii erau cu totul obosiši, Andreš ši tovarasu seu, detera drumu cailoru ši urmarata calea pe josu. Suindu ši cobo-randu mai multe deluri, ei durescu o lumina, catre care se indreptesa. Aci, ei daš de coliba unui ciobanu. Petrunsi cu totul de ostenela ši de sete, ei ceru ciobanulu de beutu. Dupe ce šiši potolira setea, ei se retragu putinu in lateri sub unu arbore, unde sa se repausese putinu.

In timpul acesta, o ceta de secuš, care ši urmarea, sosescu la coliba ciobanulu. Ei ilu ame-

nințã cu mórtea ca sã le spue unde sunt cãlëtorii ce veniserã la dënsulũ. Ciobanulũ inspãimentatũ le spuse cã doi cãlëtori aũ venitũ la dënsulũ și cã ei acum trebuie sã fie p'aci aprópe.

Nicolae Mico, vëdëndũ din depãrtare cã dușmanulũ i-a ajunsũ dupe urmã, se duce iute de deștëptã pe Andrei, care se culcase puținũ sã se repausese. Dupe îndemnulũ lui Batori, Mico se duce inaintea secuilorũ, ca sã cerce sã-i imblãndëscã prin promisiuni și daruri. Dar, acești sël-bateci ilũ mãcelãrirã într'unũ modũ barbarũ.

În urmã, Blasie Ordög, însoțitũ de vre-o câțiva din secuĩ, descoperã pe Andrei în retragerea sa și-lũ incongiórã. Andrei, silitũ de necesitate, trage sabia din tãcã și începe a se apãra. Elũ rãnește pe unulũ din asediatorii sãi; dar, lovitũ de Ordög cu securea în capũ, cade fãrã cunoștințã, scãldatũ în sãngele sãu. Ordög îi retésã capulũ, pe care ilũ înfige într'o sulițã; iar corpulũ ilũ lasã golũ în prada férelor sël-batece.

Dupe sãvërșirea acestorũ fapte barbare, Blasie Ordög și câțiva din tovarășii sãi, ducũ lui Mihaiũ, la Alba, capulũ lui Andrei Batori, pe care ilũ punũ pe o masã. În fața acestui spectacolũ atãtũ de tristũ și de înfiorãtorũ, Dómna Stanca, se umple de lacrimi. Intrebatã de augustulũ ei soțũ pentru ce plãnge. „Pentru cã, respuse ea, aceea ce s'a întëmplatũ acum Cardinalului, se póte iutëmpla altã datã ție sau fiului tãu.“

Mihaiũ, atinsũ de piósa reflexiune a augustei

sale soții, și se lăcrămându : „Săracul popa ! săracul popa.“ Apoi aducându-și aminte de înconstanța măririlor umane, el trimite de aduce și corpul lui Andrei pe care îl îngropă cu mare pompă în biserica cea mare. În cătă pentru Blasié Ordög, care comisese o nelegiuire atâtă de mare asupra bine-făcătorului său Andrei Batori, el îl pedepsește cu mórtea.

Mihaiu, prin făpta lui cea mărinimósă, de a fi dată rēmașițeloră dușmanului său Andrei Batori, onorurile cuvenite unui capă încoronatū, și de a fi pedepsitū cu mórte pe ingratalū său ucigașū, își atrase stima tutuloră și își căștiğă inimile nobililoră din Ardélū. Știindū cătă ură nutrește poporulă Transilvanieiă asupra loră, nobiliă ardeleniă, puseră în Mihaiū tótă speranța loră de scăpare.

În urmă tutuloră acestora, Mihaiū, deschise în Alba-Iulia adunarea generală a țerii. În acéstă adunare elū promite că va respecta constituțiunea țerii și tóte privilegiile, libertățile și daniile nobililoră. Din partea loră, reprezentanții țerii, depuse jurământulū de credință. Dupe aceea, dieta votă lui Mihaiū provisiuni și bani, pentru ținerea óstei. Se mai votară atunci și alte multe articole, cari se întăriră de Mihaiū și se publicară.

Tóte aceste articole priveau numai la interesele nobililoră. Prin unele se da voe unora din nobiliă a se întórce în țeră și se asigura libertatea Secuiloră. Numai Româniloră nu se făcea nici o ușurare ; ei rēmaseră totū în starea

de iobagi ai nobililorŭ. Prin astă greșală capitală, Mihaiŭ își distruse elementul vitalŭ, care putea să-lŭ menție domnŭ preste Ardélŭ.

Indată dupe strélucita bătălie de la Sibiŭ, Mihaiŭ, trimise doi deputați la Praga, ca să ducă împăratului fericita veste pentru învingerea lui Andrei și coprinderea Ardélului. Deputația, trecândŭ mai înteiŭ prin Viena, fu bine priimită și dăruiată de către Arhiducele Matei. Dupe aceea ea se duse la Pilsen, unde se afla împăratulŭ. Priimită cu cea mai mare bucurie, deputația lui Mihaiŭ, fu dăruiată fórte bine de împăratulŭ, apoi ea priimi ordinŭ de a se întórce inapoși.

Prin vitejia armelorŭ sale, Mihaiŭ cucerise Ardélulŭ din mânele Batoresțilorŭ. O altă arenă de luptă se deschidea inaintea sa. Elŭ avea acum să lupte în contra vicleniilorŭ și a relei credințe a împăratului Rudolf și a ómenilorŭ sei.

Peste vre-o cincă zile dupe bătălia de la Sibiŭ, generalulŭ Basta inaintă cu oștile germane la Oradia Mare. Basta voia să intre în Ardélŭ, spre a da ajutorŭ lui Mihaiŭ ; dar află că Mihaiŭ coprinsese deja Ardélulŭ fără să mai aibă nevoie de ajutorulŭ seŭ. Cu tóte astea Basta, conformŭ ordinelorŭ secrete ce avea de la împăratulŭ, voia cu orŭ-ce prețŭ să intre în Ardélŭ, pentru a governa țera în numele lui.

Aflândŭ despre venirea lui Basta, Mihaiŭ, trimite indată 1,000 de ostași, ca să coprindă cetatea Husta de pe Mureșŭ. Garnisona acestei cetăți,

vădându-se asediată de óstea lui Mihaiü, se predă ca să-și scape viața.

Basta, intrându în Ardélü, prinse din întem- plare pe Ștefan Batori, care fugise din cetatea Husta. Elü trată cu dënsulü, ca să-ı predea ce- tatea Uióra, în schimbulü libertății sale. Dar pe când Basta trata ast-felü pentru a pune mâna pe acéstă forte cetate, Mihaiü o coprinde și pune garnisónă într'ënsa. În urma coprinderii și a ace- stei cetăți, Mihaiü devine stëpânü peste totü Ar- dëlulü.

Mihaiü, nu voia să recunóscă pe Basta de căpitanü generalü alü țerii, spuindu-i că dënsulü este nu numai căpitanü generalü, dar și principe vasalü și tributarü alü împăratului. Mihaiü mai spune lui Basta că, de óre-ce elü a pututü cu- ceri Ardëlulü fără ajutorulü sëü, va fi în stare a menține țera în supunere și ascultare, iar elü să se retragă cu óstea în Ungaria.

Basta, nu numai că nu voia să éså cu oștile din Ardélü, dar pretinse lui Mihaiü, în numele împăratului, să pue garnisóne nemțești prin ce- tățile Ardëlului, celü puținü pe unü timpü măr- ginitü.

Mihaiü, primise jurământulü Ardëlului numai ca locotenentü alü împăratului. La rândulü sëü, elü jurase că va respecta tóte drepturile și privi- legiurile țerii. Prin urmare elü era datorü și hotă- rätü a-și respecta jurământulü, apărându dreptu- rile țerii chiar în contra împăratului care voia a

incorpora Trânsilvania ca provincie a imperiului, ne voindŭ sã o lase liberã și numai tributarã a corónei.

Ura ce se nãscuse între Basta și Mihaiŭ, chiar de la prima lorŭ vedere, incepu a se manifesta prin fapte. Basta trimise o cõtã de germani ca sã intre ca garnisónã în cetatea Husta de pe Tisa. Dar comandantul românŭ alŭ cetãții nu permise soldaților lui Basta sã intre în lãuntru. Elŭ le inchise porțile și-i goni cu cuvinte aspre.

Basta, aflândŭ despre acẽsta, se infurie atãtu de multŭ, în cãtu incepu a se pregãti de rãsboiŭ, puindŭ o numerosã óste sub arme. Mihaiŭ, care nu se dedea nici-o datã în lãturí de la luptã, își adunã și elŭ óstea. Trupele lui Basta și ale lui Mihaiŭ erau gata a se sfișia între dẽnesele, daca nu intervenea între cele doã cãpetenii înțeleptulŭ jurisconsultŭ Petz. Prin autoritatea lui, alergândŭ de la Basta la Mihaiŭ, și de la Mihaiŭ la Basta, reuși a concilia pe cei doi rivali, celŭ pușinŭ în vederea ómenilorŭ.

Mai târziu, Mihaiŭ, rugatŭ de Basta, permise prin condescendență, ca pe lêngã garnisóna românã, sã intre și 200 soldați d'ai împãratului. În alte cetãți, Mihaiŭ, nu lãsã sã intre nici unŭ soldatŭ germanŭ, dicẽndŭ cã acẽsta este în contra privilegiilor și libertãților țerii.

Mihaiŭ, înțelegẽndŭ de la comisarulŭ împãratului Petz, cã Rudolf voește sã pue pe Basta guvernatorŭ alŭ Ardélului, se indignã fórte multŭ

pentru ingratitudea și perfidia împăratului. În urmă, Mihaiu, ținu unu consiliu, la care luară parte toți boerii români, precum și nobilii Ardélului. Elu le espuse dificultățile ce întempină din partea ómeniloru împărătești, pentru a face să se respecte drepturile țerii. În acestu consiliu, toți îndemnă pe Mihaiu să ție domnia acestei țeri, fiindu numai tributaru alu împăratului.

În urma acestui consiliu, Mihaiu, trimite îndată la împăratulu, ca solii, pe banulu Mihalcea și pe logofétulu Stoica. Sosindu la Pilsen, în 13 Ianuarie 1600, ei presentară mai întâiu împăratului, din partea lui Mihaiu, sabia, buzduganulu și stégulu lui Andrei Batori, precum și calulu ce elu încălicase în bătălie. Dupe aceea solii, făcură cunoscutu împăratului că, Mihaiu nu se consideră în Ardélu, de câtu ca unu guvernatoru, și că rógă pe împăratulu să i-lu încredințeze sub acestu titlu.

Dupe ce Rudolf II ascultă cu multă bună-voință pe solii lui Mihaiu, ținu unu consiliu în privința răspunsului ce avea să dea lui Mihaiu. Împăratulu dându soliloru multe daruri prețioase, îi însărcină să spue domnului loru că prin comisari anume va face cunoscutu lui Mihaiu voința sa.

În timpul acesta, Basta, adresase la curte scrisori secrete în contra lui Mihaiu. Elu îi aducea pările și calomniile cele mai infame, și termina, afirmându că Mihaiu voește să usurpe suverani-

tatea țerii. Aceste scrisori deteră naștere în consiliu la multe discuțiuni. Unii sprijineaă pe Mihaiū; iar alții, cari erau și cei mai numeroși, erau în contra lui.

Până la venirea comisarilorū împărătești, Mihaiū se duse (1 Martie 1600) să visitese Brașovulū. Elū intră în Orașū cu o escortă de peste 6,000 călăreți și pedestri și cu o pompă ne mai pomenită. Pe când Mihaiū se afla în Brașovū, sosi aci (9 Martie), ca solū de la Sultanulū, Huraiia-Aga, pașa de la Timișóra. Mihaiū, ilū întâmpină cu o cavalerie strălucită la o mare distanță de orașū.

Când veniră unulū în fața celui l'altū, descălicară amendoi și se îmbrățișeră. Mihaiū, oferi solului turcū o pală persiană ce purta la cōpsa lui. Huraiia-Aga, dete lui Mihaiū una turcescă, împodobită cu aurū și petre scumpe. Elū îi mai dete și unū stégū verde, spre semnū de protecțiune otomană. În urmă, ei intrară în Brașovū cu mare pompă și în bubuitulū artileriei întregi.

Intre acestea, sosiră și comisariū împăratului trimiși la Mihaiū. Ei fură martori oculari la priimirea ce Mihaiū făcu trimisului turcū și la onorurile cu care ilū înapoie. Mihaiū, ca să liniștescă pe comisariū împăratului, îi incredintă că toate cele ce veduse, erau numai simple forme de politeță.

Comisariū împăratului, presentându-se înaintea lui Mihaiū, îi spuse: „Că Cesarulū, pentru tōtă

credința și serviciile ce făcuse, îi acordă totă clemența și buna sa voință împărătească. Dar că toate circumstanțele ceru ca elu să lase îndată Ardélul și să se întorcă în Țera-Românească. Spre dovadă despre toate ce ei spuneau lui Mihaiu, ei îi infățișeră și o carte împărătească.

Mihaiu, indignat de cele ce aude din gura comisarilor, nu se mai pôte stăpâni și declară trimișilor Cesarului: „Că elu nu va lăsa Ardélul și nu va face pe voia împăratului. Că prin multe sudori și mari pericole câștigându Ardélul cu sabia chiar de la dușmanii Cesarului, era dreptu a-lu ține spre a-lu governa.

Mihaiu mai este întăritu în rezoluțiunea sa, atât prin consiliul boerilor săi, cât și al nobililor ardeleni. Toți îi declarară că Ardélul i se cuvine și că trebuie să-lu ție. Deci, înapoiind pe comisari, elu îi însărcinésă să spue împăratului ferma rezoluțiune ce are de a ține Ardélul cu ori-ce prețu.

Mihaiu înțelese acum că nu avea să aștepte nimic de la nemți. Elu cugetă dar să se împace și să închee alianță cu dușmanii săi, Polonia și Ieremia Movila, spre a rămânea liberu pentru ori ce casu în fața Nemților. Dar unu evenimentu ne prevădutu, vine să turbure toate proiectele lui Mihaiu.

Sigismund Batori, aflându de mórtea cea tragică a vărului său Cardinalul Andrei Batori, se

aprinse de dorința de a reintra în Ardelu, de unde să alunge pe Mihaiu-Voda. Pentru acesta elu alergă la cumnatulū sēu Ión Zamoiski, marele cancelarū alū Poloniei, ca să-i cēră ajutorū. Totū-de o dată, elu se adreséză și la Ieremia Movilă.

Ión Zamoiski, usându de tótă influența sa asupra regelui Poloniei, ilu determină la acestū resbelū. Astū-felū, aliații puseră în piciorē o armie de mai bine de 40,000 ostași, Poloni, Moldoveni, Unguri, Tātari și Turci, cu care se apropiară de fruntarele Ardelului.

Mihaiu, aflând despre furtuna ce pornise asupra lui, începe cu multă energie să facă tôte pregătirile necesare pentru a o întempina. De altū-felū elu se bucura că dușmanii sēi îi dedeau ocaziune de a-și realisa, mai curēnd de cātū s'ar fi așteptatū, proiectulū de a uni și Moldova cu Tēra-Romānescă și Transilvania.

Mihaiu punea mare temeiū pe vitejia și devotamentulū oștilorū sale, multū încercate în resbóie. Elu mai spera fórtē multū și în afectiunea ce știuse să inspire poporulū Moldovei, care privea într'ensulū unū liberatorū.

În urma tuturilor încercărilorū de pace saū de alianță pentru înlăturarea resbelului, și care rămăsese infructuase, Mihaiu se vedu nevoitū a-și pune oștile în mișcare. Armia sa trecea peste 50,000 ostași. Cea mai mare parte din această armie trebuia să cobóre din Ardelū în Moldova

pe la Troțuși: cea-l'altă parte, trebuia să intre pe la Focșani.

Mihaiu, veindu să intre în Moldova și să cadă asupra dușmanilor săi mai înainte ca aceștia să afle despre plecarea lui, pornește (6 Maiu 1600) din Ardélu cu o iuțelă care a pusă în mirare lumea întrégă.

Cu armia sa de vultură, elu străbate preste hotare nu prin căile cele cunoscute pe unde știa că-lu aștepta dușmanii săi. Fără a da resuflare armiei sale infatigabile, elu străbate în Moldova prin munții cei mai înalți, printre stânci și strimtori. Oștile, de și lipsite de provisiu și pătrunse de ostenelă, nu murmurară în contra marelui loră căpitanu, căci știau că josu în Moldova îi așteptă gloria și îndestularea.

În timpulă acesta, Sigismund Batori și Ieremia Movilă, petreceau fără grije la o nuntă în orașul Troțușul. Aflându că Mihaiu, străbătându munții cu oștile sale, înainteză spre densus în rânduri de bătae, rămaseră înmărmuriți. Coprinși de o panică îngrozitoare, ei se ridică îndată cu totă oștea și se îndreptă mai în lăuntrul țerii, spre Sucéva.

Mihaiu ne aflându pe dușmanu acolo unde spera să dea de densusu, nu mai cugetă nici la ostenela oștei sale, nici la lipsa de provisiu. Aprinsu de dorința de a învinge și a nimici pe dușmanii, elu împinge oștile înainte pe urmele lor.

În fine, dupe o călătorie repede și obositoare,

oștile lui Mihaiū ajungū dupe urmă armia dușmană la unū locū ce se numea Iascea, și le silescū să stea la luptă. Postū-guarda dușmană, compusă de câte-va regimente de poloni bine armați, isbește ante-guarda armiei lui Mihaiū, care era multū mai puținū numerosă, o sparge și o risipește. Mihaiū, aduce îndată o cétă din oștile care veneau în urmă și o aruncă asupra polonilor. Dupe o scurtă dar înverșunată luptă, polonii suntū învinși cu desăvêșire. Ca la 200 dintr'ênșii cadū morți pe câmpulū de bătae.

În urma acestei lupte, amêndoă armiiile dușmane vinū una în fața celei-l'alte. Români și moldovenii, privindū unii la alții, nu cutezaū să începă lupta fratucidă. Stândū într'o atitudine misterioasă, ei păreaū preocupați de o cugetare tainică. De o dată 15,000 de moldoveni, puindu-și cușmele în vârfulū lăncilorū, se rumpū din armia lui Ierimia și Sigismundū și cu strigări de ura, trecū în partea lui Mihaiū.

Acéstă faptă uimește și descuragază armia aliată. Ierimia și Batori nu mai cugetă de câtū cum să fugă mai iute din 'naintea unei învingeri certe. Ei se îndreptéză cu mare grabă spre Hotinū. Ajungendū la Sucéva, Ierimia nu îndrăsnește să intre în cetate și urméză calea în nainte.

Mihaiū gonește așa de aprópe pe Ierimia în câtū ante-guardia sa ajunge dupe urmă niște haiduci cu niște care din postū-guarda lui Ierimia.

Haiducii staă la luptă lângă riulă Jijia, la ună sată anume Verbița. Ei se luptă cu vitejie mai multe ore. Dar óstea lui Mihaiă inglotându-se din ce în ce mai multă, haiducii fură învinși și risipiți.

În fine Ieremia ajunge la Nistru, la cetatea de margine a Moldovei numită Hotinulă, pe care elă o întărise fórte bine. Aci elă se oprește, decisă fiindă să dea o bătălie decisivă. Elă speră a învinge óstea lui Mihaiă, sdruncinată de atăta cale.

Oștile aliațiloră numărau încă la 30,000 luptători. Mihaiă sosește și elă aci la 18 Maiă. Pe dată lupta începe. Astă luptă înverșunată a durată de la dece ore de dimineță și până séra. Dușmanulă se luptă fórte vitejește în acéstă bătălie; dar elă nu putu resista furiei cu care Mihaiă căduse asupra lui. Elă fu învinsă cu desăvêrșire și pusă pe fugă.

Pe câmpulă de bătăe zăceaă 8000 de ostași d'ăi aliațiloră. Mihaiă perduse numai 2000. Mulți din dușmani se înecară în Nistru. Acei cari scăpară, se închiseră în cetatea Hotinului.

Mihaiă se încercă a bate și cetatea, dar ne avëndă tunură de calibru mare, se mulțumește numai a o asedia. Elă lasă în capulă oștiloră asediatore pe banulă Udrea, împreună cu Deli Marcu și Baba Novac. Mihaiă trece prin Sucéva de unde apoi se duce la Iași. Aci elă intră cu mare triumfă și se aședă pe tronulă domniloră

moldovei. Intr'o ceremonie solemnă elū priimeşte jurământulū de credinţă al boerilorū Moldovei. De atunci elū începe a se intitula :

„ Domnū alū Ţerii-Româneşti alū Moldovei şi alū Ardélului“.

Dupe ce deveni domnū alū Moldovei, Mihaiū trimise curieri la tóte oraşele din Ardélū, spre a le comunica succesele sale. Totū Ardélulū salută cu demonstraţiuni de bucurie victoria lui Mihaiū în Moldova. Mihaiū trimise îndată curieri şi la împăratulū Rudolf, spre a-i face cunoscutū despre copriinderea Moldovei. Elū i-o închina din partea lui şi a fiului său Pătraşcu, conservându însă stapanirea pe sēma lorū.

Ierimia Movilă, perdēndū orī-ce speranţă de scāpare, fuge într'o nópte în Polonia, cu toţi boerii sēi.

Mai înainte de a pleca din Moldova, Mihaiū se ocupă de óre-cari îmbunătăţiri. Elū scuteşte pe locuitorī de birū, cu condiţiune ca ei să apere ţera de totū felulū de duşmani, cu miđlócele lorū. Elū opreşte asemenea jafulū prin sate şi oraşe, hotărāndū pedepse aspre pentru cei culpabili etc.

Plecāndū din Moldova, Mihaiū, lasă în loculū sēu ca să guverneze ţera o comisiune compusă din patru generali d'ai sēi, pe Hatmanulū Udrea, pe vistierulū Androne, pe armaşulū Sava şi pe spătarulū Negrea.

În urma tuturilor acestora, Mihaiū, însoţitū

numai de 400 călăreți, plecă din Moldova la 27 Iunie, trece în Ardélü pe la Oituzü și vine la Brașovü. Elü ordonase ca armia sa să vie dupe densulü, rămăindü în Moldova numai 6000 ostași, sub comanda lui Mărza și a lui Moise Secuiulü. Mihaiü stătu în Brașovü cinci zile. Aci elü împărți cea mai mare parte din óstea sa în diferite puncte ale Ardélului; iar elü cu cea-l'altă armie, intră în Alba Iulia cu triumfö, unde convocă dieta pentru ziua de 20 Iulie.

Faima vitejiei lui Mihaiü resuna acum în toate părțile lumii. Armia sa cea minunată învingea toate oștile dușmane ce cuteza să se măsoare cu densa. Virtuțile militare ale acestei armii, de a învinge fόμεa, setea și ostenéla, de a brava chiar puterea elementelorü, erau calități încă necunoscute în armii europene.

Mihaiü își realizase idealulü la care țintea de atâtea ani. Dorințele lui erau pe deplinü satisfăcute; elü ajunsese la apogeulü său. În cursü de cinci ani de când trăsese sabia din teca pentru liberarea țerii seile de jugulü turcescö, elü și armia sa făcuse atâtea minuni de vitejie, repurtase atâtea victorii, realizase atâtea mari proiecte în câtü devenise subiectü de admirare al Europei întregi și era consideratü cu dreptü cuvântü ca primulü eroü al secolului său.

Dar dacă vitejia și victoriile cele numeroase și strălucite ale lui Mihaiü atrăsese admirarea lumii întregi, ele deșteptase totü de o dată asu-

pră'și și toate pasiunile cele rele ale dușmanilor săi. Acești dușmani vărsară, precum vă vom vedea în cursul evenimentelor, totu veninul loru celu ucigătoru în sufletul lui Mihaiu.

CAP. V

Dupe coprinderea Moldovei saŭ Dacia Traiană. Impăratulŭ Rudolfŭ II cedeză voineŭei lui Mihaiu de a-ŭ lăsa Transilvania. Intrigile și vicleniile lui Rudolfŭ în contra lui Mihaiu. Basta se unește cu insurecțiunea maghiară contra lui Mihaiu. Bătălia de la Miroslău. Mihaiu perde Transilvania. Bătălia de la Siretu cu Poloniu. Bătălia de la Teléjenŭ. Mihaiu merge la Praga la împăratulŭ Rudolf. Sigismund Batori pe tronulŭ Transilvaniei. Mihaiu guvernatorŭ alŭ Transilvaniei. Luarea Transilvaniei cu armele de la Batori. Mihaiu asasinatŭ de Basta în câmpulŭ Turdei.

Mihaiu, abia se întorsese în Alba Iulia, și îi sosescŭ solŭ de la împăratulŭ care ilŭ felicită pentru strălucita sa victorie din Moldova și pentru coprinderea ei. Ei mai spunŭ lui Mihaiu din partea împăratului ca să se mulțumescă cu Țera-Românească și cu Moldova și să lase Transilvania pe seama lui.

Mihaiu nu putea admite cu nici unŭ chipŭ propunerea împăratului. Ardélulŭ era visulŭ lui de aurŭ și nu se putea despărți de densusulŭ. Elŭ pornește îndată ca solŭ la împăratulŭ, pe Teodosie Logofătulŭ și pe Gaspar Corniși, spre a-lŭ

ruga să-î lase Ardélulü pe care l'a câștigatü cu atâta sudóre și care l'a costatü atâta sânge.

Intre acestea dieta Transilvaniei se deschisese la Alba Iulia (20 Iulie 1599), pentru a trata despre óre care afaceri ale țerii. Ea jură din nuou credință lui Mihaiü. Dieta era încă deschisă când Mihaiü află că doctorulü Bartolomeü Petz, trimisü de împăratulü la dënsulü, sosise la Satmar în Ardélü. Mihaiü pornește îndată trei persóne însemnate înaintea lui spre a-lü invita să vie până când dieta mai este deschisă, ca să trateze despre afacerile Ardélului.

Ambasadorulü împăratului este priimitü cu mare ceremonie. Fiindü condusü la palatü, Mihaiü îi ese înainte de-lü priimește. Bartolomeü Petz aducea lui Mihaiü din partea împăratului daruri prețioșe și titlu de locotenentü al sëü în Ardélü și consilierü împărătescü. Elü îi mai aducea și o sumă însemnată de bani pentru plata oștirilorü.

Silitü de împrejurări, împăratulü cedase în fine la voința cea energică a lui Mihaiü; dar în fundulü inimii sale elü ascundea cu viclenie proiectele cele mai perfide în contra lui.

Mihaiü, întindëndu-și acum sceptrulü asupra câtorü trele provincii ale vechii Dacii Traiane, începe a se intitula cu fală :

„Mihaiü, domnü al Țerii-Românești și al Mol-
„dovei, consilierü alü Sanțitei Maiestăți împără-

„tești și crăești și locotenentŭ al sėu in Ar-
„dėlŭ.“

D'abia se inchisese dieta și unŭ solŭ trimisŭ de marele vizirŭ Ibrahimŭ se apropia de Brașovŭ, aducėndŭ lui Mihaiŭ din partea Sultanului multe daruri prețioase. Mihaiŭ, însoțitŭ de o escortă strălucită priimi pe solulŭ împărațescŭ afară din orașŭ. Ajungėndŭ unulŭ in fața celui l'altŭ, amėndoi descălecară. Mihaiŭ, de o dată cu felicitările ce-i trimitea Sultanulŭ pentru noua sa victorie din Moldova, priimi o sabie și o cucă pe care o puse pe capŭ.

Dupe aceste salutări de bună-venire, trimisulŭ Sultanului și Mihaiŭ încălecară. Ei intrară in cetate in miđloculŭ bubuitului tunurilor și a ovațiunilorŭ entusiaste ale poporului. Dupe o petrecere de câte-va zile, Mihaiŭ, umplėndŭ de daruri prețioase pe solulŭ Sultanului, ilŭ congediasă, iar elŭ se întorce la Alba Iulia.

Tote aceste curteniri din partea Sultanului întărătaŭ și mai multŭ asupra lui Mihaiŭ ura împăratului Rudolf. Impăratulŭ se temea ca nu cum-va ambițiosulŭ Mihaiŭ să se alieze cu turcii și să se proclame cu totul independente de împărăție.

Împăratulŭ nu putea să erte lui Mihaiŭ constrângerea ce-i făcuse de a-i lăsa Ardėlulŭ. Ne avėndŭ putere de a scote pe Mihaiŭ cu armele din Ardėlŭ, elŭ alergă, dupe obiceiulŭ casei de

Austria, la uneltiri viclene, la intrigă și la trădare, spre a-lu putea învinge.

Deja prin Bartolomeu Petz, pe care ilu trimisese la Mihaiu ca sa-i ducă recunoșterea stăpânirii asupra Ardelului și prin instrucțiunile secrete ce dedese lui Basta, începuse a întărita și a exploata ura ce nobilii unguri nutreau în contra lui Mihaiu.

În urma uciderii comisă de către secuii din scaunul Odorheului asupra a doi nobili maghiari, iar mai cu sêmă dupe turburarea sângerôsă făcută la orașalū Huedinulū de niște soldați români d'af lui Mihaiu, se deschide intrigantilorū și urzitorilorū de comploturi în contra lui Mihaiu, unū câmpū multū mai largū de acțiune.

De și unū micū numêrū din nobilii maghiari din Ardelū, recunoscători lui Mihaiu pentru generositatea și mărinimia cu care se purtase către dênșii îi era sincerū devotați; însă partea cea mai mare, inspirați numai de ura cea neîmpăcată ce aveau în contra lui și ațâțați de intrigile casei de Austria, complotau pentru resturnarea și uciderea lui Mihaiu.

În urma desertării lui Moise Secuiulū în Polonia, capū al complotului din Transilvania, în contra iui Mihaiu, remăsese Ștefan Csaki. Elū știuse a se linguși atâtū de bine pe lângă Mihaiu, în câtū îi captivase încrederea pe deplinū. Energicū și agerū la minte, Mihaiu ilū numise căpitanū generalū alū întregii sale armii. Sufletū

nobilŭ și generosŭ, Mihaiŭ nu putea presupune în Ștefan Csaki atâta mișelie și lașitate.

Ca căpetenie a rebeliunei din Ardélŭ, Ștefan Csaki era în corespondență cu generalulŭ Basta, dușmanŭ neîmpăcatŭ alŭ lui Mihaiŭ. Prin Moise Secuiulŭ elŭ sta în relațiuni cu Poloniă, cu Sigismund Batori și cu Ierimia Movilă. Astŭ-felŭ o insurecțiune teribilă, al căria sufletŭ era Ștefan Csaki, iar puternice brațe nobilii maghiari din Ardélŭ, amenința ca o fatalitate, pe care și-o crease elŭ însuși, mărirea și viața lui Mihaiŭ.

Când Mihaiŭ, dupe coprinderea Transilvaniei, avu nefericita idee de a jura, în prima dietă din Alba Iulia că va respecta drepturile și privilegiurile nobililorŭ unguri, elŭ comitea o greșelă capitală ale cării consecințe aveau să-î fie fatale. Menținendŭ poporulŭ românŭ din Transilvania sub iobăgie, sub tirania și apăsarea nobililorŭ, Mihaiŭ rechema la viață unŭ elementŭ care îi era naturalmente dușmanŭ, unŭ elementŭ pe care trebuia să-lŭ nimicescă. Elŭ ucidea în același timpŭ singurulŭ elementŭ vitalŭ, poporulŭ românŭ din Ardélŭ, pe care căta să se razeme și care era adevărata lui putere.

Intre acestea, acțiunea insurecțiunei, plecândŭ din două centruri diferite, făcea progrese simțitoare. Pe de o parte nobilii unguri, spre a înmulți numărulŭ insurgențilorŭ, respândeau viclăna și înspăimântătoreea temere că Mihaiŭ decisese să trecă sub sabie pe toți nobilii unguri. Pe de altă

parte Ștefan Csaki și Gheorghe Maco, cari aveau mare influență asupra oștilor maghiare, ce erau în serviciul lui Mihaiū, făceau mare propagandă între acești ostași. Ei ținteau a șterge din inimilor afecțiunea și confiența ce aveau pentru suveranul lor.

Pe la finele lunei lui August, 1600, complotul luase proporțiuni considerabile. Ștefan Csaki cu unū număr de magnați conspiratori, se adunară în taină la Clușu, spre a statua despre modul cum să ridice revoluțiunea. Ei deciseră ca toți revoluționarii să se anunțe ca să se adune într'o di hotărâtă în câmpiile de lângă orașul Turda.

Pe când capi conspirațiunei se adunau la Clușu pentru ca să determine diora ridicării revoluțiunei, Mihaiū află că Zamoiski, Jeremia, Movilă și Sigismund Batori stau gata să intre în Transilvania cu o puternică armată. Elū trimite îndată omeni într'adinsū la Gheorghe Basta ca să vie câtū de iute cu oștea sa la Alba Iulia.

Printr'o coincidență lesne de înțelesū, pe când nobilii conspiratori se adunau la Clușu, Basta și pornise cu oștea din Casovia către hotarele Ardélului, în câtū trimișii lui Mihaiū îlū întâlneau în cale.

Armia lui Basta numera șapte miū ostași, pedestre și călărime, avendū noă tunuri și tóte cele necesare. Intempinatū de trimișii lui Mihaiū, elū le spuse să incredințeze pe domnul lorū că

va sosi cu cea mai mare iuțelă, spre a-i da ajutorul de care are nevoie. Trimișii lui Mihaiū se întorseră să aducă domnului lorū răspunsul ce priimise. Basta, trecendū Tisa, vine cu mare iuțelă la fruntarele Ardélului și se oprește la satulū Maitin, spre a observa mișcările din Transilvania.

În fine veni momentul ca conspiratorii să-și dea pe față intențiunile lorū. Mihaiū, așteptandū pe Basta să-i vie în ajutorū, dete totū de o dată ordinū la tóte oștile din țeră să se adune în tabăra de la Sas-Sebeși. Se adunaseră aci ostașii români, secuii, polonii și cazacii. Dar nobilii unguri, în locū să vie și ei în lagărulū de la Sas-Sebeși, se adunară cu toții lângă orașulū Turda în câmpia numită Keresztes, dupe cum li se spusese de capii conspirațiunei, și tăbărără acolo. Mihaiū le trimise mai multe ordine ca să vie în lagărulū seū; dar ungurii se scusară sub diferite motive, declarandū totū de o dată că ei suntū gata a veni la cea d'ânteiū chemare a Domnului.

Mihaiū, în locū de a se pătrunde de reaoa credință de care acești nobili erau animați, și în locū de a-i lovi și a-i risipi cu armele ca pe niște rebeli, elū perde unū timpū prețiosū, ne luandū nici o măsură coercitivă în contra lorū. Ca unū semnū de slăbiciune, elū trimite la nobilii unguri doi unguri aleși ca să-i întrebe ce voescū și să cerce a-i împăca.

Trimișii lui Mihaiū în tabăra nobililorū ungurī trădară misiunea cu care Mihaiū îi însărcinase. Ei, în locū de a căuta să liniștescă și să apropie pe nobilii ungurī de Mihaiū, îi ațatară încă și mai multū în contra lui.

În capulū oștei nobililorū ungurī, ei pusese pe Ștefan Csaki. Acesta, încoragiatū de Ión Kemeny și Petki, trimișii lui Mihaiū, se decide a intra în acțiune. Elū convócă într'o adunare pe toți congiurații. Aci, în urma unui discursū inflăcăratū în contra lui Mihaiū, elū conchide să se trimită soli la Basta ca să-lū cheme în ajutorulū lorū. Nobilii incredințaū pe Basta că acumū era momentulū să recucerescă Ardélulū pe sēma împēratulū și să-și rēsbune în contra lui Mihaiū.

Nobilii ungurī mai trimitū deputați și la Gheorghe Maco, rugându-lū să vie îndată în tabăra lorū cu oștile ce comanda. Maco, lăsându ținutulū Barsei, se îndreptă către Mediași.

Mihaiū, luându cunoștință atâtū despre demersurile cele revoluționare ale nobililorū ungurī, câtū și despre nesupunerea lui Gheorghe Maco, totū nu se decide a intra pe calea acțiunei. Elū totū își mai făcea ilusiuni că prin mișlōce blande prin vorbe atrăgătore, prin promisiuni avantațiose, va putea reuși a întorce la credință pe cei rătăciți. Tōte încercările sale rēmaseră deșarte; insurecțiunea câștiga forțe din ce în ce mai multū.

Deputații trimiși de nobilii unguri la Basta sunt bine priimiți de dânsul. Basta era fericită de ocasiunea ce i se presenta, pentru a satisface dorințele împăratului în contra lui Mihaiu, precum și de a-și răsbuna personalu. Gheorghe Maco asemenea era gata a se pune cu totă oștea sa maghiară la dispozițiunea nobililor unguři în contra lui Mihaiu.

Basta, pentru a acoperi ori ce răspundere a împăratului în privința mișeliei și trădării ce avea să comită față cu Mihaiu, provocă în lagărul său un consiliu de rebelu. În urma mai multor dezbateri foarte animate, se decide ca Basta, cu armia sa, să se unescă cu revoluționarii unguři în contra lui Mihaiu, spre a smulge Ardelelul din mânele lui cele tirane.

În urma acestei rezoluțiuni, preparată mai de 'nainte, Basta chemă la sine pe solii nobililor și-i pune să-i jure din nou că voru fi credincioși Cesarului. Îndată dupe aceea, elu pornește în tabăra nobililor unguři patru companii din călărimea Ungariei de susu. Pornindu aceste trupe în lagărul insurgenților, Basta dă instrucțiuni secrete lui Rothat, căpitanul acestei trupe. Elu îi ordonă să mērgă în lagărul de la Turda și daca va afla pe nobilii unguři bine preparați, precum ilu încredințase solii, atunci să se unescă cu dânsii și să-i încredințeze că peste câte-va zile și ceea l'altă oște va sosi acolo. Daca din contra Mihaiu va fi isbutit a se împăca și a se

uni cu nobilii, atunci să meargă la dânsul şi să-i spue că, conform ordinilor, armia lui Basta îi vine în ajutor.

Astă-fel, Basta, sta gata a trăda său pe Mihaiu său pe nobilii unguri, dupe cum îi va dicta circumstanţele.

Revoluţionarii unguri, încorajându-se prin concursul cel însemnat ce avea de la Basta, începură a lucra şi cu mai mare energie. Ei trimiseră emisari la secuii şi la cazacii lui Mihaiu să cerce a-i conrupe şi a-i desbina de dânsul. Dar secuii recunoscători lui Mihaiu, pentru libertăţile ce le dedese, îi rămase cu totul devotaţi şi credincioşi.

În cât despre cazacii lui Mihaiu, ei îi erau atât de devotaţi, în cât în indignarea lor, uciseră pe Baltazar Vereş, unul din emisarii trimişi de dânsii. Cel d'ală doilea emisar, Ion Zoltaiu, bătut şi maltratat de dânsii, abia scapă cu viaţă. El duse lui Mihaiu toate hârtiile ce nobilii unguri le trimisese prin Vereş ca să-i conrupă.

Nobilii se încercase să atragă în partea lor şi pe Saşii din Braşov şi Sibiu. Aceştia mai antiu refuzară d'a asculta propunerile nobililor şi spre a-şi arăta credinţa către Mihaiu, îi şi trimise deputaţi ca să-i ducă cărţile ce primise de la nobili. Dar în cale, aceşti deputaţi, aflându de la emisarii nobililor că atât cele l'alte cete săseşti, cât şi toţi ungurii ce se află în lagă-

rulă lui Mihaiă, s'aă lepădată de credință cătze dănsulă, eă se întórseră înapoi și se revoltară în contra lui Mihaiă, de la care văduse atăta bine.

Întze acestea, Gheorghe Maco, încheiase cu solii nobililoră tôte condițiunile de alianță. Elă acum trebuia să-și ducă óstea în lagărulă de la Turda. Dar acésta era o întreprindere fórte difi-
cilă și periculósă. Óstea maghiară, pe care Mi-
haiă o púsesse sub comanda lui Gheorghe Maco,
era fórte legată și devotată cătze Domnulă eă.
Elă o încărcase de atătea bine-faceri și o ridicase
atătă de susă, în cătă era lucru periculosă a cu-
tesa cine-va să đică o vorbă rea în contra lui
Mihaiă.

Maco, care cunóștea dificultatea situațiunei sa-
le, luă o cale indirectă, pentru a-și ajunge sco-
pulă. Mai întiă elă plecă cu óstea de la Mediași
și se opri la o distanță numai de cincă mile de
tabăra nobililoră rebeli. Aci elă dete de bătă
trupei sale cu abondență. Când soldații erau tare
amețiți de vină, elă trimite printze dănsii pe
unii dintre ofițerii lui de credință, ca să le insi-
nue ură și dispreț în contra lui Mihaiă. Soldații
amețiți de vină și neînțelegându sensulă vorbe-
loră celoră pertide, nici nu aprobaă nici nu pro-
testaă în contra loră.

În astă-felă de stare a lucruriloră, Maco se
decise a și pune planurile în lucrare. Mai înainte
de a se face đioă și pe când tótă trupa era încă
amețită de vină, elă dă ordină de plecare. Când

se crăpa de dioă, trupa lui Maco era aprópe de lagărulú nobililorú. Acum elú declară la toți că scopulú venirii lorú aci, era de a se uni cu nobilii în contra lui Mihaiú, spre a scăpa patria din mânele unui tiranú.

Soldații, desmeticiți puținú din ameteła vinului care le turburase mintea, începú a murmura. Unii din ofițerii óstei protestară în contra acestei trădării și voiră să se retragă cu compania lorú. Dar firele trădării erau atâtú de bine țesute, în câtú toți fură nevoiți a urma calea ce li se desemnase.

Acum cugetulú și planurile tuturilorú erau desvălite. De o parte lagărulú nobililorú unguni revoltați, îngroșatú prin trupele trădătorilorú Basta și Gheorghe Maco. De altă parte tabăra lui Mihaiú compusă în cea mai mare parte de români, cari făceaú basa puterii sale, de Secui, de Cazaci, de Sèrbi, etc., cari luptaú cu coragiú și devotamentú sub stindardulú unui căpitanú vitezú.

Scopulú nobililorú unguni și alú lui Basta era de a goni pe Mihaiú din Ardélú și chiar de a-lú perde. Mihaiú se lupta să-și conserve drepturile ce dobândise cu atăta ostenelă și sange asupra Ardélului.

Ingratitudinea nobililorú maghiari din Ardélú, pe cari Mihaiú îi scăpase de la peire și îi reintegrase în drepturile lorú, era atâtú de mare, în câtú nu mai meritaú nici unú felú de indulgență. Cu tóte astea, Mihaiú, inspiratú de niște simți-

mênțe pacinice și patriotice, se încercă în toate chipurile pentru a evita vërsarea de sânge.

Dar când Mihaiü află că Basta a intratü cu armia împăratëscă în lagărulü revoluționarilorü, elü perdu atunci cea din urmă ilusiune ce-și mai făcea și inceptu a se prepara de luptă în contra nobililorü revoltați și a trădătorului Basta.

Mihaiü, ridicându-și lagărulü de la Alba-Iulia, merge de tabără lângă satulü Mirislăü. Acestü satü era aședatü între niște delurü și riulü Mureșulü la capulü unei câmpüi förte întinse și la o depărtare de două sau trei leghe de Alba-Iulia. Posițiunea taberiü lui Mihaiü era așa de tare, în câtü dușmanulü cu nici unü chipü nu putea să-lü atace sau să-lü siléscă a se bate.

Basta era comandantü generalü peste toate trupele insurgențilorü. În ziua de 17 Septembrie, elü merge să se așede cu trupele sale apröpe de satulü Mirislăü, în fața taberiü lui Mihaiü. Acesta, vëdëndü că dușmanulü înainta spre satulü Mirislăü, trimite din tabăra sa două mii de călări poloni, de'ncolo de satü, spre a observa mișcările dușmanului.

O luptă crâncenă se încinge între polonii lui Mihaiü și ante-garda armiei lui Basta. Victoria stätü multü timpü în balanță, căci amëndoă trupele luptau cu vitejie. Dar Basta, trimițëndü ajutöre considerabile și artilerie la ai säi, isbutește a sparge și a risipi trupa de poloni a lui Mihaiü.

Incoragiați de această mică victorie, nobilii maghiari, îndemnă pe Basta să se pue în capul trupelor și să isbescă lagărul lui Mihaiū. Dar Basta, ca generalū experimentatū, observândū pozițiunea taberii lui Mihaiū, fu de părere să amâne lupta celū puținū pentru a doa-đi.

A doa-đi de diminéta, (18 Septembre 1600), Basta, mai 'nainte de a lua vre-o rezoluțiune decisivă în privința bătăliei ce voia să dea, voi să cumpănescă prin elū însuși șansele victoriei. Când observă de aprópe pozițiunea cea tare a lui Mihaiū și dificultățile ce avea să strébată pentru a ajunge până la densulū, elū se cutremură de pericolulū la care s'ar espune, daca ar incepe lupta.

Cugetândū cu multă maturitate asupra stării lucrurilor, Basta, ia o rezoluțiune cu totul contrarie, pe care o și pune în esecutare. Ne știindū sémă de părerea nobililorū unğurī, cari persistau pentru a începe bătălia cu orī-ce prețū, elū își mișcă óstea din pozițiunile în care se afla și se retrage în mare ordine către satulū Deju. Prin această retragere, Basta, nu numai că își garanta óstea de o învingere certă, dar întindea totū de o dată lui Mihaiū o cursă, sperândū a-lū face să iasă din pozițiunea sa cea avantajiosă.

Basta nu se înșelă în speranțele sale. Când destinulū hotărăște căderea unui mare omū saū a unei națiuni, elū ilū impinge pe căi rătăcite, cari ilū duce dreptū la peire!

De ce puținū lucru depinde câte-o dată sórta

unei mari bătălii sau mărirea și viitorul unei națiuni! Dacă Mihaiu câștiga bătălia de la Mirislău, un viitor mare și glorios se deschidea înaintea națiunii române. Ungurii și Sașii, acești dușmani seculari și neîmpăcați ai némului român, striviți cu desevêșire, erau să péră dupe pământul românesc și Transilvania ar fi devenit și ar fi rămas pentru totu-de-una o țera română. Austria, strimtorată din tôte părțile de Turci, s'ar fi grăbită a saluta și a recunôște independința noului stat român, vechea Dacie Traiană!

Dar acela care ține în mână destinele némurilor, nu a voit de o cam dată, să verse peste Români niște asemenea mari bine-faceri!

În urma succesului repurtat de Basta în dioa precedentă, Mihaiu se aștepta a doa-și la o bătălie generală și decisivă. Âncă din faptul dîlei, eșind din tabără, Mihaiu își întocmește óstea în rinduri de bătăe, așteptându ca dușmanul să-l atace. Dar care îi este mirarea când i se raportésă că Basta, ridicându-și óstea, se retrăgea înapoi.

Mihaiu, orbit de o fatală presumpțiune, a credut că Basta fuge în adevêru de 'naintea sa. Fără a cugeta mai matur și fără să aștepte oștile din Têra-Românescă și din Moldova, ce aveau să-i soséscă cu Pêtrașcu, el își scóte óstea din pozițiunea cea tare în care se afla și se ia în gónă pe urmele dușmanului. Spre a-l ajun-

ge mai iute și spre a-lu sili să stea la luptă, Mihaiū pornește cu iuțelă o parte din cavaleria sa ca să-lū ajungă și să-i întârzie fuga.

Călărima română, ajungendū dupe urmă postū-guarda armiei lui Basta, începe lupta cu densa. Dar in acestū timpū armia lui Basta, protejată de la spate, inainta cu incetulū până la loculū destinatū de Basta a se opri, dândū astū-felū timpū și lui Mihaiū să se apropie cu oșteā sa.

In fine, când Basta ajunsē lângā satulū Deju, se opri și întorse tōtā oșteā cu fața spre Mihaiū. Atunci Mihaiū inceptu a bănuī cā retragerea lui Basta era o stratagemă. Elū se opri cu tōtā oșteā la o distanță de 500 pași in fața dușmanului.

Mihaiū își întocmește indata oștile de bătae. Din tōtā armata, elū face o singurā frunte care se întinde pe tōtā lățimea câmpiei, de la pōlele delurilorū până la ripa Mureșului. Armia lui Mihaiū se urca la 22 mii de omeni, cu 27—32 tunuri. Basta, observandū aședarea armiei lui Mihaiū, își întocmește și elū tōtā armia intr'o singurā linie paralelā in fața armiei lui Mihaiū. Oștea lui Basta împreună cu ale nobililorū ungurī se urca la 20 mii omeni.

Era dupe amiadī. Se dete semnalulū luptei de amēdoā părțile. Bătălia se deschise printr'o grindinā de glōnțe, care ploa din amēdoā laturile. Artileria oștilorū dușmane încă rēspandea o mōrte crudā in rindurile lorū. Dar o parte din tunurile lui Mihaiū, aședate intr'unū punctū

favorabilū, distrugea rândurile armiei dușmane. Basta, vedēndū golurile ce artileria lui Mihaiū făcea în rândurile sale, era plinū de îngrijire.

De o dată se presintă la dēnsulū generalulū Cauriolo, care se oferă, cu o trupă bună de mușchetari, să pue mâna pe acea parte din artilerie a lui Mihaiū, care le causa cele mai mari pierderi. Basta, fericitū de propunerea ce i se făcuse, o aprobă cu bucurie.

Cauriolo, în fruntea a trei sute mușchetari, înaintandū repede prin cotirurile delurilor, ese fără veste în fața guardiei de sērbī și de secuī, care era pusă pentru apērarea artileriei lui Mihaiū. Vedēndū mișcarea mușchetarilor, Mihaiū, le și înțelege scopulū. Elū pornește îndată în contra lorū unū escadronū de trei sute lāncieri ca să lovēscă și să impresore pe mușchetari.

Dar Basta, care priveghia cu mare atențiune la întreprinderea cea curagiōsă a lui Cauriolo, înțelese îndată pericolulū ce-lū amenința. Elū ordonă îndată lui Melchior Rottovitz, ca cu toți reiterii sēi să întēmpine îndată pe lāncierii lui Mihaiū și să-i oprēscă de a lovi pe mușchetarii lui Cauriolo.

Prevederea lui Basta a fostū fōrte înemerită. Când lāncierii lui Mihaiū pornescū asupra trupei de mușchetari, ei sunt loviți cu cea mai mare furie de reiterii lui Melchior. Dupe o luptă înverșunată, lāncierii lui Mihaiū sunt respinși înapoi.

Mușchetarii lui Cauriolo, liberi în acțiunea lorū

și profitându de nuorii de fum și de pulbere ce-i ascundea vederii ostașilor lui Mihaiū, vinū fără veste și lovescū pe la spate guardia pusă de Mihaiū pentru apărarea artileriei. Acești bravi luptători, multū mai puținū la numărū de câtū agresorii lorū, perū până la unulū, apărându postulū ce li se incredințase. Dar Cauriolo, puindū mâna pe artileria lui Mihaiū, o întorce asupra ôstei sale și face o pustiire teribilă.

Basta, profitându de succesulū celū ne așteptatū alū lui Cauriolo, aruncă îndată o mare parte din ôstea sa asupra aripei din stânga a lui Mihaiū. Dar pedestrima română resistă ca o stâncă de granitū loviriī celii furioase a armiei lui Basta. De sigurū că vitejia ostașilor lui Mihaiū ar fi triumfatū asupra dușmanilor sēi. Dar loviți ne contenitū de chiar artileria lui Mihaiū, care căduse in mânele dușmanilor, ori-ce luptă devenea inutilă. Rândurile din acēstă aripă stângă a lui Mihaiū, lovite de tôte părțile, începu a se sparge. Ostași începū a se risipi.

Vedēndū descuragiarea ôstei sale din aripa stângă, Mihaiū și căpitanii sēi alérgă înaintea ôstei lorū, spre a-i opri din fugă. Dar panica îi coprinsese așa de tare, în câtū nici cu vorba, nici cu brațulū nu era cu putință a-i face să stea pe locū.

Mihaiū, cu inima zdrobită de întristare, alérgă atunci la centru, ca să opréscă pe Basta, care pornise către acea parte. Pe când încoragea ôstea

sa de la centru, Mihaiu vede că și aripa lui cea dreaptă începe cu încetul a da înapoi. Ișbită cu putere de călărimea și pedestrima maghiară, precum și de oștile silesiane ale lui Basta, ea este silită a înclina, cu toate minunile de vitejie ale lui Baba Novac.

Ostașii din centru, vedându debandarea amândorora aripelor armatei lor, sunt de o dată coprinși de spaimă și încep a se risipi alergând în voia întâmplării. În deșertu Mihaiu și generalii săi alergă în toate părțile și întrebuintesă toate mijlocele spre a-i putea opri și întorce la luptă, căci oștea lor spăimentată nu mai audea nimic.

Părăsitu astu-fel de ostașii săi, Mihaiu rămăsese pe câmpul de bătae, incongiurat numai de generalii și ofițerii săi și de un mic număr de călăreți. Pătrunsu de o durere vie, elu stă într'o tăcere profundă. Amicii și generalii săi nu cutează să-i vorbescă.

Dar unu pericolu eminentu amenința de aproape țilele cele prețioase ale vitézului Domnu. Dușmanii, vedendu-lu astu-fel izolatu de oștea sa, se grăbiau a-lu incongiura și a pune mâna pe țensulu. Atunci generalii lui Mihaiu, deșteptându-lu din profunda lui cugetare, ilu congiură să fugă.

Mihaiu, cătându cu durere împrejurulu său, înțelese că în interesulu Patriei era datoru a se conserva pentru țile mai fericite. Ordonându a

i se aduce stindardulū celū mare alū țerii, elū ilū stränge și ilū pune în senu. Ofițerii, imitandū esemplulū său, făcură totū astū-felū cu cele l'alte stindarde, spre a nu le lăsa să cadă în mâna dușmanului. În urma acestora, dandū pintenī fugosului său armăsarū, îi lasă frulū liberū, spre a-și lua totū aventulū iuțelii sale.

Dușmanii, setoși de a pune mâna pe Mihaiū, ilū gonescū în fuga mare dupe urmă. Dar în deșertū, căci armăsarulū lui Mihaiū, ca și cum ar fi avutū conștiință de pericolulū ce amenința pe vitézulū său călărețū, nu se lăsa să fie ajunsū de nimenī.

Mihaiū ajunge în fine la malulū Mureșului, aproape de satulū Mirislău. Riulū era latū, adencū și plinū de corpurile ostașilorū ce cătase a-și afla scăpare într'ensulū. Cu tôte astea nu era de esitatū, căci mórtea sbura cu pași repeđi în urma lui. Confientū în puterea armăsarului său, elū se aruncă în undele cele repeđi și profunde ale riuului. Plutindū printre mulțimea cadavrelorū, elū ajunge de ceea l'altă parte a riuului, liberū de ori ce pericolū.

Aci armăsarulū se oprește sleitū de ostenelă. Mihaiū, plinū de recunoștință pentru că îi scăpase viața, descalică dupe densulū, ilū mângae și ilū sărută ca pe unū bunū și devotatū amicū de care căta să se despartă. Lăsandū în plină libertate armăsarulū său, Mihaiū incalecă pe unū altulū.

Maî 'nainte de a se porni pe cale, Mihaiŭ își aruncă vederile pe câmpulŭ de bătae. Aci elŭ vede rămășițele vitezei sale armate gonită dupe urmă și sfășiata fără pietate de dușmanî. Oprindu-și ochii asupra satului Mirislău, arsŭ în dioa precedentă, elŭ îlŭ blestemă cu amarŭ.

„Satŭ de o mie de ori blestematŭ, esclamă elŭ cu durere! Tu vei rămâne pentru secolî martorŭ al nefericirii mele. Dioa de 18 Septembre va sta în eternitate săpată pe maculata ta frunte. În cursŭ de atâtea ani de cândŭ amŭ ridicatŭ stindardulŭ liberării naționale, eŭ amŭ înfruntatŭ mii de pericole, amŭ sfărâmatŭ nenumărate armii puternice, m'amŭ încununatŭ cu multe victorii strălucite. Ți-a fostŭ datŭ ție să veđi astăzi, înclinându cătrecătre apusŭ steaoa strălucitoare a vieții mele. Ție ți-a fostŭ datŭ să mă veđi părăsitŭ pentru prima oră de Deulŭ rebelului! Fii în eternŭ blestematŭ!...”

În urma acestorŭ amari imprecățiuni cari se păreaŭ că ușurară puținŭ sufletulŭ celŭ apăsatu alŭ lui Mihaiŭ, elŭ se îndreptă cu iuțelă cătrecătre Alba Iulia. Pe cale elŭ întelnește mai mulți ostași de ai săi rătăciți în fugă; elŭ îi adună împrejurulŭ său și intră cu dênșii în Alba. Aci Mihaiŭ nu întârzie de câtŭ până a-și schimba calulŭ, și își ia calea cătrecătre Făgărașŭ.

Ajungându la Făgărașŭ unde își avea femeea și multe lucruri prețioase, Mihaiŭ începe a aduna împrejurulŭ său rămășițele ôstei sale, care aler-

gase să afile siguranță în aceste locuri. Pe ne așteptate apare aci și Baba Novacū, rănitū și cu fața smolită de fumulū și pulberea bătăliei. Ca bunū și devotatū amicū, elū silește pe Mihaiū să plece spre a nu fi ajunsū și incongiuratū aci de dușmanī, carī ilū gonēū dupe urmă. Mihaiū se induplecă a pleca însoțitū de ôstea ce se adunase împrejurulū sēū.

La 23 Septembre, elū intră în țera Barsei, și tabără la Coldea. Intrândū în țera Barsei, Mihaiū află aci trupele ce îi aducea fiulū sēū Pētrașcu din Țera-Românescă și ajutôrele din Moldova. Acum sufletulū sēū renaște de bucurie, căci se vede în pozițiune de a-și resbuna în contra dușmanilorū sēi și a-și redobândi stăpânirea asupra Ardélului.

Ôstea adusă de Pătrașcu numēra ca la 30000 luptători. Armașulū Sava adunase vre o 5,000. La aceștia mai adăogându-se ostașii scăpați din bătălia de la Mirislău, Mihaiū avea acumū sub dēnsulū o armie ca de 50,000 ostași.

Eroulū românū își aședase oștile în lagărū la Bodū și la Preșmerū și aștepta sosirea ungurilorū și a nemțilorū, carī acumū se aflaū la Șercaia, ca să reîncēpă lupta. Dar din nefericire, la 30 Octombree, Mihaiū priimește știre că, în urma perderii Transilvaniei, era tare amenințatū să pérđă nu numai Moldova, ba încă și Țera-Românescă.

Marele cancelarū alū Poloniei, Zamoiski, cum

aflase de nefericirea lui Mihaiŭ din Transilvania, cređuse momentul favorabilŭ pentru a-i da ultima lovitură. Elŭ adunase unŭ numărŭ fôrte însemnatŭ din oștile regale. La aceste trupe se mai adăogase o mulțime de cazaci zaporoeni. Zamoiski mai ridicase și pe toți boerii Moldovei cari erau în contra lui Mihaiŭ. Însoțitŭ de Ieremia Movilă și Sigismund Batori, elŭ năvălește în Moldova.

Mihaiŭ cum află de nefericirea ce-lŭ amenința, trece cu oștile în România ca de aci să intre în Moldova. Dar amenințatŭ și de dușmanii din Transilvania cari îlŭ urmărea, cređu de mare interesŭ pentru dênșulŭ a se garanta printr'o pace de partea aceea.

Pentru acestŭ scopŭ dar, Mihaiŭ, trimite solii la nobilii unğuri din Ardelŭ și la Basta ca să închee pace cu dênșii, uitându-se tôte dușmăniile lorŭ de până aci. Pentru a garanta sinceritatea acestei păci, de care și Basta și nobilii ardeleni aveau nevoie, Mihaiŭ le trimite ca ostatice pe femeea sa Dómna Stanca și pe fiulŭ sêŭ Pêtrașcu. Pacea se închee; iar Dómna și fiulŭ lui Mihaiŭ suntŭ duși și aședați, cu onorurile cuvenite în Făgărașŭ.

În Moldova, locotenentulŭ domnescŭ pe care Mihaiŭ îlŭ pusese ca să o guvernese în numele sêŭ, se trăsese deja din fața puternicilorŭ oștiri polone, așteptându cu mica sa óste sosirea lui Mihaiŭ. Oștile polone ale lui Zamoiski, întărite

prin unŭ mare numŕu de cazaci, de turci ŝi de tŕtari, erau multŭ mai numeroŝe ŝi mai bine echipate de cŕtu ale lui Mihaiŭ. Cu tŕte astea, Mihaiŭ, care se intemeea totŭ-de-una mai multŭ pe coragiulŭ ŝi vitejia ostaŝilorŭ sŕi de cŕtu pe numŕulŭ lorŭ, nu se sfi de a da peptŭ cu duŝmanii.

O luptŕ crŕncenŕ ŝi sŕngerŕsŕ se incinse intŕe amŕdoŕ armiiile duŝmane. Dar Mihaiŭ nu putu fi invingŕtorŭ din cauzŕ cŕ duŝmanii erau prea numeroŝi ŝi poziŝiunea locului nu-i era favorabilŕ. De aceea elŭ se trase dupe unŭ delŭ, cu scopŭ de a reincepe bŕtŕlia. Dar polonii ŝi cazacii nu-i dau nici de cum pasŭ ci ilŭ silescŭ sŕ se totŭ retragŕ pŕnŕ ce ajungŭ la riulŭ Siretŭ.

Mihaiŭ, aflŕndŭ aprŕpe de apa Siretului unŭ locŭ care i se pŕrea mai favorabilŭ pentru luptŕ, se opri aci. Elŭ iŝi impŕrŝi armia in trei colŕne, drŕpta, stŕnga ŝi centru; iar ŕ parte din pedestriime ŝi artilerie ŕ aŝedŕ intr'ŕ pŕdure, ca sŕ apere amŕdoŕ aripele armatei sale.

Bŕtŕlia incepe cu ŕ furie inŝpŕimentŕtoŕe din amŕdoŕ pŕrŝile. Romŕnii respinserŕ mai multe nŕvŕliri ale polonilorŭ ŝi lupta se continua cu ŝanse egale de amŕdoŕ pŕrŝile. Dar cazacii lui Zamoiski, secondaŝi de polonezi pŕtrundŭ prin pŕdure. Ei lovescŭ cu putere in flancŭ aripa stŕngŕ a armiei lui Mihaiŭ ŝi ŕ spargŭ. Cei din aripa drŕptŕ ŝi de la centru, vedŕndŭ cele ce se petrecŭ la aripa stŕngŕ, incepŭ a se risipi. In

deșertă se luptă Mihaiu să reanime pe ostașii săi deja descurageți; Dumnezeul resbelului nu mai era cu densusul și bătălia era perdută.

Mihaiu, pe care perderea acestei bătălii nu îl descoragea, lasă aci pe generalii săi ca să adune armia risipită, iar el alergă în Țera-Românească, spre a aduce alte oști. Dar calea pe unde trebuia să treacă fiind închisă de dușmani, Mihaiu, trece prin munți în Transilvania, ca de aci să coboare apoi în țară. Zamoiski trimite dupe densusul pe Moise Secuiulă cu refugiații unguri și cu un corp de poloni ca să-l urmărească chiar în Transilvania. Dar Basta și comisarii împărătești amenințându-l pe Zamoiski cu resbel, el se retrage din Transilvania.

Mihaiu, intrându în țară, merge mai înainte în Țirgovește. De aci el alergă în Oltenia, spre a-și aduna o nouă armată. Pe când Mihaiu se afla în Oltenia, Zamoiski intră cu oște polonă în țară ca să o cucerească pe sēma Poloniei și să pue domn pe Simeon Movilă, fratele lui Ierimia din Moldova. Dar Mihaiu vine cu noua sa oștire ca să gonească pe Zamoiski și pe protejatul său Simeon din țară.

Mihaiu întimpină pe Zamoiski cu armia polonă lângă Ploesti, aproape de apa Teljenu, unde se dă o bătălie înfricoșată. Acastă bătălie a fost una din cele mai sangerose. Oștea lui Mihaiu, comandată de el însuși, a făcut minuni de vitejie, spre a-și scăpa Țera și tronul din

mănele dușmanilor. Dar toate silințele loră fură deșarte, căci artileria polonă și indemânarea cazacilor traseră victoria în partea lui Zamoiski. Mihaiu învinsu trece iar peste Oltu, spre a-și aduna altă oște.

Zamoiski, îngămfatū de victoria sa, intră în Tirgovește. Elū alege și numește domnū al țerii pe Simeon Movilă, cu condițiune ca a patra parte din venitulū țerii să fie afectatū pentru întreținerea trupelorū polone rămase cu densusulū în Tera.

Mihaiu nu putea cu nici unū chipū să sufere a vedea cădută pe mână streine și umilită țera sa, pe care o ridicase atâtū de susū. Cu oștile ce adunase din nouū în Oltenia, elū voește a face o încercare supremă spre a goni pe Simeon Movilă din scaunū. La 25 Noembre, elū mai dete o bătălie sângerósă la Argeșū; dar sórta care ilū persecuta de câtū-va timpū, făcu ca Mihaiu să pérđă și acéstă bătălie.

În urma atătorū bătălii sângeróse, Mihaiu își sleise toate miđlócele de a se mai putea ridica cu armele în contra dușmanilorū săi. Cu toate astea elū nu-și perduse nici cum speranța de a-și mai vedea țera liberă și fericită. În circumstanțele dificile în care se afla, elū se duse cu mintea la împăratulū Rudolfū II. Spre a congiura toate dificultățile care-lū impresuraū, elū decise să mérégă în persónă la Praga și să se arunce în brațele împăratului.

Pentru a merge la Praga, Mihaiŭ, trebuia sǎ trecǎ prin Transilvania. Elŭ își dobândi libera trecere prin acéstă țerǎ, dǎndŭ doǎ miǐ galbeni lui Gaspar Corniși, comandantulŭ de la Alba Iulia. Luǎndŭ cu sine pe flica sa Florica și pe banulŭ Mihalcea, elŭ plécǎ cu 70 de cai, strǎbate prin munții Hațegului, trece prin Baia Crișului și Oradia Mare și la 25 Decembre 1600, ajunge la Viena.

Mihaiŭ era rěu vėdŭtŭ de Curtea Austriei. Arhiduca Mateiŭ, nu numai cǎ nu-i dǎ audiență, dar ilŭ poprește de a merge mai 'nainte și-lŭ ține în Viena aprópe trei luni. A trebuitŭ ca cursulŭ evenimentelorŭ din Transilvania și meritele personale ale lui Mihaiŭ sǎ-i deschidǎ calea cǎtre Praga și sǎ-i schimbe sórta.

În urma eșirii lui Mihaiŭ din Transilvania, acéstă țerǎ cǎduse într'o stare aprópe anarhicǎ. Dupe triumfulŭ nobililorŭ unguri din Ardelŭ în contra lui Mihaiŭ, ei se divisarǎ în doǎ partide. Unii ținěu cu nemții și cereau de la impėratulŭ sǎ le trimitǎ îndatǎ pe Arhiduca Maximilianŭ. Alții voiau sǎ restabilěscǎ domnia naționalǎ și chemaŭ la tronŭ pe Sigismund Batori. De altǎ parte Basta, pretindea a fi numitŭ guvernatorŭ generalŭ alŭ Transilvaniei.

Partisanii lui Sigismund Batori, zeloși de a restabili domnia naționalǎ, nu mai luarǎ nimicŭ în considerațiune și alergarǎ la miqlóce violente. Ei puserǎ în carcerǎ pe toți cei ce nu erau de

opiniunea lor. Puseră pe gónă pe Basta care d'abia scăpă cu fuga din Transilvania, trecendū în Ungaria.

Sigismund Batori fu adusū îndată de partida sa, de la Botoşani din Moldova, şi aşedatū ca principe pe tronulū Transilvaniei. Consiliatū de poloni şi de nobilimea maghiară, Sigismund Batori trimite solī la Constantinopole să facă cunoscutū Sultanului că elū se supune Turcilorū.

Impăratulū Rudolf, informatū de Basta despre tóte cele ce se petrecēu în Transilvania, își frēmēnta mintea spre a afla unū međiū prin care să aducă iar la supunere acea țēră pe care o considera deja ca perdută. Elū își aduse atunci aminte de Mihaiū şi de meritele sale cele eminente. Fără a perde unū minutū, elū scrie Arhiducelū Mateiū la Viena, să-i trimită îndată pe Mihaiū la Praga.

Mihaiū şi suita sa ajungū la Praga la 23 Martie 1601. Impăratulū ilū chēmă îndată în audiență. Cu tóte intrigele Polniei, şi a altorū duşmani ai lui Mihaiū, cari se siliseră să-lū înegréscă la impăratulū, elū intrebuiņță atăta artă şi esplică faptele şi evenimentele trecute cu atăta talentū, în câtū se restabili cu desăvērşire în opiniunea Cesarului, care îi acordă tótă confiența.

Pentru a recompensa pe Mihaiū de servițiile ce adusesese imperiului şi creștinătății în genere,

împăratul îl numește guvernator al Transilvaniei.

Ceea ce a mai contribuit ca să restabilească pe Mihai în bunele grații ale împăratului, a fost și prezența ficei lui Mihai, frumoasa Florica. Asta flóre prețioasă a Danubiului impresionase atât de mult pe împăratul, în cât îl făcuse să-și schimbe caracterul cel misantrop în privința femeilor. Kevenhiller ne spune că înalțul monarcă vorbea pe față de căsătoria sa cu Florica, fica lui Mihai.

Dar evenimentele din Transilvania vin să dea o direcțiune cu totul alta cugetărilor împăratului. El află că Sigismund Batori a ajuns la Clușă și că s'a recunoscut de turci ca domn al Transilvaniei. Atunci împăratul întorcându-se către Mihai, îl umple de daruri și-i cere recucerirea Transilvaniei. El îi dă și o sumă de una sută mii galbeni, pentru cheltuelile resbelului. Totu de o dată el îl recomandă să se impece cu Basta. În urma acestora Mihai plecă în Transilvania.

Ajungându în Casovia, Mihai se întâlnește cu Basta la un prânz dat de generalul Gonzaga. Aci ei își dau mâna, spre semn de reconciliare. Dar în fundul inimii sale, Basta, nu putea să ierte lui Mihai că împăratul îl deduse guvernământul Transilvaniei.

În urma acestora se luară dispozițiunile necesarii pentru resbelul ce avea să se facă spre

a smulge Transilvania din mânele lui Sigismund Batori. Armia imperială pusă sub comanda lui Mihaiū și a lui Basta număra 18,000 ostași, din care 10,000 pedestri și 8,000 cavalerie. La această armie se mai adăogă și aceia ce îi venise lui Mihaiū din Țeră. Ea porni în două colóne și intră în Transilvania prin Tocaï și Tarcani. Armia transilvană se afla la Goroslău și număra 35,000 ostași, sub comanda lui Moise Secuiulū. De la turci încă se aștepta ajutóre.

Se luă decisiunea ca oștile imperiale să atace pe transilvani mai înainte de a le veni ajutórele de la turci. Bătălia se dete la trei August 1601. Mihaiū comanda aripa dreptă, generalulū Rotal centru și Basta aripa stângă. Lupta se începu cu mare furie de amendoă părțile. Transilvănenii resistară cu mare vitejie; dar foculū celū iute al artileriei germane și al pușcilorū deciseră de sórta victoriei.

Mihaiū, printr'o năvălire cutezătóre, restórnă rândurile armiei dușmane și o pune pe fugă. În góna ce le dete, ca la dece mił transilvăneni rămaseră morți pe căpulū de bătae. Cinci-spre-dece tunuri și 130 stéguri cădură în mâna lui Mihaiū. Elū le trimise la împăratulū Rudolf anunțându-i coprinderea Transilaniei.

Sigismund Batori, învinsū cu desăvērșire, fuge plinū de umilire la Ierimia Movilă în Moldova. Trecendū pe la Făgărașū, elū ia cu sine captivi pe dómna Stanca și pe Pētrașcu, ca să-și rēs-

bune în contra lui Mihaiu. Sperându să dobândescă vre unu ajutoru de arme de la Hanulu tătărăscu, Sigismund Batori, are lașitatea de a-i trimite captivi pe dómna Stanca și pe Pêtrașcu, femeea și fiulu lui Mihaiu, cari și periră acolo în captivitate.

Dupe coprinderea Transilvaniei, Mihaiu o și luă în stăpânire, guvernând'o conformu autorișaiuneii ce avea de la împăratulu. Inalta pozișione ce Mihaiu ocupa în Transilvania, irita și deștepta neconținutu ura și gelosia în inima lui Basta. Elu făcea lui Mihaiu tóte neajunsurile putincioșe.

Intre acestea, Simeon Movilă, pusă și susșinutu pe tronulu Țerii-Româneștii de armiile polone, jefuia și schingiuia Țera într'unu modu îngrozitoru. Frașii Buzeștii, ne mai putëndu suferi o asemenea stare de lucruri, fugu peste Oltu. Aci, ei chêmă la arme pe toșii romani patrioșii, ca să scape țera de sub jugulu streinulu.

Adunându o armie destulu de numerosă, frașii Buzeștii pornescă asupra lui Simeon Movilă. Acesta nu era nici de cum în măsură de a se opune puterii armate ce se ridicase în contra lui, din causă că Zamoiski trăsese mai de 'nainte cea mai mare parte din armia sa. Simeon Movilă dar se vëdu în trista necesitate de a lua fuga către Moldova cu oștile ce avea. Dar Buzeștii, gonindu-lu dupe urmă, ilu ajunseră la Valea-Mare, dincóci de Focșani, ilu bătură infricoșatu și uciseră o

multime din trupele sale. Movilă abia își scăpă viața prin fugă.

Astü-felü, Tëra-Românescă își dobândi independința de mai 'nainte.

Mihaiü, ajunsü iar la înalta sa pozițiune, cugetă mai întâiü să-și dobândescă familia, apoi să intre în Tëra-Românescă, unde să-și întărescă puterile, spre a putea da iar cursü marilor sale proiecte. Dar destinulü implacabilü decisese cu totulü altü-felü de sórta lui. Era scrisü ca elü să nu-și mai revadă nici patria, nici familia.

Puterea și onorurile la care ajunsese Mihaiü, turburaü și surescitaü ziua și nóptea pe Basta. Dupe atâtea intrigü, lupte și sacrificii, elü nu se putea împăca cu ideea de a vedea pe Mihaiü într'o pozițiune care pe elü ilü umilea. Vëdëndü că nu mai are nici unü mijlocü de a surpa pe superbulü sëü rivalü, elü concipe lașa idee de a-lü ucide.

Pentru unü sufletü mârșavü ca alü sëü, nu fu cu anevoie lui Basta de a se decide la comiterea unei crime. Instrumentele de altă parte nu-i lipseaü. Iacob Beauri, căpitanü valonü, se oferi pentru esecutarea acestei lașe trădări.

Mihaiü își aședase lagărulü în câmpulü Turdei. Fără să aibă vre-unü prepusü despre Basta, elü își aședase cortulü la o depărtare óre-care de lagărü. Basta, hotărändü a-și esecuta négra sa crimă, trimite într'o diminëtă la Mihaiü pe căpitanulü Beauri, cu trei sute de călăreți valoni,

carī, sosindū fără veste, încogióră cortulū lui Mihaiū.

Presentându-se înaintea lui Mihaiū, însoțitū de unū numărū de valonī, Beauri îi declară în numele împăratului că este prinsū. Mihaiū, surprinsū de acestū cuvēntū neașteptatū, pune mâna pe sabie și rănește pe unū căpitanū. Dar ucigașulū Beauri, pe când Mihaiū se apăra cu disperare în contra mulțimei valonilorū ce-lū încongiurase, pune mâna pe o lance și o înfige în Mihaiū pe la spate. Lovitura a fostū atâtū de tare, în câtū Mihaiū a căduțū îndată mortū la pământū (18 August 1601).

Dupe uciderea lui Mihaiū, lașii sēi asasinī, precipitându-se cu o furie barbară asupra cadavru-lui sēu, îlū batjocovescū în tóte modurile, apoi îi tae capulū. Când ómenii lui Mihaiū alergară în ajutorulū sēu, era prea târđiū, crima se consumase cu cea mai mare iuțelă. Corpulū eroului românū, dupe ce stātu trei zile espusū la vederea tutulorū, fu transportatū la Alba-Iulia și îngropatū în biserica zidită de densulū. Capulū sēu ânsă a fostū dusū în Tēră și îngropatū la monăstirea Délului, unde se află și astă-đi.

Astū-felū peri acelū mare căpitanū, a cărui scurtă domnie a fostū unū șirū de fapte glorióse, a cărui vitejie a dusū spaima între păgâni și a făcutū să tremure Sultaniī în seraiurile lorū. Acestū eroū a adusū mari servicii creștinătății și a umplutū de admirare tótă Europa civilisată.

Ne putëndü să fie invinsü de dușmanii săi în luptă vitejască, elü a fostü asasinatü printr'o negră trădare, în etate numai de 45 de ani.

Mórtea lui Mihaiü a umplütü de întristare lumea întrégă. Suflarea creștină din Orientü suspina cu amarü că a perdutü pe eroulü în care ea își pusese tótă speranța mântuirii sale. Dar mai multü de câtü orî-cine, plängea cu lacrimi ferbinți Romaniü din câte trele principatele, căci în Mihaiü perduse pe acela care îl ridicase din sclavie la libertate, din umilire la mărire și la glorie. Plängeau fiindü-că vedeau înaintea lorü unü viitorü tristü, posomorätü și durerosü.

Óstea și boerii cei credincioși ai lui Mihaiü, afländü despre lașa trădare comisă de Basta, luară armele ca să răsbune mórtea Domnului lorü. În prima mișcare se prinse banulü Mihalcea, care fu aruncatü în carcere, unde se și ucise. Rămășițele óstei lui Mihaiü, ne putëndü să lupte în contra armiei celei numeróse de germani a lui Basta, fură nevoiți a intra în Țera-Románescă.

CAPIT. VI

Considerațiuni generale asupra Domniei și faptelor lui Mihaiü Vitézu

Domnia lui Mihaiü-Vitézulü este ea singură una din epocile cele mai importante ale istoriei nóstre. Intr'unü decursü aprópe de optü ani, s'aü petrecütü evenimente atâtü de importante, s'aü

făcută atâtea transformări, s'aun dată atâtea bătălii și s'aun câștigat atâtea victorii, câte ar fi de ajuns să umple durata unui secol întreg. Atâtă a fost de mare geniul acestui erou, atât de vastă concepțiunea cugetării sale și atât de puternică vitejia brațului său!

În scurta, dar spinosă lui domnie, Mihaiu a avut să se lupte mai întâiu cu formidabila putere a Turcilor, pentru a scote țera din abisul peirei în care o aruncase luptele intestine, provocate de ambițiunile cele criminale ale boerilor corupti și degenerati. În a doa linie, pentru a realiza acel mare ideal, care era merit să asigure pentru totu-de-una existența și independența politică și socială a Românilor, înființarea vechei Dacie-Traiană, elu a avut să învingă atât armia maghiară a lui Andrei Batori, cât și puternica armie de poloni, de unguri și de moldoveni, cu care pornise asupra-i Sigismund Batori și Ierimia Movilă.

Dupe ce vitejia brațului său triumfă asupra atâtor enorme dificultăți, Mihaiu avu să mai lupte atât în contra perfidiei și a intrigilor casei de Austria, care îi săpa peirea, cât și în contra necredinței și a trădărilor unora din boerii țerii, cari complota în unire cu streinul, ca să-l dărâme și să-l perdă. Dar înalta lui înțelepciune, îl făcu să rămână triumfător și pe acestu dificil tărâm. Ceea ce ansă Mihaiu nu a putut să prevađă și să preintempine, a fost

trădarea cea mai neagră, urzită de lașul sǎu rival Ū Basta, care l'a asasinat ū prin surprindere sub cortul sǎu, in cǎmpul Ū TurdeŪ.

La suirea sa pe tron ū, Mihai ū, aflase țera in starea cea mai deplorabilă. Ea era copleșită de atătea datorii, in cǎt ū nu mai era nici speranță, nici putință de a le mai plăti. Orașele și satele vermuiau de mulțimea turcilor insolenți și hrăpitori, cari nu se mulțumiau numai a se face stăpani pe cǎminul și averea romănilor ū, dar ei le viola ū onórea familiei și le ridica viața, dupe caprițiu lor ū. Cetățenul romănu, strivit ū sub povara jafului și a umilirilor pǎganului, nu mai avea conștiință de sine.

Dar geniul cel ū rǎsbunător ū al Ū Romăniei, Mihai ū, omul predestinat ū ca sǎ scape poporul romănu din robia pǎganului și sǎ-l ū ridice la glorie și la mǎrire, l'a deșteptat ū la o vieță nua. Aprindēnd ū in tr'ensul ū, cu divina lui suflare, simțimēntul cel ū sacru al ū patriotismului, a ridicat ū cu credință stindardul liberării naționale.

In doă campanii gloriose, sburānd ū ca un ū fulger ū destructor ū al pǎganului, Mihai ū a curățit ū cu totul țera de Turci și a scris ū cu punta gloriosei sale spade, pe murii mai multor ū cetăți din drepta Dunării, umilirea Semilunei. In scurta dar dificila campanie din iarna anilor ū 1594 — 1595, el ū a cǎștigat ū de ce mari victorii, și a trimis ū spaima vitejiei sale pānă in seraiurile Padișahului; iar in tōmna anului 1595, el ū

a înfrântă și a alungată peste Dunăre, cu pierderi foarte considerabile, formidabila armie a vestitului Sinan-Pașa care venise să ștergă Țera-Românească din cartea națiunilor.

Meritele lui Mihaiu sunt cu atât mai mari, cu cât el a avut să lupte nu numai cu armele în contra unui dușman atât de redutabil ca turcul, dar și cu mintea și tactul unui om adevărat înțelept.

Abia boerii, prin vitejia și devotamentul lui Mihaiu, eșise din starea de pericol și de umilire în care se aflau înainte de ridicarea stindardului național, (căci Turcii devenise atât de impertinenți, în cât insultau și loveau pe boeri pe stradele Bucureștilor), și ei iar își aduse aminte de păcatul lor tradițional și ereditar, de a conspira în contra Domnului țării, pentru a-l răsturna și a-l pierde.

Astă-fel, înainte de bătălia de la Călugăreni, pe când țera era gravă amenințată în existența ei; pe când Mihaiu se ocupa cu adunarea și organizarea unei armate cu care să conjure amenințătorul pericol; pe când mintea sa mai era turburată și de pretențiunile cele nebune și vanitose ale lui Sigismund Batori, o parte din boerii țării, în capul cărora era vitezul banul Manta, adunase o oște mercenară de Sârbi și de Bulgari la Craiova, cu care voiau să vie să detronese pe liberatorul țării. Dar Mihaiu, sburându ca vântul chiar la cuibul conspirațiunii, zdrobește și

nimicește 6stea conspiratorilorū și toți acești culpabili cadū în mâna sa.

Adunați într'o vastă sală, în fața lui Mihaiū, toți acești trădători așteptaū m6rtea. Dar Mihaiū, înalțându-se la o sferă mai înaltă de idei și de simțimēnte, înțelese cā Ţ6ra, din cauza marelui crise prin care trecea, avea nevoie de brațele tuturor filorū ei. Printr'unū discursū scurtū, dar plinū de foculū sacru alū patriotismului, Mihaiū deșteptă cāința în inimile cele rātăcite ale culpabililor. Generosū și clemente ca August, elū îi 6rtă pe toți, le încredințesă din noū armele și stindardulū ț6rii și-i trimite în contra dușmanului.

Ast-felū, Mihaiū, prin înțelepciunea și blāndețea sufletului s6u, știa adesea să înt6rcă la credință pe cei rātăciți, știa să facă din dușmanii s6i, amici devotați. Acesta era una din trāsurile cele generose ale caracterului s6u.

Cu t6te acestea, pofta criminală de a pune mâna pe tronulū ț6rii cu orī-ce prețū, era atāt de înrādăcinatā în inima boerilorū, în cātū simțimēntele cele nobile și generose ale Domnului lorū, produceau asupra lorū numai unū efectū cu totulū efemerū.

Așa, cānd Mihaiū, silitū de forța lucrurilor, trimise o deputațiune de boeri la Sigismund Batori, ca să inchee unū noū tractatū de alianță cu dēnsulū, majoritatea acestorū boeri trădară drepturile ț6rii și ale suveranului lorū în fav6rea

lui Sigismund Batori. Aşa, chiar în acţiunea bătăliei de la Călugăreni s'a găsitŭ unŭ boerŭ românŭ, Dan Vistieru, să se vîndă turcilorŭ pentru 50 mii galbeni, prin mijlocirea lui Mihnea turcitu, care se afla în lagărulŭ lui Sinan-Paşa.

Nici dupe respingerea cu succesŭ a marelŭ expediţiuni ce Sinan-Paşa întreprinsese în România, Mihaiŭ nu se putu bucura de pacea şi de binefăcerile număróselorŭ sale victorii. Sultanulŭ, vîdîndŭ că nu putuse învinge pe Mihaiŭ cu armele alergă la intrigă, pentru care găsi între boeri destule suflete pierdute prin care să surpe pe Mihaiŭ.

Astŭ-felŭ elŭ pune la dispoziţiunea capilorŭ unei conspiraţiuni 6,000 de tătari şi 3,000 de turci, cari aşteptaŭ în Dobrogea ordinulŭ ei, spre a năvăli în ţeră. Dar Mihaiŭ, descoperind complotulŭ, ucide pe conspiratori, apoi, trecîndŭ Dunărea, bate şi sfărămă armata de 9,000 ostaşi ce aştepta acolo.

Aşa se lupta Mihaiŭ, nu numai cu duşmanii cei din afară, dar mai cu sêmă cu cei din lăuntru, ca să apere drepturile şi independinţa ţerii, când cursulŭ evenimentelorŭ îlŭ transportă într'o altă sferă de idei şi de tendinţe, cu totulŭ de altă natură.

Mihaiŭ, ducîndu-se la Sigismund Batori ca să deţoce nişte intrigă ţesute în contră-i de către unii din Boerii ţerii, se lămureşte asupra situaţiunei sale politice. Elŭ descopere că Sigismund Batori, îndemnatŭ şi amăgitŭ de iesuiţii ce tri-

misese de multu pe lêngă dênsulü Rudolf II, imperatorele Austriei, proiecta să abdice la coróna Transilvaniei în favórea Austriei.

Acéstă gravă temere ce luase naștere în inima lui Mihaiü, îl făcu să concipe acea mare idee, fondarea Daciei Traiane, a căreia realizare putea singură să garanteze existența și independința politică a Románilorü. Elü voia să începă mai întâiü cu cucerirea Moldovei, pentru a se scăpa de unü dușmanü ca Ieremia Movilă și pentru a-și mări forțele, spre a putea apoi întreprinde luarea Transilvaniei. În acestü scopü, profitându de propunerea ce i se făcu de a încheea pace cu Turcii, elü și închee o pace durabilă cu Sultanulü Mahomed.

Dar evenimentele din Transilvania la cari nu se aștepta așa de curênd, îi paralisésă cu totul direcțiunea planurilorü sale. Sigismund Batóri abdică la tronulü Transilvaniei în favórea Inü Rudolf II mai curênd de câtü se putea cine-va aștepta.

Interesele lui Mihaiü îi impuneaü acum a se apropia de casa Austriei. Elü dar închee, la 9 Iunie 1508, cu împăratulü Rudolf II un tractatü de alianță fórte avantajosü, prin care se punea sub suzeranitatea sa onorifică. Acésta ânsi i-a atrasü dușmânia Sultanulü, care, ne putêndü să sufere întinderea puterei Austriei peste Transilvania, se pregătea de resbelü.

Între acestea însă, caracterulü celü slabü și schimbătorü alü lui Sigismund Batori veni să

prefacă din nou starea lucrurilor : Căindu-se că abdicase la coróna Transilvaniei, Sigismund Batori se întorce pe neaşteptate în principatulŭ său şi este recunoscutŭ din nou ca suveranŭ.

Dar turcii cari pornise deja cu armele asupra Transilvaniei, ameninţau fôrte tare pe Sigismund Batori, care se vede nevoitŭ să cêră lui Mihaiŭ ajutorŭ de arme. Posiţiunea lui Mihaiŭ era fôrte dificilă. A se alia cu Sigismund Batori şi a-î da ajutorŭ de arme, era a-şi atrage şi duşmânia nemţilor pe lângă aceea a turcilorŭ. A-î refuza însă acestŭ ajutorŭ, era a arunca pe Sigismund Batori în braţele turcilorŭ. Intre aceste două rele nu era de esitatŭ. Mihaiŭ trimite ôste în contra turcilorŭ şi scapă Transivania din ghia-
ra lorŭ.

Totulŭ făcea pe Mihaiŭ să credă că lucrurile aŭ să între acum pe o cale cu totul normală. Dar altă surpridă şi mai teribilă îi era rezervată. Sigismund Batori, cu caracterulŭ său celŭ versatilŭ, abdică pe neaşteptate la coróna Transilvaniei în favórea vêrului său, Cardinalulŭ Andrei Batori, care se şi sue pe tronŭ. Acésta era pentru Mihaiŭ o lovire de trăsnetŭ : Alianţa cu Rudolf II îi atrăsese duşmânia turcilorŭ, alianţa şi ajutorulŭ de arme ce dedese lui Sigismund Batori, îi făcuse duşmanŭ şi pe Austria. Suirea lui Andrei Batori pe tronulŭ Transilvaniei, îi mai adăogase la duşmanii săi atâtŭ pe poloni câtŭ şi pe Ierimia Movilă.

Pentru a remedia la o asemenea amenințătoare stare de lucruri, trebuia o hotărâre energică și radicală. Până aci MihaiŪ cugetase la cucerirea Moldovei, acum elŪ se hotărăște să începă cu luarea Transilvaniei.

Pentru a atinge unŪ scopŪ atâtŪ de importantŪ, MihaiŪ alérgă nu numai la puterea armelorŪ, dar și la calea diplomatică. Daca elŪ se bizuia să învingă cu singurele lui forțe pe Andrei Batori și să-lŪ alunge din Transilvania, cum putea elŪ să adórmă temerile și pretențiunile Austriei? ElŪ dar se hotărâ să atragă prin speranțe și promisiuni măgulitoare buna-voință și chiar ajutorulŪ materialŪ alŪ Austriei.

MihaiŪ intră dar în înțelegere cu împăratulŪ Rudolf pentru cucerirea Transilvaniei pe séma sa. Acéstă propunere avantagiósă din partea lui MihaiŪ determină pe Rudolf nu numai de a-i aproba hotărârea, dar și de a-i trimite o sumă de bani pentru pregătire de óste.

AsiguratŪ de concursulŪ lui RudolfŪ, MihaiŪ procede cu cea mai mare activitate la pregătirea expedițiunei sale. În fruntea vitezei sale armate, elŪ străbate Carpații în Transilvania și în câteva zile se află cu tótă óstea în fața Sibiului. Aci, în urma unei bătălii crâncene și sângeróse, elŪ devine stăpânŪ asupra Transilvaniei și intră cu triumfŪ în Alba Iulia.

MihaiŪ făcuse unŪ actŪ de înaltă diplomație și de mare coragiŪ, când se decisese a da bătălia

de la Sibiū cu propriile lui forțe. Elū fusese destulū de fericitū de a învinge și de a sfărâma puternica armie maghiară a lui Andrei Batori și de a cuceri Transilvania, fără să aibă nevoie de a recurge la ajutorulū armiei imperiale care sta la dispozițiunea sa la hotarele Transilvaniei, sub comanda generalulū Basta. Acésta îi da dreptū să înlătore pretențiunile Austriei asupra Transilvaniei și s'o ție pe séma sa.

Dar nu era așa de lesne a face pe Austria să renunțe asupra drepturilorū ce pretindea asupra Transilvaniei. O luptă mare se începe între Rudolf II care stăruia ca Mihaiū să-i lase Transilvania și să se întórcă în țeră, și între Mihaiū care voia s'o stăpânescă sub suzeranitatea Austriei. Mihaiū merse cu energia până a declara împératulū că elū va ține Transilvania în contra voinței sale, cu armele, precum o cucerise.

Silitū de forța lucrurilorū, mai cu sémă dupe ce Mihaiū cucerise și Moldova, Rudolf cedéză voinței lui Mihaiū, lăsându-i să stăpânescă Transilvania ca locotenentū al său; dar în acelū momentū elū jură și perderea lui Mihaiū.

Mihaiū realizase acum idealulū la care cugeta de atâta timpū și nu-i mai rămânea de câtū să consolideze gigantica sa operă. Adesea ori este mai lesne pentru unū mare căpitanū să cucerească o țeră cu armele de câtū să o conserve în urmă printr'o dréptă și cumpănită guvernare.

Mihaiū intrândū în Transilvania făcuse apelū

la puternicul element popular, pentru a putea învinge puterea armată a lui Andrei Batori, care se compunea mai cu seamă de nobilimea maghiară. El a resculase pe secuși în contra nobililor, sfărâmandu-le lanțurile sclaviei în care zăcea și dându-le libertățile de care erau însetați. Românii din Transilvania încă venira în ajutorul lui Mihai, sperând că dupe victorie se vor bucura și ei de bine-facerile libertăților acordate Secuilor.

În urma ridicării secuilor cu foc și cu sabie, în urma victoriei lui Mihai, nobilimea maghiară a Transilvaniei era perdută și nimicită cu desăvârșire. Pentru a-și consolida marea sa operă, Mihai trebuia acum să aleagă : sau să-și fondeze puterea pe elementul popular, care îl ajutase la triumful său, sau să se razeme pe clasa nobililor și a privilegiaților, pe care îi învinsese cu armele și îi ținea striviți sub picioarele sale.

În această delicată alternativă, Mihai a comis o greșelă care i-a fost fatală. El a înstreinat de la sine elementul popular, care era sigura și adevărata lui forță, și a dat preferință elementului nobiliar. Mihai a ridicat din pulberea în care îi aruncase pe nobilii Transilvaniei, i-a reintegrat în toate drepturile și privilegiile lor, i-a luat sub înalta și generoasă lui protecție, în detrimentul poporului.

În dieta generală de la Alba Iulia, Mihai promite și se lăgă că va respecta drepturile și

privilegiurile nobililor, precum și constituțiunea țării. El ū asigură și libertatea secuilor; numai românilor ū nu le făcu nici o ușurare. In acea zi fatală, Mihaiū își subscrise căderea și sentința de mărte. El ū se credea tare prin recunoștința la care avea dreptū asupra nobililor Transilvaniei; dar uitase că șerpii cārora le dai viață încăldindu-i la sãnulū tēū, iți transmitū totū-de una veninulū lorū celū ucigătorū. Astū-felū fu și recunoștința nobililor maghiari pentru Mihaiū.

În urma acestora, Mihaiū se credea asiguratū in înalta sa pozițiune ce-și crease prin vitejia brațului sēū. Dar intriga și perfidia lui Rudolf, invidia și dușmănia lui Basta, acești doi demoni ne împăcați, conspiră in contra lui și îi săpăū mormentulū.

Intriga și perfidia aū fostū totū-de-una arma cea mai puternică a Austriei. Și daca Rudolf fusese nevoitū să cedeze voinței nestrămutate a lui Mihaiū de a-i lăsa Transilvania, elū apucă calea intrigei pentru a-lū perde. Basta concepuse chiar de la începutū măgulitōrea speranța de a governa elū Transilvania in numele împēratului; decepțiunea ce avusese ilū făcuse dușmanū de mărte al lui Mihaiū.

Prin emisari rafinați și devotați, trimiși in mijloculū nobililor maghiari, împēratulū Rudolf isbutește să urzescă o revoluțiune puternică in contra lui Mihaiū. Basta care se afla cu oștea

imperială pusă la dispozițiunea lui Mihaiŭ la hotarele Transilvaniei, era sufletulŭ acestei revolte.

Dupe crunta învingere suferită în bătălia de la Mirislăŭ, Mihaiŭ perde Transilvania. Silitŭ să mērgă în Moldova, cu nua armie ce-și formase pentru a lupta în contra unei puternice armii polone care venea să-i răpēscă atâtŭ Moldova câtŭ și Muntenia, Mihaiŭ este învinsŭ în mai multe bătălii.

În trista situațiune în care se afla, Mihaiŭ se decide să mērgă la Praga, spre a se arunca în brațele împēratului Rudolfŭ. Evenimentele ce se petreceau atunci în Transilvania determinară pe Rudolf să aibă iarăși recursŭ la talentele și vitejia lui Mihaiŭ.

Deși Mihaiŭ perduse Transilvania în urma bătăliei de la Mirislăŭ, totuși împēratulŭ și Basta nu-și realizase ardetorea lorŭ dorință : În urma gonirei lui Mihaiŭ, nobilimea Transilvaniei se divide în doă facțiuni, una care ținea cu împēratulŭ și cea l'altă, națională, care voia să aducă pe Sigismund Batori pe tronulŭ Transilvaniei. Facțiunea națională, ca mai puternică, reușise de a goni pe Basta cu ôstea imperială preste hotare și de a pune iar în scaunŭ pe Sigismund Batori.

Împēratulŭ Rudolf, pentru a dobândi drepturile ce pretindea că are asupra Transilvaniei, numește pe Mihaiŭ guvernatorŭ generalŭ alŭ ei, îlŭ pune în fruntea unei armii însemnate și îlŭ

trimite să recucerască Transilvania. Basta, cu care Mihaiū a trebuit să se împace din ordinul împăratului, a trebuit să lupte sub comanda generală a lui Mihaiū.

În urma strălucitei victorii de la Goroslău, Transilvania cade iar în mânele lui Mihaiū, care o guvernează în numele împăratului. Elū acum își făcea proiecte de a reuni iar sub sceptrul său și cele l'alte două principate române, Muntenia și Moldova. Dar geniulū său celū rău puse capătū înaltelorū sale aspirațiuni.

Basta, cădută pentru a treia oră în ardătoarele sale aspirațiuni și încuragiatū în taină de perfidia lui Rudolf, nu mai puse nici o limită turbării sale contra lui Mihaiū. Ne mai avându nici o speranță ca să învingă pe cale loială pe puterniculū său rivalū, elū se determină să-lū asasine prin trădare.

Infamii își află totū-de-una instrumente care să le execute monstruoasele proiecte. Căpitanulū valon Beauri, surprindendū cu o cētă de ai săi, în dimineța de 18 Septembrie 1601 pe Mihaiū singurū sub cortulū său din câmpulū Turdeș, îlū asasină cu cea mai neșărită lașitate.

Precum rezultă din cele espuse mai susū, Mihaiū a fostū nu numai unū mare căpitanū alū secolului său, dar și unū bunū diplomatū, în ceea ce privea interesele țării sale. În totū cursulū luptelorū sale din Transilvania și din Mol-

dova, elū a știutū să-și concilieze amicitia Porți și să rămāe nesupăratū din partea turcilorū.

In ceea ce privește cucerirea Transilvaniei pe séma sa, elū a fostū atâtū de dibaciū în catū a dejucatū diplomația casei de Austria și a făcut'o să cedeze energicei sale voințe.

O singură greșelā s'a imputatū lui Mihaiū, greșalā care se considerā ca o cauzā principalā a căderii sale. Acéstā greșelā consistā în faptulū că elū nu și-a întemeiatū puterea pe elementulū popularū din Transilvania, ci s'a datū cu totulū în brațele nobililorū. Elū a abandonatū și poporulū românū din Transilvania în starea de sclavie în care zăcea de atâtea secolī, astū-felū precum făcuse și cu poporulū din Țēra-Romānescā.

Unii din istoricii noștri calificā ca unū actū barbarū fapta lui Mihaiū și-ī facū imputări amare. Niște asemenea ómenī însă suntū cu totulū în eróre. Ei nu-și dau séma nici de împrejurările politice și sociale, nici de ideile timpului în care a trăitū și a lucratū Mihaiū. Niște asemenea ómenī judecā pe Mihaiū cu ideile moderne, cu ideile liberale și democratice ale secolului în care trăimū și de aceea ei cadū în cea mai mare rătăcire.

Pretinsa greșelā a lui Mihaiū aflā justificarea ei numai în faptele istorice ale timpului său.

Starea economicā și socialā a țēranului nostru în timpulū domniei lui Mihaiū era fórte deplo-

rabilă, iar aceea a țeranului din Transilvania era și mai de plâns.

Încă de secolii populațiunea noastră rurală se împărțea în trei clase :

Moșnenii, cari aveau moșia loră proprie și cari se numiau ómenii *liberi*.

Clăcașii, cari locuiau pe moșiile boerilor pe cari le lucrau, cu óre-cari condițiuni, pentru dênșii și pentru proprietari; ei erau unŭ felŭ de coloni și se bucurau de libertate.

În fine, Români (sinonimŭ cu sclavi), cari erau stabiliți pe moșiile boerilor și cari le munceau pământulŭ fără nici o condițiune.

Boerii, la crearea boeriilor, nu erau de câtŭ niște funcționari, mai cu sémă militari, ridicându-se pe trépta ierarhiei numai prin capacitatea și meritulŭ loră personalŭ, fără să lase vre unŭ dreptŭ de naștere la moștenitoriilŭ loră. Cu timpulŭ însă profitându de pozițiunea loră socială și de forța evenimentelor, ei deveniră o clasă privilegiată, cu tendințe feudale.

Populațiunea rurală liberă a țerii, din cauza ne curmatelorŭ resboae ce țera a trebuitŭ să susție în contra dușmanilorŭ ei; din cauza jafurilorŭ și apăsărilorŭ ce suferise de la predecesoriiŭ lui Mihaiŭ; din cauză că numai ea plătea tóte impozitele și ducea tóte sarcinele țerii, căci boerilŭ, ca clasă privilegiată, erau scutiți de orice sarcine către țeră, astă populațiune ajunsese în cea mai adencă sărăcie. Ea ajunsese să invidiese

sórta românilorū (sclavilorū) așeđați pe moșiile boerilorū, pentru că aceștia erau celū puținū scuțiți de tóte sarcinile către statū și aveau existența asigurată de către stăpâniil lorū.

De aceea, cea mai mare parte din moșneni începurā a se vinde boerilorū, cu moșiile și cu familiile lorū, și din ómeni liberi ce erau, devenirā sclavi. Acésta fu o mare causā de slābiciune pentru țérā. Boerii ānsā se inavuțeau și se ingrāșeau în detrimentulū binelui publicū, dobāndind miđlóce cu care sā cumpere tronulū țerii de la Constantinopole.

Astū-felū era starea socialā a țéranilorū la sui-rea lui Mihaiū pe tronū.

Cānd Mihaiū, ca mēsurā extremā și disperatā, se decise sā ridice stindardulū liberării naționale, la cine avu sā se adresese? La poporulū de josū?! Dar poporulū, care mai 'nainte era scutulū și tārīa națiunei, acelū poporū, care, sub Domniil de vitézā și patrioticā memorie, Mircea I, Vlad Dracula, Vlad Ţepeși, Radu de la Afumați și alții, și-a vērsatū sāngele și și-a ruinatū averea, luptānd pentru apārarea drepturilorū și a independinței patriei, acelū poporū, căđutū acum în sclavie, își ducea lanțurile sub boerii cei laccmi și asupritorī; iar cei ce mai rēmāsese liberi, erau în neputința de a mai da țerii vre unū ajutorū.

La boerī dar Mihaiū cāta sā facā apelū, pentru a-i da concursulū intr'ó întreprindere atātū

de cutezătoare. Ei răspunseră cu entuziasm la prima chemare a domnului lor, pentru că le dedese cuțitul de os, pentru că în starea de lucruri în care ajunsese țera, ei nu mai erau siguri nici de viața, nici de averea lor.

Dar dupe ce, prin vitejia și sângele poporului, se vedură iar asigurați de apăsările și paloșul păgânilor, boerii, astă rasă degenerată, începură să revină la simțimente și mai tiranice în privința țăranilor.

Moșiile cele întinse și numeroase ale boerilor, erau locuite de clăcași și de români (sclavi). Atâtă unii cât și cei l'alți, totu se mai bucurau până aci de ore-cară condițiunii de libertate pe moșiile pe cari locuiau și le cultivau în profitul boerilor. Dar boerii, lacomi și tirani, nu se mai mulțumeau cu enormele avantaje ce trăgeau până aci din spinarea țeranului; tendința lor era de a-i transforma în niște adeverați sclavi, de a-i lega cu desăvârșire de pământul pe care se aflau locuind, de a face în fine dintr'ênșii lucru lor.

Ei nu așteptau de câtă momentul favorabil pentru a storce de la Mihaiu o lege prin care să facă din țerani niște adeverate animale de muncă, pentru exploatarea moșiilor lor. Și din nefericire, circumstanțele politice ale epocii aceia, le procurară o asemenea tristă ocaziune mai curând de câtă sperau ei.

Forța evenimentelor determinase pe Mihaiu

să pue în lucrare marele său proiect, luarea Transilvaniei, care tindea la întărirea și mărirea Românilor. Pentru o asemenea mare întreprindere, MihaiŪ avea nevoie de totŪ concursulŪ boerilor. Dar aceștia, cari acum se vedeau la adăpostŪ de paloșulŪ păgânului, nu mai voiau să știe de întărirea și mărirea națiunei. Departe de a da lui MihaiŪ unŪ concursŪ patrioticŪ și devotatu, cea mai mare parte din boeri cătau, prin tôte mișlócele de a-lŪ împedica și a-lŪ abate de la o asemenea mare întreprindere.

Ca să-i induplece a-i da concursulŪ lorŪ, MihaiŪ se vedu nevoitu a ceda stăruințelorŪ lorŪ, se decise a le da monstruósa lege a sclavagiului, numitu de atunci, „AședământulŪ lui MihaiŪ.“ AcestŪ aședământŪ consista intru a legiui :

„Ca fie-care țeranŪ, p'acui moșie se va afla atunci, acolo să rămăe *românŪ* vecinicŪ (adică robŪ).“

AcestŪ aședământŪ avu de consecință mai atâtie, inființarea saŪ mai bine legitimarea regimului feudalŪ în țeră. ȚeraniŪ clăcași transformați în robi, se vindeau de aci înainte împreună cu moșia pe care se aflau, trecându-li-se chiar numele în actulŪ de vândare. Deosebirea între ei și robii țigani era că ei nu se puteau vinde, ca țiganiŪ, deosebitŪ de moșia pe care se aflau. Moștenirea românului (robului) mortŪ fără posteritate, trecea la stăpânulŪ moșiei. În puterea aședământ-

tului, românul putea fi îndatorat a munci pe sâma proprietarului ori câtă voia el, etc.

O astă-felă de tristă stare de lucruri, creată prin aședământul lui Mihaiă, storsă prin presiunea boerilor, nu putea să producă de câtă niște rezultate desastrose și ruinătoare pentru țera. La aceste mari rele, provenite dintr'o causă atâtă de monstruosă, dacă mai adăogămă degradarea și corupțiunea boerilor; ne curmatele loră lupte pentru domnie; rivalitatea și concurența infamă ce-și făceaă ca să cumpere tronulă cu bană, storși și jefuiți din sudorea poporului redusă în sclavie; nu trebuie să ne mirămă dacă țera a căduță victimă inocentă în ghiarele cele inveninate ale fanarioșilor, cari aă conrupt'o și aă martirisat'o în cursă de ună secolă.

Ca să fimă dar niște adevărați judecători ai domniei și fapteloră lui Mihaiă, trebuie să cunoștemă și să aprețiemă la justa loră valore atâtă evenimentele politice din afară cari amenințau țera în existența și independința ei pe acelu timpă, câtă și lipsa de patriotismă a boerilor căduți în corupțiune și în degradare.

Am arătată în cursulă acestei istorii (Perioda I, Cap. 12), că boerii numai în glorioasa epocă, de la fondarea Munteniei până la mórtea lui Mircea I celă mare, aă fostă inspirați și conduși de patriotismă și de tóte virtușile civice. De aci înainte însă numai pasiunile cele rele aă presidată la faptele loră.

Este adevărată că, în cursul secolilor, s'a arătat din când în când boeri cari, prin patriotismul, abnegarea și eroismul lor, au tras de mai multe ori țera de pe priporul peirei și au ridicat-o iar la gloria și la mărirea ce i se cuvenea. Dintre aceștia a fost și în eternă nemuritorul ero al României Mihai Bravul.

Dar niște asemenea bărbați providențiali, de altfel prea puțini la număr, au fost totu-de-una combătuți și stăviliți în patrioticele lor lupte. Masa boerilor ambițioși și corupți au conspirat totu-de-una în contra lor. Vânduți când la Turci, când la Unguri, când la Poloni, ei au reușit totu-de-una, prin intrigă și prin bani să restorne sau să asasine pe Domnii cei buni.

Boerii dar au fost de secol geniu cel rău al României. Intrigile și ambițiunile lor cele criminale au prăvălit țera în atâtea rânduri în abisul din care a scos-o în cele din urmă patriotismul și devotamentul unui fiu al poporului, eroul martir, Tudor Vladimirescu.

Mai târziu, totu fii poporului, ca Lazăr, Eliade, Tell, Magheru, Laurian, Bălcescu, Maiorescu, Aron Florian și mulți alții, prin scrierile și apostolatul lor, au deșteptat în inima poporului român simțimentele de naționalitate și de patriotism.

Apoi totu ei, la 1848, într'armându-i brațele, l'a ridicat și l'a condus pe calea energiei și a prudenței, ca să-și revendice din ghiarele Rusiei

și a tiranilor lor din lăuntru drepturile lor politice și sociale.

În fine, acești fii ai poporului, i-au pregătit inima și simțimintele pentru a-l face demn de strébuna glorie militară pe care a câștigat-o prin vitejia sa pe câmpiile Bulgariei și la Plevna, sub conducerea vitezului și gloriosului lor Căpitan, Domn și Rege, Carol I.

FINELE VOLUMULUI II.

